

Programmabegroting 2015-2018

De raad van de gemeente Den Haag, gezien het voorstel van burgemeester en wethouders, Besluit:

- I. In te stemmen met het vaststellen van de programmabegroting 2015-2018, in overeenstemming met de voorgelegde ontwerpbegroting 2015-2018, met een eindsaldo van 0 na verrekening met de reserves.
- II. In te stemmen met de budgetten voor 2015-2018 in termen van lasten en baten, dotaties en onttrekkingen, per programma.
- III. In te stemmen met de nieuwe programma-indeling.
- IV. In te stemmen met de paragraaf Grote projecten zoals opgenomen in de begroting 2015-2018.
- V. In te stemmen met het meerjarig investeringsplan.
- VI. In te stemmen met het beschikbaar stellen van een investeringskrediet van € 28,5 miljoen onderwijshuisvesting als onderdeel van het meerjarig investeringsplan (V).
- VII. In te stemmen met het instellen, verlengen, aanpassen van de reserves 1 t/m 92 die staan beschreven in het begeleidende raadsvoorstel.
- VIII. In te stemmen met het instellen van de egalisatievoorziening Bomen.
- IX. In te stemmen met het aanvaarden van de begroting 2015-2018 als leidraad voor het te voeren beleid.

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van

De griffier

De voorzitter

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	5
Leeswijzer	6
1. Inleiding en algemene aandachtspunten	7
1.1. inleiding.....	7
1.2. Intensiveringen 2015-2018	12
1.3. Budgettaire kaders en financiële ontwikkelingen.....	24
1.4. Programma's	26
1.5. Samenstelling college van burgemeester en wethouders.....	28
2. Beleidsbegroting.....	30
2.1. Programma Gemeenteraad.....	30
2.2. Programma College en Bestuur	32
2.3. Programma Wijkaanpak en Dienstverlening.....	36
2.4. Programma Openbare orde en Veiligheid.....	42
2.5. Programma Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	51
2.6. Programma Onderwijs	57
2.7. Programma Werk, Inkomen en Armoedebeleid.....	64
2.8. Programma Zorg en Welzijn	72
2.9. Programma Jeugd	82
2.10. Programma Ontwikkeling Buitenruimte	88
2.11. Programma Economie, Internationale stad en Binnenstad.....	100
2.12. Programma Sport.....	110
2.13. Programma Verkeer en Milieu	115
2.14. Programma Wonen en Duurzaamheid.....	126
2.15. Programma Stadsontwikkeling	134
2.16. Programma Financiën	143
2.17. Programma Overige beleidsvoornemens	148
2.18. Programma Interne dienstverlening.....	151
3. Bedrijfsvoering.....	153
3.1. Verbetering bedrijfsvoering.....	153
3.2. Omvang en kosten formatie	153
3.3. Organisatie en personeelsbeleid.....	154
3.4. Integriteitsbeleid.....	154
3.5. Informatie- en ICT-beleid	155
3.6. Juridische Zaken	155

3.7.	Doelmatigheid en doeltreffendheid	157
3.8.	Facilitymanagement en huisvesting.....	157
3.9.	Duurzaamheid en interne milieuzorg	157
3.10.	(Financieel) beheer van gemeente brede en dienst specifieke processen	158
4.	Paragrafen	159
4.1.	Lokale heffingen.....	159
4.2.	Weerstandsvermogen.....	163
4.3.	Onderhoud kapitaalgoederen	171
4.4.	Financiering	178
4.5.	Grondbeleid	189
4.6.	Investeringen.....	196
4.7.	Verbonden partijen.....	204
4.8.	Subsidies	222
4.9.	Vastgoed	223
4.10.	Decentralisaties	230
5.	Stadsdelen	231
5.1.	Stadsdeel Centrum.....	233
5.2.	Stadsdeel Escamp.....	234
5.3.	Stadsdeel Haagse Hout	235
5.4.	Stadsdeel Laak.....	236
5.5.	Stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg	237
5.6.	Stadsdeel Loosduinen.....	238
5.7.	Stadsdeel Scheveningen	239
5.8.	Stadsdeel Segbroek.....	240
6.	Financiële begroting.....	241
6.1.	Overzicht lasten en baten per programma	241
6.2.	Gemeentelijke inkomsten	242
6.3.	Reserves.....	245
6.4.	Voorzieningen.....	246
6.5.	EMU saldo	247
	Bijlagen.....	249

Voorwoord

Den Haag moet duurzaam groeien! Dit is de belangrijkste opdracht van het nieuwe college dat deze zomer is aangetreden. De plannen om dit te bereiken zijn vastgelegd in het coalitieakkoord “Vertrouwen op Haagse Kracht”. De begroting die voor u ligt is de verdere financiële uitwerking hiervan.

Wij zijn trots op Den Haag en willen zoveel mogelijk welvaart en welzijn voor de Hagenaar. Dat betekent economische groei en meer banen, een sterkere internationale positie, een mooie binnenstad met een bruisend Spuikwartier, uitstekend onderwijs en goede zorg, ook voor kwetsbare mensen.

Bij deze ambities hoort een degelijke begroting, waarin we het beleid koppelen aan een financieel sluitende meerjarenraming. We investeren waar de stad het nodig heeft, er blijft geen geld onnodig op de plank liggen en we gaan slim om met de middelen die we hebben. Zo ontstaan er geen structurele tekorten en blijft het huishoudboekje van Den Haag op orde.

Een duurzame ontwikkeling van de stad betekent dat ook de volgende generaties moeten profiteren van de economische groei die we nastreven. Daarom zijn meer banen en beter onderwijs voor jongeren zo belangrijk. Maar de werkgelegenheid moet natuurlijk ook op de langere termijn worden gegarandeerd. Investeren in kansrijke sectoren als het veiligheids- en (inter)nationale zakencluster, de olie- en gasindustrie en innovatieve bedrijvigheid is dan ook noodzakelijk.

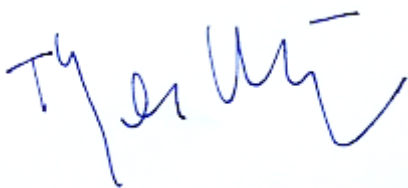
Het accent van deze begroting ligt op 2015, het eerste volledige uitvoeringsjaar na de gemeenteraadsverkiezingen. We gaan voortvarend aan de slag met de plannen uit het coalitieakkoord. Het Spuikwartier, Scheveningen-Haven, de Grote Markstraat en de Sportcampus Zuiderpark. Prachtige projecten waar zowel de Hagenaar zelf als bezoekers zoveel mogelijk van moeten profiteren. Maar ook de jaren erna bouwen we door aan een aantrekkelijke en bereikbare stad.

2015 is ook het jaar van de decentralisaties. Vanaf 1 januari zijn we verantwoordelijk voor omvangrijke nieuwe taken op het gebied van jeugdhulpverlening, zorg en participatie. We moeten meer gaan doen met minder geld. Maar wij zijn ervan overtuigd dat we door goede samenwerking met bewoners en instellingen en de inzet van lokale initiatieven de nieuwe taken effectiever en efficiënter kunnen organiseren.

Het nieuwe college blijft de komende jaren een financieel degelijk beleid voeren. We nemen geen onnodige risico's, we houden rekening met onvoorziene kosten en vangen eventuele tegenvallers op. Dat betekent ook een efficiënte uitvoering zodat de kosten voor onze inwoners laag blijven. Den Haag handhaaft haar positie in de top drie van steden met de laagste woonlasten. Ondernemers krijgen de ruimte die ze nodig hebben om de economie te versterken.

Ik ben ervan overtuigd dat we in het coalitieakkoord en in deze begroting de basis hebben gelegd om verder te kunnen werken aan de ontwikkeling van een duurzame stad, waar het fijn wonen, werken en verblijven is. Daarbij heb ik het volste vertrouwen in de Haagse kracht.

Tom de Bruijn, wethouder Financiën.

Leeswijzer

Inleiding

De Programmabegroting 2015-2018 is opgebouwd uit de beleidsbegroting (bestaande uit beleidsprogramma's en een hoofdstuk over de stadsdelen), een hoofdstuk over de bedrijfsvoering van de gemeente, een aantal paragrafen waaronder Lokale heffingen en de financiële begroting. De inhoudelijke speerpunten van het coalitie akkoord ' Vertrouwen op Haagse Kracht' zijn in de programma's terug te vinden, evenals de topindicatoren van de gemeenteraad.

Beleidsbegroting

In hoofdstuk twee zijn de beleidsprogramma's beschreven en hoofdstuk drie bevat een omschrijving voor de acht stadsdelen. Ieder beleidsprogramma vat samen wat de gemeente wil bereiken (doelenboom) en welke prestaties de gemeente zal leveren om de doelstellingen voor het beleid te realiseren. De programma's bevatten een doelenboom. De doelenboom geeft per programma-onderdeel een financieel inzicht. De doelenboom draagt bij aan het verbeteren van de samenhang en de onderlinge verbanden tussen de te bereiken doelen en de te verrichten gemeentelijke inspanningen. Deze uitwerking geschiedt binnen het stamien van de w-vragen zoals voorgeschreven door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV): *wat willen we bereiken?*, *wat gaan we daarvoor doen?* en *wat gaat dat kosten?* Ten slotte zijn bij ieder programma de beschikbare financiële middelen voor 2015 voor de gemeentelijke inspanningen in beeld gebracht. Ieder programma bevat een meerjarenoverzicht van de programmatotalen (op lasten en baten) en de totalen van de reserves, voorzieningen en investeringen.

Bedrijfsvoering

Hoofdstuk drie is de door het BBV verplicht gestelde paragraaf over de bedrijfsvoering. Hierin staan belangrijke uitgangspunten van de interne bedrijfsvoering van de gemeentelijke organisatie voor de komende jaren.

Paragrafen

De paragrafen in hoofdstuk vier geven gebundelde informatie over thema's, die anders te gefragmenteerd aan de orde zouden komen. Deze informatie wordt voor zowel het bestuur als toezichthouders belangrijk gevonden om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. De paragrafen Lokale heffingen, Weerstandsvermogen, Onderhoud kapitaalgoederen, Verbonden partijen, Grondbeleid en Financiering zijn verplicht voorgeschreven in het BBV. Daarnaast geven afzonderlijke paragrafen inzicht in investeringen, de decentralisatie, subsidies en vastgoed.

Financiële begroting

De financiële begroting in hoofdstuk zes geeft net als voorgaande jaren aandacht aan de financiële positie van de gemeente Den Haag per programma. Ieder programma bevat het overzicht van lasten en baten op een gedetailleerd niveau, het overzicht van de ontwikkeling op de gemeentelijke reserves en de besteding uit voorzieningen. Daarnaast geeft elk programma de aansluiting weer met de vorige begroting.

1. Inleiding en algemene aandachtspunten

1.1. inleiding

Vertrouwen op Haagse Kracht

In juni van dit jaar presenteerden de coalitiepartijen het akkoord “Vertrouwen op Haagse Kracht” aan de gemeenteraad. Die Haagse Kracht wordt gevormd door de Hagenaars, door de inwoners, ondernemers, bedrijven en instellingen van onze mooie stad. Met mensen die samen vooruit willen, die samen uit de crises willen komen, investeren we de komende vier jaar in de stad. Het is aan het stadsbestuur om samen met de stad werk te maken van verbetering van de kwaliteit van het leven in de stad. Vertrouwen op Haagse Kracht staat daarbij centraal.

Economische groei en Werkgelegenheid

Dit college heeft een heldere prioriteit gesteld voor de komende vier jaar: nieuwe duurzame groei in Den Haag. De urgentie is groot, want de gevolgen van de crisis zijn nog steeds voel- en zichtbaar. Hoewel het aantal inwoners in de stad blijft groeien, daalde de werkgelegenheid. Een vitale lokale economie biedt kans op werk voor alle niveaus van de arbeidsmarkt. Het MKB moet nog meer de banenmotor van de stad worden, zo vergroten we het verdienend vermogen van Den Haag. We bieden daarom ondernemerschap en creatief talent zoveel mogelijk ruimte. We stellen ondernemers in staat om te ondernemen door de regeldruk verder te verminderen en het Haagse MKB maximaal te betrekken bij gemeentelijke subsidies en aanbestedingen.

Werkloosheid, vooral onder jongeren, is hoog en te veel Hagenaars leven in armoede. De beste manier om mensen aan het werk en uit de armoede te krijgen is economische groei. Daarom heeft het vasthouden van werkgelegenheid én het scheppen van nieuwe banen al onze aandacht.

De Haagse economische structuur verandert intussen. Die transformatie, bepalend voor hoe we in de toekomst ons geld verdienen, vraagt om gericht beleid. We willen de unieke krachten van de Haagse economie optimaal benutten om nieuwe, innovatieve en duurzame manieren te vinden om verder door te groeien.

Het creëren van werkgelegenheid hangt ook samen met de versterking van onze kennisinfrastructuur. Hechte samenwerking tussen bedrijfsleven, Niet-gouvernementele organisatie (NGO's), maatschappelijke organisaties, de lokale- en rijksoverheid en onderwijs- en kennisinstellingen van mbo tot wo in de hele regio, zorgt voor kansrijke economische clusters waarin innovatie en banengroei hand in hand gaan. Hoofdkantoren en kennisintensieve bedrijven zitten te springen om hoogopgeleiden, specialisten en creatief talent. Door de uitbreidingen van de Universiteit Leiden en andere hoog aangeschreven hbo- en mbo-instellingen kunnen we dit talent zelf opleiden, wat Den Haag een aantrekkelijke vestigingsstad maakt. Ook ons internationale profiel als stad van Vrede en Recht speelt hierin een belangrijke rol. Versterking van de economische clusters en de aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt zorgen voor de innovatie waarmee zzp'ers MKB'ers worden en MKB'ers hun vleugels ook internationaal kunnen uitslaan.

We willen in de komende vier jaren 10.000 nieuwe banen in Den Haag realiseren. Dit kan alleen door samenwerking met werkgevers en andere partners en binnen de gemeente integraal samen te werken op de gebieden economie, werkgelegenheid, scholing en arbeidsmarkt. We streven ernaar om in deze collegeperiode 2.400 mensen vanuit Social return aan het werk te helpen.

De aanpak van de jeugdwerkloosheid krijgt prioriteit. We gaan meer jongeren aan een baan helpen. Aanpak van schoolverzuim en voortijdig stoppen met school heeft hierbij onze bijzondere aandacht. Een waardevol diploma is een voorwaarde voor succes op de arbeidsmarkt. Dat maakt onderwijs het belangrijkste wapen in de strijd tegen jeugdwerkloosheid. Het aanbod van stages en leerwerkplekken wordt gestimuleerd, zodat iedereen gelegenheid heeft waardevolle werkervaring op te doen. Daardoor worden kansen op een baan vergroot.

Goede bereikbaarheid is essentieel voor de economische kracht van Den Haag. We gaan die de komende jaren versterken, waarbij we oog houden voor de leefbaarheid in de kwetsbare woon- en verblijfsgebieden in de stad. De contouren van de Rotterdamsebaan worden in 2015 zichtbaar, de vernieuwde Neherkade zal in 2015 worden opgeleverd. Zo wordt Den Haag beter bereikbaar en dalen de files op de bestaande wegen.

Het aantal inwoners van Den Haag blijft groeien. Deze mensen zijn onmisbaar voor de economische groei van de stad. Daarom is het nodig om nieuwe woningen te bouwen. We vragen de corporaties te staan voor de maatschappelijke opgave die zij hebben. We leggen vooral de nadruk op de beschikbaarheid van voldoende betaalbare woningen voor mensen met een laag inkomen. We kiezen vaker voor een organische ontwikkeling van de stad. Met Kleinschalig Opdrachtgeverschap staan de individuele wensen en kansen van mensen centraal. Ook zetten we stevig in op betere benutting van bestaande bouw. Bijvoorbeeld door kantoren te transformeren tot woningen, bestaande woningen te verduurzamen, verzorgingshuizen om te bouwen tot woon/zorgcombinaties. Met veel oog voor individuele wensen en kansen voor mensen. Bij bouwplannen worden bewoners in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken. Ook hebben we de ambitie om tot 2020 20.000 woningen duurzaam te renoveren.

De ontwikkelingen in Scheveningen-Haven verdienen onze volle inzet. Het oorspronkelijke maritieme, bedrijvige karakter van het gebied vormt een belangrijk cultuurhistorisch erfgoed. De aan water gebonden functies zijn de dragers en sfermakers van het robuuste en compacte gebied. De haven heeft een uniek karakter en behoudt dat ook. Een gebied met gemengde, watergerelateerde functies en met een openbaar en duurzaam karakter. Water, werken en wonen moeten in balans zijn.

De decentralisatie van participatie, jeugd en zorg: meer kansen voor de gemeente

Vanaf 1 januari 2015 worden de gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp, zorg voor langdurig zieken en ouderen en re-integratie van iedereen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Dat zijn drie nieuwe, omvangrijke taken, die voor minder geld van het Rijk en de regio worden overgeheveld naar de gemeenten. Deze 'drie decentralisaties' plaatsten de stad in 2015 voor veel uitdagingen en kansen om zorg te verbeteren, procedures te versimpelen en kosten te besparen. Gemeenten staan dicht bij de burger. Daarom zijn we ervan overtuigd dat de gemeente daadwerkelijk in staat is deze taken effectiever en efficiënter te organiseren.

Ons doel is om alle Hagenaars zo lang mogelijk op eigen kracht door het leven te laten gaan. Voor wie daar moeite mee heeft, hebben we extra ondersteuningsmaatregelen beschikbaar. Participatie en vitaliteit van ouderen en gehandicapten bevorderen zelfstandigheid. Daarom subsidiëren we tal van sociaal-culturele activiteiten. Zo blijven ze in staat zich te ontplooien en een bijdrage te leveren aan de maatschappij. We bieden thuiszorg, laagdrempelig en grotendeels in de buurt georganiseerd. Er komen sociale wijkzorgteams in de hele stad, die zorg en ondersteuning gecoördineerd gaan oppakken voor zeer kwetsbare burgers met complexe problematiek. Mantelzorgers zijn cruciaal bij de ondersteuning. Zonder hen krijgen we onze ambities niet voor elkaar. We zorgen dus goed voor onze mantelzorgers om overbelasting te voorkomen.

Voor hen die dat nodig hebben blijft een sociaal en solide vangnet beschikbaar. Ons uitgangspunt daarbij is dat centraal staat wat burgers zelf en/of samen met familie, vrienden, kennissen en burens (het sociaal netwerk) kunnen, en niet het recht op zorg of ondersteuning. We doen ook een beroep op de kracht van de Haagse samenleving (bv. buurtorganisaties, verenigingen, vrijwilligersorganisaties, bedrijven). We geven ruimte aan de civil society.

In de jeugdhulp verwachten wij kinderen en jongeren de ondersteuning te kunnen bieden die ze nodig hebben, dichtbij huis, in de eigen wijk of buurt. We zoeken het in slimme samenwerking tussen organisaties in de jeugdsector en in goede aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp, en in innovatie.

De zorg voor langdurig zieken en ouderen richten we op vergroting van de zelfredzaamheid. We vangen de rijksbezuiniging op met een goed doordachte inkoopsystematiek. In 2015 sluiten we in eerste instantie contracten voor één jaar af. Zo blijven we flexibel en kunnen we anticiperen op ontwikkelingen.

Vanaf 2015 gaan meer mensen een beroep doen op de gemeentelijke re-integratie, als gevolg van een stop op de instroom in de sociale werkvoorziening en beperkingen in de regelingen voor jonggehandicapten. Tegelijkertijd wordt er bezuinigd op deze budgetten. Daarmee staat de gemeente voor een grote uitdaging. Daarom zetten we vanaf 2015 nieuwe instrumenten in, waardoor de sociale werkvoorziening de Haeghe Groep de komende vier jaar 200 plekken beschut werk kan realiseren. De eerste 50 plekken worden in 2015 gecreëerd.

Welkom in de Buitenruimte en de Binnenstad

We willen dat de buitenruimte een schone, veilige maar vooral ook een fijne plek is om te zijn. Een aantrekkelijke buitenruimte zorgt er immers voor dat mensen graag in Den Haag komen, ook in hun vrije tijd. Dat is goed voor de economie. Daarom investeren we extra in de plekken waar de meeste mensen komen, zoals de binnenstad.

Den Haag heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om in de buitenruimte de basis op orde te krijgen. We maken deze inhaalslag de komende jaren af en zorgen dat de basis nu ook op orde blijft. In de wijken zorgt een mooie buitenruimte ervoor dat mensen prettig wonen en dat er wat reuring ontstaat op straat. In de binnenstad maken we het werk in de Grote Marktstraat af, waardoor de winkelstad Den Haag een kloppend hart van ongekende allure heeft. Zo blijven we de kwaliteit van het leven vergroten en houden we Den Haag een aantrekkelijke stad voor iedereen.

Daarbij geven we ondernemers de ruimte om te ondernemen, bijvoorbeeld door terrassen mogelijk te maken waar dat nog niet mogelijk was en ook ruimte te bieden voor ambulante handel. In winkelstraten geven we ondernemers de mogelijkheid om eigen accenten aan te brengen in de buitenruimte. Zo kunnen ondernemers gezamenlijk gemakkelijker hun winkelstraat een onderscheidend karakter geven.

We willen het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer laten groeien ten opzichte van de auto. We stimuleren daarom burgers, bezoekers en bedrijven om een bewuste keuze te maken voor een duurzaam vervoermiddel. Zo geven we ruim baan aan de fietser. Het moet aantrekkelijker worden om ook voor de wat langere afstanden in de stad de fiets te nemen. We maken slimme verbindingen zodat we de binnenstad voor de fietser bereikbaar maken vanuit de hele stad. Ook breiden we het aantal bewaakte en onbewaakte fietsenstallingen fors uit.

We zorgen er voor dat Den Haag een betere eerste indruk maakt. Daarvoor investeren we in de stadsentrees. Naast de stadsentree van de A12 hebben we extra aandacht voor de stations. Er komen meer fietsparkeerplaatsen bij Den Haag Centraal en Hollands Spoor. Andere verbeteringen aan de stations zijn de overkapping van het busplatform bij Den Haag Centraal en de vernieuwing van station Den Haag Laan van NOI. Met de Haagse looper en de Rode looper maken we de verbinding van Den Haag Centraal en Hollands Spoor naar de binnenstad veiliger en aantrekkelijk.

In 2015 starten we met de uitvoering van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. We gaan een nieuw plan maken waarbij de betrokkenheid, kennis en ideeën van bewoners, ondernemers en culturele instellingen onontbeerlijk zijn. Het Spuiplein blijft behouden wordt verbeterd en er komt een onderwijs- en cultuurcomplex waarin het Nederlands Danstheater, Residentie Orkest, Koninklijk Conservatorium en de stichting Dans- en Muziekcentrum gezamenlijk worden gehuisvest. Samen met nieuwe woningen, winkels en horecavoorzieningen ontstaat een aantrekkelijk uitgaans- en leefgebied met een goede verbinding naar de Rivierenbuurt.

De kracht van de Hagenaars

Deze stad wordt gemaakt door haar bewoners. Het zijn de mensen die er voor zorgen dat Den Haag leeft en bruist, zij zijn het kloppend hart. Den Haag is een gekleurde stad. Door het bouwen van bruggen maken we optimaal gebruik van deze kracht. Maar er zijn ook mensen die soms wat minder kracht hebben. Dit vraagt om begeleiding van de gemeente, zodat we samen vooruit kunnen zonder dat iemand achterblijft. Of het nu gaat om werkloosheid, zorg of onderwijs, we zijn zorgzaam voor de kwetsbare groepen en nemen hun eigen

oplossingen serieus. Juist in deze tijd zitten mensen langer zonder baan of korter op school dan gewenst. Daarom hebben we een armoedebeleid dat beschermt waar het moet en activeert waar het kan. We ondersteunen de meest kwetsbare doelgroepen gericht. Iedereen die dat nodig heeft moet de weg naar de sociale voorzieningen kunnen vinden. Kinderen, ouderen en chronisch zieke mensen krijgen extra hulp. Ook zij moeten actief kunnen meedoen in onze stad.

Om de betrokkenheid van alle bewoners te vergroten gaan we de uitvoeringskracht en de taken van de stadsdelen versterken. Bewoners en bedrijven krijgen hierdoor meer invloed op de bestedingen van het geld in hun wijk. Zo vergroten we de participatie en betrokkenheid bij de eigen buurt. Met de wijkaanpak nieuwe stijl verzorgen we maatwerk voor gebieden die iets extra's kunnen gebruiken. Met bewonersgroepen als belangrijke intermediairs maken we gezamenlijk beleid, toegesneden op de wijk. Ook ideeën van individuele burgers die leiden tot creatieve, vernieuwende oplossingen omarmen we van harte. Bovendien willen we in 2015 meer jongere ambassadeurs aanstellen in de wijken en ook meer jongeren betrekken bij bewonersinitiatieven veiligheid.

Zorgwekkend is de steun, hoe gering in omvang mogelijk ook, voor het uiterst verderfelijke gedachtengoed van organisaties als ISIS. Onze inspanningen om die invloed te keren en de radicalisering te bestrijden worden in de komende periode geïntensiveerd. Naast de impuls die in het collegeprogramma al was afgesproken, worden vanuit het programma veiligheid middelen geprioriteerd om de aanpak verder te versterken. Dat kan niet succesvol zijn als we niet tegelijkertijd werken aan de versterking van de positieve krachten die er zeker zijn in de wijken waarin de tegenstellingen zich het scherpst manifesteren. Dat wordt een belangrijke pijler van de in het coalitieakkoord aangekondigde vernieuwde wijkaanpak.

De kans op een goede toekomst begint met goed onderwijs, een basisrecht voor iedereen. Om alle kinderen de kansen te geven waarop ze recht hebben, investeren we in ons onderwijs. We investeren in voor- en vroegschoolse educatie, in de aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt en in cultuureducatie. Bovenal zit kwaliteit van onderwijs in de leraren. We continueren daarom de succesvolle lerarenbeurs. We gaan verder met de ontwikkeling van de brede buurtschool. Bij die laatste zetten we in op integrale kindcentra (IKC), waar op termijn alle kinderen van 0 tot 12 de hele dag terecht kunnen. Ook taal blijft een speerpunt. Behersing van de Nederlandse taal is een belangrijke voorwaarde voor participatie in de samenleving. Speciale aandacht is er dan ook voor kwaliteitsverbetering van de VVE-voorziening, tweetalig onderwijs en de investering in volwasseneducatie.

Ook blijven we deze collegeperiode de buurtbibliotheken die werken met vrijwilligers stimuleren. We werken nauw samen met het onderwijs in de strijd tegen ontleding. Aan de ontwikkeling van technische leesvaardigheid via de school voegt de bibliotheek leesplezier toe. Een aantrekkelijke collectie is daarvoor beschikbaar. Het aantal e-books zal de komende jaren worden uitgebreid.

Vrijwilligerswerk doen kan mensen zonder werk die een moeilijke tijd doormaken, een zeer goede steun in de rug geven. Vrijwilligerswerk helpt om nieuwe mensen te ontmoeten, ritme in de dagbesteding te vinden en de dag weer zin te geven. Zo krijgen we een vitale stad, met actieve en zelfredzame bewoners. Mensen die zich verantwoordelijk voelen voor elkaar en participeren. Vrijwilligers zijn onmisbaar bij sportverenigingen, culturele instellingen, zorg en welzijn. Daarom stimuleren we dit in de breedst mogelijke zin. We trekken extra middelen uit, versterken de ondersteuning, verlagen de regeldruk, geven aandacht aan de positie van zorgvrijwilligers naast beroepskrachten.

Cultuur is essentieel voor alle inwoners en bezoekers van onze stad. Cultuur brengt levendigheid, interactie en sociale cohesie en biedt inspiratie, innovatie en ontplooiingsmogelijkheden. Bovendien trekken de culturele instellingen en evenementen jaarlijks miljoenen bezoekers. Daarmee leveren ze ook een belangrijke bijdrage aan de stedelijke economie. Met het bedrijfsleven en cultuurinstellingen is een lokaal netwerk ontstaan voor versterking van het cultureel ondernemerschap. Dit netwerk bouwen we verder uit. Ook investeren we in het creatief en innovatief klimaat. Dat is goed voor de creatieve- en de maakindustrie. De bestaande cultuurankers worden verder versterkt.

Sport hoort bij het leven van veel Hagenaars. Sport verbreedert en maakt gezond. Daarom ondersteunen we de Haagse sportverenigingen en zetten we combinatiefunctionarissen in om zoveel mogelijk kinderen en jongeren kennis te laten maken met sport. We maken ons hard voor de 18.000 Hagenaars die onvoldoende bewegen en daardoor gezondheidsrisico's lopen.

Tijdens twee sportevenementen zal Den Haag in 2015 opnieuw internationaal in de schijnwerpers staan. We organiseren het WK beachvolleybal, waarbij de belangrijkste wedstrijden op de Hofvijver gespeeld zullen worden. Ook doet de Volvo Ocean Race Den Haag aan. De deelnemers aan deze spannende zeilrace leggen op 19 en 20 juni aan in de haven van Scheveningen.

In Den Haag moeten bewoners, ondernemers en bezoekers zich welkom, thuis en veilig voelen. Veiligheid is een basisvoorwaarde voor een aantrekkelijke stad. Ook in 2015 blijft het terugdringen en voorkomen van criminaliteit dan ook topprioriteit. We zetten in de stadsdelen in op het stimuleren van de eigen denk- en daadkracht van de Hagenaars. Bij de aanpak van woninginbraken zetten we nog een extra tandje bij. We versterken de preventie door de samenwerking met wijkbureaus, corporaties en stadsdelen. Ook zetten we buurtinterventieteams in, zodat bewoners zelf kunnen helpen bij het voorkomen van inbraken in hun buurt.

We treden stevig op tegen criminaliteit en overlast. Dit doen we integraal en met een zorgvuldig afgewogen mix van maatregelen. Om de slagkracht te vergroten werken we wijkgericht samen met politie, belastingdienst, pandbrigade en andere handhavers houden we controles in gebieden waar de veiligheid en leefbaarheid onder druk staan.

Internationale positie van de stad

Den Haag staat in binnen- en buitenland bekend als stad van Vrede en Recht. Het verder versterken van dit profiel vormt een belangrijke voorwaarde voor economisch succes. Bijna 40.000 mensen in Den Haag werken direct of indirect voor de internationale sector, die is blijven groeien tijdens de crisis en nog steeds groeit. Daarom versterken we Den Haag als congresstad en stellen ons tot doel het aantal meerdaagse congressen in 2018 met 50 procent te laten toenemen. Verder zorgen we voor een goed vestigingsklimaat voor multinationals, NGO's en andere internationale organisaties. En we zetten in op groei van het toerisme. Extra bezoekers betekenen meer banen.

Cultureel erfgoed moet zichtbaar zijn in de stad. Dit trekt mensen uit Den Haag en ver daarbuiten. We zullen onze monumenten daarom onder de aandacht blijven brengen. Hierbij hebben we bijzondere aandacht voor het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog.

Gezonde gemeentefinanciën

We voeren een gedegen financieel beleid. Die traditie hebben we de afgelopen jaren zorgvuldig opgebouwd. We nemen geen onnodige risico's, houden rekening met onvoorziene kosten en vangen tegenvallers tijdig op waar ze zich voordoen. Programmasturing is daarbij de leidraad. Maar we sturen niet alleen op degelijkheid. De gemeentelijke uitgaven zijn een belangrijke bijdrage aan onze economie. Daarom gaan we onderbesteding tegen en laten we geen geld onnodig op de plank liggen.

Gedegen financieel beleid betekent ook efficiënte uitvoering, zodat we de kosten voor de Haagse inwoners laag houden. De leges voor bouwvergunningen onder 250.000 euro worden verlaagd en de precariobelasting geleidelijk afgeschaft. Zo willen we in de top drie van grote gemeenten met de laagste woonlasten blijven en blijft ook voor bedrijven de belastingdruk laag. De gemeentelijke organisatie gaat verder met de ingezette ontwikkeling naar een compacte, resultaatgerichte en flexibele organisatie die er is voor de inwoners, maatschappelijke partners en bedrijven. Het bevorderen van de diversiteit van het personeelsbestand in alle lagen van de organisatie en integriteit blijven prioriteit houden.

1.2. Intensiveringen 2015-2018

Om de ambities uit het coalitieakkoord kracht bij te zetten, is er voor de periode 2015-2018 incidenteel € 245 mln. en structureel oplopend naar € 67 mln. beschikbaar. In deze paragraaf volgt een beknopte toelichting op de inzet van deze middelen. Een nadere toelichting per onderwerp is opgenomen in het betreffende beleidsprogramma.

Structurele intensiveringen

Programma		Structurele intensivering	2015	2016	2017	2018
3	Wijkaanpak en Dienstverlening	naturalisatieceremonie	250	250	250	250
4	Openbare orde en Veiligheid	handhaven impuls pandbrigade		1.000	1.000	1.000
		aanpak mensenhandel en prostitutie	300	300	300	300
5	Cultuur, Bibliotheken en Monumentenzorg	monumenten (Atlantikwall, Oranjehotel)			500	500
		bibliotheekvoorzieningen	500	500	500	500
		kunstenplan			2.000	2.000
6	Onderwijs	bestrijding taalachterstanden	1.000	1.000	1.000	1.500
		brede buurtscholen (incl. cultuureducatie)	2.000	5.500	5.500	5.500
		conciërges	400	400	400	400
		samenwerking maakeconomie/MBO/techniekonderwijs	400	400	400	400
		compenseren rijkskorting onderwijshuisvesting	3.600	3.600	3.600	3.600
7	Werk, Inkomen en Armoedebeleid	actieprogramma kinderarmoede	1.000	1.000	1.500	1.500
		decentralisatie Werk en Inkomen	2.500	2.500	3.000	3.000
		ondersteuning chronisch zieken en gehandicapten met een kleine beurs	1.400	1.400	1.400	1.400
		ooievaarspas zonder eigen bijdrage	1.000	1.000	1.000	1.000
		versterken en meer maatwerk bijzondere bijstand	2.000	2.500	3.500	3.500
		versterken schuldhulpverlening	1.000	1.000	1.000	1.000
8	Zorg en Welzijn	mantelzorg/burenhulpcentrale/zorgvrijwilligers	1.000	1.200	1.400	2.000
		thuiszorg	6.000	6.000	6.000	6.000
10	Ontwikkeling buitenruimte	de kust		1.500	2.250	3.000
		beheren op niveau	1.200	1.800	2.400	4.500
		extra groen		500	750	1.000
		bruggen en kademuren	500	1.000	1.000	2.500
		versterking handhaving	1.250	2.500	3.500	4.500
		recyclepunt Binckhorst			500	500
		afschaffen precario (excl. ondergrondse leidingen) (zie ook programma 15)	265	265	530	530
11	Economie, Internationale Stad en Binnenstad	citymarketing	1.550	1.550	1.550	1.550
12	Sport	kunstgras (4 velden p/j); aanleg en onderhoud	100	200	300	400
		breedtesport accommodaties, extra ondersteuning sportverenigingen	750	750	750	1.000
		geen huurverhoging sportaccommodaties	280	280	280	280
		sport in de buurt/combinatie-functionarissen		2.300	2.300	2.300
		topsport	500	1.000	1.000	1.000
14	Wonen en Duurzaamheid	programmageduld duurzaamheid	2.000	2.000	2.500	3.000
		verduurzaming woningen	1.000	1.500	2.000	2.000

Programma		Structurele intensivering	2015	2016	2017	2018
15	Stadsontwikkeling	afschaffen precario (excl. ondergrondse leidingen) (zie ook programma 10)	285	285	570	570
		verlagen bouwleges bouwsom tot 250.000		500	500	1.000
16	Financiën	Schenkviaduct (kapitaallasten)			1.500	1.500
			34.030	47.480	58.430	66.480

Programma 3 Wijkaanpak en dienstverlening

Gemeenten moeten in een naturalisatieceremonie aan nieuwe Nederlanders het besluit van verlening van het Nederlanderschap uitreiken. De gemeente Den Haag organiseert ongeveer 44 bijeenkomsten per jaar. In het coalitieakkoord is hiervoor 250.000 euro per jaar uitgetrokken.

Programma 4 Openbare orde en veiligheid

Handhaven impuls pandbrigade

Om de slagkracht bij de acties te vergroten wordt de capaciteit van de Haagse Pandbrigade voor integrale controles op niveau gebracht en onder regie van de burgemeester aangestuurd. Aanpak van hardnekkige woonoverlast hoort daarbij. Voor de impuls van Pandbrigade is er structureel € 1,0 mln. beschikbaar gesteld vanaf 2016. Deze middelen zullen worden ingezet voor een wijkgerichte aanpak.

Aanpak mensenhandel en prostitutie

Het toezicht en de handhaving op de niet-vergunde prostitutie -zoals de Chinese wellnessbranche, thuiswerkers, hotelprostitutie, straatprostitutie en de escort - heeft de hoogste prioriteit. Voor de aanpak van mensenhandel en prostitutie is structureel € 0,3 mln. beschikbaar gesteld.

Programma 5 Cultuur, bibliotheken en monumentenzorg

Monumenten

Tijdens deze collegeperiode komt er een extra impuls voor monumenten en het cultureel erfgoed.

Bibliotheekvoorzieningen

In de Schilderswijk wordt een nieuwe wijkbibliotheek geopend, waardoor een uitgebreider programma op het gebied van taal- en leesbevordering en mediawijsheid kan worden aangeboden aan kinderen en volwassenen uit de wijk.

Kunstenplan

In 2015 worden voorbereidingen getroffen voor het volgende Kunstenplan, met aandacht voor de continuïteit van de advisering, culturele diversiteit en de drempel voor nieuwe instellingen om in aanmerking te komen voor subsidiëring.

Programma 6 Onderwijs

Bestrijding taalachterstanden

Voor het bestrijden van taalachterstanden is jaarlijks € 1,0 mln., oplopend tot € 1,5 mln. in 2018 beschikbaar.

Brede buurtscholen

De gemeente investeert de komende jaren structureel € 5,5 miljoen in het onderwijs. Daarvan komt € 2 mln. ten goede van de brede buurtschool inclusief cultuureducatie voor 2015.

Conciërges

Vanaf 2015 wordt de conciërgeregeling structureel voortgezet met jaarlijks € 0,4 mln.

Samenwerking maakeconomie/MBO/techniekonderwijs

Voor de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en samenwerking maakeconomie/MBO/ techniekonderwijs wordt structureel vanaf 2015 € 0,4 mln. beschikbaar gesteld.

Stimuleren hoger onderwijs

Incidentele middelen zijn beschikbaar gesteld voor het stimuleren van het hoger onderwijs voor 2015 – 2018 (€ 0,2 mln. per jaar).

Verhogen kwaliteit in leraren, stimuleren goed onderwijs, aandacht zwakke scholen

Incidentele middelen zijn beschikbaar gesteld voor het verhogen kwaliteit leraren, stimuleren goed onderwijs, aandacht zwakke scholen 2015 – 2017 (€ 0,5 mln. per jaar).

Voortijdig schoolverlaten aanpak

Incidentele middelen zijn beschikbaar gesteld voor de aanpak voortijdig schoolverlaten 2015 - 2017 (€ 0,75 mln. in 2015 en 2016 en € 0,5 mln. in 2017).

Compenseren rijkskorting onderwijshuisvesting

De investeringen in onderwijshuisvesting blijven op peil. De korting die vanuit het rijk is opgelegd wordt gecompenseerd. Hiervoor wordt structureel € 3,6 mln. beschikbaar gesteld. Scholen die meewerken aan één aanmeldleeftijd en langdurige wachtlijsten hebben, kunnen extra klaslokalen krijgen. Ook wordt meer aandacht besteed aan duurzaamheid, binnenklimaat en multifunctioneel gebruik.

Programma 7 Werk, inkomen en armoedebeleid

Actieprogramma kinderarmoede

In het coalitieakkoord is € 1 mln., oplopend naar € 1,5 mln. vanaf 2017, beschikbaar gesteld voor het actieprogramma kinderarmoede, om armoede onder Haagse kinderen vroeg te signaleren en effectief te bestrijden.

Decentralisatie Werk en Inkomen

De extra middelen (€ 3 mln. structureel), die het college beschikbaar heeft gesteld voor aanvulling op het Participatiebudget zullen o.a. worden ingezet om in Den Haag 200 beschutte werkplekken en 100 garantiebannen te realiseren.

Ondersteuning chronisch zieken en gehandicapten met een kleine beurs

Structureel is voor ondersteuning van chronisch zieken en gehandicapten met een kleine beurs € 1,4 mln. vrijgemaakt.

Ooievaarspas zonder eigen bijdrage

De eigen bijdrage op de Ooievaarspas is afgeschaft. Hiervoor is € 1 mln. structureel beschikbaar gesteld in het coalitieakkoord.

Versterken en meer maatwerk bijzondere bijstand

De individuele bijzondere bijstand wordt verstrekt naar draagkracht. Hierdoor is het een goed instrument om Haagse burgers die geen Wwb-uitkering ontvangen, zoals werkende armen, gericht te ondersteunen. Voor de bijzondere bijstand is bij het coalitieakkoord in 2015 € 2 mln., oplopend tot € 3,5 mln. vanaf 2017, beschikbaar gesteld.

Versterken schuldhulpverlening

Dreigende schulden moeten tijdig worden onderkend. Om de Haagse burger hierbij te ondersteunen zal de gemeente Den Haag zich extra inspannen op het gebied van preventie. Voor het versterken van de schuldhulpverlening is € 1 mln. structureel beschikbaar.

Programma 8 Zorg en Welzijn

Mantelzorg/burenhulpcentrale/zorgvrijwilligers

Voor het versterken van de ondersteuning van mantelzorgers wordt structureel extra geld (oplopend naar € 2 mln.) uitgetrokken.

Thuiszorg

De gemeente krijgt voor hulp bij het huishouden 40% minder van het Rijk. De gemeente Den Haag kiest ervoor om deze rijksbezuiniging zo veel mogelijk teniet te doen. In het coalitieakkoord is structureel € 6 mln. en incidenteel € 9 mln. en binnen de middelen van de decentralisatie € 2 mln. structureel en € 5 mln. incidenteel hiervoor uitgetrokken. Hiermee geeft de gemeente Den Haag vorm aan haar nieuwe verantwoordelijkheid voor de WMO.

Programma 10 Ontwikkeling buitenruimte

De Kust

We willen dat de buitenruimte aan de kust aantrekkelijker wordt voor bewoners, bezoekers en ondernemers. Zoals de binnenstad straat voor straat is opgeknapt tot de Beste Binnenstad van Nederland, knappen we de komende jaren de buitenruimte in Scheveningen op.

Beheren op niveau

De afgelopen jaren zijn veel Haagse wijken opgeknapt. Maar er zijn nog achterstanden. We gaan door met de inhaalslag in het onderhoud van onze straten, wegen, lantaarnpalen en het groen. Hiervoor is vanaf 2018 structureel € 4,5 mln. beschikbaar.

Extra groen

Extra middelen zijn beschikbaar gesteld om de werkvoorraad in een aantal in de grote groengebieden aan te pakken.

Bruggen en kademuuren

In het coalitieakkoord is het structurele onderhoudsbudget verhoogd met € 0,5 mln. in 2015, oplopend tot € 2,5 mln. in 2018. Dit wordt ingezet voor een nieuw Meerjarenprogramma Kunstwerken (MJPK) dat de raad nog dit jaar ontvangt.

Versterking handhaving

Effectieve handhaving heeft tot doel een gedragsverandering teweeg te brengen bij de bewoners en bezoekers van de stad, zodat de leefbaarheid er structureel op vooruit gaat. Een leefbare stad levert een belangrijke bijdrage aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en een aantrekkelijk woonklimaat voor huidige en nieuwe inwoners. In het coalitieakkoord is voorzien in een intensivering van € 1,25 mln. in 2015, oplopend tot € 4,5 mln. structureel in 2018.

Recyclepunt Binckhorst

Het plan is om een recyclepunt voor bouwmaterialen op de Binckhorst te maken. In het coalitieakkoord is hiervoor m.i.v. 2017 € 0,5 mln. per jaar voor gereserveerd.

Afschaffen bovengrondse precariobelasting

In 2014 is de bovengrondse precariobelasting gehalveerd. In 2015 en 2016 blijft dit zo. In 2017 wordt deze bovengrondse precariobelasting helemaal afgeschaft. Daarmee verlichten we de lasten voor onze ondernemers

Programma 11 Economie, Internationale stad en binnenstad

Citymarketing

De citymarketing is erop gericht Den Haag sterk te profileren in samenwerking met partners om zo bewoners, bedrijven, bezoekers, studenten en internationale organisaties aan te trekken en te binden aan de stad.

Programma 12 Sport

Kunstgras

Voor de aanleg van meer kunstgrasvelden is incidenteel € 8 mln. vrijgemaakt en structureel € 0,1 mln. in 2015 oplopend naar € 0,4 in 2018. Op deze manier wordt er gezorgd voor een betere bespeelbaarheid en benutting van sportvelden.

Breedtesport accommodaties

Voor de accommodaties van breedtesporten is structureel € 0,75 mln. in 2015 beschikbaar oplopend naar € 1 mln. in 2018.

Geen huurverhoging sportaccommodaties

In de begroting zijn de komende jaren middelen vrijgemaakt zodat de tarieven voor sporthallen en het recreatief zwemmen op hetzelfde niveau gehandhaafd kunnen worden. Op deze manier wordt een stimulans gegeven om deze voorzieningen optimaal te blijven gebruiken.

Sport in de buurt

Op ten minste 15 pleinen in Den Haag worden buurtsportcoaches ingezet die sportactiviteiten aanbieden. Al deze functies worden voor 40% meegefinancierd door het rijk in het kader van de structurele regeling Brede Impuls Combinatiefuncties. Voor de periode na 2015 is de gemeentelijke cofinanciering structureel opgenomen in de begroting waarmee de inzet van de combinatiefuncties is gewaarborgd.

Topsport

Den Haag wil inzetten op het blijvend stimuleren van de Haagse topsport, in aansluiting op de ontwikkelingen op nationaal niveau, die onder regie van koepelorganisatie NOC*NSF kiezen voor focussporten en het continueren van Centra voor Topsport en Onderwijs en Nationale Training Centra.

Programma 13 Verkeer en milieu

Pilots Blauwe Zone winkelstraten

Er komen pilots naar een blauwe zone in winkelstraten. Dit wordt gefinancierd uit de reserve parkeren.

Halveren tarief 2^e parkeervergunning

Het tarief voor de 2^e parkeervergunning wordt gehalveerd. Dit wordt gefinancierd uit de reserve parkeren.

Programma 14 Wonen en duurzaamheid

Programmagedeld duurzaamheid

Voor duurzaamheid is structureel € 2 mln. beschikbaar in 2015 oplopend naar € 3 mln. in 2018

Verduurzaming woningen

Voor verduurzaming woningen is structureel € 1 mln. beschikbaar in 2015 oplopend naar € 2 mln. in 2018

Programma 15 Stadsontwikkeling

Afschaffen bovengrondse precariobelasting

In 2014 is de bovengrondse precariobelasting gehalveerd. In 2015 en 2016 blijft dit zo. In 2017 wordt deze bovengrondse precariobelasting helemaal afgeschaft. Daarmee verlichten we de lasten voor onze ondernemers

Verlagen bouwleges bouwsom tot 250.000

We verwachten dat in 2015 ongeveer evenveel omgevingsvergunningen voor bouwactiviteiten worden afgegeven als in 2014. De aanvragen uit het eerste halfjaar van 2014 liggen voor 80% onder een bouwsom van € 250.000. Voor deze categorie zullen de bouwleges overeenkomstig het coalitieakkoord 2014-2018 met ingang van 2016 worden verlaagd. In 2015 zal hiervoor een voorstel worden gedaan.

Programma 16 Financiën

Schenkviaduct

Het Schenkviaduct nadert het einde van zijn technische levensduur. De technische toestand van het viaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct binnen enkele jaren aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht. Het college spaart voor de vervanging en stelt een deel van de kapitaallasten beschikbaar.

Incidentele intensiveringen

programma	Incidentele intensivering	Totaal	2015	2016	2017	2018	
3	Wijkaanpak en Dienstverlening	wijkaanpak (incl krachtwijkenbureau en gebiedsgericht werken)	14.000	3.500	3.500	3.500	3.500
		diversiteit, burgerschap en emancipatie	4.000	1.000	1.000	1.000	1.000
4	Openbare orde en Veiligheid	aanpak woninginbraken	800	200	200	200	200
		extra impuls keurmerk veilig ondernemen	600	150	150	150	150
		extra impuls radicalisering	800	200	200	200	200
		kwaliteitsimpuls buurtinterventieteams	400	100	100	100	100
5	Cultuur, Bibliotheken en Monumentenzorg	cultureel ondernemerschap en wijkcultuur	1.000	500	500		
		monumenten (Atlantikwall, Oranjehotel)	1.500	500			1.000
		bibliotheekvoorzieningen	1.200	300	300	300	300
6	Onderwijs	aanvalsplan stages	500	250	250		
		stimuleren hoger onderwijs	800	200	200	200	200
		verhogen kwaliteit leraren, stimuleren goed onderwijs, aandacht zwakke scholen	1.500	500	500	500	
		voortijdig schoolverlaten aanpak	2.000	750	750	500	
7	Werk, Inkomen en Armoedebeleid	jeugdwerkloosheid	12.000	4.000	4.000	2.000	2.000
		ondersteunen voedselbank en stadslandbouw	500	125	125	125	125
		wegnemen drempels armoedevoorzieningen	900	450	450		
8	Zorg en Welzijn	thuiszorg	9.000	5.000	4.000		
		buurthuis van de toekomst	3.000	750	750	750	750
		vrijwilligersondersteuning	2.000	500	500	500	500
		gehandicaptenfonds (zie ook Jeugd)	252	63	63	63	63
9	Jeugd	Intensivering scoutingfonds (Zie ook Zorg	248	62	62	62	62

programma		Incidentele intensivering	Totaal	2015	2016	2017	2018
		en Welzijn)					
10	Ontwikkeling buitenruimte	Binckhorst buitenruimte incl fietsverbinding	10.000	1.000	2.000	4.000	3.000
		de kust	18.000	3.000	6.000	6.000	3.000
		Oude Centrum	7.500	1.000	2.500	2.500	1.500
		entrees	12.000	2.000	4.000	4.000	2.000
		Leyweg	500		500		
		beheren op niveau	4.500		1.250	3.250	
		pleinen	3.000	1.000	1.000	1.000	
		internationaal park (grote groengebieden)	500			500	
		speelvoorzieningen	1.200	300	300	300	300
		bruggen en kademuren	500	220		280	
		dierenwelzijn	200	50	50	50	50
11	Economie, Internationale Stad en Binnenstad	investeringsfonds: extra impuls	20.000	5.000	5.000	5.000	5.000
		creatieve stad	6.000	1.500	1.500	1.500	1.500
		impuls diverse winkelstraten en wijkeconomie	6.000	1.500	1.500	1.500	1.500
		congressen	2.000	500	500	500	500
		uitbreiding convention bureau	5.000	2.000	1.500	1.500	
		internationale stad	6.500	500	2.000	2.000	2.000
		tijdelijke stop van gemeentelijke belastingen voor zelfstandige ondernemers en ZZP-ers met een laag inkomen	3.000	750	750	750	750
12	Sport	kunstgras (4 velden p/j); aanleg en onderhoud	8.000	2.000	2.000	2.000	2.000
		sportevenementen	1.400	350	350	350	350
		topsport	2.500		2.500		
13	Verkeer en Milieu	bereikbaarheid: openbaar vervoer	8.000		4.000	4.000	
		bereikbaarheid: milieu	6.000	2.000	2.000	2.000	
		fietsprojecten	4.500		2.000	1.500	1.000
		verkeersknelpunten	4.500	1.125	1.125	1.125	1.125
14	Wonen en Duurzaamheid	woningen in bestaande gebouwen	10.000	3.000	3.000	4.000	
		voldoende goede en betaalbare woningen	1.260	315	315	315	315
		onderzoek gemeentelijk warmtebedrijf en Haags Warmtenet	1.000	1.000			
		revolving fund energiebesparing /duurzame energieopwekking	6.000	6.000			
		burgerinitiatieven duurzaamheid	500	125	125	125	125
		impuls nieuwe vormen van aanbesteding	900	450	450		
15	Stadsontwikkeling	Voldoende goede en betaalbare woningen	16.740	2.685	4.685	4.685	4.685
		kleinschalig opdrachtgeverschap	6.000	1.500	1.500	1.500	1.500
		Zeilhaven (als onderdeel van fysieke investering in Scheveningen-Haven)	3.500	3.500			
		Schenkviaduct	1.000	1.000			
			245.200	64.470	72.000	66.380	42.350

Programma 3 Wijkaanpak en dienstverlening

Wijkaanpak

De gemeente gaat de uitvoeringskracht van de stadsdelen versterken. Bewoners en bedrijven krijgen hierdoor meer invloed op de besteding van budgetten, waarmee het eigenaarschap en de participatie met de eigen buurt groter worden. In het coalitieakkoord zijn in het programma 'Wijkaanpak en Dienstverlening' extra middelen ter beschikking gesteld (€14 mln.).

Diversiteit, burgerschap en emancipatie

Het gemeentebestuur vergroot het takenpakket van de stadsdelen in 2015 met 'Taal in de buurt', Emancipatie, Vrijwilligers en Maatschappelijke coöperatie, Spelen en Bewonersinitiatieven Duurzaamheid. Voor diversiteit, burgerschap en emancipatie is voor de periode 2015 – 2018 € 4 miljoen extra te besteden.

Programma 4 Openbare orde en veiligheid

Aanpak woninginbraken

Bij de aanpak van woninginbraken zetten we nog een extra tandje bij. Er is € 0,8 mln. beschikbaar gesteld voor preventie van woninginbraak.

Extra impuls keurmerk veilig ondernemen

Keurmerk Veilig Ondernemen is jarenlang met succes ingezet om de veiligheid en leefbaarheid in winkelstraten en op bedrijventerreinen te verbeteren. Hiervoor is incidenteel € 0,6 mln. beschikbaar gesteld verdeeld over de jaren 2015 tot en met 2018.

Extra impuls radicalisering

Het accent van de inzet van het gemeentelijke Informatiepunt voor Preventie Polarisatie en Radicalisering zal in de komende periode op de volgende speerpunten worden gelegd: het vergroten van urgentiegevoel en weerbaarheid bij instellingen, scholen en de moslingemeenschappen; het bieden van een persoonsgerichte aanpak aan radicaliserende jeugdigen; een optimale benutting van het opgebouwde netwerk van sleutelfiguren. Voor de impuls van radicalisering is incidenteel € 0,8 mln. beschikbaar gesteld verdeeld over de periode 2015 tot en met 2018.

Kwaliteitsimpuls buurtinterventieteams

Voor bewonersinitiatieven Veiligheid wordt incidenteel € 0,4 miljoen extra beschikbaar gesteld verdeeld over de jaren 2015 tot en met 2018.

Programma 5 Cultuur, bibliotheken en monumentenzorg

Cultureel ondernemerschap en wijkcultuur

Met het bedrijfsleven en cultuurinstellingen is een lokaal netwerk ontstaan voor versterking van het cultureel ondernemerschap. Het organiseert activiteiten zoals coaching en intervisie. Dit netwerk wordt verder uitgebouwd.

Programma 6 Onderwijs

Aanvalsplan stages

Voor 2015 en 2016 zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld voor aanvalsplan stages (€ 0,25 mln. per jaar)

Programma 7 Werk, inkomen en armoedebeleid

Jeugdwerkloosheid

De komende jaren krijgt de aanpak van jeugdwerkloosheid hoge prioriteit. Het college focust daarbij op jongeren zonder startkwalificatie, schoolgaande jongeren die op zoek zijn naar een stage of leerwerkbaan en jongeren met een niet-westerse achtergrond. Er is € 12 mln. incidenteel voor beschikbaar.

Ondersteunen voedselbank en stadslandbouw

500.000 euro is uitgetrokken voor het ondersteunen van de voedselbank en stadslandbouw.

Wegnemen drempels armoedeverorzieningen

Alle mensen moeten de weg naar de sociale voorzieningen kunnen vinden. Om drempels om hulp te zoeken te laten verdwijnen, is € 0,9 mln. incidenteel beschikbaar.

Programma 8 Zorg en Welzijn

Buurthuis van de toekomst

Het Buurthuis van de Toekomst sluit aan bij de ontwikkeling dat bewoners zelf actief meedoen in hun wijk en we efficiënt omgaan met het maatschappelijk vastgoed. In 2014 zijn de minimaal vereiste succesvolle onderdelen van het stimuleringsproject geborgd in het reguliere beleid. Om dit te versterken is in het coalitieakkoord voor 2015 incidenteel € 3 mln. beschikbaar gesteld.

Vrijwilligersondersteuning

Vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan de Haagse samenleving. Er wordt op grond van het collegeakkoord € 2 mln. vrijgemaakt.

Gehandicaptenfonds

Voor het gehandicaptenfonds is deze collegeperiode € 252.000 beschikbaar gesteld.

Programma 9 Jeugd

Intensivering scoutingfonds

Voor het scoutingfonds is incidenteel € 248.000 vrijgemaakt voor de komende vier jaar.

Programma 10 Ontwikkeling buitenruimte

Entrees

Je krijgt nooit een tweede kans voor een eerste indruk. Daarom investeren we in de entrees van de stad en de buitenruimte rondom deze stadsentrees (€ 12 mln.). Allereerst in de entrees via de stations, omdat daar dagelijks veel Hagenaars en bezoekers komen. Ook de stadsentrees voor autoverkeer geven we een impuls.

Oude Centrum

Het Oude Centrum, van oudsher een levendige volkswijk, moet weer een prettige plek worden om te wonen, of om doorheen te lopen als je van Station Hollands Spoor naar de binnenstad wil. Daarom hebben we extra geld uitgetrokken (€ 7,5 mln.) voor de buitenruimte en leefbaarheid.

Binckhorst buitenruimte

De komende jaren wordt de Rotterdamsebaan aangelegd en richten we de buitenruimte van de Binckhorst opnieuw in. Dit biedt een kans voor de Binckhorst om zich verder te ontwikkelen als een uitnodigend bedrijventerrein, waar ruimte is voor creatieve ideeën op het gebied van werken, in combinatie met wonen.

Leyweg

De Leyweg heeft door de komst van het Stadskantoor een rol gekregen als tweede stadscentrum van Den Haag. Bij deze rol past een markante inrichting van de buitenruimte als prettige verblijfsplek. Voetgangers en fietsers krijgen hier voorrang.

Pleinen

In 2015 beginnen we met het omvormen van belangrijke pleinen in onze wijken tot prettige ontmoetingsplekken voor buurtbewoners.

Internationale park

In 2015 wordt een parkvisie vastgesteld voor de parken in de Internationale zone. Dit doen we samen met belanghebbenden. Vanuit deze visie kunnen de reeds beschikbare middelen worden geprioriteerd. Samen met de extra impuls uit het coalitieakkoord van € 0,5 mln. voor het Internationale Park krijgt het groen, de paden en de zitplekken in de Scheveningse Bosjes een grondige onderhoudsbeurt, zodat dit gebied een aantrekkelijk onderdeel van de internationale zone wordt.

Speelvoorzieningen

In 2015 zullen de speellocaties die verbeterd worden met investeringen uit de nota Spelen in Stad afgerond worden. In deze collegeperiode besteden we € 0,3 mln. per jaar extra aan speelvoorzieningen.

Dierenwelzijn

In het coalitieakkoord is € 50.000 extra per jaar uitgetrokken voor dierenwelzijn.

Programma 11 Economie, Internationale stad en binnenstad

Investeringsfonds

Er komt een fonds om investeringen te versnellen, die aantoonbaar bijdragen aan de versterking van de economische structuur van Den Haag. Hiervoor is incidenteel € 20 mln. beschikbaar.

Creatieve stad

Den Haag moet aantrekkelijker worden voor creatieve, innovatieve ondernemers en talenten. Het programma Creatieve Stad zal daarom worden geïntensiveerd.

Impuls diverse winkelstraten en wijkeconomie

Aantrekkelijke winkelstraten versterken ons vestigingsklimaat en brengen kwaliteit en reuring in de wijk. Het college investeert hierin € 6 mln.

Congressen en uitbreiding convention bureau

Het college heeft voor de versterking van de congresfunctie een extra bedrag van gemiddeld € 1,75 mln. per jaar gereserveerd in de komende collegeperiode.

Internationale stad

Voor Internationale Stad is er in het coalitieakkoord € 6,5 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. Hiervan is € 0,5 mln. beschikbaar in 2015, gevolgd door € 2,0 mln. per jaar in 2016-2018. Hoofddoel is het bevorderen van werkgelegenheid en economische groei door gerichte stimulering voor internationale bedrijvigheid en organisaties, internationale ontmoetingen en andere internationale activiteiten in de stad.

Tijdelijke stop van gemeentelijke belasting

Er komt een tijdelijke stop van gemeentelijke belasting voor ondernemers. Hiervoor maakt het college € 3 mln. vrij.

Programma 12 Sport

Sportevenementen

Voor de grootschalige sportevenementen is ondersteuning beschikbaar via het Olympisch Fonds, zodat in de lijn van het topsportbeleid continu kan worden gewerkt aan het verwerven van EK's en WK's naar de stad.

Programma 13 Verkeer en milieu

Bereikbaarheid: openbaar vervoer

Het college zet € 8 mln. in voor de bereikbaarheid. Het gaat om investeringen in openbaar vervoer voorzieningen.

Bereikbaarheid: alternatief pakket milieuzones, onderzoek effecten fijnstof en verbeteren luchtkwaliteit
€ 6 mln. is vrijgemaakt voor verschillende thema's: alternatief pakket milieuzones, onderzoek effecten fijnstof en verbeteren luchtkwaliteit.

Fietsprojecten

In het Meerjarenprogramma Fiets 2015-2018 zet de gemeente de ambities voort om ruim baan te geven aan de fietser. Hiervoor is € 4,5 mln. incidenteel beschikbaar.

Verkeersknelpunten

Als vervolg op de MIRT-verkenning Haaglanden en de verkenning Internationale Ring west, worden de komende jaren knelpunten op de Noordwestelijke Hoofdroute aangepakt. Het gaat daarbij om knelpunten rond de verkeersveiligheid, oversteekbaarheid, doorstroming en de leefbaarheid.

Programma 14 Wonen en duurzaamheid

Impuls nieuwe vormen van aanbesteding

Het college speelt € 0,9 mln. incidenteel vrij voor nieuwe vormen van aanbesteding.

Woningen in bestaande gebouwen/leegstand aanpak

De gemeente zet zich pro-actief in om transformatie van kantoren te bereiken in gebieden met een hoge woonkwaliteit. De verwachte groei van de Haagse bevolking biedt kansen om de kantorenleegstand terug te dringen.

Voldoende goede en betaalbare woningen, in het goedkope segment (programma 14 en programma 15)

Met nieuwbouw, transformatie en (duurzame) renovatie zet de gemeente in op meer differentiatie in eenzijdig opgebouwde wijken. De huidige kernvoorraad van sociale woningbouw blijft op peil. Met de corporaties worden nieuwe afspraken gemaakt.

Onderzoek gemeentelijk warmtebedrijf en Haags Warmtenet

Op basis van de verkenning Haags Warmtebedrijf en de rapportage uit 2013 wordt verder gewerkt aan scenario's voor zo'n Haags Warmtebedrijf.

Revolving fund energiebesparing/duurzame energieopwekking

Er wordt een revolving fund opgericht om initiatieven op het gebied van duurzaamheid van particulieren en bedrijven te ondersteunen.

Burgerinitiatieven op duurzaamheidsgebied

Het takenpakket van de stadsdelen wordt verder verbreed met bewonersinitiatieven duurzaamheid. Het energiezuiniger maken van bestaande woningen. Hierbij blijft de lijn dat de aandacht wordt verlegd van bewustwording naar participatie. Door bewonerscollectieven te helpen bij het opstellen van projectplannen zal veel energiebesparing worden gerealiseerd per door de gemeente geïnvesteerde euro.

Programma 15 Stadsontwikkeling

Voldoende goede en betaalbare woningen, in het goedkope segment (programma 14 en programma 15)

Met nieuwbouw, transformatie en (duurzame) renovatie zet de gemeente in op meer differentiatie in eenzijdig opgebouwde wijken. De huidige kernvoorraad van sociale woningbouw blijft op peil. Met de corporaties worden nieuwe afspraken gemaakt.

Kleinschalig opdrachtgeverschap

Omdat de verkoop van de kavels zeer succesvol verliep, is in 2013 en 2014 een nieuwe serie locaties in de markt gezet. Ook in 2015 en daarop volgende jaren zullen nieuwe locaties aangeboden worden. In het coalitieakkoord is € 6 mln. beschikbaar om dit mogelijk te maken.

Zeilhaven

Watersporten zijn in opkomst, zowel recreatief als (top)sportief. Scheveningen-Haven vormt een uitstekende plek voor bedrijven en verenigingen om deze sporten te bedrijven en aan te bieden. Het is een goede plek voor (internationale) nautische evenementen, waar veel Hagenaars plezier aan beleven. We investeren € 3,5 mln. in de doorontwikkeling van de zeezeilhaven.

Schenkviaduct

Het Schenkviaduct nadert het einde van zijn technische levensduur. De technische toestand van het viaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct binnen enkele jaren aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht.

1.3. Budgettaire kaders en financiële ontwikkelingen

Budgettair kader

Het vertrekpunt voor de meerjarenbegroting 2015-2018 is de financiële paragraaf van het coalitieakkoord “Vertrouwen op Haagse Kracht”. De basis van de financiële paragraaf bij het coalitieakkoord is de jaarrekening 2013 en de exogene factoren die de begroting beïnvloeden. Hiermee bedoelen we de financiële effecten waarvan de oorzaak buiten de invloedssfeer van de gemeente ligt en die zich bij ongewijzigd beleid onder alle omstandigheden voordoen. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van het gemeentefonds, renteontwikkelingen, dividendontvangsten en belastingopbrengsten door veranderingen in Haagse aantallen. Vervolgens zijn in het coalitieakkoord maatregelen genomen ter vergroting van de financiële ruimte in de begroting. Het totaal van de exogene factoren en de maatregelen vormen het kader voor de meerjarenbegroting 2015-2018. In de onderstaande tabellen zijn de exogene ontwikkeling en de maatregelen opgenomen.

Exogene ontwikkeling (+ = voordelig voor de algemene ruimte)	Incidenteel 2014-2018	Structureel			
		2015	2016	2017	2018
Groei Gemeentefonds		2.500	12.150	15.150	24.600
Herverdeling Gemeentefonds		-6.900	-8.600	-8.600	-8.600
Dwanginvordering	300	300	300	300	300
Toeristenbelasting	100	100	100	100	100
OZB (meer woningen)	75	85	95	105	115
Dividend HTM					3.000
Dividend Eneco	3.000				
Areaaluitbreiding					-1.500
Loon- en prijscompensatie regulier		900	4.200	6.200	-13.000
Vijval loon- en prijscompensatie 2013/2014	9.400	9.400	9.400	9.400	9.400
Herstructurering leningen	1.900				
Leningen SAS krediet	1.400				
Rekeningresultaat 2013 t.g.v. Alg. reserve	33.000				
Herberekening risico's Alg. reserve	31.600				
Afroming reserve WWB boven maximum	26.000				
Afroming reserve WMO boven maximum	4.400				
Resultaat Veiligheidsregio 2013	2.100				
Overheveling naar incidenteel	11.470		-3.230	-8.240	
Totaal autonome ontwikkelingen	124.745	6.385	14.415	14.415	14.415

Maatregelen (+ = voordelig voor de algemene ruimte)	Incidenteel 2014-2018	Structureel			
		2015	2016	2017	2018
Vrijval/herallocatie bestemmingsreserves	49.579				
Verlagen reserve Inkomensvoorziening	20.000				
Verlagen Algemene reserve	9.800				
Verlagen reserve Financiering	7.000				
Verlagen dienstcompensatiereserves	2.500				
Verlagen post onvoorzien		3.000	3.000	3.000	3.000
Besparing agv minder wethouders		1.260	1.260	1.260	1.260
Besparing agv minder gemeentelijke locaties			1.000	1.000	1.000
Verkopen gemeentelijk vastgoed	5.000				
Bedrijfsvoering: apparaat, externen, etc		4.700	7.050	12.400	15.750
Besparing op inkoop		5.968	11.936	16.412	16.412
Efficiency op subsidies			3.041	5.970	8.033
Meer fraude opsporen		2.490	2.490	2.490	2.490
Minder externe onderzoeken		500	500	500	500
Efficiënter gebruik welzijnsaccommodaties			500	500	500
Leeftijdsgrens gem. voorzieningen		70	70	70	70
Openbaar vervoer (onttrekking OVHP)	4.500				
Deelneming Openbaar vervoer	9.400				
Verhogen toeristenbelasting		2.000	2.000	2.000	2.000
Derving leges secretarieproducten	-3.500				
Tekort vastgoed	-7.500				
Verwacht exploitatievoordeel Huish. Hulp 2014	4.000				
Verwacht exploitatievoordeel Parkeren 2014	3.000				
Verwacht exploitatievoordeel WWB 2014	10.000				
Verwacht exploitatievoordeel IPSO 2014	4.800				
Verwacht exploitatievoordeel besp. Rente 2014	2.100				
Financiële ontwikkeling	121	1.832	2.023	1.618	1.555
Totaal maatregelen coalitieakkoord	120.800	21.820	34.870	47.220	52.570

	Incidenteel 2014-2018	Structureel			
		2015	2016	2017	2018
Totaal autonome ontwikkelingen	124.745	6.385	14.415	14.415	14.415
Totaal maatregelen coalitieakkoord	120.800	21.820	34.870	47.220	52.570
Totaal budgettaire kader	245.545	28.205	49.285	61.635	66.985

Het verschil tussen middelen in het budgettaire kader en de intensiveringen wordt verklaard door verschuiving van middelen tussen de jaarschijven, zodat dit beter aansluit op het bestedingsritme van de intensiveringen.

1.4. Programma's

De begroting 2015-2018 telt 18 programma's. Ieder programma beschrijft volgens de drie w-vragen van het BBV de doelen (het beoogd maatschappelijk effect), de gemeentelijke inspanningen en wat het programma gaat kosten. De wijze waarop de beoogde effecten en inspanningen moeten worden bereikt, wordt ook met behulp van enkele topindicatoren weergegeven.

Het college streeft ernaar om de bestuurlijke informatie aan de raad te laten voldoen aan hoge kwaliteitseisen. De begroting moet de raad meer dan voorheen ondersteunen in zijn kaderstellende rol. Alle gebruikers van de begroting, de raad voorop, krijgen zoveel mogelijk inzicht in de doelen die de gemeente nastreeft en de middelen die daarbij horen. Hoofdpunt is het scheppen van een heldere en eenduidige financiële verantwoordelijkheidsverdeling. Iedere portefeuillehouder is verantwoordelijk voor die hoofdstukken van de begroting (de 'programma's') die tot zijn/haar beleidsterreinen behoren.

Portefeuille	Programma nummer en naam
0. Gemeenteraad	1. Gemeenteraad
1. Openbare orde en Veiligheid (BGM)	2. College en Bestuur 4. Openbare orde en Veiligheid
2. Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs (KIJO)	9. Jeugd 6. Onderwijs 11. Economie, Internationale Stad en Binnenstad
3. Sociale zaken, Werkgelegenheid, Wijken en Sport (SWWS)	7. Werk, Inkomen en Armoedebeleid 3. Wijkaanpak en Dienstverlening 12. Sport 18. Interne dienstverlening
4. Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur (SWDC)	5. Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg 14. Wonen en Duurzaamheid 15. Stadsontwikkeling
5. Binnenstad, Stadontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte (BSKB)	10. Ontwikkeling Buitenruimte 15. Stadsontwikkeling
6. Stedelijke economie, Zorg en Havens (SEZH)	8. Zorg en Welzijn 11. Economie, Internationale Stad en Binnenstad
7. Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu (FVVM)	13. Verkeer en Milieu 16. Financiën 17. Overige beleidsvoornemens

Ieder programma(budget) is onderverdeeld in producten(budgetten). De uitvoering en beheer van die programma's gebeurt door diensten, waarbij strak geldt dat een product tot één programma behoort en een product onder één dienst valt. Een aantal programma's wordt uitgevoerd door meer dan één dienst. Programma's hebben een doelenboom. Doelenbomen geven een koppeling weer tussen programmadoelen en de kosten (producten).

Programmasturing

De Haagse gemeentebegroting is € 2,5 miljard, verdeeld over 18 begrotingsprogramma's. Hiermee dient het vastgestelde beleid te worden uitgevoerd. Hiertoe zijn door de raad vastgestelde beleidskaders opgesteld. Het collegeakkoord is hierbij het gemeentebrede kader, met de speerpunten van dit college. Primair ligt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van beleidsprogramma's bij het college en daarbinnen bij individuele portefeuillehouders. De doelstelling is bij de uitvoering van het beleid binnen de relevante kaders te blijven.

Gedurende het begrotingsjaar kunnen zich zaken voordoen die bijsturing noodzakelijk maken. Binnen het programma zorgt de portefeuillehouder er voor dat dreigende budgetoverschrijdingen door passende en tijdige maatregelen zoveel mogelijk worden voorkomen dan wel worden opgelost. Indien noodzakelijk

kunnen deze maatregelen ook buiten het programma, maar binnen de portefeuille, worden gevonden. Afhankelijk van de aard van de afwijking en oplossing is hiervoor besluitvorming door de gemeenteraad nodig.

Na afloop van het begrotingsjaar wordt de jaarrekening opgemaakt. Met de jaarrekening legt de gemeente verantwoording af over het in het afgelopen jaar gevoerde beleid. Deze verantwoording gaat uiteraard over de hele € 2,5 miljard. Onderdeel van de jaarrekening is een toelichting op en analyse van afwijkingen ten opzichte van de vastgestelde begroting. Het gaat hierbij zowel om beleidsmatige als financiële afwijkingen. Het collegeakkoord gaat uit van integrale sturing op de uitvoering van begrotingsprogramma. Het beleid als geheel staat centraal. Tegenvallers dienen in beginsel binnen een programma te worden opgevangen. Hiertoe zijn instrumenten nodig. In het coalitieakkoord is afgesproken dat elk begrotingsprogramma een programmareserve krijgt. Tevens komen er minder soorten reserves en reserves kleiner dan € 2,5 mln. houden op met bestaan. Bij deze begroting zijn uit de kleine reserves (€ 2,5 mln.) vrij gevallen middelen aan de exploitatie toegevoegd. Hierdoor blijft de uitvoering van het onderliggende beleid gewaarborgd. De programmareserves kunnen gebruikt worden voor het opvangen van jaarrekeningresultaten en het oplossen van kleinere knelpunten. Het basisprincipe achter een programmareserve is uitgelegd in de raadsmededeling Financiële Spelregels (RIS 274280). Deze nieuwe afspraken maken onderdeel uit van de nieuwe Verordening financieel beheer, die in het najaar van 2014 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. Bij deze begroting worden ten aanzien van de financiële spelregels nog geen onomkeerbare stappen gezet.

Bij de behandeling van de verordening financieel beheer en beleid in de gemeenteraad kan een integrale afweging door de raad worden gemaakt.

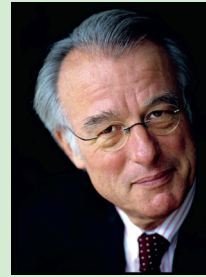
Samenstelling college van burgemeester en wethouders

Jozias van Aartsen, Burgemeester

Portefeuille: Openbare orde en veiligheid, Algemene bestuurlijke aangelegenheden en Representatie

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

- 2 College en Bestuur
- 4 Openbare orde en Veiligheid

Ingrid van Engelshoven

Portefeuille: Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

- 6 Programma Onderwijs
 - 9 Jeugd
 - 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
- Stadsdeelwethouder Haagse Hout en Loosduinen

Rabin Baldewsingh

Portefeuille: Sociale zaken, Werkgelegenheid, Wijkaanpak en Sport

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

- 3 Wijkaanpak en Dienstverlening
 - 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid
 - 12 Sport
 - 18 Interne dienstverlening
- Stadsdeelwethouder Escamp en Laak

Joris Wijsmuller

Portefeuille: Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

- 5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg
 - 14 Wonen en Duurzaamheid
 - 15 Stadsontwikkeling
- Stadsdeelwethouder Segbroek

Boudewijn Revis

Portefeuille: Binnenstad, Stadsontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

10 Ontwikkeling Buitenruimte

15 Stadsontwikkeling

Stadsdeelwethouder Centrum

Karsten Klein

Portefeuille: Stedelijke economie, Zorg en Havens

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

8 Zorg en Welzijn

11 Economie, Internationale stad en Binnenstad

Stadsdeelwethouder Scheveningen

Tom de Bruijn

Portefeuille: Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

13 Verkeer en Milieu

16 Financiën

17 Overige beleidsvoornemens

Stadsdeelwethouder Leidschenveen-Ypenburg

2. Beleidsbegroting

2.1. Programma Gemeenteraad

Coördinerend portefeuillehouder: Presidium

GEMEENTERAAD		Vertegenwoordigen van alle Haagse burgers	Lasten 7.792 Baten 0 Saldo 7.792 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)	
Gemeenteraad	De raad als volksvertegenwoordiger stelt de kaders en controleert deze	Lasten 1.659 Baten 0 Saldo 1.659 N	
Ombudsman	Het uit een onafhankelijke positie behandelen van klachten van burgers en instellingen	Lasten 496 Baten 0 Saldo 496 N	
Bestuursondersteuning Gemeenteraad	Terzijde staan van raad en commissies en verzorgen van communicatie burger - raad	Lasten 2.305 Baten 0 Saldo 2.305 N	
Apparaatskosten Gemeenteraad	Verstrekken van vergoedingen aan fracties en het treffen van voorzieningen ten behoeve van de raad	Lasten 2.843 Baten 0 Saldo 2.843 N	
Rekenkamer	Onderzoeken doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van gevoerd bestuur	Lasten 489 Baten 0 Saldo 489 N	

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

De gemeenteraad is het hoogste orgaan van de gemeente. Hij vertegenwoordigt alle inwoners van Den Haag. De gemeenteraad vormt samen met het college van burgemeester en wethouders het bestuur van de stad. De gemeenteraad stelt de kaders, heeft het budgetrecht en controleert het door het college gevoerde beleid. Voor de ondersteuning heeft de gemeenteraad de beschikking over de griffie, die zorgt voor dienstverlening aan de raad en de door de raad ingestelde commissies, de communicatie tussen de bewoners van Den Haag en de raad en de ondersteuning van de relatie tussen de raad en de burger.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeenteraad heeft een aantal vakcommissies. In deze commissies wordt de besluitvorming in de raadsvergadering voorbereid. Ook bestaat de Rekeningencommissie, die belast is met onderzoek naar de jaarrekeningen en het door het college gevoerde financiële beheer.

In 2015 zullen de taken van de jeugdhulp, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen van het Rijk naar de gemeente overgaan. Met deze decentralisatie komen rijksmiddelen over naar de gemeente. De gemeenteraad staat hierbij voor de taak zijn rol als kaderstellend en controlerend orgaan ook op deze terreinen vorm te geven.

Overige ontwikkelingen

Als gevolg van hogere regelgeving kan een raadslid geen beroep meer doen op een uitkering bij aftreden. In 2015 werkt de raad digitaal. Alle stukken zijn in digitale vorm beschikbaar. Het gebruik van papier is zo ver teruggedrongen dat alleen omvangrijke en geheime stukken nog op papier worden verstrekt.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	8.031	7.692	7.692	7.692	7.692
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	8.031	7.692	7.692	7.692	7.692
Autonome ontwikkelingen	96-	98-	98-	98-	98-
Maatregelen coalitieakkoord	-	54-	54-	54-	54-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	140	252	252	249	176
Totaal lasten	8.075	7.792	7.792	7.789	7.716

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	305	-	-	-	-
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	305	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	-	-	-	-	-
Totaal baten	305	-	-	-	-

2.2. Programma College en Bestuur

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

COLLEGE EN BESTUUR	Operationaliseren van beleid	Lasten 43.311 Baten 0 Saldo 43.311 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
College van BenW	Verstrekken van salarissen, wachtgeld en aan (voormalige) leden van het dagelijks bestuur van de gemeente	Lasten 1.605 Baten 0 Saldo 1.605 N
Bestuursondersteuning en bestuursadvisering College van B&W	Adviseren aan en secretariaal ondersteunen van het dagelijks bestuur van de gemeente	Lasten 5.574 Baten 0 Saldo 5.574 N
Concernfunctie POI en Communicatie	Adviseren en ondersteunen van het dagelijks bestuur op het terrein van POI en Communicatie	Lasten 18.960 Baten 0 Saldo 18.960 N
Concernfunctie Juridische zaken	Adviseren en ondersteunen van het dagelijks bestuur op het terrein van Juridische zaken	Lasten 999 Baten 0 Saldo 999 N
Concernfunctie Financiën	Adviseren en ondersteunen van het dagelijks bestuur op financieel terrein	Lasten 10.364 Baten 0 Saldo 10.364 N
Apparaatskosten college van B&W	Organiseren van representatieve evenementen en het treffen van functionele voorzieningen voor het dagelijks bestuur van de gemeente	Lasten 2.483 Baten 0 Saldo 2.483 N
Bestuurlijke samenwerking	Bijdragen aan het Stadsgewest Haaglanden / Metropool Rotterdam Den Haag en de VNG	Lasten 3.036 Baten 0 Saldo 3.036 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Het college van burgemeester en wethouders vormt samen met de raad het Haagse gemeentebestuur. Daarbij stelt de raad de kaders vast van het door het college te voeren beleid. Het is de taak van het college om dit beleid te operationaliseren.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Bestuursadvisering en ondersteuning

Het gemeentebestuur heeft een duidelijke ambitie om met de inwoners en ondernemers van de stad, werk te maken van een mooie toekomst. De burgemeester en de zes wethouders van vijf verschillende partijen, gaan complexe thema's, die meerdere portefeuilles betreffen en cruciaal zijn voor de welvaart en welzijn van de Hagenaars, programmatisch benaderen. Of het nu gaat om het versterken van de (inter)nationale positie van de stad, het bestendigen van het succes van de Haagse binnenstad inclusief een duurzame invulling van het Spuikwartier, het succesvol uitrollen van de aanstaande decentralisaties in het sociale domein, het stimuleren van bestendige economische groei en werkgelegenheid of het laten werken, leren en meedoen van Hagenaars, de strategische, tactische en operationele keuzes gaan bij die complexe thema's dwars door organisatie en budgetten heen. Dat vraagt om een programmatische aanpak, waarbij het college en het Gemeentelijk Managementteam nauw samenwerken.

Het is essentieel te zorgen voor inhoudelijke verbinding en synergie op dergelijke gemeentebrede dossiers. Via staand overleg tussen het college en het Gemeentelijk Managementteam en via afstemming tussen de strategen en onderzoekers van de diensten, gecoördineerd door een centraal Programmabureau Strategie (PBS), wordt voortdurend gezocht naar - en gezorgd voor - gemeentebrede samenhang. Daarnaast brengen deze strategen en onderzoekers in kaart hoe de stad Den Haag er nu voorstaat en welke ontwikkelingen te verwachten zijn. Hiertoe wordt kennis van uiteenlopende partijen van buiten naar binnen gehaald. Deze kennis vindt zijn weg in verschillende producten en activiteiten zoals retraites van het college en bijeenkomsten van de ambtelijke top. Daarnaast coördineert PBS via het gemeentebrede Concernoverleg Onderzoek (COO) een aantal onderzoeken zoals de 'Stand van Den Haag' en de Stadspanels. 'Open data' zijn daarbij belangrijk (openstellen en aanboren) en het slimme gebruik van 'big data' zal nader onderzocht worden.

Personeel, Organisatie en ICT

Eind 2013 is de visie op de ontwikkeling van de organisatie 2020 vastgesteld (RIS 268795). Deze visie geeft richting aan het meerjarig strategisch P&O-beleid (2014-2018). Hierin zijn vier thema's benoemd die bij moeten dragen aan de gewenste ontwikkeling van de organisatie: samenwerken aan resultaat, flexibiliseren van de organisatie, meesterschap over talent en Haags werkgeverschap. We hebben eind 2014 voor 2015 een uitvoeringsagenda vastgesteld. Hierin wordt concreet uitgewerkt welke onderdelen binnen de vier thema's - in samenhang - gerealiseerd worden. Uitgangspunt in de strategienota 2014-2018 is dat we de in de vorige beleidsperiode vernieuwde instrumenten (o.a. generiek functiehuis en gesprekscyclus) beter benutten om onze doelen te bereiken. Belangrijk thema in de organisatie is de ontwikkeling naar een meer inclusieve organisatie. Deze ambitie is vastgelegd in de visie op diversiteit (RIS266230). Deze visie geeft richting aan de ambitie om een afspiegeling te zijn van de Haagse samenleving en daarmee diverser (verjonging, etnische

diversiteit), maar ook aan de wens om een organisatie te zijn waar iedereen, ongeacht afkomst of seksuele voorkeur, op basis van zijn talent tot zijn recht komt.

De Gemeente Den Haag werkt aan digitaal 2017: de digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven optimaliseren en de opbouw van een digitaal klant dossier. Daarnaast worden de bedrijfsvoeringssystemen geüniformeerd en ingericht met moderne en mobiele technologie. Nieuw is de ontwikkeling van keteninformatisering met partners buiten de gemeente. Bij al deze ontwikkelingen wordt rekening gehouden met de benodigde digitale veiligheid en werkt men aan een hoger betrouwbaarheidsniveau van de totale informatiehuishouding. In hoofdstuk 3 Bedrijfsvoering wordt nader ingegaan op het beleid betreffende de gemeentelijke organisatie, waaronder financiën en juridische zaken.

Bestuurlijke samenwerking

Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Samenwerken in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) is één van de manieren waarop het college uitvoering wil geven aan de doelstellingen van het coalitieakkoord. Eind 2013 heeft Den Haag net als andere gemeenten ingestemd met de voorstellen voor de gemeenschappelijke regeling MRDH. Op basis van een ambitieuze strategische agenda voor het economisch vestigingsklimaat en voor het verbeteren van de bereikbaarheid wordt een kleine compacte werkorganisatie ingericht die de samenwerking in de regio tussen de verschillende gemeenten, provincie, bedrijfsleven en kennisinstellingen vorm geeft. Alles is erop gericht om op 1 januari 2015 daadwerkelijk van start te gaan. Haaglanden heeft een samenwerkingsovereenkomst getekend met Stadsregio Rotterdam over het inrichten van een programma-organisatie die de strategische agenda's van de MRDH zal gaan uitvoeren, vooruitlopend op de start van de MRDH. De overgang van taken, middelen en personeel kan zo vloeiend verlopen.

Stadsgewest Haaglanden

Met de vorming van de MRDH zal het stadsgewest Haaglanden per 1 januari 2015 worden opgeheven. De onderdelen Vervoer en Economie worden overgedragen aan de MRDH. Tevens gaat de BDU verkeer en vervoer voortaan naar de MRDH. De inwonerbijdrage aan Stadsgewest Haaglanden wordt omgezet in een inwonerbijdrage aan de MRDH en gaat omlaag naar €2,45. Het verschil en de reserves van Haaglanden worden ingezet voor eventuele frictiekosten voor het goed herplaatsen van medewerkers en voor het uitvoeren van taken die niet overgaan naar de Metropoolregio. Veel medewerkers van Haaglanden hebben inmiddels een andere baan gevonden bij een van de deelnemende gemeenten. De verwachting is dan ook dat er vrijwel geen frictiekosten zullen optreden.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	45.911	45.139	45.199	44.618	44.618
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	45.911	45.139	45.199	44.618	44.618
Autonome ontwikkelingen	434-	444-	444-	444-	444-
Maatregelen coalitieakkoord	-	1.724-	1.724-	1.724-	1.724-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	124	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	679	216	131	44	3-
Totaal lasten	46.156	43.311	43.162	42.494	42.447

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	300	13	13	13	13
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	300	13	13	13	13
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	200	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	124	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	173	13-	13-	13-	13-
Totaal baten	797	-	-	-	-

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Dienstcompensatiereserve BSD	3010	1.141	0	0	1.141
		1.142	0	0	1.142

2.3. Programma Wijkaanpak en Dienstverlening

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

WIJKAANPAK EN DIENSTVERLENING		
Gemeentelijke diensten en producten op een excellente manier aan de bewoners, bedrijven en bezoekers aanbieden	Lasten 70.643 Baten 14.171 Saldo 56.472 N	
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Coördinatie krachtwijken	Het gemeentebreed coördineren en aanjagen van de wijkaanpak in Den Haag	Lasten 142 Baten 0 Saldo 142 N
Media/ICT in de stad	Het uitvoeren van wijkmediaprojecten en het versterken van de lokale omroep	Lasten 1.753 Baten 0 Saldo 1.753 N
Stadsdelen	Inzet van personeel op stadsdeelkantoren	Lasten 12.003 Baten 0 Saldo 12.003 N
Burgerzaken	Bevolkingsadministratie, verkiezingen huwelijken, 14070 contactcentrum, fraudebestrijding, modernisering GBA, www.denhaag.nl, kernregistratie	Lasten 29.435 Baten 429 Saldo 29.006 N
Baten secretarieleges	Verstrekken van onder andere paspoorten, rijbewijzen, uittreksels GBA, afschriften burgerlijke stand, naturalisaties en verklaring omtrent gedrag	Lasten 5.299 Baten 11.991 Saldo -6.693 V
Wijkaanpak	Snel zichtbare investeringen in de openbare ruimte	Lasten 5.160 Baten 0 Saldo 5.160 N
Leefbaarheid en bewonersparticipatie	Stadsdelen de mogelijkheid geven om initiatieven op te lossen	Lasten 8.074 Baten 0 Saldo 8.074 N

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Volwasseneneducatie (inburgering)	Inburgeraars de kans bieden de Nederlandse taal goed te beheersen om optimaal te participeren in de Nederlandse samenleving	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>996</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>996 N</td></tr> </table>	Lasten	996	Baten	0	Saldo	996 N
Lasten	996							
Baten	0							
Saldo	996 N							
Taallessen, Integratie en Burgerschap	Streven naar een stad waarin alle Hagenaars meedenken, meepraten en meebeslissen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>5.236</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>5.236 N</td></tr> </table>	Lasten	5.236	Baten	0	Saldo	5.236 N
Lasten	5.236							
Baten	0							
Saldo	5.236 N							
Asielzoekers en vluchtelingenbeleid	Begeleiding en ondersteuning aan (ex-)asielzoekers in de Nederlandse samenleving	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>622</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>200</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>422 N</td></tr> </table>	Lasten	622	Baten	200	Saldo	422 N
Lasten	622							
Baten	200							
Saldo	422 N							
Inburgering	Inburgeraars de kans bieden de Nederlandse taal goed te beheersen om optimaal te participeren in de Nederlandse samenleving	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>1.925</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.551</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>374 N</td></tr> </table>	Lasten	1.925	Baten	1.551	Saldo	374 N
Lasten	1.925							
Baten	1.551							
Saldo	374 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Koninklijke dienstverlening aan bewoners, bedrijven en instellingen. De ambitie is dat 90 procent van de bewoners, bedrijven en instellingen de dienstverlening van de gemeente in 2015 minimaal een 7 geeft.

Topindicator	Nulmeting 2000-2003	Realisatie 2013	2015	2016	2017	2018
Klanttevredenheid dienstverlening	77%	84%	90%	90%	90%	90%

Bron: stadenquête 2013

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

De medewerkers van de stadsdelen van de gemeente Den Haag hebben dagelijks contact met bewoners, bedrijven en instellingen. Zij leveren maatwerk en spelen snel en flexibel in op actuele ontwikkelingen. Zij werken oplossings- en actiegericht.

De gemeente gaat de uitvoeringskracht van de stadsdelen versterken. Bewoners en bedrijven krijgen hierdoor meer invloed op de besteding van budgetten, waarmee het eigenaarschap en de participatie met de eigen buurt groter worden. In het coalitieakkoord zijn in het programma 'Wijkaanpak en Dienstverlening' extra middelen ter beschikking gesteld (€14 mln.).

Dienstverlening

Het KlantContactCentrum is de centrale ingang voor bewoners, internationals en ondernemers tot de dienstverlening van de gemeente Den Haag. Zij beheert drie kanalen: www.denhaag.nl (click), het centrale telefoonnummer 14070 (call, inclusief chat en webcare) en de balies in de stadsdeelkantoren (face). Mensen in onze huidige netwerk- en informatiesamenleving zijn zelfstandiger dan vroeger en vragen om een

persoonlijke benadering. We zetten in op persoonlijke dienstverlening en laten zien dat ook digitale dienstverlening heel persoonlijk kan zijn. Dit levert gemak en gewin op voor bewoners en ondernemers. We willen bewoners en ondernemers stimuleren om het meest passende en kostenefficiënte kanaal te kiezen. Vanzelfsprekend worden mensen die moeite hebben met de overgang naar digitaal daarbij geholpen. Klantcontact via 14070 en een hoogwaardige balieomgeving blijft mogelijk. Het nationale programma 'Digitale Overheid 2017' is hierin richtinggevend. De loketfunctie op de stadsdeelkantoren integreren we met andere loketten, zoals de bibliotheek, ouderen servicepunten of anderszins. We streven naar geïntegreerde publieke loketten. Goede interne samenwerking en coördinatie zijn nodig om sturing te geven aan klanttevredenheid en om te voorkomen dat burgers zich door de gemeente van het kastje naar de muur gestuurd voelen. De kaders voor dienstverlening worden verder uitgewerkt in de in de strategie dienstverlening 2015-2018.

Eigenaarschap vergroten

Het college heeft veel vertrouwen in Haagse kracht. Bewoners en bedrijven zijn zonder of met een beetje hulp van de gemeente goed in staat verantwoordelijkheid te nemen. Of het nu gaat om de eigen straat of buurt, de sociale netwerken/zelforganisaties waarin bewoners en bedrijven zitten of om een helpende hand uit te steken naar stadsgenoten die hulp nodig hebben. We zetten stevig in op het vergroten van eigenaarschap, ondersteunen van bewonersorganisaties en meer gebruik maken van de kracht van bewoners door middel van [e]participatie.

Versterken bewonersorganisaties

Bewonersorganisaties zijn belangrijke intermediairs bij de vormgeving en invulling van een op de wijken toegesneden beleid. Wij willen dat bewonersorganisaties niet alleen namens de wijk spreken, maar er ook voor zorgen dat de wijk en haar bewoners zelf spreken. We gaan het beleidskader voor bewonersorganisaties aanpassen en de ijkpuntentota vernieuwen. In het voorjaar van 2015 krijgt de gemeenteraad deze stukken aangeboden.

Evalueren inspraak- en participatieverordening

De inspraak- en participatieverordening is geëvalueerd. Het college gaat met de stad het gesprek aan over aanpassingen. Op basis van de conclusies, het participatietraject en de ambities in het coalitieakkoord zal de verordening aangepast worden.

Buurt Bestuurt uitrollen naar andere stadsdelen

De "Buurt Bestuurt" is een participatieproject in Escamp. Buurtbewoners worden in een enquête naar hun top vijf ergernissen op het gebied van veiligheid en leefbaarheid gevraagd. Vervolgens ligt de regie bij de bewoners om er iets aan te doen, waarbij de stadsdeelorganisatie het project faciliteert. Wijken die ook met deze methode aan de slag willen krijgen steun van de gemeente.

Jongeren aan zet!

De gemeente wil de betrokkenheid van jongeren bij de wijk vergroten. In 2015 wordt ingezet op meer jongerenambassadeurs aan de slag in de wijken en meer jongeren die betrokken zijn bij de bewonersinitiatieven op het gebied van Veiligheid.

Stimuleren eigenaarschap

Bewonersorganisaties zijn niet de enige spreekbuis van de wijk: er bestaan ook straatgroepen, milieugroepen, bewonersgroepen, verenigingen van eigenaren, scoutinggroepen, straatvertegenwoordigers en vele andere groepen. De stadsdelen zetten in 2015 onverminderd in op het stimuleren en ondersteunen van nieuwe activiteiten door deze groepen. Via bijeenkomsten wordt kennis gedeeld, ervaringen uitgewisseld en informatie overgedragen.

Doorgaan met succesvolle regeling Leefbaarheid en Bewonersparticipatie

De gemeente wil initiatieven van bewoners mogelijk maken. Jaarlijks geven de stadsdeelorganisaties aan zo'n 1.000 initiatieven subsidie via de regeling Leefbaarheid en Bewonersparticipatie. Ook worden diverse werkzaamheden in de buitenruimte uit dit budget betaald. Binnen deze regeling is ruim € 8 mln. beschikbaar voor activiteiten van bewonersorganisaties en activiteiten van bewonersinitiatieven. Deze succesvolle regeling is in 2014 geëvalueerd. Eén van de conclusies was dat de bewoners een uitermate sterk middel in handen hebben gekregen om kleine leefbaarheidsproblemen op te lossen en sociale verantwoordelijkheid te vergroten. Verbeterpunten voor 2015 zijn: bekendheid van de regeling vergroten, een kortere doorlooptijd vanaf de aanvraag tot aan de beschikking en de modelovereenkomst van aansprakelijkheid voor bewonersorganisaties beter communiceren.

Aanpakken problemen

Door gebiedsgericht werken wil de gemeente met bewoners en bedrijven in een specifiek gebied knelpunten oplossen en kansen gaan benutten. Bij gebiedsgericht werken is de stadsdeelorganisatie een belangrijke partij: zij heeft contacten met bewoners in lokale netwerken, kent winkeliers, levert maatwerk en veel uitvoeringsvraagstukken komen hier samen. Zij is hét scharnier tussen stad en stadhuis.

Wijkaanpak nieuwe stijl

De gemeente wil meer maatwerk leveren in de wijken, dat kan beter dan in de huidige aanpak. Daarom kiezen we voor een wijkaanpak nieuwe stijl. Met de gebiedsgerichte aanpak zijn we in staat maatwerk te leveren. Najaar 2014 zal het college een plan van aanpak aan de raad presenteren. De wijkeaanpak zet vooral in op die wijken waar extra inzet geboden is, deze krijgen voorrang. We gaan dan ook niet voor iedere wijk een specifieke wijkaanpak ontwikkelen. Voor een effectieve én efficiënte aanpak sluiten we aan bij de stevige opgave die speelt in de gebieden. We willen intensief, geïntegreerd en gericht, op basis van gedegen analyses onze inzet kunnen doen. Het college heeft voor 2014 - 2018 een bedrag van € 14 miljoen ter beschikking gesteld. Dit zal worden ingezet om de leefbaarheid te verbeteren en de sociale samenhang tussen bevolkingsgroepen te vergroten.

Beter communiceren

De gemeente wil de communicatie met bewoners en bedrijven verbeteren. Inzet is dat alle informatie over de ontwikkelingen in een wijk – met name over opbrekingen, nieuwbouw en participatie – vanuit het stadsdeel wordt gecommuniceerd.

Breder takenpakket stadsdelen

Het gemeentebestuur vergroot het takenpakket van de stadsdelen in 2015 met 'Taal in de buurt', Emancipatie, Vrijwilligers en Maatschappelijke coöperatie, Spelen en Bewonersinitiatieven Duurzaamheid. Stadsdelen krijgen hierdoor meer budget; de hoogte hiervan (verplaatsing van budgetten van beleidsprogramma's naar dit programma) wordt bij de volgende begroting zichtbaar gemaakt. Stadsdelen moeten het samenspel met bewoners verzorgen, zij krijgen daarom meer invloed, budget en verantwoordelijkheid. Het huishoudboekje van de Stadsdelen moet daarvoor op orde zijn: uitvoeringsbudget, maar ook capaciteit (mensen) om de extra taken uit te kunnen voeren worden overgeheveld naar de stadsdeelorganisatie. Bewoners krijgen hierdoor meer zeggenschap over deze budgetten en de inzet van (gesubsidieerde) organisaties in hun buurt. Voor Diversiteit, Burgerschap en Emancipatie is voor de periode 2015 – 2018 € 4 mln. extra te besteden en voor bewonersinitiatieven Duurzaamheid € 0,5 mln.

Kennis van de straat terugbrengen naar stadhuis

In de stadsdelen krijgen de medewerkers dagelijks informatie van bewoners en bedrijven over zaken die goed en minder goed gaan. Deze informatie vertalen naar nieuw beleid gebeurt nog onvoldoende. In 2015 starten we een project om, meer dan nu het geval is, de 'kennis van de straat' naar het stadhuis te brengen en beleid zo nodig aan te passen.

Media/ICT

De gemeente blijft zich inzetten voor een optimale samenwerking tussen de lokale en regionale omroep. Daarnaast ondersteunt de gemeente een aantal belangrijke mediaevenementen in de stad samen met nationale of plaatselijke organisaties. De gemeente ondersteunt de ontwikkeling van de digitale muurkrant; de deelnemende organisaties zorgen voor hun eigen berichtgeving.

Met het programma ICT in de Stad wordt steeds meer gewerkt aan het Smart City concept. Smart Cities gaan slim om met data en ICT en kunnen daardoor efficiënter, duurzamer, beter bereikbaar, veiliger, prettiger en economisch meer concurrerend worden. Met Smart City wil de gemeente een platform bieden waarin initiatiefnemers pilots en projecten uitvoeren die deze doelstelling proberen te realiseren. Om dit te bereiken wordt gewerkt met een roadmap op diverse terreinen: energie/duurzaamheid, onderwijs, mobiliteit, zorg, publieke ruimte, infrastructuur en met name veiligheid. Hierdoor wordt Den Haag een aantrekkelijke stad voor studenten, kennisprofessionals en voor bedrijven om zich hier te vestigen.

Asielzoekers en vluchtelingenbeleid

Jaarlijks legt het Rijk de gemeente een taakstelling op om een aantal toegelaten vluchtelingen te huisvesten. Voor Den Haag is deze taakstelling voor 2014 verhoogd naar 465 en rekening moet worden gehouden met een verdere verhoging in 2015. Onderzocht zal worden of de opvang en de begeleiding van toegelaten vluchtelingen bij de vestiging in Den Haag aanpassing behoeven.

Naturalisatieceremonie

Gemeenten moeten in een naturalisatieceremonie aan nieuwe Nederlanders het besluit van verlening van het Nederlanderschap uitreiken. De gemeente Den Haag organiseert ongeveer 44 bijeenkomsten per jaar. In het coalitieakkoord is hiervoor 250.000 euro per jaar uitgetrokken.

Ongedocumenteerden

De zorgplicht voor uitgeprocedeerde asielzoekers ligt bij het Rijk. Het Rijk blijkt echter niet in staat om tot een sluitende aanpak van toelating en terugkeer te komen. De gemeente wordt in toenemende mate geconfronteerd met schrijnende situaties en hulpvragen. Daarnaast staat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind niet toe dat er kinderen op straat komen te staan en dat ouders en kinderen van elkaar gescheiden worden. Ook in die gevallen wordt door de gemeente opvang geboden. Naar aanleiding van een voorlopig standpunt van het Europees Comité voor Sociale Rechten waarin de Nederlandse overheid wordt opgeroepen om ook uitgeprocedeerde asielzoekers te voorzien van bed, bad en brood hebben gemeenten in VNG-verband het Rijk opgeroepen de opvang in lijn te brengen met dit standpunt. Een standpunt van het Rijk moet worden afgewacht. Of dit in 2015 zal leiden tot een grotere rol van gemeenten bij de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers kan nog niet worden overzien. Tot 2016 is jaarlijks € 400.000 beschikbaar voor de opvang en begeleiding van ongedocumenteerden.

Inburgering

Sinds 1 januari 2013 is de inburgeraar zelf verantwoordelijk voor zijn inburgering. Er starten dus geen nieuwe gemeentelijke trajecten meer. Wel voeren we de handhavingstaak uit voor de groep die voor 1 januari 2013 inburgeringsplichtig werd: inburgeraars zijn verplicht om binnen 3,5 jaar hun diploma te halen en de gemeente controleert dat en legt waar nodig boetes op.

Integratie

Den Haag heeft zich de afgelopen decennia, mede als gevolg van de migratie sinds de jaren zestig, ontwikkeld tot een diverse samenleving, waarin veel verschillende bevolkingsgroepen met elkaar de hedendaagse Haagse gemeenschap vormen. Het beleid van de gemeente is erop gericht de integratie van de verschillende bevolkingsgroepen binnen de Nederlandse samenleving te stimuleren. Bij de aanpak van integratievraagstukken wordt uitgegaan van een integrale benadering. Maar dat sluit niet uit dat specifieke problemen die de integratie belemmeren met specifieke maatregelen zullen worden aangepakt. De praktijk

leert echter dat voor de aanpak van specifieke problemen geen eenduidige methodieken bestaan. Maatwerk is nodig omdat de problemen van de verschillende bevolkingsgroepen niet hetzelfde zijn. Aan de veranderende bevolkingssamenstelling liggen ook grootstedelijke vraagstukken ten grondslag, die zich niet uitsluitend beperken tot een gemeentelijke aanpak. Het gaat om vraagstukken die de gemeentegrenzen ver te buiten gaan en alleen in gecoördineerd verband en samen met de rijksoverheid kunnen worden aan gepakt. In dit verband moet onder meer worden gedacht aan de instroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, discriminatie, asielzoekers en radicalisering.

Naast de aanpak van deze problemen zal het beleid zich de komende jaren verder richten op de aanpak van discriminatie, taalverwerving, diversiteit, stimuleren van wederzijdse betrokkenheid en het bevorderen van de toegankelijkheid van algemene instellingen. Algemene instellingen voor hulpverlening moeten zodanig zijn toegerust dat deze in staat zijn alle bevolkingsgroepen te kunnen bedienen.

Huis aan Huis aan het Werk

De gemeente is in 2012 gestart met de proef 'Huis aan Huis aan het Werk'. De aanpak heeft tot doel het doorbreken van de overdracht van armoede van generatie op generatie door ouders zo optimaal mogelijk te laten participeren/re-integreren en daarmee een positief effect te laten hebben op hun kinderen en hun omgeving. Gezinnen uit de Schilderswijk met minstens 1 minderjarig kind, die langer dan 3 jaar een WWB-uitkering ontvangen, komen in aanmerking voor deze aanpak. In 2013 zijn 150 gezinnen geselecteerd, in 2014 zijn daar 350 gezinnen aan toegevoegd. Het project loopt door in 2015. Het belangrijkste doel is om 50% van de deelnemers minstens één trede te laten stijgen op de participatieladder. Het zou een mooie bijvangst zijn als een deel van deze mensen doorstroomt naar een traject richting werk.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	74.859	62.492	59.354	57.349	57.349
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	74.859	62.492	59.354	57.349	57.349
Autonome ontwikkelingen	481-	488-	488-	488-	488-
Maatregelen coalitieakkoord	-	19-	92-	164-	214-
Nieuw beleid	-	4.750	4.750	4.750	4.750
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	3.306	3.909	3.729	2.977	1.450
Totaal lasten	77.684	70.643	67.251	64.423	62.845

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	17.613	14.641	13.333	13.333	13.333
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	17.613	14.641	13.333	13.333	13.333
Autonome ontwikkelingen	83	85	85	85	85
Maatregelen coalitieakkoord	2.000-	1.500-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.147	945	727	703	703
Totaal baten	17.843	14.171	14.144	14.120	14.120

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Bestemmingsreserve Verkiezingen	3573	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Risico's Inburgering en verantwoorde afbouw	3677	1.243	0	1.243	0
		1.243	0	1.243	0

2.4. Programma Openbare orde en Veiligheid

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Het gemeentebestuur investeert in een veilig Den Haag. Het integraal veiligheidsplan 2012-2015 heeft een stevige en succesvolle basis gelegd voor een veiliger Den Haag. De inspanningen van de afgelopen jaren hebben een positief effect gehad op de veiligheid van de stad Den Haag, zoals blijkt uit de absolute politiecijfers. Deze positieve trend wordt bevestigd in de Haagse cijfers in de landelijke Veiligheidsmonitor. We gaan verder op de ingeslagen weg, maar we zijn er nog niet. We blijven werken aan een stad waar Hagenaars en bezoekers zich welkom, thuis en veilig voelen. Veiligheid is een basisvoorwaarde voor een aantrekkelijke stad. Het terugdringen en voorkómen van criminaliteit blijft dan ook topprioriteit.

Het Haagse veiligheidsbeleid krijgt vorm langs drie sporen:

1. Aanpakken van high impact crimes;
2. Gebiedsgerichte inzet in de stadsdelen;
3. Strafrechtelijke en bestuurlijke aanpak van ondermijning.

Eind 2014 wordt een voorstel voor een nieuw veiligheidsplan gedaan.

Topindicator	Nulmeting 2012	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gevoel van onveiligheid: (in Den Haag als geheel)							
-percentage dat zich wel eens onveilig voelt	48,0%	46,5%	46,2%	45,2%	44,2%	43,2%	42,3%
-percentage dat zich vaak onveilig voelt	4,8%	4,3%	4,6%	4,5%	4,4%	4,3%	4,2%
Slachtofferschap:							
- Afgelopen 12 maanden één of meer keer slachtoffer geweest van een misdrijf	27,0%	24,7%	26,0%	25,5%	24,9%	24,3%	23,8%

Bron: Veiligheidsmonitor CBS

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Bestrijden onveiligheid

Spoor 1: Aanpak van high impact crimes.

De komende jaren zetten we met onze partners weer vol in op de aanpak van high impact crimes, dat zijn delicten die ingrijpende gevolgen hebben voor slachtoffers en het veiligheidsgevoel in wijken en buurten ondermijnen: overvallen, straatroof, woninginbraak en geweld. Dit doen we met een combinatie van preventie, repressie en nazorg. Bij de aanpak van woninginbraken zetten we nog een extra tandje bij. Er is € 0,8 mln. beschikbaar gesteld voor preventie van woninginbraak. Dat doen we gebiedsgericht en informatiegestuurd langs drie lijnen: inspelen op herhaald slachtofferschap en daderschap; inspelen op concentratie in ruimte en tijd en aanpakken van meervoudige daders (veelplegers). Daarbij zetten we in op prestatieafspraken met corporaties en het stimuleren van bewoners en ondernemers om preventieve maatregelen te nemen. Bij de aanpak van gewelddadige vermogenscriminaliteit zet de gemeente verschillende maatregelen in.

Overvallen

- bezoeken van overvallen ondernemers en bewoners en hen adviseren over te nemen veiligheidsbevorderende maatregelen;
- bezoeken van ondernemers in de directe omgeving van de overvallen onderneming;
- organiseren van overvaltrainingen voor ondernemers en hun medewerkers;
- organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten voor bewoners in de directe omgeving van overvallen bewoners.
- extra aandacht voor “hot victims” (juweliers, pizzakoeriers, ouderen).

Woninginbraak

- inzetten van buurtinterventieteams en opleiden van groepen bewoners, zodat zij in buurten waar veel inbraken plaatsvinden medebewoners kunnen voorlichten over inbraakpreventie. Daarnaast investeert het college in een professionele uitrusting van de BITS;
- initiëren en regisseren van woninginbraakpreventieprojecten, die in samenwerking met wijkbureaus van de politie en woningcorporaties worden opgezet.

Veilig in en om de woning

- voorlichtingsbijeenkomsten en trainingen speciaal gericht op senioren in overleg met zorginstellingen en ouderenbonden;
- aandacht voor inbraakpreventie, babbeltucs, zakkenrollerij, veilig pinnen, woningovervallen en veilig internetten.

Veel voorkomende vormen van criminaliteit

Naast de aanpak van high impact crimes, waarop de komende periode bij de opsporing het accent ligt, moet ook de preventie van veelvoorkomende vormen van criminaliteit zoals fietsendiefstal, inbraak van- en uit auto en zakkenrollen, op het vereiste niveau blijven. Hiervoor wordt een team van vier breed inzetbare “all round preventie-adviseurs” gevormd, dat zich richt op het terugdringen van high impact crimes, volumecriminaliteit en advisering van ondernemers in KVO gebieden. Daarbij zetten we in op actief participeren en het stimuleren van de eigen kracht van de Hagenaars.

Huiselijk Geweld

De gemeente heeft met het Veiligheidshuis, het Openbaar Ministerie (OM) en het Steunpunt vorm gegeven aan een sluitende aanpak van huiselijk geweld. Deze sluitende aanpak via de Veilig Verder Teams, het huisverbod en de strafrechtelijke aanpak, wordt in 2015 aangescherpt, onder meer door het beter combineren van het strafrecht, het bestuursrecht- en het zorginstrumentarium. Het OM draagt hier aan bij met de afdoening van strafzaken via de zogeheten ZSM-tafel. Dit is een werkwijze waarbij politie, OM, Reclassering en Slachtofferhulp samenwerken aan een versnelde, effectieve en kwalitatief goede afhandeling van

veelvoorkomende zaken. De komende jaren wordt het huisverbod doorontwikkeld tot een instrument om preventief in te zetten naar aanleiding van signalen van andere betrokken ketenpartners, zoals Bureau Jeugdzorg, de Centra voor Jeugd en Gezin en de sociale wijkteams. Zo werken de partners steeds meer samen om te voorkomen dat problemen bij gezinnen escaleren in huiselijk geweld. Daarnaast vindt overleg plaats met onder meer Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming om eerder te komen tot het opleggen van huisverboden bij signalen van kindermishandeling.

Spoor 2 Gebiedsgerichte aanpak

Er zijn gebieden in de stad waar veiligheidsproblemen extra aandacht verdienen. Dat doen we gericht en integraal op basis van veiligheids- en leefbaarheidsscans. Waar nodig treden we hard op tegen criminaliteit en overlast. Met deze Integrale Handhavingsacties geven we een krachtig signaal dat criminaliteit en overlast niet worden getolereerd. Om de slagkracht bij de acties te vergroten wordt de capaciteit van de Haagse Pandbrigade voor integrale controles op niveau gebracht en onder regie van de burgemeester aangestuurd. Aanpak van hardnekkige woonoverlast hoort daarbij. Voor de impuls van Pandbrigade is er structureel € 1,0 mln. beschikbaar gesteld vanaf 2016. Deze middelen zullen worden ingezet voor een wijkgerichte aanpak.

Overlast in wijken en buurten

Veiligheid is niet alleen afhankelijk van strafbare feiten die gepleegd worden, maar ook een gevoelskwestie. Daarbij bestaat een relatie tussen de ervaren overlast en gevoelens van onveiligheid. Om het veiligheidsgevoel te vergroten is daarom het thema overlast voor de komende vier jaar opnieuw een prioriteit. Daarbij richten we ons op jeugdoverlast, drank- en drugsoverlast en woonoverlast.

Problematische (jeugd)groepen

De succesvolle Haagse aanpak van criminele jeugdgroepen zetten we voort. Deze aanpak heeft aantoonbaar een gunstig effect op de vermindering van het aantal straatroven, woninginbraken en geweldsdelicten en draagt bij aan de verbetering van het veiligheidsgevoel in wijken en buurten. We pakken alle criminele en overlastgevende jeugdgroepen in Den Haag integraal aan. De combinatie van repressie, preventie en nazorg samen met een integrale benadering gericht op de groep, het individu en de fysieke en sociale omgeving, leidt tot een effectieve aanpak. De prioritering vindt plaats in de Driehoek op basis van actuele ontwikkelingen. Komende jaren pakken we in ieder geval groepen in Centrum, Laak en Escamp aan. Een probleemgerichte en tactische dadergroepanalyse maakt structuren en verbanden van deze jongeren zichtbaar en resulteert in op maat gestelde interventies op de individuen en op de groep als geheel.

Persoonsgebonden aanpak via het Veiligheidshuis Haaglanden

In het Regionaal Veiligheidshuis Haaglanden werken jeugd- en zorginstellingen, reclasseringsinstellingen, politie, penitentiaire en justitiële jeugdinstellingen, gemeente en Openbaar Ministerie samen bij de aanpak van criminaliteit en (jeugd)overlast. Zij doen dat door preventie, repressie en (na)zorg met elkaar te verbinden. Ze richten zich op personen, groepen en plekken waar het niet goed gaat. In de komende periode ligt het accent op het aanpakken van de plegers van high impact crimes, de leden van de overlastgevende en criminele (jeugd)groepen, radicaliserende jeugdigen (Syriëgangsters), plegers van huiselijk geweld en hooligans. Ook kan het Veiligheidshuis alert reageren op actuele meldingen uit de stadsdelen en de wijkbureaus van de politie.

Radicalisering

Den Haag voert een actief beleid tegen radicalisering en polarisatie, in nauwe samenwerking met het Rijk (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid). Dit beleid richt zich behalve op religieus extremisme ook op extreemlinks en extreemrechts. De inzet van de gemeente was tot voor kort vooral preventief. De deelname van moslims uit Nederland aan de burgeroorlog in Syrië en de problemen bij terugkomst van deze personen heeft het thema hoog op de lokale veiligheidsagenda geplaatst. Ook is hierdoor een verschuiving veroorzaakt van (voornamelijk) preventie naar een combinatie van hulpverlening, vergroting van weerbaarheid en kennisoverdracht gericht op professionele organisaties en de moslimgemeenschap. De aandacht richt zich op het voorkomen dat Haagse jongeren afreizen naar Syrië en het opvangen van teruggekeerde Syriëgangsters en hun familieleden. Het accent van de inzet van het

gemeentelijke Informatiepunt voor Preventie Polarisatie en Radicalisering zal in de komende periode op de volgende speerpunten worden gelegd: het vergroten van urgentiegevoel en weerbaarheid bij instellingen, scholen en de moslimgemeenschappen; het bieden van een persoonsgerichte aanpak aan radicaliserende jeugdigen; een optimale benutting van het opgebouwde netwerk van sleutelfiguren. Voor de impuls van radicalisering is incidenteel € 0,8 mln. beschikbaar gesteld verdeeld over de periode 2015 tot en met 2018.

Opvangvoorziening Verwarde Personen

De gemeente is gestart met een pilot voor de opvang van verwarde personen (OVP), omdat veel politiecapaciteit ging zitten in het opbrengen van verwarde personen, die niet in een politiecel thuishoren. De positieve resultaten van het pilot leidden tot de inrichting van een definitieve OVP-voorziening, die is gerealiseerd binnen het hoofdbureau van politie aan de Burgemeester Patijnlaan. Een groot voordeel van dit in Nederland nieuwe model is dat betrokkenen na aanhouding direct gescreend worden door GGZ-medewerkers. Hierdoor kan het OM geadviseerd worden over de noodzaak tot zorg bij verwarde verdachten. Het mes snijdt aan twee kanten, in de opvang krijgen verwarde personen direct de hulp die nodig is. Tegelijkertijd is het goed voor de veiligheid op straat, omdat de politie zich meer op haar kerntaken kan richten. Het Haagse model heeft inmiddels de interesse gewekt van andere grote steden die met deze problematiek te maken hebben.

Overlast veroorzaakt door alcohol

Om structurele alcoholgerelateerde overlast tegen te gaan kan de gemeente gebieden aanwijzen waar een alcoholverbod geldt. Daarbij gebruikt de gemeente de kennis en ervaring van de politie en gemeentelijke partners in dat gebied en de overlastcijfers van de politie. Momenteel geldt in 24 Haagse gebieden een alcoholverbod. Gemeentelijke boa's controleren de Haagse horeca, supermarkten, slijterijen en evenementen op de verkoop van alcohol aan minderjarigen. Bovendien heeft ook de politie de bevoegdheid om het verbod voor jongeren op het bezit van alcohol in de openbare ruimte strafrechtelijk te handhaven.

Overlastwet

Bij gebiedsgerichte maatregelen heeft het overlastgevend gedrag van een beperkte groep consequenties voor iedereen die zich in het aangewezen gebied bevindt, ook goedwillende burgers. Een ander nadeel van gebiedsgerichte maatregelen is dat er een stigmatiserende werking van uit kan gaan voor het aangewezen gebied. Om die reden heeft maatwerk de voorkeur boven generieke maatregelen. In lijn met deze benadering wordt ernaar gewerkt om het huidige noodgebied verder af te bouwen. De Overlastwet geeft de burgemeester bevoegdheden (individueel gebiedsverbod en groepsverbod) om overlast gericht en goed gedoseerd aan te pakken. In Den Haag wordt vooral het gebiedsverbod vaak opgelegd, zowel ter bestrijding van overlast in wijken en buurten als bij evenementen zoals de jaarwisseling en voetbalkampioenschappen. Ook het komende jaar zullen de partners (politie, Openbaar Ministerie, gemeente) de mogelijkheden van de Overlastwet optimaal benutten. De wet wordt naar verwachting in 2014 aangescherpt. Als maatwerk toch onvoldoende effect sorteert, dan wordt waar nodig het gebiedsgerichte instrumentarium ingezet.

Cameratoezicht

In Den Haag maakt cameratoezicht altijd onderdeel uit van een integrale aanpak van overlast en criminaliteit op een locatie. De inzet van flexibel en vast cameratoezicht wordt voortgezet. De camera's worden beheerd en uitgelezen door politie. Door de verbeterde techniek en een slimmer cameraplan staan er momenteel 111 vaste camera's (exclusief de 30 camera's rond ADO Den Haag) en zijn er 20 camera's beschikbaar voor flexibele inzet. De resultaten met tijdelijke en flexibele inzet van camera's op onder meer overlastlocaties zijn goed. Het wordt binnenkort eenvoudiger om in aangewezen gebieden tijdelijk camera's te plaatsen en verplaatsen, als een wetsvoorstel daartoe door de Eerste Kamer wordt goedgekeurd.

Preventief fouilleren

De Minister van Veiligheid en Justitie heeft Den Haag CS en het Binnenhof aangewezen als (semi-permanente) veiligheidsrisicogebieden. Dit geeft opsporingsambtenaren bij aanwijzingen van een terroristisch misdrijf de bevoegdheid tot fouilleren. De burgemeester heeft op grond van de APV de bevoegdheid om een veiligheidsrisicogebied aan te wijzen bij (dreigende) verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid

van wapens. In een aangewezen gebied kan op last van de Officier van Justitie worden overgegaan tot preventief fouilleren.

Burgerbetrokkenheid

We zetten in op het stimuleren van de eigen denk- en daadkracht van de Hagenaars. Kern van de aanpak is veel aandacht voor preventie, vroegtijdige signalering en actief op bewoners en ondernemers afstappen om hulp en ondersteuning aan te bieden. Daarbij vervullen Buurt Interventie Teams en het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) aanpak een sleutelrol. Daarin blijven we dan ook investeren. Voor bewonersinitiatieven Veiligheid wordt incidenteel € 0,4 mln. extra beschikbaar gesteld verdeeld over de jaren 2015 t/m 2018. Burgernet is in heel Den Haag in werking. De komende jaren zetten politie en gemeente in op het verder benutten van Burgernet en op meer deelnemers (27.000 in 2014). Ook gaan we in 2015 door met het project Rolmodellen.

Veilig ondernemen

Keurmerk Veilig Ondernemen is jarenlang met succes ingezet om de veiligheid en leefbaarheid in winkelstraten en op bedrijventerreinen te verbeteren. Hiervoor is incidenteel € 0,6 mln. beschikbaar gesteld verdeeld over de jaren 2015 tot en met 2018. Het streven is om de in KVO-verband opgebouwde samenwerkingsrelaties en overlegstructuren stevig te verankeren in het veiligheidsbeleid. Daarbij blijven we KVO verbinden met het veiligheidsbeleid, zoals het terugdringen van overvallen en de aanpak van overlast. Waar mogelijk krijgt KVO een plaats in de Bedrijfs Investerings Zones (BIZ), waarbinnen 'schoon, heel en veilig' een van de pijlers is.

Spoor 3 Bestuurlijke en strafrechtelijke aanpak van ondermijning

Ondermijnende criminaliteit in georganiseerd verband betreft veelal stelselmatig gepleegde criminaliteit, die onwettig vermogen en economische machtsposities genereert met corruptie en marktverstoring tot gevolg. Ook is ondermijnende criminaliteit ontwrichtend voor de samenleving door verwevenheid van de onder- met de bovenwereld. Deze criminaliteit is vaak onzichtbaar maar kan zich ook manifesteren in de publieke ruimte door intimidatie, geweld en verwerving van machtsposities. De belangrijkste speerpunten zijn mensenhandel, hennepeteelt en vastgoedfraude. Daarbij wordt veel mogelijk gewerkt vanuit een gezamenlijke informatiepositie en probleemanalyse en een afgestemde inzet van strafrechtelijke, fiscale en bestuurlijke interventies. Het integraal afpakken is daarbij een belangrijke focus. Misdaad mag niet lonen. De informatiepositie moet worden versterkt door alle ogen en oren van de overheid te gebruiken: dit betekent bewustzijn creëren bij zoveel mogelijk spelers in het publieke domein, dus ook bij boa's, wijkagenten, inspecteurs bouw- en woningtoezicht, en burgers.

Prostitutie en mensenhandel

De Wet regulering prostitutie en de daarop gebaseerde AMvB treden medio 2014 in werking. De wet streeft landelijke uniformering na van prostitutiebeleid op het terrein van vergunningverlening, gedragseisen aan exploitanten, de invoering van een landelijk escortregister en een register voor ingetrokken en/of geweigerde vergunningen. Daarnaast wordt de leeftijdsgrens voor prostituees verhoogd naar 21 jaar. De lokale regelgeving en het beleid worden aan deze nieuwe (wettelijke) ontwikkelingen aangepast. De intensivering van het toezicht en de handhaving op de vergunde seksinrichtingen en escortbedrijven wordt met kracht voortgezet, onder andere door een negatief werkadvies bij een vermoeden van slachtofferschap van mensenhandel. Daarnaast behouden het toezicht en de handhaving op de niet-vergunde prostitutie -zoals de Chinese wellnessbranche, thuiswerkers, hotelprostitutie, straatprostitutie en de escort - de hoogste prioriteit. Voor de aanpak van mensenhandel en prostitutie is structureel € 0,3 mln. beschikbaar gesteld. Het Haags Economisch Interventie Team (HEIT) wordt ook in de komende jaren ingezet om snel en slagvaardig handhavend op te treden tegen nieuw opkomende onvergunde prostitutievormen. Voor de inzet van HEIT op de legale en illegale prostitutiesector wordt het HEIT met 5 medewerkers versterkt.

Hennepeteelt

De aanpak van hennepeteelt in Den Haag vindt sinds 2012 plaats onder de vlag van een nieuw regionaal convenant tussen alle gemeenten in de regio Haaglanden, de politie, het OM, de woningbouwcorporaties en

de netbeheerders. De exploitatie van hennepkwekerijen leidt vaak tot diverse vormen van overlast, verloedering en gevaarstelling in woonwijken. Daarnaast gaat de exploitatie veelal gepaard met energiediefstal, uitkeringsfraude, belastingontduiking, geweld en intimidatie. Het kweken van hennep leidt tot miljoenen euro's schade voor verhuurders van panden. Genoeg redenen om de aanpak van hennepcultuur in Den Haag onverminderd voort te zetten. Jaarlijks worden in Den Haag circa 300 hennepkwekerijen ontmanteld.

RIEC

De minister van Veiligheid en Justitie heeft voor 2014 en verder een structurele bijdrage aan het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum Haaglanden/Hollands Midden (RIEC HHM) toegezegd. Den Haag en het RIEC HHM gaan de samenwerking intensiveren om mensenhandel, vastgoedfraude en witwassen beter te kunnen aanpakken. Enerzijds is die aanpak gericht op concrete cases, maar steeds meer wordt op basis van gedeelde informatie per thema bezien wat het belangrijkste probleem is. Ook wordt er gekeken wie daarin de sleutelfiguren zijn, waar de hotspots zijn en wie van de partners het beste het probleem kan oplossen. Bij de aanpak van de georganiseerde hennepcultuur krijgen bestaande instrumenten een plaats (ontmantelen kwekerijen), maar richt de aandacht zich ook op de criminele structuren achter de hennepcultuur en op de rol van de growshops.

HEIT

Het Haags Economisch Interventieteam (HEIT) is een samenwerkingsverband tussen de Belastingdienst, Inspectie SZW (voorheen Arbeidsinspectie), UWV, politie en de gemeente. Kerntaak is de aanpak van fiscale en sociale zekerheidsfraude, illegale tewerkstelling en daarmee samenhangende misstanden. HEIT verricht jaarlijks circa 300 controles bij detailhandel en horecabedrijven en circa 300 controles op prostitutie. Gezamenlijk bepalen de HEIT-partners wie met welke instrumenten en intensiteit het best kunnen worden ingezet. Ook legt HEIT een verbinding met de toepassing van de wet Bibob. Een Bibob-onderzoek kan aanleiding zijn voor een HEIT-controle en andersom. De samenwerking met het RIEC HHM krijgt meer vorm en inhoud door bij RIEC HHM (onderzoeks-)zaken aan te dragen.

Bibob

De Wet Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) is inmiddels elf jaar van toepassing op de reguliere horeca, coffeshops, prostitutie en de bouwsector. Jaarlijks worden er gemiddeld 400 standaardtoetsingen uitgevoerd. In circa 25% van de gevallen leidt dit tot nader onderzoek, en eventueel een adviesaanvraag bij het Landelijk Bureau Bibob. Op 1 juli 2013 is de wijziging van de Wet Bibob in werking getreden, waarmee de reikwijdte van de wet is vergroot. Bij vastgoedtransacties en alle gemeentelijke bedrijfsmatige vergunningen kan voortaan een Bibobtoets worden uitgevoerd. Daarmee kunnen uitwassen in de vastgoedsector, zoals huisjesmelken, beter worden aangepakt. De wetswijziging is voor Den Haag omgezet in een beleidslijn. Deze beleidslijn wordt in de tweede helft van 2014 aangeboden aan de gemeenteraad.

Overige veiligheidsthema's

Veilig uitgaan

De komende jaren blijft de inzet gericht op het realiseren van een veilig uitgaansleven zonder overlast, agressie/geweld en schadelijk alcohol- en drugsgebruik. In samenspraak met de toezichtspartners geeft het veiligheidsoverleg in de stadsdelen richting aan de risicogestuurde inzet van het toezicht. Daarbij blijven we nauw samenwerken met de horecasector. Dat doen we in de vorm van convenanten met individuele horecaondernemers. Ook maken we collectieve afspraken met exploitanten op locaties met een concentratie van horecabedrijven, zoals de afgelopen jaren is gebeurd op het Plein, het Zuiderstrand en het Zwarte Pad. Met de exploitanten op het Zwarte Pad intensiveren we het overleg. Dit naar aanleiding van twee recente sluitingen van strandpaviljoens vanwege drugscriminaliteit. Bij ernstige incidenten krijgen rapportages van politie en toezichthouders uiterlijk binnen een week een bestuurlijk vervolg in de vorm van een schriftelijke waarschuwing of een sanctie. Bij de overige incidenten gebeurt dat uiterlijk binnen een maand. De

besluitvorming op aanvragen voor vergunningen/ontheffingen vindt plaats binnen de wettelijke termijnen. In lijn met de Red Tape uitgangspunten wordt waar mogelijk, deregulering doorgevoerd.

Coffeeshops en overlast van softdrugs

In 2014 zijn alle coffeeshops opnieuw gescreend op grond van de Wet Bibob. In de landelijke kaders voor coffeeshops is de wietpas vervangen door het ingezetenen criterium. Omdat Den Haag geen drugstoerisme kent en met het oog op dreigende overlast door straathandel, is in de lokale driehoek besloten om op dit moment geen prioriteit te geven aan de handhaving van het ingezetenen criterium. Dit betekent in de praktijk dat het Haagse toegangsbeleid tot coffeeshops ongewijzigd blijft: geen jongeren onder de 18 jaar. Het landelijke afstandscriterium bedraagt per 1 januari 2014 minimaal 250 meter afstand tot scholen, met de mogelijkheid tot maatwerk. Alle Haagse coffeeshops voldoen hieraan. Het stringente Haagse coffeeshopbeleid heeft geresulteerd in een kleinschalige, transparante en beheersbare coffeeshopbranche. Aandachtspunt blijft de concentratie in het Zeeheldenkwartier en in de Weimarstraat. Het huidige beleid wordt daar gecontinueerd. Ook in 2015 zal worden toegezien op de naleving van de lokale en landelijke gedoogcriteria. Dit geldt ook voor de blowverboden die gelden in Den Haag. Op vijf locaties wordt op grond van de Opiumwet strafrechtelijk tegen blowen in de openbare ruimte opgetreden: Weimarstraat e.o. (concentratiegebied); Zeeheldenkwartier (concentratiegebied); Stationsweg e.o. (noodgebied); Boulevard Scheveningen en de Paleistuinen.

Evenementen

Voor grote evenementen dienen de organisatoren een vergunning aan te vragen bij de gemeente. De gemeente vraagt vervolgens aan politie, brandweer en GHOR advies over de veiligheid van het evenement en de voorwaarden waaronder het evenement kan plaatsvinden. Vanaf 2014 wordt ingezet op het verbeteren van het voorportaal (website) en standaardisering van in te dienen documenten. Er is in samenspraak met de hulpdiensten een format ontwikkeld voor een veiligheidsplan. Door de standaardisering neemt het aantal aanvragen voor kleine evenementen toe. Deze evenementen worden via een eenvoudige melding beoordeeld en afgedaan. Al deze maatregelen zijn er op gericht om de administratieve lasten voor organisatoren van evenementen tot een minimum te beperken. Dit alles uiteraard zonder concessies te doen aan het uitgangspunt dat evenementen ordelijk en veilig moeten verlopen. Het toezicht op evenementen gebeurt risicogestuurd. Essentie van deze benadering is, dat het toezicht zich richt op evenementen met een verhoogd risico op overlast en ordeproblemen.

Voetbal

Betaald voetbal kan problemen opleveren met de openbare orde. ADO, politie, Openbaar Ministerie en gemeente hebben de afgelopen jaren gezamenlijk geïnvesteerd in technische voorzieningen in en om het Kyocera stadion. Insteek is dat goed gedrag van supporters wordt beloond met meer vrijheden en dat slecht gedrag wordt bestraft. Bij voorkeur richting individuele daders en als het niet anders kan collectief, onder meer door inzet van de Overlastwet, de APV en de huisregels van de club.

Jaarwisseling

Een trend van de afgelopen jaren waar een oplossing voor wordt gezocht is de toename van de schade door (illegaal) vuurwerk. Ingezet wordt op het verantwoordelijkheidsbesef van bewoners, een goed gecoördineerde en maximale inzet van de hulpdiensten en het terugdringen van de verkoop en het gebruik van illegaal vuurwerk. In de communicatie voorafgaand aan de jaarwisseling wordt hierop ingespeeld. Ook bij de inzet van de handhaving en politie wordt extra aandacht besteed aan illegaal vuurwerk. In G4-verband is bij het Rijk bepleit om de verkoop- en afsteektijden van vuurwerk te beperken en de handel in illegaal vuurwerk op nationaal en Europees niveau aan te pakken. Een stedelijk feest met georganiseerd siervuurwerk als alternatief voor het knalvuurwerk in de straat zal in 2014 worden georganiseerd.

Maatschappelijke onrust

Zedenzaken, illegale of ongeplande evenementen, polarisatie, incidenten, onderlinge spanningen tussen groepen bewoners en terugkerende zedendelinquenten zijn zaken die voor maatschappelijke onrust kunnen zorgen. Ook in Den Haag komen met enige regelmaat grotere en kleinere incidenten voor die een potentiële

trigger vormen voor verstoring van de openbare orde. De sleutel tot het voorkomen van maatschappelijke onrust ligt in het veiligheidsoverleg in de stadsdelen. Bij (zeden)zaken waar maatschappelijke onrust dreigt, wordt alles in het werk gesteld de onrust zo snel mogelijk weg te nemen. Dit gebeurt door het inzetten van bestuurlijke maatregelen, informatieavonden en communicatie. De gemeente krijgt van het ministerie van Veiligheid en Justitie en de politie melding van verlof en van einde detentie van (zeden)delinquenten.

Brandveiligheid

Veiligheidsregio Haaglanden en Crisisbeheersing

Politie, brandweer, geneeskundige hulpverlening en gemeenten in de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) werken samen op het gebied van crisisbeheersing. Daarbij worden ook andere partners betrokken, zoals het Openbaar Ministerie, het ministerie van Defensie en waterschappen. Voor de intergemeentelijke samenwerking op het gebied van crisisbeheersing levert Den Haag de Coördinerend Gemeentelijk Functionaris (CGF). Deze functionaris coördineert de maatregelen van de regiogemeenten bij de rampenbestrijding. Het gemeenschappelijke Bureau Gemeentelijke Crisisbeheersing ondersteunt de CGF hierbij. Den Haag faciliteert dit bureau namens de regiogemeenten.

Brandweertzaken en (strand)veiligheid

Bij de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) staat het visiedocument "Op koers" centraal. Dit leidt vanaf 2015 tot minder kosten (besparing € 7,7 mln. oftewel 10% van de begroting) en een hoger maatschappelijk rendement. Daarvoor wordt de komende periode de repressieve taak van de brandweer vernieuwd en wordt geïnvesteerd in brandpreventie. Hiervoor zijn in de meerjarenbegroting van de VRH middelen vrijgemaakt. Dit gebeurt passend binnen het nieuwe verdeelmodel. Na een periode van rust (2012-2014) waarin de VRH zich heeft kunnen concentreren op het goed neerzetten en laten landen van de overgekomen BRW-eenheden uit de betrokkenen gemeenten, gaat vanaf 2015 een nieuwe systematiek van de begroting van start. Inhoudende dat de begroting van de VRH nu volledig uitgaat van regionale zorg en dat op basis van classificatie van de betrokken gemeenten (landelijk, stedelijk, midden stedelijk en grootstedelijk) een herverdeling plaatsvindt van de bijdragen vanuit de gemeenten. Daarbij zijn tevens de compartimenten in de dienstverlening van de VRH, zich uitend in verschillende financieringsstromen vanuit de gemeenten, gebundeld in één financieringsstroom per betrokken gemeente naar de VRH. De afrekening via de jaarrekening van de VRH met de betrokkenen gemeenten vindt dan ook plaats over de gehele financieringsstroom. Binnen de Veiligheidsregio is de zogeheten oranje kolom verantwoordelijk voor de bevolkingszorg bij crisissituaties. De oranje kolom van de gemeenten fungeert naast de rode (Brandweer), witte (Geneeskundig) en de blauwe (politie) kolom. Met ingang van 2015 wordt de oranje kolom in financiële zin toegevoegd aan deze meerjarenbegroting. Deze ontwikkeling sluit aan bij de uitkomsten van de Commissie Hoekstra die bij de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's heeft geconstateerd dat het proces bevolkingszorg verder moet worden versterkt.

Strandveiligheid

Jaarlijks worden maatregelen genomen om de zwemveiligheid langs de stranden van Den Haag te bevorderen. Het gaat vooral om preventie en om voorlichting over de gevaren van het zwemmen in de zee. Dit gebeurt in overleg met de brandweer, de Haagse Vrijwillige Reddingsbrigade en de politie. De verantwoordelijkheid voor de zwemveiligheid op en rond de Zandmotor ligt bij de provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat en de Omgevingsdienst Midden-Holland. Zij werken daarbij nauw samen met de reddingsbrigades van het Westland en Den Haag en de veiligheidsregio.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	65.868	57.610	57.545	57.465	57.465
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	65.868	57.610	57.545	57.465	57.465
Autonome ontwikkelingen	112-	115-	115-	115-	115-
Maatregelen coalitieakkoord	-	192-	209-	226-	237-
Nieuw beleid	-	950	1.950	1.950	1.950
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	3.740-	-	-	-	1
Neutrale mutaties in/tussen programma's	1.461-	1.125-	1.124-	1.124-	2.106-
Totaal lasten	60.555	57.128	58.047	57.950	56.958

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	5.843	3.680	3.680	3.600	3.600
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	5.843	3.680	3.680	3.600	3.600
Autonome ontwikkelingen	2.100	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	122-	1.190-	1.190-	1.110-	127-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	1.349-	1.570-	1.570-	1.570-	2.553-
Totaal baten	6.472	920	920	920	920

2.5. Programma Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

CULTUUR, BIBLIOTHEEK en MONUMENTENZORG	Behoud cultureel erfgoed, gevarieerd aanbod, ondersteunen van kunst en cultuur	Lasten 107.150 Baten 8.129 Saldo 99.021 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Gemeente archief	Het in goede, geordende en toegankelijke staat beheren van archieven en collecties	Lasten 6.145 Baten 80 Saldo 6.065 N
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 12.790 Baten 5.561 Saldo 7.229 N
Openbare bibliotheek	Beschikbaar stellen van informatie-dragers en digitale bronnen, adviseren, informatie verstrekken en educatie	Lasten 26.766 Baten 2.488 Saldo 24.278 N
Archeologie	Behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem-Archeologie als integraal onderdeel van het ruimtelijk ordeningsproces-Archeologie dichterbij het publiek brengen	Lasten 1.872 Baten 0 Saldo 1.872 N
Kunstzinnige vorming	Stimuleren educatief aanbod door culturele instellingen Verschaffen van inzicht in een breed cultureel aanbod bij kinderen en jongeren	Lasten 3.025 Baten 0 Saldo 3.025 N
Beeldende kunst	Stimuleren van een gevarieerd en hoogwaardig aanbod van beeldende kunst	Lasten 3.259 Baten 0 Saldo 3.259 N
Accommodaties voor kunstbeoefening	Huisvesting en exploitatie van accommodaties op het gebied van de professionele podiumkunsten	Lasten 13.080 Baten 0 Saldo 13.080 N

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Muziek, zang en opera	Stimuleren van productie en programmering van het professionele muziekaanbod	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>4.862</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>4.862 N</td></tr> </table>	Lasten	4.862	Baten	0	Saldo	4.862 N
Lasten	4.862							
Baten	0							
Saldo	4.862 N							
Toneel en dans	Stimuleren van productie en programmering van het professionele dans- en toneelaanbod	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>8.897</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>8.897 N</td></tr> </table>	Lasten	8.897	Baten	0	Saldo	8.897 N
Lasten	8.897							
Baten	0							
Saldo	8.897 N							
Film, video en letterkunde	Stimuleren van aanbod op het gebied van en belangstelling voor de filmkunst, letterkunde en audiovisuele media	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>1.735</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>1.735 N</td></tr> </table>	Lasten	1.735	Baten	0	Saldo	1.735 N
Lasten	1.735							
Baten	0							
Saldo	1.735 N							
Amateur kunst	Stimuleren van actieve en passieve cultuurparticipatie	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.571</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.571 N</td></tr> </table>	Lasten	2.571	Baten	0	Saldo	2.571 N
Lasten	2.571							
Baten	0							
Saldo	2.571 N							
Overige kunst	Stimuleren van diverse vormen van kunst en cultuur en financiering voor diverse programma's of projecten	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>4.894</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>4.894 N</td></tr> </table>	Lasten	4.894	Baten	0	Saldo	4.894 N
Lasten	4.894							
Baten	0							
Saldo	4.894 N							
Musea	Instandhouding breed museaal aanbod. Behoud cultureel erfgoed en professioneel collectiebeheer	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>17.254</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>17.254 N</td></tr> </table>	Lasten	17.254	Baten	0	Saldo	17.254 N
Lasten	17.254							
Baten	0							
Saldo	17.254 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Topindicator	Nulmeting 2007	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Oordeel bezoekers over aanbod cultuurvoorzieningen (rapportcijfer)	7,4	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3

Bron: Stadsenquête

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Cultuur is essentieel voor alle inwoners en bezoekers van onze stad. Het brengt roering, interactie en sociale cohesie, en het biedt inspiratie, innovatie en ontplooiingsmogelijkheden. Bovendien trekken de culturele instellingen en evenementen jaarlijks miljoenen bezoekers en leveren daarmee ook een belangrijke

economische bijdrage. Daarom investeert de gemeente de komende jaren weer in cultuur. Ook wordt geïnvesteerd in monumentenzorg en de opening van een wijkbibliotheek in de Schilderswijk.

De gemeente voert het cultuurbeleid uit volgens het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2013-2016 'Haagse Nieuwe'. In 2015 worden voorbereidingen getroffen voor het volgende Kunstenplan, met aandacht voor de continuïteit van de advisering, culturele diversiteit en de drempel voor nieuwe instellingen om in aanmerking te komen voor subsidiering.

De gemeente richt zich in 2015 verder op:

- waarborgen van de continuïteit door ondersteunen en faciliteren van het cultuuraanbod;
- cultuureducatie voor scholen die aansluit bij de vraag van de scholen (Deltaplan Cultuureducatie);
- een creatief en innovatief klimaat door middel van broedplaatsen;
- de nationale en internationale positie van Den Haag als cultuurstad;
- het stimuleren van cultureel ondernemerschap.
- Het behoud van cultureel erfgoed
- de opening van een wijkbibliotheek in de Schilderswijk

Kunstzinnige vorming/Cultuureducatie

Cultuureducatie is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen op het gebied van taal, rekenen en burgerschapsvorming. De gemeente ondersteunt CultuurSchakel, het Koorenhuis en Prins27. Naast bovengenoemde organisaties ondersteunt de gemeente cultuureducatie van Jeugdtheaterschool Rabarber, De Betovering, Boekids, Haags Kinderatelier en Huis van Gedichten.

Beeldende kunst

Den Haag heeft een gevarieerd en bloeiend beeldende kunstklimaat. Subsidie wordt verleend aan: Galerie West, Gemak (van de Vrije Academie), de Grafische Werkplaats, Heden, Liefhertje en de Grote Witte Reus, Nest, Project Space 1646, Stroom Den Haag en Den Haag onder de Hemel (Den Haag Sculptuur)

Accommodaties voor kunstbeoefening

In 2015 starten we met de uitvoering van de gebiedsontwikkeling Spuikwartier. We gaan een nieuw plan maken waarbij de betrokkenheid, kennis en ideeën van bewoners, ondernemers en culturele instellingen onontbeerlijk zijn. Het Spuiplein blijft behouden en wordt verbeterd en er komt een onderwijs- en cultuurcomplex waarin het Nederlands Danstheater, Residentie Orkest, Koninklijk Conservatorium en de stichting Dans- en Muziekcentrum gezamenlijk worden gehuisvest. Samen met nieuwe woningen, winkels en horecavoorzieningen ontstaat een aantrekkelijk uitgaans- en leefgebied met een goede verbinding naar de Rivierenbuurt. Dit alles op basis van het bestaande programma van eisen en de bestaande financiële kaders. Nieuwe planvorming betekent maximaal een jaar vertraging ten opzichte van de oorspronkelijke planning. Het college heeft in september 2014 stadsgesprekken georganiseerd en overleggen gevoerd met belanghebbenden (bewoners, bedrijven, culturele instellingen en experts/belangenbehartigers). In 2014 is het Zuiderstrandtheater, het tijdelijke onderkomen van de instellingen gedurende een gedeelte van de ontwikkeling van het Spuikwartier, geopend.

De gemeente blijft aandacht besteden aan (tijdelijke) huisvesting van kunstenaars. Er wordt geïnvesteerd in het creatief en innovatief klimaat door middel van broedplaatsen. De bestaande wijkcultuurankers worden versterkt.

De gemeente subsidieert de volgende accommodaties: Dans- en Muziekcentrum, Koninklijke Schouwburg, Diligentia en PePijn, Theater aan het Spui, Korzo, het Paard van Troje, PopHotSpot, de cultuurankers Dakota, theater De Vaillant, Laaktheater en cultuurankerfuncties bij Muzee, De Nieuwe Regentes, Diamantheater en de bibliotheken Loosduinen en Leidschenveen-Ypenburg.

Muziek, zang en opera

De gemeente stimuleert een gevarieerd en hoogwaardig aanbod van klassieke muziek, oude muziek, opera, eigentijdse muziek en popmuziek. Hiervoor ontvangen de volgende instellingen subsidie: het Residentie Orkest, Johan Wagenaar Stichting, Musica Antica Da Camera, New European Ensemble, Festival Classique, Internationaal Kamermuziekfestival Den Haag, Opera2Day, Haags Orgel Kontakt, LOOS en Slagwerk Den Haag.

Den Haag heeft de ambitie om de Haagse popcultuur te laten uitgroeien tot een sterk Haags handelsmerk. Belangrijke spelers zijn het Paard van Troje, het Haags Popcentrum, de Pophotspot en het Haags Hiphopcentrum van stichting AIGHT. De gemeente wil zich als muziekstad ook in het buitenland en binnen de internationale popmuziekindustrie promoten. Opvallende en kwalitatief goede bands een steuntje in de rug via het fonds The Hague Music Export. Ook worden Haagse delegaties uitgezonden naar diverse Europese showcasefestivals (zoals Reeperbahn in Hamburg en The Great Escape in Brighton). Hiervoor zijn tot en met 2015 middelen gereserveerd. In 2015 zal worden bekeken of dit beleid wordt voortgezet.

Toneel en dans

De gemeente wil een breed en hoogwaardig theater- en dansaanbod stimuleren. Naast dans wordt ook toneel de komende jaren nadrukkelijk geïmplementeerd. Voor het toneelaanbod spelen het Theater aan het Spui en de Koninklijke Schouwburg een belangrijke rol. Den Haag is traditioneel sterk in moderne dans. Hiertoe ondersteunt de gemeente naast een aantal accommodaties ook gezelschappen en een festival, namelijk het Nederlands Dans Theater, het Holland Dance Festival, The Dutch Don't Dance Division, Lonneke van Leth producties, toneelgroep De Appel, Firma MES, Het Nationale Toneel en NT Jong. Voor de dans is het productiehuis van Korzo van belang.

Film, video en letterkunde

Den Haag heeft een breed literair aanbod. De gemeente ondersteunt enkele literaire festivals, Crossing Border en Writers Unlimited, en de Jan Campert Stichting die de literaire prijzen van Den Haag toekent en uitreikt. Met het Filmhuis Den Haag, het festival Movies that Matter en het Indian Film Festival beschikt Den Haag over een gevarieerd filmaanbod naast het bioscoopaanbod.

Amateurkunst

De gemeente ondersteunt de kunstbeoefening in de vrije tijd via CultuurSchakel en met subsidies voor de amateurpodiumkunsten. Verder zijn het Haags Pop Centrum, AIGHT en het Prinses Christina Concours actief op het gebied van de amateurmuziekbeoefening.

Musea

Naast het door het Rijk gesubsidieerde Mauritshuis en particuliere musea als Panorama Mesdag, Beelden aan Zee en het Louwman Museum biedt Den Haag ook een breed palet van gemeentelijke gesteunde musea van (inter)nationaal topniveau tot kleinere musea. Subsidie wordt verleend aan museum Bredius, Escher in het Paleis, het Gemeentemuseum met GEM en Fotomuseum, het Haags Historisch Museum, het Museon, Muzee Scheveningen en het Museum Loosduinen. Het Haags Historisch Museum is trekker van het Netwerk Erfgoed Haagse Migranten, waarin wordt samengewerkt met migrantenorganisaties om de geschiedenis en het erfgoed van Haagse migranten onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Het Nederlands Muziek Instituut wordt gesubsidieerd voor behoud en ontsluiting van de (gemeentelijke) muziekcollectie. Subsidie ontvangen voorts de Geschiedkundige Vereniging Die Haghe, die elk jaar een jaarboek uitgeeft, en kunstenaarsgenootschap Pulchri, voor het onderhoud van het monumentale pand aan het Lange Voorhout.

Programma's, actieplannen en projectsubsidies

Cultuureducatie

In 2015 geven de Haagse scholen, culturele instellingen en CultuurSchakel uitvoering aan de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het Deltaplan Cultuureducatie. Tegelijkertijd ontwikkelen allianties van

culturele instellingen samen met de CultuurSchakel en scholen doorgaande leerlijnen cultuureducatie die aansluiten bij de vraag van scholen.

Cultureel ondernemerschap

Met het bedrijfsleven en cultuurinstellingen is een lokaal netwerk ontstaan voor versterking van het cultureel ondernemerschap. Het organiseert activiteiten zoals coaching en intervisie. Dit netwerk wordt verder uitgebouwd.

Internationaal cultuurbeleid

De gemeente blijft de internationale programmering en marketing van de Haagse culturele instellingen ondersteunen, waarmee Den Haag zich profileert als aantrekkelijke cultuurstad voor toeristen en de hier woonachtige expats. Ten behoeve van de internationale profilering van Den Haag komen incidenteel ook presentaties van Haagse cultuurinstellingen in het buitenland in aanmerking voor subsidie.

Incidentele projectsubsidies

De gemeente Den Haag stelt incidenteel projectsubsidie beschikbaar via drie verschillende subsidieregelingen: Culturele Projecten, Broedplaatsen en Pluriform Programmeren. De subsidie Culturele Projecten is bedoeld voor het stimuleren van professionele kunstzinnige activiteiten die incidenteel plaatsvinden. De subsidie Broedplaatsen is beschikbaar voor kunstzinnige activiteiten waar een kunstenaarsinitiatief of broedplaats aan (mee)werkt. Het Matchingsbudget Pluriform Programmeren is bedoeld voor projecten van meerjarig gesubsidieerde instellingen voor incidentele professionele culturele/kunstzinnige projecten die gericht zijn op een divers aanbod en publiek met als uitgangspunt dat geslaagde experimenten worden geïncorporeerd in de reguliere activiteiten.

Monumentenzorg

Den Haag heeft een veelzijdig en rijk bezit aan cultureel erfgoed. Tijdens deze collegeperiode komt er een extra impuls voor monumenten en het cultureel erfgoed. Op het terrein van kennis delen, het zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed en het promoten van het cultuurhistorisch erfgoed in de stad – door middel van publicaties, exposities, educatie en manifestaties (o.a. de Open Monumentendag) – zullen de inspanningen onder het motto ‘Bekend maakt Bemind’ krachtig worden doorgezet of vergroot. Hierbij zal het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog meer onder de aandacht worden gebracht. Het plan van de Stichting Oranjehotel voor het monument Oranjehotel zal worden ondersteund. In samenspraak met de verschillende particuliere initiatieven op het terrein van de Atlantikwall zal een impuls voor dit erfgoed worden uitgewerkt.

Uit de resultaten van cultuurwaardenonderzoeken – funerair erfgoed, Indisch erfgoed en Wederopbouwobjecten – zullen de belangrijkste objecten op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Ook krijgt verduurzaming van monumenten extra aandacht als onderdeel van de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad.

Haags Gemeentearchief

Het Haags Gemeentearchief werkt verder aan de uitvoering van het beleidsplan 2014-2017. In dit beleidsplan staat de volledige levenscyclus van informatie van de gemeente Den Haag centraal. Verder wordt gewerkt aan de invlechting van het gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en het Nederlands Muziek Instituut (NMI). Door verdere digitalisering en de opening van historische informatie- en ontmoetingspunten in de bibliotheekvestigingen moet elke Hagenaar ook dicht bij huis de geschiedenis van en informatie over de stad kunnen ontdekken. In 2015 zal het HGA investeren in educatieactiviteiten. Daarbij zullen middelbare scholieren en studenten bijzondere aandacht krijgen.

Bibliotheken

Conform de meerjarenvisie 2012-2015 van de bibliotheek zal deze haar inspanningen op het gebied van mediawijsheid en taal- en leesbevordering voorvolwassenen blijven continueren. De ambitie van het Rijk om overheidsdiensten- en producten in 2017 primair digitaal te verstrekken vraagt extra inspanning in het

begeleiden van burgers die daar nog niet goed mee overweg kunnen. De bibliotheek zorgt voor die begeleiding, maar ook voor cursussen waarmee de burgers de noodzakelijke vaardigheden kunnen aanleren. Een extra inspanning op het gebied van taal- en leesbevordering zal zich met name richten op de nog steeds zeer omvangrijke groep laaggeletterden. Het Taalhuis, dat in het voorjaar van 2014 is geopend in de Centrale bibliotheek, zorgt voor een efficiënte verwijzing naar de meest geschikte taalaanbieder. In de strijd tegen ontlezing zal nauw worden samengewerkt met het onderwijs. Aan de ontwikkeling van technische leesvaardigheid via de school voegt de bibliotheek leesplezier toe. Een aantrekkelijke collectie is daarvoor beschikbaar. Het aantal e-books zal de komende jaren worden uitgebreid

In de Schilderswijk wordt een nieuwe wijkbibliotheek geopend, waardoor een uitgebreider programma op het gebied van taal- en leesbevordering en mediawijsheid kan worden aangeboden aan kinderen en volwassenen uit de wijk. Deze collegeperiode zal bovendien de oprichting van buurtbibliotheken die werken met vrijwilligers gestimuleerd worden.

Archeologie

De gemeente wil de archeologie van Den Haag duurzaam beheren en waar mogelijk behouden. Het archeologisch onderzoek maakt wettelijk deel uit van het ruimtelijk ordeningsproces. Het behoud van het archeologisch erfgoed voor toekomstige generaties is daarbij het hoofddoel. Daarvoor worden bestemmingsplannen voorzien van een archeologieparagraaf. De gemeente verwacht in 2015 ca. 20 onderzoeken te doen die mogelijk zullen leiden tot vijf opgravingen. Den Haag beheert de vondsten in het gemeentelijke archeologiedepot. Onze activiteiten vertalen we o.a. in lessen voor basisscholen, exposities, publicaties en open dag(en) op opgravingen en in de Tempel.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	107.251	105.418	105.068	105.259	105.259
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	107.251	105.418	105.068	105.259	105.259
Autonome ontwikkelingen	1.042-	1.067-	1.067-	1.067-	1.067-
Maatregelen coalitieakkoord	-	292-	1.185-	2.046-	2.650-
Nieuw beleid	-	1.805	1.305	3.305	4.305
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	10-	40-	80-	60-	100
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.130	1.325	1.853	1.314	464
Totaal lasten	108.329	107.150	105.895	106.705	105.483

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	8.836	7.932	8.022	7.952	7.952
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	8.836	7.932	8.022	7.952	7.952
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	149	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	5	5	5	5
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	524	121-	211-	141-	141-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	313	313	313	313	313
Totaal baten	9.822	8.129	8.129	8.129	8.129

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Dienstcompensatiereserve DPZ	3010	1.000	0	0	1.000
		1.000	0	0	1.000

2.6. Programma Onderwijs

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

ONDERWIJS		Optimaliseren educatieve infrastructuur	Lasten 153.632 Baten 56.314 Saldo 97.318 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen		Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed		Lasten 26.616 Baten 18 Saldo 26.598 N
Onderwijshuisvesting	Investering in onderwijshuisvesting		Lasten 17.258 Baten 0 Saldo 17.258 N
Onderwijsachterstandsbeleid	Uitvoeren van de Haagse Educatieve Agenda 2014 - 2018 gericht op achterstanden bij leerlingen		Lasten 61.648 Baten 46.346 Saldo 15.302 N
Voor- en vroegschoolse educatie	Investeren in de (taal)ontwikkeling van jonge kinderen		Lasten 3.325 Baten 0 Saldo 3.325 N
Schoolbegeleidingsdienst onderwijs achterstandsactiviteiten	Laten uitvoeren van activiteiten door schoolbegeleidingsdienst gericht op achterstanden		Lasten 1.234 Baten 0 Saldo 1.234 N
Schoolbegeleidingsdienst reguliere schoolbegeleiding	Hulp bij onderwijsverbetering en voor leerlingen met problemen in hun ontwikkeling		Lasten 1.651 Baten 0 Saldo 1.651 N
Leerlingenvervoer	Vervoeren van kinderen van en naar school		Lasten 7.211 Baten 0 Saldo 7.211 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Topindicator	Nulmeting 2006	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal doelgroepeuters dat deelneemt aan vroeg- en voorschoolse educatie	1.442	2.632	2.400	2.400	2.400	2.400	2.400

Bron: administratie VVE-UP

Definitie begrippen: Een peuter behoort tot de doelgroep VVE als hij tussen de 2,5 en 4 jaar oud is en een leerlinggewicht heeft (en daarmee een verhoogd risico op een taalachterstand) of als de ouders inburgeraars zijn. De voorschoolse educatie staat ook open voor niet-doelgroepkinderen.

In 2013 waren er 83 voorscholen (samenwerking tussen peuterspeelzaal en een basisschool) en 28 kinderdagverblijven met in totaal 303 VVE-groepen, waar een voorschools educatief programma wordt uitgevoerd. Op 1 oktober 2013 namen in totaal 4.157 kinderen deel aan voorschoolse educatie (doelgroep- en niet-doelgroepkinderen), waarvan 2.632 dooelgroepkinderen VVE. Den Haag heeft voldoende plekken om de doelgroepkinderen een aanbod aan VVE te doen. Ook voor de komende jaren wordt er naar gestreefd om weer minimaal 2.400 doelgroepkinderen een plek op de VVE te geven.

De Haagse Educatieve Agenda (HEA) 2014-2018 heeft als titel 'Kwaliteit als kompas, werken aan uitstekend onderwijs'. Deze titel draagt de rode draad in het Haagse onderwijsbeleid uit. Het is de gezamenlijke beleidsagenda van de gemeente, de schoolbesturen, de welzijns- en kinderopvangorganisaties en diverse andere organisaties in de stad en de regio. Bij het begrip 'kwaliteit' staan hierin de school en de leraar centraal. Want een goed functionerende, veilige en gezonde school en een bekwame, enthousiaste leraar

maken het verschil. 'Kwaliteit' staat daarnaast voor de brede ontwikkeling van jonge en volwassen Hagenaars en voor het werken aan leeropbrengsten en baankansen.

Bewezen beleid uit de vorige periode is voortgezet, zoals de brede buurtschool en de verbinding van onderwijs met de Internationale Stad van Vrede en Recht. En is nieuw beleid geïntroduceerd als maatschappelijke en economische trends daarom vragen, zoals meer aandacht voor professionele ontwikkeling van leraren en schoolleiders, meer inzet op de preventie van jeugdwerkloosheid en het verder bijeenbrengen van onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaalwerk voor kinderen tot 12 jaar.

In de HEA zijn tien ambities benoemd. Per ambitie is bepaald hoe de HEA-partners samenwerken. Per onderwijssoort is vervolgens uitgewerkt welke maatregelen tot 2018 genomen worden. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over monitoring en onderzoek, over ruimte voor innoveren en experimenteren, over de financiële kaders en verdere stroomlijning van subsidieprocessen en over gebiedsgericht werken (van wijk tot regio).

De tien ambities zijn:

1. Er is meer ruimte voor professionele ontwikkeling van leraren en schoolleiders.
2. In 2018 zijn alle basisscholen en minstens twintig scholen voor voortgezet onderwijs brede buurscholen, gebaseerd op drie stromingen van brede buurscholen.
3. Het onderwijs gaat door met zijn offensief voor betere taal- en rekenvaardigheid.
4. De schooluitval houdt zijn dalende trend vast.
5. Door betere verbindingen tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt nemen baankansen toe en wordt de economische basis van de Haagse regio steviger.
6. Voor iedere leerling tot 18 jaar die zorg of ondersteuning nodig heeft, is een plek beschikbaar op een school die deze zorg of ondersteuning optimaal kan bieden.
7. In de Internationale Stad van Vrede en Recht groeien het universitaire onderwijs en het tweetalige onderwijs gestaag door.
8. Ouders worden in de positie gebracht als partners in de schoolloopbaan van hun kinderen.
9. Schoolgebouwen bieden een stimulerende en veilige omgeving en maken multifunctioneel gebruik mogelijk.
10. De administratieve lasten van het lokale onderwijsbeleid nemen af.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Intensivering 2015 - 2018

Dankzij de afspraken die zijn gemaakt in het coalitieakkoord 2014 - 2018 'Vertrouwen op de Haagse Kracht', investeert de gemeente de komende jaren structureel € 5,5 miljoen in het onderwijs. Daarvan komt € 2 mln. ten goede van de brede buurtschool inclusief cultuureducatie voor 2015. Daarnaast wordt vanaf 2015 de conciërgeregeling structureel voortgezet met jaarlijks € 0,4 mln. en op het bestrijden van taalachterstanden jaarlijks € 1,0 mln., oplopend tot € 1,5 mln. in 2018. Voor de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en samenwerking maakeconomie/MBO/ techniekonderwijs wordt structureel vanaf 2015 € 0,4 mln. beschikbaar gesteld.

Voor 2015 en 2016 zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld voor aanvalsplan stages (€ 0,25 mln. per jaar), stimuleren hoger onderwijs voor 2015 - 2018 (€ 0,2 mln. per jaar), verhogen kwaliteit leraren stimuleren goed onderwijs, aandacht zwakke scholen 2015 - 2017 (€ 0,5 mln. per jaar), aanpak voortijdig schoolverlaten 2015 - 2017 (€ 0,75 mln. in 2015 en 2016 en € 0,5 mln. in 2017).

Verder investeert de gemeente incidenteel € 1,8 mln. in de gebiedsontwikkeling rondom brede buurscholen in Moerwijk en Bouwlust (retraite 2013).

Onderwijshuisvesting

De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van het primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs. Bestaande schoolgebouwen moeten worden onderhouden; oude niet meer doelmatige

schoolgebouwen worden vervangen door nieuwbouw. De taken onderhoud en aanpassing zijn door een wetswijziging overgeheveld van de gemeente naar de schoolbesturen, inclusief de financiële middelen. De investeringen in nieuwbouw blijven op peil. De belangrijkste projecten voor nieuwbouw, grote uitbreiding en aanpassing monumentale panden in 2015 zijn de scholen:

- De voortgezet speciaal onderwijs-afdelingen van de Cor Emous, nu gehuisvest aan de Televisiestraat;
- De Piramide, nu gehuisvest aan de Melis Stokelaan 1085, te bouwen aan de Steenwijklaan 20;
- De speciaal onderwijs-afdeling van De Piramide samen met Tytylcentrum De Witte Vogel, op de locatie aan de Vrederustlaan bij de Sophia Revalidatie;
- De Vliermeent aan de Vlierboomstraat 362;
- Waalse Louise de Colignyschool aan de Ametisthorst 421;
- M.M. Boldingh school aan het Verhulstplein 21 samen met de mavo-afdeling van De Populier, nu gehuisvest aan de Populierstraat 109;
- De Toermalijn aan de Beeklaan.

Bij nieuwbouw wordt voor een beter binnenmilieu een toeslag toegekend.

Tevens wordt bij tien scholen (nieuwbouw en benutting leegstand) gebruik gemaakt van de Regeling 'multifunctioneel gebruik schoolgebouwen'. Voor twee voorschoolpeuterspeelzalen, te weten aan de Van de Spiegelstraat (basisschool DaCosta) en aan de Beeklaan (Toermalijn), wordt nieuwe huisvesting gerealiseerd.

Onderwijsachterstandenbeleid en voor- en vroegschoolse educatie

Brede Buurtschool

Zoals in het coalitieakkoord staat, gaan we door met de ontwikkeling van brede buurtscholen in het primair en voortgezet onderwijs. In HEA zijn drie stromingen benoemd: school en opvang, school en brede vorming en school en buurt. We ondersteunen de ontwikkeling van brede buurtscholen door de beleidskaders en subsidies te baseren op deze drie stromen. Smart geformuleerde doelen worden verbonden aan de stromingen en via onderzoek en monitoring gaan we de opbrengsten van de brede buurtschool beter in beeld proberen te brengen.

Een belangrijk element van het beleid is de extra leertijd die kinderen en jongeren wordt geboden, onder andere via het Leerkansenprofiel en weekend- en vakantiescholen. In 2015 zullen naar verwachting 26 basisscholen aan het Leerkansenprofiel deelnemen. Het aantal vakantie- en weekendscholen in zowel PO als VO blijft gehandhaafd en deze groeien verder in kwaliteit. Cultuureducatie en sport zijn belangrijke elementen in brede buurtscholen. Een aantal brede buurtscholen in het VO werkt samen met wijkorganisaties en organiseert ook activiteiten voor buurtbewoners. Verder werken steeds meer basisscholen intensief samen met de peuterspeelzaal en kinderopvang en vormen zij integrale voorzieningen voor jonge kinderen. Het doel is dat uiteindelijk alle kinderen van 0 tot 12 jaar de hele dag op de brede buurtschool terecht kunnen. De Stichting brede buurtschool Den Haag zal ook in 2015 de brede buurtscholen ondersteunen, verbinden en het delen van kennis bevorderen.

Ook in 2015 worden de extra rijksmiddelen ingezet voor het verbeteren van de kwaliteit van de VVE-voorzieningen (inzet van HBO'ers en het bijscholen van de leidsters in onder andere taal) en op het invoeren van opbrengstgericht werken in de voorschoolse periode. De tussenmeting door de Onderwijsinspectie in het najaar van 2013 heeft een positief rapport opgeleverd over de kwaliteit van VVE in Den Haag. Het bevorderen van de beheersing van de Nederlandse taal is een belangrijk instrument om onderwijsachterstanden te voorkomen en te bestrijden. Een groot aantal activiteiten ter uitvoering van de HEA 2014-2018 richt zich op het voorkomen van taalachterstanden, waaronder voor- en vroegschoolse educatie en schakelklassen. Het gesubsidieerde peuterspeelzaalwerk wordt deels ingezet in het kader van onderwijsachterstandenbeleid.

Leerlingenvervoer

Sommige leerlingen kunnen niet op eigen gelegenheid naar school reizen. De dichtstbijzijnde school is bijvoorbeeld niet toegankelijk of zij kunnen door een handicap geen gebruik maken van het openbaar

vervoer. De ouders van deze leerlingen kunnen dan in aanmerking komen voor bekostiging van het leerlingenvervoer. De bekostiging van het leerlingenvervoer kan in de vorm van aangepast vervoer (speciale bussen en taxi's) of een vergoeding voor de kosten van openbaar vervoer of voor de kosten van eigen vervoer. Jaarlijks worden circa 1.300 aanvragen ingediend, waarvan er circa 1.100 worden toegekend.

Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid

Onder de noemer 'stedelijk onderwijsbeleid' vallen de thema's en activiteiten uit de HEA die zich niet primair richten op het tegengaan van (taal)achterstanden, zoals: preventie en aanpak van voortijdig schoolverlaten, toeleiding van jongeren naar studie of werk, een sterk internationaal profiel, kwaliteit van het onderwijs in de hele onderwijkskolom en de doorontwikkeling van Den Haag als universiteitsstad. Verder zorgt de gemeente voor onder andere schoolzwemmen, de invoering van één aanmeldleeftijd, en de wettelijke taken rondom leerplicht en conciërges.

In Den Haag staat voorop dat ieder kind de kans moet krijgen om te leren zwemmen. Daarom krijgen de verschillende onderwijstypen een specifiek zwempakket dat is toegesneden op de mogelijkheden van de kinderen. Iedere school in Den Haag wordt de mogelijkheid geboden om hun leerlingen deel te laten nemen aan het schoolzwemmen. Dit betekent dat zo'n 120 scholen en 10 regionale expertisecentra hun leerlingen zwemles aanbieden.

Conform de HEA zijn de afspraken rond het aanmelden van leerlingen voor het basisonderwijs geconcretiseerd. Vanaf 1 oktober 2013 kunnen alleen kinderen voor groep 1 worden aangemeld die dan de leeftijd van 1 jaar hebben bereikt. Aanmelden is maar mogelijk op één school. Het hele proces is transparanter geworden. In 2015 worden de afspraken geëvalueerd.

Een conciërge levert een belangrijke bijdrage aan de sociale veiligheid op school. Hij kan de ogen en oren van een schooldirecteur zijn. In aanvulling op een rijksregeling maken ruim 40 Haagse basisscholen gebruik van de subsidiemogelijkheid voor een conciërge. De rijksregeling loopt tot augustus 2015. Op basis van afspraken in het Coalitieakkoord 2014 - 2018 worden structureel gemeentemiddelen beschikbaar gesteld. De huidige gemeentelijke subsidieregeling zal daarom vervangen worden door een nieuwe.

Onder de noemer 'Geslaagd in het vak' werken in de regio Haaglanden 43 partners (inclusief alle 9 gemeenten in Haaglanden) aan een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Er wordt ingezet op 8 speerpunten:

1. Leren en werken in de techniek aantrekkelijker maken.
2. Leren en werken in de zorg aantrekkelijker maken.
3. Personeelstekorten in het onderwijs aanpakken.
4. Kansrijke clusters Vrede & Recht en Veiligheid versterken via onderwijs.
5. Ondernemerschap stimuleren via onderwijs.
6. Jongeren helpen met een goede loopbaanstart.
7. Greenport horti campus: leren en werken in de Greenport.
8. Leren en werken in de ICT aantrekkelijker maken.

Onder speerpunt 6, jongeren helpen met een goede loopbaanstart, zijn preventieve acties opgenomen in de strijd tegen jeugdwerkloosheid. Het betreft acties die jongeren helpen bij het maken van een passende studiekeuze door loopbaanoriëntatie, voorbereiding op de arbeidsmarkt en het stimuleren van stageplaatsen en leerwerkplekken. Ook de Startersbeurs helpt jongeren aan werk.

In aansluiting op de technische sector, zie speerpunt 1, zal het techniekonderwijs, met name op Vmbo-niveau, van het coalitieakkoord een impuls krijgen. Met de toevoeging van de speerpunten 7 en 8 krijgt de Actieagenda een groter bereik en komen er meer kansen voor banen voor jongeren in groeisectoren.

In het coalitieakkoord worden middelen beschikbaar gesteld om de overgangen van primair naar voortgezet onderwijs en van voortgezet naar beroepsonderwijs te verbeteren, zodat kinderen en jongeren ook een passend vervolg kunnen geven aan hun vooropleiding en uitval wordt teruggedrongen.

De jeugdwerkloosheid onder jongeren zonder startkwalificatie is twee keer hoger dan onder jongeren met een startkwalificatie (diploma vanaf mbo niveau 2, havo of vwo). Daarom is het van belang dat zoveel mogelijk jongeren de arbeidsmarkt betreden met diploma. De afgelopen jaren daalde de schooluitval 30%. Streven is om de schooluitval en het ongeoorloofd verzuim nog verder terug te dringen. Zowel het onderwijs als de gemeenten in de regio ontvangt daarvoor een rijksbijdrage. Die wordt vooral ingezet voor specifieke doelgroepen, zoals de uitval uit Mbo1, Mbo2, Mbo3/4 en uit Havo4. De Haagse vsv-casemanagers zetten zich in om jongeren die toch uitvallen zoveel mogelijk weer terug naar school te leiden. Samen met het onderwijs zijn daarvoor passende trajecten ontwikkeld voor motiverende dagbesteding en/of onderwijstoeleiding. Daarbij is aansluiting gezocht bij het bedrijfsleven zoals bij Werkmaat-trajecten en Sleutelen met Jongeren. Ook zijn vijfjarige vmbo's gestart en worden extra lessen gegeven op de havo om jongeren die niet door kunnen naar havo5 beter voor te bereiden op het beroepsonderwijs zodat er uiteindelijk minder kans is op schooluitval.

Gymnastiek- en schoollokalen

Om optimaal gebruik te kunnen maken van gymnastieklokalen bemiddelt de gemeente in de verhuur hiervan. De opbrengst van de verhuur van deze gymnastieklokalen aan (sport)verenigingen is voor 88% voor de schoolbesturen en 12% is voor de administratiekosten van de gemeente.

Volwasseneneducatie

De minister van OCW heeft in april 2014 een wetsvoorstel voorgelegd aan de Tweede Kamer tot wijziging van de volwasseneneducatie per 2015. Het voorstel beoogt de verplichte winkelnering bij het ROC te beëindigen met een afbouwperiode van 3 jaar tot 2018. De rijksmiddelen blijven geoormerkt voor educatie. Ter bevordering van regionale samenwerking en om administratieve lasten voor gemeenten terug te dringen verdeelt het Rijk het educatiebudget over 35 arbeidsmarktregio's onder aanwijzing van centrumgemeenten. Den Haag wordt naar verwachting centrumgemeente. Er moet een regionaal plan komen op basis van een gemeenschappelijke regeling en regionale bestuurlijke overeenstemming.

Het terugdringen van taalachterstanden heeft hoge prioriteit. Uit onderzoek (bron: PIAAC 2013) is gebleken dat de laaggeletterdheid in Nederland onder de beroepsbevolking is gestegen van 9% in 1995 naar 12% in 2012. Het aanbod voor volwassenen in Den Haag is gericht op taal en rekenen met behulp van alledaagse ICT. Het Rijk bezuinigde de afgelopen jaren fors op de inburgering en de volwasseneneducatie. Om Hagenaars met een taalachterstand de kans te blijven geven een taaltraject te volgen, blijft het verhoogde gemeentelijk budget voor volwassenenonderwijs ook voor 2015 grotendeels in stand om de terugval van het rijksbudget (deels) op te vangen. Vanaf 2015 wordt in het coalitieakkoord 2014-2018 structureel jaarlijks € 1,0 mln. voor bestrijden van taalachterstanden extra beschikbaar gesteld, oplopend naar € 1,5 miljoen in 2018. Deze middelen zijn mede bestemd voor preventie van laaggeletterdheid en bestrijding van taal- en rekenachterstanden bij laaggeletterde volwassenen. Ook blijft de gemeente in 2015 met een taalaanbod inzetten op de EU-arbeidsmigranten.

Schoolbegeleidingsdienst

De Stichting Haags Centrum voor Onderwijsadvies (HCO) ontvangt jaarlijks van de gemeente een subsidie. Hiermee kan zij scholen, onderwijsondersteunende instellingen en welzijnsinstellingen ondersteunen om onderwijsachterstanden van leerlingen te verminderen of op te heffen en om reguliere schoolbegeleiding te bieden. Het HCO wordt geacht de komende jaren zelf meer inkomsten uit de markt te halen. De komende jaren wordt de subsidie fasegewijs verlaagd.

Kinderopvang

De gemeente is wettelijk verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van de kwaliteit van de kinderopvang. De GGD dient elk jaar alle kindercentra, gastouderbureaus en peuterspeelzalen te controleren. Tevens dient elk jaar een deel van de gastouders gecontroleerd te worden. Als de GGD hierbij overtredingen van wettelijke eisen constateert, moet de gemeente bestuursrechtelijk handhaven. De gemeente heeft kostendekkende leges voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor opname van een

kindercentrum, gastouderbureau, gastouder en peuterspeelzaal in het landelijk register kinderopvang en peuterspeelzaalwerk.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	155.403	118.858	95.431	90.994	90.994
Goedgekeurde mutaties	504	504	504	504	504
Subtotaal	155.907	119.362	95.935	91.498	91.498
Autonome ontwikkelingen	404-	416-	416-	416-	416-
Maatregelen coalitieakkoord	-	550-	843-	1.126-	1.322-
Nieuw beleid	-	9.100	12.600	12.100	11.600
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	4.471	26.137	3.939-	4.670-	8.855-
Totaal lasten	159.973	153.632	103.337	97.386	92.505

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	53.537	26.522	11.732	7.923	7.923
Goedgekeurde mutaties	504	504	504	504	504
Subtotaal	54.041	27.026	12.236	8.427	8.427
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	358	178-	90-	90-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.281	29.466	2.591-	2.584-	4.002-
Totaal baten	56.680	56.314	9.555	5.753	4.425

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	1.522	0	0	1.522
Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs	6271	6.814	1.800	3.462	5.152
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	6276	8.794	3.000	3.089	8.705
		17.131	4.800	6.551	15.380

2.7. Programma Werk, Inkomen en Armoedebeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

WERK, INKOMEN en ARMOEDEBELEID	Kansen bieden aan hulpbehoevende burgers om in het eigen levensonderhoud te voorzien	Lasten 650.867 Baten 440.718 Saldo 210.149 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x € 1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 159 Baten 0 Saldo 159 N
Sociale werkvoorziening	Uitvoeren van de Wet sociale Werkvoorziening (Wsw)	Lasten 80.754 Baten 26.031 Saldo 54.723 N
Financiële hulpverlening	Voorkomen, hanteerbaar maken en oplossen van problematische schulden	Lasten 8.692 Baten 8.280 Saldo 412 N
Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen	Een tijdelijke uitkering bieden aan degenen die het nodig hebben	Lasten 429.233 Baten 392.792 Saldo 36.441 N
Gemeentelijk armoede- en schuldenbeleid	Het wegnemen van financiële belemmeringen voor actieve deelname aan de samenleving	Lasten 55.922 Baten 2.301 Saldo 53.621 N
Regeling chronisch zieken en administratieve begeleiding	Persoonlijke ondersteuning aan burgers om financiële zorgen te verminderen en de basis op orde te brengen	Lasten 6.500 Baten 0 Saldo 6.500 N
Reïntegratie- en participatievoorzieningen	Het begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt	Lasten 67.332 Baten 11.539 Saldo 55.794 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Burgers doen een beroep op ondersteuning van de overheid als zij onvoldoende zelfredzaam zijn en niet in staat zijn om op eigen kracht werk te vinden of zich staande te houden in de maatschappij. Voor deze burgers biedt de gemeente Den Haag een vangnet. Burgers die kunnen werken, bieden wij maatgerichte kansen en ondersteuning om weer aan het werk te gaan. Burgers die vanwege omstandigheden geen betaald werk kunnen krijgen, bieden we kansen zich te ontwikkelen om alsnog aan betaald werk te komen of zich maatschappelijk nuttig te maken en zodoende zichzelf niet isoleren.

Werkgevers spelen hierbij een belangrijke rol. Werkgevers creëren banen voor deze burgers en zijn ook verantwoordelijk voor het creëren van banen voor burgers met een arbeidsbeperking. De arbeidsmarkt beperkt zich niet tot de grenzen van Den Haag maar is regionaal. De gemeente Den Haag zal de samenwerking met de regio gemeenten en de regionale werkgevers versterken.

Kernpunten hierbij zijn:

- Door investeringen in de economie en goede afspraken met werkgevers zal de bijstandsafhankelijkheid afnemen.
- Wij bieden een vangnet voor mensen die dit echt nodig hebben: controle en handhaving zijn hier onlosmakelijk mee verbonden.
- Door de zelfredzaamheid bij de burger te vergroten wordt de overheidsafhankelijkheid verminderd.
- Vanaf dag één wordt de bijstandsgerechtigde geconfronteerd met de verplichtingen die samengaan met een bijstandsuitkering.

Werk en onderwijs zijn de beste vormen van armoedebestrijding. Mensen langer thuis dan gewenst. Sommige mensen zitten zelfs structureel langer thuis dan gewenst. Daarom hebben we armoedebeleid dat activerend is waar het kan en bescherming biedt waar het moet.

Kernpunten hierbij zijn:

- Het armoedebeleid is een basisvoorziening.
- Het doel van het gemeentelijke armoedebeleid is om de armoede en sociale uitsluiting van de Haagse bevolking te bestrijden, door de maatschappelijke participatie van huishoudens met een laag inkomen te bevorderen en de zelfredzaamheid van deze mensen te vergroten.
- Minimavoorzieningen worden zo dicht mogelijk bij de burger aangeboden; bijvoorbeeld in sociale wijkteams en via partners als scholen, verenigingen of maatschappelijke organisaties. Drempels worden weggenomen.
- Armoede onder kinderen wordt vroeg gesignaleerd en bestreden. Ieder kind moet kunnen meedoen.
- Schuldhulpverlening is gericht op het voorkomen, beheersbaar maken en oplossen van problematische schulden.

Topindicator	Nulmeting 2009	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bijstandsvolume als percentage van de huishoudens in Den Haag	6,8%	8,4%	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %

De ramingen vanaf 2016 zijn gefixeerd op het niveau van 2015.

Topindicator	Nulmeting 2009	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal huishoudens dat gebruik maakt van de minimavoorzieningen als percentage van het aantal huishoudens met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimumloon	84%	85%	85%	85%	85%	85%	85%

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

De gemeente Den Haag zal zich inspinnen om werkzoekenden met een bijstandsuitkering of arbeidsbeperking aan de slag te krijgen. Dit kan alleen door samenwerking met werkgevers en andere partners. Economie en werkgelegenheid, scholing en arbeidsmarkt, en social return zijn kernbegrippen in deze samenwerking.

Ontwikkelingen sociale zekerheid

Het kabinet heeft ingrijpende maatregelen doorgevoerd in de sociale zekerheid: niet alleen door sterk te bezuinigen op de re-integratiebudgetten maar ook door verandering in wetgeving. Vanaf 2015 zijn de regels met betrekking tot de bijstandsuitkering fors aangepast. De Wet werk en bijstand (Wwb) wordt geïntegreerd in de Participatiewet die per 1 januari 2015 van kracht is. Verder is er vanaf 1 januari geen instroom meer mogelijk in de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw), is de Wajong nog alleen toegankelijk voor mensen die volledig en duurzaam arbeidsbeperkt zijn en zullen partieel arbeidsbeperkten een beroep gaan doen op gemeentelijke re-integratieondersteuning.

De werkgevers hebben zich gecommitteerd aan het bieden van 125.000 garantiebanen voor mensen met arbeidsbeperkingen, waarvan 25.000 bij de overheid. De invulling van deze banen gebeurt regionaal en hiervoor wordt een nieuwe samenwerkingsvorm ontwikkeld: het regionale werkbedrijf. De kaders hiervoor worden landelijk bepaald in overleg tussen de sociale partners, het Rijk en de VNG. Vanaf 2015 zal de gemeente nieuwe instrumenten inzetten, zoals de loonkostensubsidie en beschut werken. Andere aanpassingen in de sociale zekerheid zijn dat de bijstandsnorm voor alleenstaande ouders komt te vervallen en gecompenseerd zal worden door fiscale kindregelingen. De instroom in de wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werkloze werknemers (IOAW) stopt en wordt vervangen door de landelijke Inkomensvoorziening Oudere Werklozen (IOW). Verder wordt de tegenprestatie ingevoerd en wil het kabinet een Nederlandse taaleis koppelen aan de bijstand.

De Participatiewet is een van de drie decentralisaties in het sociaal domein. De samenhang tussen deze decentralisaties zal in 2015 verder vorm krijgen.

Ontwikkeling Arbeidsmarkt en Bijstand

De ontwikkeling van het aantal bijstandsuitkeringen houdt verband met de economische ontwikkeling. Het CPB voorspelt in de augustus-publicatie voor heel 2014 een stijging van de werkloze beroepsbevolking tot 7 % van de beroepsbevolking. De bijstand reageert met vertraging op de conjuncturele ontwikkeling. Op korte termijn werken veranderingen in de werkloosheid voornamelijk via de WW, maar tot circa twee jaar later heeft een toename van de werkloosheid effect op de bijstand, voor een belangrijk deel doordat het verblijf in de WW eindigt.

In zowel 2014 als 2015 is naar verwachting sprake van een landelijke stijging van het aantal bijstandsuitkeringen, van 385.000 in 2014 tot 390.000 uitkeringsjaren in 2015 (in 2013 was dit nog 361.000).

Het CBS signaleerde dat het aantal bijstandsontvangers in het eerste kwartaal van 2014 met 13 duizend is gestegen tot 426 duizend. De stand eind mei 2014 is 432.000. De regio Haaglanden hoort volgens het UWV tot de 3 slechtste arbeidsmarktregio's van het land. In mei 2014 stonden bij het UWV totaal 40.519 Haagse niet-werkende werkzoekenden ingeschreven. Dat is 39,4% meer dan in mei 2013; landelijk is de stijging 24,5%.

Het nieuwe college heeft in haar coalitieakkoord 'Vertrouwen op Haagse kracht' aangegeven in de komende vier jaren 10.000 nieuwe banen in Den Haag te willen realiseren. Dit kan alleen door samenwerking met werkgevers en andere partners. Economie en werkgelegenheid, scholing en arbeidsmarkt, social return zijn kernbegrippen in deze samenwerking. De gemeente zal hiervoor in 2015 een sociaal akkoord afsluiten met partners in de stad.

Bezuinigingen en extra geld

Vanwege rijksbezuinigingen daalt het re-integratiebudget in 2015 met circa € 3 mln. Ook de Wsw-bijdrage daalt met € 3 mln., in verband met lagere bijdrage per fte en vanwege de daling in het aantal Wsw-dienstverbanden door de instroomstop (maatregel Participatiewet). De extra middelen, die het college beschikbaar heeft gesteld voor aanvulling op het Participatiebudget zullen o.a. worden ingezet om in Den Haag 200 beschutte werkplekken en 100 garantiebanen te realiseren.

Algemene bijstandverlening

Beheersing van kosten en bestandsreductie hebben prioriteit. Dit betekent dat in 2015 het beleid wordt voortgezet om de instroom in de bijstand zoveel mogelijk te beperken en de uitstroom uit de bijstand te bevorderen. Vanaf het moment van melding worden bijstandsaanvragers geconfronteerd met de verplichtingen om zo snel mogelijk aan de slag te gaan. Bij jongeren zal altijd gekeken worden of teruggang naar school mogelijk is. Hiermee wordt niet alleen een uitkeringsaanvraag voorkomen, maar ook is scholing de sleutel op weg naar zelfredzaamheid. De bijstandsuitkering biedt een vangnet waartegenover verplichtingen staan. Vanaf 2015 zijn deze wettelijke verplichtingen uitgebreid om het activerend karakter van de bijstand te vergroten en de uitstroom uit de bijstand te verhogen. Handhaving op deze verplichtingen gebeurt door forse kortingen op de uitkering.

Een belangrijk onderdeel van de Haagse aanpak is het fraudebeleid. Fraude mag niet lonen en wordt aangepakt. De gemeente gaat meer fraudeonderzoeken uitvoeren. Door koppeling van digitale bestanden zullen ook eerder fraudesignalen herkend worden. Doel van het handhavingsbeleid is een gedragsverandering te bewerkstelligen en draagvlak voor het beleid te behouden.

Jeugdwerkloosheid

In 2013 waren er in Den Haag 5.000 jongeren werkloos. De komende jaren krijgt de aanpak van jeugdwerkloosheid hoge prioriteit. Het college focust daarbij op jongeren zonder startkwalificatie, schoolgaande jongeren die op zoek zijn naar een stage of leerwerkbaan en jongeren met een niet-westerse achtergrond. Er is € 12 mln. incidenteel voor beschikbaar. De aanpak van de jeugdwerkloosheid wordt verder geïntensiveerd, we gaan meer jongeren aan een baan helpen. Er worden extra social casemanagers ingezet voor de kwetsbare jongeren die niet op school zitten en geen werk hebben. In deze aanpak werkt de gemeente nauw samen met het ROC Mondriaan en andere partners.

Het gezamenlijk project 'de Wegwijzer' gaat van start. Dit is het expertisepunt voor professionals die vastlopen bij het weer terug naar school of aan het werk krijgen van jongeren tot 27 jaar. De Wegwijzer bundelt alle kennis en expertise van de bestaande infrastructuur in Den Haag. De doelstellingen van geïntensiveerde aanpak jeugdwerkloosheid zijn: jongeren met onvoldoende kwalificaties terug naar school, werkloze jongeren zo snel mogelijk naar de arbeidsmarkt, en kwetsbare jongeren de juiste ondersteuning bieden. Het college wil hierbij voor (werkloze) jongeren tussen 18 en 27 jaar met een grote afstand tot de arbeidsmarkt sociale stages als re-integratiemaatregel inzetten.

Dienstverlening en voorzieningen

De gemeente Den Haag ondersteunt burgers om de zelfredzaamheid te vergroten en de uitkeringsafhankelijkheid te verminderen. In 2015 zal door de invoering van de Participatiewet een aantal wijzigingen plaatsvinden. Burgers, die voorheen nog een beroep konden doen op de Wajong bij het UWV, zullen een beroep doen op de Wwb bij de gemeente. Voor deze mensen worden nieuwe instrumenten ontwikkeld en vindt deskundigheidsbevordering plaats om deze mensen goed te herkennen en te kunnen plaatsen bij werkgevers. Afhankelijk van de mate van zelfredzaamheid en afstand tot de arbeidsmarkt wordt een voorziening aangeboden. Deze routing leidt tot een werk- of participatievoorziening. Uitkeringsgerechtigden die een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, hebben de verplichting maatschappelijk actief te zijn. De doelstellingen van deze verplichting zijn:

- voorbereiding op re-integratie als dat mogelijk is;
- iets voor de maatschappij terugdoen;
- isolement voorkomen.

Deze klanten worden toegeleid naar participatieplaatsen (leerwerkplekken) of vrijwilligerswerk, of leveren op andere wijze een tegenprestatie. Hierbij wordt nauw samengewerkt met de Haagse Welzijnsorganisaties en het kennis- en expertisecentrum participatie en emancipatie (PEP). Flankerend aan de participatieverplichting kan ook (verplicht) taal worden aangeboden en kan maatschappelijk ondersteuning geboden worden vanuit Den Haag op Maat.

Burgers die naar verwachting binnen maximaal 18 maanden op een baan geplaatst kunnen worden krijgen re-integratieondersteuning of een voorziening aangeboden. Er komen (extra) leerbanen in met name de kansrijke sectoren horeca, beveiliging en detailhandel, waaronder BBL-plekken (Beroeps Begeleidende Leerweg).

In 2015 zullen ongeveer 10.000 mensen een of meerdere re-integratievoorziening(en) aangeboden krijgen. Naast het bestaande re-integratie-instrumentarium van tijdelijke loonkostensubsidies en begeleiding zullen voor de arbeidsbeperkten nieuwe instrumenten beschikbaar komen. De Participatiewet biedt een wettelijk kader om loonkostensubsidie op basis van loonwaarde te verstrekken voor arbeidsbeperkten met een lage loonwaarde die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen. Het beschut werken wordt ook ontwikkeld. Het college heeft extra geld beschikbaar gesteld om in de komende vier jaar 200 plekken beschut werk te realiseren bij de Haeghe Groep, waarvan 50 in 2015.

Het Werkgeversservicepunt (WSP) plaatst geschikte kandidaten op re-integratievoorzieningen en geeft de Haagse werkgeversbenadering vorm. Via publiek private samenwerking met werkgevers komen arrangementen tot stand en is er nauwe samenwerking met Tempo-Team. Voor het WSP zijn de afspraken met betrekking tot social return van belang om kandidaten te plaatsen.

Het college streeft ernaar om in deze coalitieperiode 2.400 mensen te plaatsen vanuit Social Return, dat betekent dat er in 2015 circa 600 plaatsingen zullen worden gerealiseerd.

De werkgeversbenadering krijgt in 2015 een meer regionaal karakter. De regionale samenwerking met werkgevers zal plaatsvinden in het nieuwe regionale Werkbedrijf, waar ook de regiogemeenten in samenwerken. De werkgevers zijn in deze samenwerking verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van de garantiebanen om arbeidsbeperkten met loonkostensubsidie te plaatsen. Vanaf 2015 zullen naar verwachting jaarlijks 700-800 garantiebanen in de regio Haaglanden worden ingevuld, door het UWV (Wajong-doelgroep en mensen met een Wsw-indicatie die op de wachtlijst staan) en gemeente (Wwb-ontvangers en niet-uitkeringsgerechtigden). Het college neemt daarbij ook zijn verantwoordelijkheid door in deze coalitieperiode minimaal 100 garantiebanen te realiseren, bijvoorbeeld bij het gemeentelijk Veegbedrijf.

Wanneer in 2016 blijkt dat de extra banen tot en met 2015 niet zijn gehaald, dan treedt vanaf 2017 de quotumregeling in werking, na overleg tussen het Rijk, de sociale partners en de VNG. In dat geval moeten bedrijven een heffing betalen van € 5.000 per niet ingevulde garantiebaan.

Sociale werkvoorziening

De Haeghe Groep is de uitvoerder van de sociale werkvoorziening in de gemeente Den Haag. De Haeghe Groep zit nu midden in een veranderingsproces. Vanuit een nieuwe missie en visie richt de Haeghe Groep zich op de bredere groep van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Het bedrijf maakt op dit moment een efficiëncyslag door te focussen op meer omzet en meer werkgelegenheid. Dit vraagt een krachtigere bedrijfsvoering, een flexibele en zelfbewuste opstelling naar marktpartijen en nauwe samenwerking met de gemeente. De Haeghe Groep is de ervaren aanbieder van werk onder aangepaste omstandigheden en beschikt over de kennis en de infrastructuur om de uitvoering van onderdelen van de bijna uitgekristalliseerde Participatiewet voor Den Haag te verzorgen. Deze ontwikkelingen zijn deels aangekondigd in de Commissiebrief "Toekomst Haags sociaal bestel" (RIS 181563).

Met de invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 stopt de instroom in de sociale werkvoorziening en verschuift de aandacht van de Haeghe Groep nog meer naar werkzoekenden die niet op korte termijn met behulp van de gemeente een baan weten te vinden.

Daarvoor zijn binnen de participatiewet verschillende mogelijkheden, namelijk tijdelijke werkplekken, begeleid werken en beschut werken. Bij begeleid werken gaan de werkzoekenden bij een reguliere werkgever naar vermogen aan de slag en zo nodig onder begeleiding. 'Beschut werken' zijn betaalde banen voor werkzoekenden die een intensieve begeleiding en een aangepaste werkomgeving nodig hebben. De grens tussen beschut werken en arbeidsmatige dagbesteding is erg smal. Arbeidsmatige dagbesteding is het onbetaald of beperkt betaald werken in een aangepaste omgeving zoals die bij de Haeghe Groep voor beschut werk al beschikbaar is.

Schuldhulpverlening en de GKB

Preventie

Schulden kunnen een opmaat zijn naar armoede, langdurige werkloosheid en gezondheidsrisico's. Het is belangrijk burgers te helpen niet in de schulden te belanden. Schuldpreventie maakt daarom onderdeel uit van de integrale schuldhulpverlening. Hierbij is de eigen verantwoordelijkheid in eerste instantie leidend. Niet iedereen is zelfredzaam of beschikt over een netwerk van familie of kennissen waarop een beroep kan worden gedaan. Dreigende schulden moeten tijdig worden onderkend. Om de Haagse burger hierbij te ondersteunen zal de gemeente Den Haag zich extra inspannen op het gebied van preventie. Voor het versterken van de schuldhulpverlening is € 1 mln. structureel beschikbaar. Door het wegwerken en voorkomen van wachtlijsten en een individueel plan, wordt de schuldhulpverlening effectiever en preventiever. De mogelijkheden om hierbij samen op te trekken met het Bureau Kredietregistratie (BKR) worden onderzocht. De gemeente investeert in financiële educatie. Het cursusaanbod staat open voor Hagenaars die moeite hebben om hun financiën op orde te krijgen en te houden. Daarnaast is er aandacht voor preventie van schulden onder jongeren door activiteiten op scholen.

Curatieve schuldhulpverlening

Na de melding vindt een gerichte analyse plaats of de burger in staat is het hele proces van het minnelijke traject te doorlopen. Naast de financiële en sociale problemen is daarbij ook aandacht voor de motivatie, het gedrag en de vaardigheden van de burger. Het minnelijke traject start pas als de schuld regelbaar is en de situatie stabiel. Het is primair de eigen verantwoordelijkheid van de schuldenaar de voor het minnelijk traject noodzakelijke stukken op een geordende wijze in te leveren. Er wordt bezien welke dienstverlening mogelijk is voor burgers met onoplosbare schulden en/of onvoldoende maandelijkse afloscapaciteit. Deze dienstverlening zal erop gericht zijn om crisissituaties als een huisuitzetting te voorkomen en de financiële basis op orde te brengen. Op verschillende plekken worden financiële en administratieve diensten aangeboden voor inwoners met financiële problemen, zoals beschermingsbewind en de AWBZ-functie (administratieve) begeleiding. De curatieve schuldhulpverlening vormt daarin een belangrijke schakel.

Samenwerking

De gemeente werkt samen met maatschappelijke organisaties zoals Palier, Leger des Heils en de Kessler Stichting. Onder meer doordat de gemeente hun professionals opleidt om burgers met financiële problemen

te herkennen en met adviezen verder te helpen. De training 'Omgaan met financiële hulpvragen' is een voorbeeld van zo'n cursus. Ook worden afspraken gemaakt over de manier waarop deze organisaties burgers met problematische schulden doorverwijzen en aanmelden voor schuldhulpverlening. Het Rode Kruis en STEK bieden met hun maatjesprojecten hulp aan burgers met financiële problemen. Vrijwilligers scheppen orde in de administratie, treffen geldbesparende maatregelen en inventariseren schulden. De vrijwilligers worden maximaal 1 jaar preventief of naast een beroepskracht ingezet als maatje. De gemeente verzorgt voor deze vrijwilligers cursussen op maat.

De gemeente gaat contact zoeken met onderwijsinstellingen om te bevorderen dat omgaan met geld een permanent onderdeel wordt van de lesstof. Op verschillende VMBO-scholen wordt de preventieve campagne 'Hoe word je rijk?' uitgevoerd. De opzet wordt vergroot door het aantal klassen uit te breiden van 7 naar 15.

Sociale kredietverlening en het Pandhuis (GKB)

De sociale kredietverlening van de Gemeentelijke Kredietbank is een instrument in de preventieve schuldhulp; enerzijds door herfinanciering van meerdere kleinere schulden, anderzijds door in de advisering nadrukkelijk de gehele schuldensituatie te bezien en zo nodig door te verwijzen naar curatieve schuldhulp. De advisering aan en financiële ondersteuning van mensen met betalingsproblemen bij de hypothecaire woonlasten wordt versterkt door verbreding en verdieping van de samenwerking met de banken. De preventieve, signalerende, functie van het Pandhuis wordt versterkt.

Gemeentelijke minimabeleid en armoedevoorzieningen

De gemeente biedt Haagse minima een sociaal en solide vangnet. Het minimabeleid omvat verschillende soorten voorzieningen om burgers met een krappe beurs in staat te stellen om deel te nemen aan de maatschappij. Alle mensen moeten de weg naar de sociale voorzieningen kunnen vinden. Om drempels om hulp te zoeken te laten verdwijnen, is € 0,9 mln. incidenteel beschikbaar. Ook is 500.000 euro uitgetrokken voor het ondersteunen van de voedselbank en stadslandbouw.

Aandacht voor doelgroepen

De gemeente laat periodiek onderzoek doen naar de situatie en samenstelling van de Haagse minima, om het gemeentelijke minimabeleid te optimaliseren voor de groepen die dit het hardst nodig hebben. Haagse burgers die langdurig moeten rondkomen van een laag inkomen krijgen een jaarlijkse toeslag waarmee zij kunnen voorzien in vervangingsuitgaven voor huisraad. Kwetsbare groepen zoals gezinnen met kinderen, zieken en ouderen met een laag inkomen hebben prioriteit. Voor deze groepen worden aanvullende mogelijkheden ter ondersteuning geboden. Belangrijke instrumenten hiervoor zijn de Ooievaarspas en de collectieve zorgverzekering.

Kinderen van ouders met een laag inkomen kunnen met de Ooievaarspas een gratis sport of culturele activiteit kiezen. De attributen voor de gekozen activiteit worden via de Stichting Leergeld verstrekt. Ook verstrekt deze instelling de noodzakelijke schoolmiddelen voor leerlingen. Tot slot ontvangen de scholen een bijdrage voor alle leerlingen met een Ooievaarspas als vergoeding voor de ouderbijdrage, zodat ook deze leerlingen mee kunnen doen met de buitenschoolse activiteiten. De eigen bijdrage op de Ooievaarspas is afgeschaft. Hiervoor is € 1 mln. structureel beschikbaar gesteld in het coalitieakkoord.

Voor ouderen en voor zieken is de collectieve zorgverzekering van groot belang. Naast een uitgebreid pakket is ook het eigen risico meeverzekerd. Daardoor komen burgers met een laag inkomen niet voor onverwachte uitgaven te staan in geval van calamiteiten. Tot slot wordt voor ouderen met een laag inkomen de mobiliteit optimaal geregeld met wijkbus, taxibus of gratis openbaar vervoer. Door deze mobiliteit kunnen ouderen langer zelfstandig wonen.

In het coalitieakkoord is € 1 mln., oplopend naar € 1,5 mln. vanaf 2017, beschikbaar gesteld voor het actieprogramma kinderarmoede, om armoede onder Haagse kinderen vroeg te signaleren en effectief te bestrijden. Tevens is structureel voor ondersteuning van chronisch zieken en gehandicapten met een kleine beurs € 1,4 mln. vrijgemaakt.

Individuele bijzondere bijstand

Met de individuele bijzondere bijstand wordt maatwerk geleverd. Haagse burgers die met onvoorziene, bijzondere kosten worden geconfronteerd kunnen hierop een beroep doen. In het geval van meervoudige problemen die het sociale en maatschappelijk functioneren belemmeren, wordt met een brede blik naar oplossingen gezocht. De individuele bijzondere bijstand wordt verstrekt naar draagkracht. Hierdoor is het een goed instrument om Haagse burgers die geen Wwb-uitkering ontvangen, zoals werkende armen, gericht te ondersteunen. Voor de bijzondere bijstand is bij het coalitieakkoord in 2015 € 2 mln., oplopend tot € 3,5 mln. vanaf 2017, beschikbaar gesteld.

Zichtbaar in de stad en laagdrempelig

Door het minimabeleid een plek te geven in sociale wijkteams, voorlichting te geven in buurthuizen of scholen, en samen te werken met maatschappelijke organisaties kan er gericht ondersteuning geboden worden aan de burger. Aanvragen worden digitaal aangeboden en zo eenvoudig mogelijk gehouden. Burgers kunnen hulp bij hun aanvraag krijgen bij de I-shops. Voor de Ooievaarspas wordt geen eigen bijdrage gevraagd.

Bijzondere hulpverlening huisvesting

Haagse gezinnen met kinderen komen niet op straat te staan na uitzetting, maar worden geholpen door de Stichting Noodopvang Haaglanden. Naar verwachting 160 gezinnen doen een beroep op deze opvang.

Wet op de lijkbezorging

Indien van een overledene geen nabestaanden bekend zijn stelt de gemeente een onderzoek in en verzorgt zo nodig de uitvaart. Tevens regelt de gemeente de afhandeling van de nalatenschap. In ongeveer 200 situaties is de gemeente als uitvoerder van de Wet op de lijkbezorging betrokken.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	642.935	627.156	622.919	620.087	620.087
Goedgekeurde mutaties (Rv 124)	400	-	-	-	-
Subtotaal	643.335	627.156	622.919	620.087	620.087
Autonome ontwikkelingen	1.860-	1.903-	1.903-	1.903-	1.903-
Maatregelen coalitieakkoord	10.000-	2.724-	2.837-	2.946-	3.023-
Nieuw beleid	-	13.475	13.975	13.525	13.525
Middelen decentralisaties	-	4.718	1.955	409-	3.498-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	466	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	16.315	10.145	225-	1.125	8.236-
Totaal lasten	648.255	650.867	633.884	629.479	616.952

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	531.190	525.722	523.149	520.789	520.789
Goedgekeurde mutaties	400	-	-	-	-
Subtotaal	531.590	525.722	523.149	520.789	520.789
Autonome ontwikkelingen	27.400	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	20.778	500	500	500	500
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	87.902-	85.322-	82.870-	82.096-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	466	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	10.919	2.398	8.987-	8.318-	18.173-
Totaal baten	591.153	440.718	429.340	430.100	421.020

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Dienstcompensatiereserve SZW	3010	2.735	0	0	2.735
Dienstcompensatiereserve HGR	3010	702	0	0	702
Bestemmingsreserve afbouw ID-banen	3672	13.991	0	7.234	6.757
Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	3676	7.398	0	2.799	4.599
		24.826	0	10.033	14.793

2.8. Programma Zorg en Welzijn

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

ZORG EN WELZIJN	A. Bevordering participatie aan de samenleving B. Ondersteunen van zelfstandigheid	Lasten 369.116 Baten 48.764 Saldo 320.352 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 12.718 Baten 13.379 Saldo -661 V
Huiselijk geweld	Het zo vroeg mogelijk aanpakken van huiselijk geweld	Lasten 10.322 Baten 80 Saldo 10.242 N
Thuislozenzorg	Zelfredzaamheid maximaliseren, re-integratie in de samenleving en verbeteren van gezondheid van de MO-OGGZ-doelgroep	Lasten 25.769 Baten 0 Saldo 25.769 N
Beschermd wonen	Een vorm van wonen aanbieden vanwege psychiatrische problematiek	Lasten 68.750 Baten 0 Saldo 68.750 N
Verslavingszorg	Probleemgebruik van verslavende middelen snel signaleren en aanpakken	Lasten 8.148 Baten 1.210 Saldo 6.938 N
Vrijwilligerswerk	Participatie door vrijwilligerswerk en maatschappelijke activering	Lasten 5.556 Baten 0 Saldo 5.556 N
Participatie ouderen en gehandicapten	Participatie van ouderen bevorderen door onder andere sociaal culturele activiteiten ontmoeting en belangenorganisaties	Lasten 7.814 Baten 0 Saldo 7.814 N

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Mantelzorg	Vergroten van de beschikbaarheid en bereikbaarheid van respijtzorg	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>6.845</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>6.845 N</td></tr> </table>	Lasten	6.845	Baten	0	Saldo	6.845 N
Lasten	6.845							
Baten	0							
Saldo	6.845 N							
Emancipatie	Bevorderen zelfredzaamheid, zelfstandigheid en maatschappelijke participatie	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>1.280</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>1.280 N</td></tr> </table>	Lasten	1.280	Baten	0	Saldo	1.280 N
Lasten	1.280							
Baten	0							
Saldo	1.280 N							
Maatschappelijke hulpverlening	Ondersteuning van mensen met complexe problemen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>17.782</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>17.782 N</td></tr> </table>	Lasten	17.782	Baten	0	Saldo	17.782 N
Lasten	17.782							
Baten	0							
Saldo	17.782 N							
Ambulancezorg	Het verzorgen van ambulancevervoer	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>12.230</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>11.901</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>329 N</td></tr> </table>	Lasten	12.230	Baten	11.901	Saldo	329 N
Lasten	12.230							
Baten	11.901							
Saldo	329 N							
Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten	Het verstrekken van individuele woonvoorzieningen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>10.195</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>15</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>10.180 N</td></tr> </table>	Lasten	10.195	Baten	15	Saldo	10.180 N
Lasten	10.195							
Baten	15							
Saldo	10.180 N							
Huishoudelijke hulp ouderen en gehandicapten	Het behoud van de continuïteit van de eigen huishouding voor mensen met functionele (ouderdoms-)beperkingen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>43.523</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>7.700</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>35.823 N</td></tr> </table>	Lasten	43.523	Baten	7.700	Saldo	35.823 N
Lasten	43.523							
Baten	7.700							
Saldo	35.823 N							
Vervoer ouderen en gehandicapten	Aanbieden van vervoersvoorzieningen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>23.947</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>270</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>23.677 N</td></tr> </table>	Lasten	23.947	Baten	270	Saldo	23.677 N
Lasten	23.947							
Baten	270							
Saldo	23.677 N							
Ondersteuning en begeleiding	Ondersteuning zodat Hagenaars zo lang en goed mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en optimaal participeren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>33.023</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>33.023 N</td></tr> </table>	Lasten	33.023	Baten	0	Saldo	33.023 N
Lasten	33.023							
Baten	0							
Saldo	33.023 N							

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Eigen bijdragen WMO	Eigen bijdragen WMO	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>3.000</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-3.000 V</td></tr> </table>	Lasten	0	Baten	3.000	Saldo	-3.000 V
Lasten	0							
Baten	3.000							
Saldo	-3.000 V							
Sociale wijkteams	Coördineren van de ondersteuning in het sociaal domein aan kwetsbare volwassenen in sociale wijkteams	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.000</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.000 N</td></tr> </table>	Lasten	2.000	Baten	0	Saldo	2.000 N
Lasten	2.000							
Baten	0							
Saldo	2.000 N							
Persoonsgebonden budgetten WMO	Ondersteuning om iedereen zo veel mogelijk een zelfstandig bestaan te laten leiden	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>19.850</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>19.850 N</td></tr> </table>	Lasten	19.850	Baten	0	Saldo	19.850 N
Lasten	19.850							
Baten	0							
Saldo	19.850 N							
Buurthuis van de toekomst	Het bevorderen van de sociale samenhang en toegankelijkheid van diensten en ruimten	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>31.646</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>318</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>31.328 N</td></tr> </table>	Lasten	31.646	Baten	318	Saldo	31.328 N
Lasten	31.646							
Baten	318							
Saldo	31.328 N							
Openbare gezondheidszorg	Het bevorderen en beschermen van de gezondheid van alle Hagenaars	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>27.717</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>10.891</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>16.826 N</td></tr> </table>	Lasten	27.717	Baten	10.891	Saldo	16.826 N
Lasten	27.717							
Baten	10.891							
Saldo	16.826 N							

Topindicator	Nulmeting 2009	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.Wmo: Het aandeel klanten met een Wmo-voorziening dat aangeeft dat deze voorziening bijdraagt aan het zelfstandig kunnen blijven wonen.	84%	89%	90%	85 %	85 %	87 %	89 %
2.Maatschappelijke opvang en openbare geestelijke gezondheidszorg:							
- Aantal gestarte trajectplannen	598	1147	600	600	600	600	600
- Aantal succesvol afgesloten trajecten	525	422	500	500	500	500	500

Bron: SGBO-onderzoek tevredenheid cliënten WMO

Bron: Centraal Coördinatie Punt (CCP, Bronsysteem: TRACE)

Topindicator Wmo

In 2015 wordt de gemeentelijke verantwoordelijkheid in het kader van de WMO uitgebreid met een aantal grote taken uit de AWBZ. Dit gaat gepaard met grote Rijksbezuinigingen. Ondanks dat in deze begroting een aantal compenserende maatregelen zijn opgenomen wordt verwacht dat het aantal burgers, dat aangeeft dankzij hun Wmo-voorziening zelfstandig te kunnen blijven wonen, verlaagt. Er wordt meer beroep gedaan op eigen kracht. Dit zal in 2015 een wen-effect laten zien. Pas vanaf 2017 wordt een stijging van de topindicator verwacht.

Topindicator Maatschappelijke opvang en openbare geestelijke gezondheidszorg

Het trajectplan beschrijft de persoonsgebonden aanpak van de problemen van de cliënt. Succes betekent dat de cliënt gedurende 15 maanden beschikt over een regulier inkomen, huisvesting, een stabiel contact met zorgverlening en dagbesteding.

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Het programma Zorg en Welzijn is gericht op:

- het stimuleren van eigenaarschap van mensen in wijken en een zorgzame samenleving
- zelfstandigheid van onder andere ouderen en gehandicapten bevorderen
- zorg voor daklozen, verslaafden, prostituees en slachtoffers van huiselijk geweld
- het verbeteren van de volksgezondheid

Wettelijke kaders voor dit programma zijn de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Wet Publieke Gezondheid. Burgers, instellingen en ondernemers maken de stad. Een stad waarin de kenmerken van een zorgzame samenleving voorop staan, zoals zelfstandig wonen door ouderen en gehandicapten, de opvang en zorg voor kwetsbare burgers en een gezond leven. De rol van mensen zelf, familie, burens, maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties zal toenemen. Eigen initiatief en zelfoplossend vermogen van burgers worden gehonoreerd en gestimuleerd. Zo wordt opnieuw flink geïnvesteerd in vrijwilligers en zal het Buurthuis van de Toekomst leidend worden voor het hele welzijnsbeleid. Instellingen die gezamenlijk het maatschappelijk middenveld vormen worden extra ondersteund. Kwetsbare ouderen en gehandicapten kunnen blijven rekenen op goede zorg en ondersteuning van de gemeente, zodat zij zelfstandig kunnen blijven wonen. Daarom worden de rijksbezuinigingen op de huishoudelijke hulp grotendeels verzacht en wordt fors geïnvesteerd in mantelzorg. Bij deze ambities zijn de door de raad vastgestelde uitgangspunten leidend:

- versterken van vrijwillige inzet en mantelzorg;
- collectieve voorzieningen boven individuele voorzieningen;
- algemene voorzieningen in plaats van specifieke doelgroepvoorziening.
- een samenhangend ondersteuningsaanbod dicht bij de burger op wijk-of stadsdeelniveau.
Daar worden aan toegevoegd:
- een klimaat van permanente innovatie;
- eigenaarschap;
- vraaggerichtheid;
- inspraak van belangen- en cliëntenorganisaties;
- zorg op het juiste niveau.

Deze ambities sluiten aan bij de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), waarmee de gemeente nieuwe taken krijgt als gevolg van de decentralisatie van de AWBZ. De decentralisatie AWBZ gaat met forse bezuinigingen gepaard. Het vergt grote inspanningen om de zorg aan kwetsbare burgers te continueren. Daarom wordt in 2015 de bestaande zorg zoveel als mogelijk voortgezet. De decentralisatie van de AWBZ biedt ook kansen om het huidige stelsel voor ondersteuning anders in te richten. Het college beoogt een stadsdeelgestuurd systeem in de vorm van een zorgcoöperatie waarin burgers zelf hun rol en verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het maatschappelijk werk, sociaal-juridische advisering, ouderenwerk, begeleiding, hulp bij het huishouden, mantelzorg, vrijwilligerswerk en het buurthuiswerk worden in samenhang aangeboden. Samen met de stad zullen verschillende vormen van dit systeem worden ontwikkeld. Door financiële prikkels in te bouwen kan bureaucratie worden tegengegaan, innovatie bevorderd, meer

maatwerk geleverd en de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorger in samenhang worden gebracht. In 2016 kan de ombouw naar het nieuwe systeem beginnen.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

A. Eigenaarschap en participatie

Vrijwilligers

Vrijwilligers leveren een belangrijke bijdrage aan de Haagse samenleving. Vrijwilligerswerk geeft goed uitdrukking aan het begrip 'eigenaarschap'. Vrijwilligers dragen op veel terreinen bij aan de kwaliteit van hun stad, zoals bij sport, cultuur, zorg en welzijn. De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in het vrijwilligerswerk. Dit heeft geleid tot veel meer vrijwilligers, van 90.000 naar 135.000 in vier jaar. Het doel is richting de 150.000 vrijwilligers. De succesvolle aanpak van de afgelopen jaren wordt voortgezet. Prioriteit zal de komende jaren worden gelegd bij drie punten.

- verder investeren in een positieve beeldvorming en eigentijdse invulling van het Haagse vrijwilligerswerk;
- opbouwen van een bloeiend vrijwilligersnetwerk op het terrein van de WMO zoals vrijwillige vervoersdiensten, boodschappenhulp, hulp bij de administratie, en begeleiding waarbij de vrijwilligersorganisaties die de civil society representeren op extra steun kunnen rekenen;
- stimuleren van vrijwilligerswerk in het bedrijfsleven zoals maatschappelijk betrokken ondernemen en de inzet van de Haagse ambassadeurs bij evenementen.

Er wordt voor de jaarschijven 2014 en 2015 in het kader van de aanpak 3D, € 2,25 mln. extra uitgetrokken. Daarnaast wordt op grond van het collegeakkoord €2 mln. vrijgemaakt. Voorts worden werving en ondersteuning versterkt, de regeldruk verlaagd, krijgt de positie van zorgvrijwilligers naast beroepskrachten aandacht en komt er een nieuwe campagne rondom de 'Haagse Helden' om nieuwe vrijwilligers te werven.

Activering

Voor kwetsbare Hagenaars is het doen van vrijwilligerswerk een zeer goede steun in de rug. Het draagt bij aan een sociaal netwerk, het creëert dagritme het stimuleert zingeving. Om kwetsbare Hagenaars door middel van vrijwilligerswerk te activeren wordt de komende periode ingezet op drie trajecten.

- het maatschappelijk activeringswerk dat zich richt op het stimuleren van vrijwilligerswerk door kwetsbare Hagenaars wordt extra ondersteund;
- Hagenaars met een bijstandsuitkering die (nog) niet aan het werk kunnen, moeten een tegenprestatie leveren waarbij zij iets voor de samenleving terug doen. Het sociaal-cultureel werk heeft de taak om hen te begeleiden bij het vrijwilligerswerk.
- 13 buurthuizen worden omgebouwd tot inloopcentra waar elke burger informatie kan krijgen over activiteiten en ondersteuning in het stadsdeel of stad. In een inloopcentrum zijn onder andere gehuisvest de vrijwilligersbank, de burenhulpcentrale en het servicepunt voor gemeentelijke diensten. Vrijwilligers geven in het centrum informatie en advies en organiseren activiteiten.

Buurthuis van de toekomst

Veel Hagenaars hebben behoefte aan een plek om elkaar te ontmoeten en aan activiteiten deel te nemen en zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de uitvoering daarvan. Om de accommodaties en mogelijkheden in de buurt beter te benutten, werken in de Buurthuizen van de Toekomst sportclubs, scholen, culturele instellingen en andere organisaties in de wijk met elkaar samen. Het Buurthuis van de Toekomst sluit aan bij de ontwikkeling dat bewoners zelf actief meedoen in hun wijk en we efficiënt omgaan met het maatschappelijk vastgoed. In 2014 zijn de minimaal vereiste succesvolle onderdelen van het stimuleringsproject geborgd in het reguliere beleid. Om dit te versterken is in het coalitieakkoord voor 2015 incidenteel € 3 mln. beschikbaar gesteld.

Wij gaan in 2015 door met het concept de Buurthuizen van de Toekomst door:

- de voorbeeldfunctie van bestaande Buurthuizen van de Toekomst verder te benutten;
- accommodaties multifunctioneler te maken en daarmee het efficiënt gebruik van welzijnsaccommodatie te bevorderen;

- maatschappelijke organisaties te bewegen efficiënt gebruik te maken van het bestaande maatschappelijk vastgoed en samenwerking te bevorderen.

B. Ondersteuning kwetsbare Hagenaars

Voor Hagenaars die moeite hebben om op eigen kracht door het leven te gaan, is extra ondersteuning beschikbaar.

Participatie ouderen en gehandicapten bevordert zelfstandigheid

De participatie van Haagse ouderen en gehandicapten wordt bevorderd op meerdere manieren. Tal van sociaal culturele activiteiten voor gehandicapten worden gesubsidieerd. Voor ouderen zijn meer dan 300 sociëteiten “van en voor ouderen” actief. Ouderen en gehandicapten worden in staat gesteld te werken aan hun vitaliteit, zich te ontplooiën en een bijdrage te leveren aan de maatschappij, al dan niet in familieverband, vriendenkring, in de buurt of in de stad op onder andere de terreinen van mobiliteit en vervoer, sport en bewegen, inkomen en vrije tijd en zingeving. Voor kwetsbare ouderen zal het bestaande beleid worden gecontinueerd zoals het bevorderen van gezonde voeding, het afleggen van huisbezoeken en de ketenaanpak dementie. Mensen met een beperking moeten op een gelijkwaardige manier kunnen deelnemen aan het maatschappelijke leven. We werken daarom volgens de richtlijnen van het zogeheten ‘inclusief beleid’: bij het maken van beleid wordt rekening gehouden met mensen met een beperking. Het All INclusive festival, dat in 2014 voor het eerst plaatsvond, wordt gecontinueerd. In 2015 komt een gemeentelijke ‘ambassadeur inclusief beleid’ op voor de belangen van mensen met een beperking. De toegankelijkheid van de Haagse stranden blijft gewaarborgd. De website www.ongehinderd.nl/denhaag en de app voor smartphonegebruikers voorzien mensen van informatie over toegankelijkheid van gebouwen en openbare voorzieningen. Er wordt een netwerk gevormd van werkgevers die zich inzetten voor toegankelijke gebouwen en werkplekken.

Mantelzorgers ondersteunen en overbelasting voorkomen

In de nieuwe Wmo krijgt de ondersteuning van mantelzorgers een prominentere rol. Bij de decentralisatie van de zorg wordt het landelijke budget voor ondersteuning en waardering van mantelzorgers naar de gemeente overgeheveld. Dat komt bij de bestaande middelen voor mantelzorg, die bovendien worden uitgebreid met een impuls uit het coalitieakkoord. De doelstellingen voor het mantelzorgbeleid zijn:

- meer erkenning en waardering voor de Haagse mantelzorgers;
- betere signalering van overbelaste mantelzorgers;
- beter ondersteunen van overbelaste mantelzorgers door het ondersteuningsaanbod beter toegankelijk te maken;

Maatschappelijk werk en sociaal juridische dienstverlening voor complexe problemen

Voor Hagenaars die steun nodig hebben op het maatschappelijke en/of sociaal-juridische vlak zijn er het algemeen maatschappelijk werk en de sociaal-juridische dienstverlening. Voor de sociaal-juridische dienstverlening kan sinds 2013 de voorziening ‘thuis digitaal’ worden aangevraagd via de website www.denhaag.nl. Voor persoonlijk contact kan de burger naar de stadsdeelkantoren, i-shops, Centra voor Jeugd en Gezin en bibliotheken. Hier worden Hagenaars geholpen met vraagverheldering, het gebruik van digitale dienstverlening, informatie en advies. Voor alle Hagenaars met meerdere problemen is de Meldcode (centraal meldpunt) ingericht. Sociaal casemanagers inventariseren samen met de burger alle problemen, zoeken gericht naar oplossingen en verbinden waar nodig verschillende hulpverlenende instanties met elkaar. Het primaire doel van het maatschappelijk werk is dat burgers weer greep krijgen op hun leven, zodat zij weer volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving.

In 2015 is de inzet van het maatschappelijk werk onder andere gericht op:

- het ondersteunen van Hagenaars bij het weer grip krijgen op hun leven, zodat zij weer volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving;

- deelname aan relevante netwerken zoals het signaleringsoverleg, de werktafels van Maatschappelijke Steunsystemen, CJG-team, Inlooppunten CVO/Sociale Wijkteams, Veilig Verderteams Huiselijk geweld en kindermishandeling;
- het werken conform de afgesproken aanpak van huiselijk geweld (waaronder ook eerge relateerd geweld en ouderenmishandeling vallen) en de wet meldcode.

Hulp bij het huishouden houdt ouderen en gehandicapten langer zelfstandig

Ouderen en gehandicapten met beperkingen bij hun huishouden worden met thuiszorg ondersteund zodat zij zo lang en zo goed mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente Den Haag geeft prioriteit aan het ondersteunen van ouderen en gehandicapten. Uitgangspunt is dat deze zorg laagdrempelig en in de buurt wordt georganiseerd. Burgers met een indicatie voor hulp bij het huishouden kunnen kiezen van welke aanbieder zij zorg wensen te ontvangen. De gemeente krijgt voor hulp bij het huishouden in 2015 32% minder van het Rijk, deze korting loopt vanaf 2106 op naar 40%. De gemeente Den Haag kiest ervoor om deze rijksbezuiniging zo veel mogelijk teniet te doen. In het coalitieakkoord is structureel € 6 miljoen en incidenteel € 9 miljoen ter beschikking gesteld. Hier bovenop is door inzet van de (bestaande) egalisatiereserve € 5 miljoen incidenteel vrijgemaakt. Ten slotte is binnen de middelen van de decentralisatie voor 2015 nog € 2 miljoen structureel uitgetrokken. Hiermee geeft de gemeente Den Haag vorm aan haar nieuwe verantwoordelijkheid voor de WMO. Het kabinet heeft in juli 2014 aangekondigd om in 2015 en 2016 €75 miljoen extra beschikbaar te stellen voor een huishoudelijke hulp toelage (HHT). Voor de gemeente Den Haag betekent dit een bedrag van ongeveer €2,2 miljoen. Het doel van deze middelen is het stimuleren van de vraag naar huishoudelijke hulp, teneinde zoveel mogelijk volwaardige werkgelegenheid te behouden. Den Haag zal conform de uitgangspunten en de eisen van VWS een plan gaan indienen om aanspraak te maken op deze middelen.

Aangepast vervoer houdt ouderen en gehandicapten langer zelfstandig

Ouderen en gehandicapten met een mobiliteitsprobleem krijgen vervoersondersteuning, zodat zij zich zelfstandig kunnen (blijven) verplaatsen. Dat doen wij onder andere door het inzetten van de Taxibus, maar ook met meer individueel gerichte voorzieningen zoals scootmobielen, rolstoelen en vervoersvergoedingen. Het gebruik van de Taxibus neemt al jaren toe. Ook voor 2015 wordt deze trend voorzien. Het contract voor de uitvoering van de Taxibus loopt af per 1 januari 2015. Een nieuwe aanbestedingsprocedure is gestart. De bevindingen van de huidige gebruikers zijn hierin verwerkt.

Woonvoorzieningen houden ouderen en gehandicapten langer zelfstandig

Gehandicapten en ouderen met een beperking kunnen ook ondersteuning krijgen bij aanpassingen in de woning. Het gaat hier om bijvoorbeeld trapliften, het verwijderen van drempels en aanpassingen van badkamers. Doel is dat mensen langer thuis kunnen wonen.

Decentralisatie begeleiding

Als gevolg van de decentralisatie komt de huidige AWBZ-functie 'begeleiding' per 01-01-2015 onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. De inkoopprocedure is op 1 oktober 2014 afgerond. De bezuiniging op het rijksbudget voor deze taak, ongeveer 12% in 2015 oplopend tot 25% in 2017, wordt door de gekozen inkoopsystematiek vanaf 2015 stapsgewijs opgevangen. De gemeente Den Haag gaat in eerste instantie contracten voor één jaar afsluiten. De ondersteuning is gericht op het handhaven of verbeteren van de zelfredzaamheid van volwassenen met psychiatrische problemen en/of verslavingsproblemen, een beperking (verstandelijk of lichamelijk), of een somatische of psychogeriatrische aandoening. De gemeente ondersteunt deze mensen zodat zij zo lang en zo goed mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en optimaal participeren in de samenleving.

Decentralisatie beschermd wonen

Met de invoering van de Wmo 2015 wordt Den Haag als centrumgemeente verantwoordelijk voor het beleid, de toegang, het toezicht en de uitvoering van de AWBZ-functie 'Beschermd Wonen' in de regio. Bij beschermd wonen gaat het om het bieden van onderdak en begeleiding aan personen met een psychische aandoening (huidige zorgzwaartepakket GGZ categorie C). Voor het merendeel gaat het om cliënten die zorg

in natura intramuraal krijgen. Voor een kleiner deel gaat het om burgers die het extramuraal als overbruggingszorg ontvangen of de zorg zelf inkopen. In de centrumregio Den Haag gaat het om ca. 2.200 inwoners (peiljaar 2013). Voor 2015 is continuïteit van zorg het uitgangspunt. Dit houdt in dat zoveel als mogelijk uitgegaan wordt van de bestaande praktijk Beschermd Wonen. De gegevens van het Rijk (inventarisatie), het financiële kader en de cliëntengegevens zijn hierbij leidend. De verwachting is dat in 2015 beschermd wonen voor hetzelfde aantal cliënten zal gelden, bestaande uit huidige cliënten met overgangsrecht, de uitstroom en instroom van nieuwe cliënten. Gegeven de overgangsperiode van 5 jaar (maximale geldigheidsduur van de huidige indicatie) zal de komende jaren het beleid ten aanzien van 'beschermd wonen' worden ontwikkeld.

Een nieuwe opzet voor zorg en ondersteuning, per stadsdeel en met eigenaarschap
De komst van AWBZ-taken begeleiding en beschermd wonen naar de gemeente, met bezuinigingen, geven ons zowel uitdagingen als kansen. Op dit moment is de gemeente al verantwoordelijk voor veel zorg- en ondersteuningstaken. Met de uitbreiding van taken gaat de gemeente Den Haag de weg op naar een nieuw ondersteuningssysteem. Een systeem dat uitgaat van eigenaarschap, buurtgerichtheid en samenhang. Een concept dat burgers de kans biedt verantwoordelijkheid te nemen voor de zorg en ondersteuning in hun eigen stadsdeel. Dit vergt de nodige voorbereiding en tijd. Gekozen is om in 2015 zoveel mogelijk continuïteit te behouden; het jaar 2016 wordt ingericht als overgangsjaar en in 2017 starten nieuwe arrangementen per stadsdeel.

Om niet over één nacht ijs te gaan is ter voorbereiding een pakket maatregelen genomen.

- Er komen wijkzorgteams in de hele stad, die zorg en ondersteuning gecoördineerd gaan oppakken voor zeer kwetsbare burgers met complexe problemen.
- Er komen 20 servicepunten in de stad waar burgers terecht kunnen voor informatie over zorg en ondersteuning.
- Voor het ontwikkelen van vrijwilligerswerk op het terrein van het maatschappelijk middenveld ontvangen vrijwilligersorganisaties extra steun.
- Voor het versterken van de ondersteuning van mantelzorgers worden structureel extra geld (oplopend naar € 2 mln.) uitgetrokken.

Voor dit pakket is gebruik gemaakt van de eerdere reserveringen in het kader van de 3d-aanpak (3 decentralisaties), is in de begroting extra geïntensiveerd en worden de rijksbezuinigingen op de hulp bij het huishouden zoveel mogelijk verzacht.

C. Opvang

Huiselijk geweld

De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling wordt aangepast vanwege de decentralisaties. De basis voor de aanpak vormt de visie die in 2013 op initiatief van de G4 is ontwikkeld. Tevens wordt in het najaar van 2014 duidelijk hoe de rijksmiddelen huiselijk geweld worden ingezet voor de hele regio (Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Wassenaar en Zoetermeer). Die rijksmiddelen worden met ingang van 1 januari 2015 herverdeeld, waarbij Den Haag in ieder geval meer geld krijgt. Wijzigingen die worden meegenomen zijn:

- samenvoeging per 1 januari 2015 van het Steunpunt Huiselijk Geweld en Advies- en Meldpunt Kindermishandeling tot een Algemeen Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK);
- Versterken van de positie van het AMHK bij zorg en opvang, maar ook bestuursrechtelijk zoals door het tijdelijke huisverbod en strafrechtelijke instrumenten;
- Versterken van de multidisciplinaire aanpak van huiselijk geweld in de Veilig Verder Teams in de regio en de aansluiting van de hulpverlening na een huisverbod;
- Implementatie van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Voortzetting van de campagne 'We Can Young', gericht op weerbaarheid van vrouwen en meisjes tegen seksueel geweld;
- Verbeteren en voortzetten van de aanpak van ouderenmishandeling, de mannenopvang en de gezinsgerichte hulpverlening

- Opzetten knooppunt aanpak huwelijksdwang en achterlating in het buitenland, in opdracht van de Vereniging Nederlandse Gemeenten / het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Zorg voor prostituees

De doelstellingen van de zorg voor prostituees zijn goede medische zorg, preventie van seksueel overdraagbare aandoeningen, tegengaan van prostitutie onder dwang en opvangen van slachtoffers van mensenhandel. Veldwerk, contactlegging, informatievoorziening, zorg en de versterking van de positie van de doelgroep zijn belangrijke pijlers van het zorgbeleid. Daarnaast wordt in 2015 ook ingezet op de empowerment van prostituees.

Thuislozenzorg/verslavingszorg

Doel van de hulpverlening is dat cliënten afkicken, minimaal stabiliseren en indien mogelijk zelfredzaam worden op meerdere levensgebieden (inkomen/schulden, huisvesting, zorgvraag).

Mensen worden opgevangen en begeleid naar zelfstandig wonen of naar beschermd wonen. In 2015 zal Housing First als vernieuwend woonconcept onderdeel vormen van DHOD-voorzieningen (Den Haag Onder Dak). Vertrouwen op de Haagse kracht betekent ook vertrouwen op de professionaliteit en kwaliteit van de instellingen, dit zal in de rolverdeling tussen de gemeente en de instellingen tot uitdrukking komen. Per 2015 wordt de huidige gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventieve en openbare ggz en verslavingszorg uitgebreid. Beschermd wonen en extramuraal begeleiding van mensen met psychiatrische en/of verslavingsproblemen worden, in het kader van de nieuwe Wmo, gemeentelijke taken. Speerpunt de komende jaren is het vergroten van begrip voor de situatie van mensen met psychiatrische en/of verslavingsproblemen. Wie samen vooruit wil, zorgt dat niemand achter blijft.

D. Volksgezondheid

Ambulancezorg

Den Haag beschikt over een publieke ambulancedienst van de GGD. De gemeente kiest voor goede kwaliteit, spreiding en paraatheid van ambulancezorg. In de regio Haaglanden hebben de drie regionale aanbieders een samenwerkingsverband in de vorm van een coöperatie, de Regionale ambulancevoorziening (RAV) Haaglanden. Op 1 januari 2013 is de Tijdelijke Wet Ambulance Zorg (TWAZ) in werking getreden. In de looptijd van 5 jaar van deze wet moet meer duidelijkheid komen over de toekomst van de ambulancezorg in relatie tot de ontwikkeling van veiligheidsregio's. In de wettelijke norm is vastgelegd dat de maximale aanrijtijd bij spoedvervoer (15 minuten) met maximaal 5% mag worden overschreden. Besloten is om de paraatheid in 2014 uit te breiden. Hiervoor wordt door de zorgverzekeraar extra budget beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt in 2014 een pilot gestart om de tijd tussen melding en inzet ambulance te verkleinen. De begroting van GGD Ambulancezorg gaat uit van het kostendekkend werken binnen het door de zorgverzekeraars beschikbaar gestelde budget. Landelijk is afgesproken dat het budget over 2015 pas in de loop van 2015 door de Nationale Zorgautoriteit (NZA) wordt vastgesteld na onderhandelingen daarover tussen de RAV Haaglanden en de zorgverzekeraar. Daarbij spelen gegevens inzake beschikbaarheid, aanrijtijden en de productie van het voorgaande jaar een rol.

Publieke gezondheidszorg

De gemeente (veelal de GGD) voert de Wet publieke gezondheid (Wpg) uit. In het gemeentelijke volksgezondheidsbeleid krijgen het aanpakken van de gezondheidsachterstanden en het inzetten op hoog risicogroepen bijzondere aandacht. In 2015 wordt de nieuwe nota volksgezondheid aan de gemeenteraad aangeboden.

Door middel van gezondheidsbevordering worden preventieprogramma's, interventies en activiteiten gericht op het bevorderen van gezond gedrag en een gezonde leefstijl uitgevoerd. Belangrijke thema's zijn: voeding en bewegen (Haagse Aanpak Gezond Gewicht), het tegengaan van misbruik van genotmiddelen (alcohol, tabak en drugs), preventieve gezondheidszorg voor ouderen, perinatale gezondheid, mondgezondheid, seksualiteit, het voorkomen en bestrijden van geweld in relaties, bestrijding mensenhandel en opvoeding.

Met epidemiologisch onderzoek naar de gezondheid van Hagenaars worden monitorsystemen opgezet, gezondheidsprojecten geëvalueerd en voorstellen om de gezondheid te verbeteren opgesteld. De infectieziektebestrijding is gericht op opsporen, behandelen en voorkomen van meldingsplichtige infectieziekten, soa (waaronder hiv/aids) en tuberculose. Naast bron- en contactopsporing van meldingsplichtige infectieziekten inspecteert de GGD op infectieziekten en hygiëne (technische hygiënezorg) en verzorgt zij reizigersvaccinaties en grootschalige vaccinatiecampagnes. In 2015 wordt in samenwerking met de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) het draaiboek grootschalige uitbraak infectieziekten geïmplementeerd. Voor de regio Haaglanden heeft de GGD de regie op tbc-bestrijding. Verder worden de Aanvullende voorzieningen Seksuele Gezondheid gecoördineerd en zal het preventieplan ten aanzien van seksualiteit worden geïmplementeerd. Daarnaast geeft de GGD uitvoering aan de medische milieukunde voor een gezonde leefomgeving voor Haagse inwoners. Taken zijn het signaleren van ongewenste situaties, het initiëren van onderzoek, het geven van voorlichting, het behandelen van vragen en meldingen van inwoners en instellingen over gezondheid en milieu. Daarnaast wordt geadviseerd over gemeentelijk beleid, ruimtelijke plannen en risicocommunicatie (bijvoorbeeld bij incidenten).

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	243.493	229.145	228.165	228.239	228.239
Goedgekeurde mutaties (Rv 124)	5.992	5.992	5.992	5.992	5.992
Subtotaal	249.485	235.137	234.157	234.231	234.231
Autonome ontwikkelingen	1.541-	1.565-	1.565-	1.565-	1.565-
Maatregelen coalitieakkoord	5.084-	2.030-	3.476-	4.383-	5.028-
Nieuw beleid	-	13.312	12.513	8.712	9.313
Middelen decentralisaties	-	132.943	129.476	128.676	120.460
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	4.208-	1.154	1.054	1.000	1.000
Neutrale mutaties in/tussen programma's	13.496	9.836-	2.586-	472-	4.942-
Totaal lasten	252.147	369.115	369.572	366.199	353.469

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	46.882	39.201	39.412	40.258	40.258
Goedgekeurde mutaties	5.992	5.992	5.992	5.992	5.992
Subtotaal	52.874	45.193	45.404	46.250	46.250
Autonome ontwikkelingen	4.400	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	312	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	3.000	2.846	2.846	2.431
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	3.550	571	1.566	693	1.089-
Totaal baten	61.136	48.764	49.816	49.789	47.592

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Dienstcompensatiereserve OCW	3010	1.781	0	0	1.781
Reserve digitaal leren	3120	1	0	0	1
Reserve Exploitatie rendabele panden OCW	3106	1.330	0	318	1.012
Reserve Exploitatie rendabele panden CVDH	6500	4.008	0	454	3.554
Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	3678	5.000	0	450	4.550
Reserve Financiering ambulancedienst	6257	1.258	0	32	1.226
		13.379	0	1.254	12.125

2.9. Programma Jeugd

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
JEUGD	Stimuleren van goed opvoeden en opgroeien	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>151.508</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.722</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>149.786 N</td></tr> </table>	Lasten	151.508	Baten	1.722	Saldo	149.786 N
Lasten	151.508							
Baten	1.722							
Saldo	149.786 N							
Preventief Jeugdbeleid	Het voorkomen, verminderen of opheffen van problemen of stoornissen van lichamelijke, geestelijke, sociale of pedagogische aard die de ontwikkeling van jeugdigen naar volwassenheid ongunstig kunnen beïnvloeden	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>12.253</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>12.253 N</td></tr> </table>	Lasten	12.253	Baten	0	Saldo	12.253 N
Lasten	12.253							
Baten	0							
Saldo	12.253 N							
Algemene voorziening Ketenpartners CJG	Praktische ondersteuning die gezinnen voorbereidt op passende, structurele hulpverlening	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>801</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>801 N</td></tr> </table>	Lasten	801	Baten	0	Saldo	801 N
Lasten	801							
Baten	0							
Saldo	801 N							
Jeugdhulp algemeen	Voorzieningen financieren voor preventief jeugdbeleid, laagdrempelige jeugdhulpvoorziening financieren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>48.272</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>48.272 N</td></tr> </table>	Lasten	48.272	Baten	0	Saldo	48.272 N
Lasten	48.272							
Baten	0							
Saldo	48.272 N							
Beheer en exploitatie CJG	De toegang tot de jeugdhulp wordt georganiseerd vanuit het Centrum Jeugd en Gezin	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>7.870</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.583</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>6.287 N</td></tr> </table>	Lasten	7.870	Baten	1.583	Saldo	6.287 N
Lasten	7.870							
Baten	1.583							
Saldo	6.287 N							
Toegang jeugdhulp	In het team worden complexe zorgsignalen en meervoudige hulpvragen altijd met ouders, besproken, opgepakt dan wel wordt de benodigde hulp gearrangeerd	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>8.300</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>8.300 N</td></tr> </table>	Lasten	8.300	Baten	0	Saldo	8.300 N
Lasten	8.300							
Baten	0							
Saldo	8.300 N							
PGB Jeugdhulp	Burgers in staat stellen zelf de noodzakelijke zorg in te schakelen en te organiseren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>1.100</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>1.100 N</td></tr> </table>	Lasten	1.100	Baten	0	Saldo	1.100 N
Lasten	1.100							
Baten	0							
Saldo	1.100 N							
Individuele voorzieningen Natura Jeugdhulp	Verlenen van jeugdhulp	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>35.800</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>35.800 N</td></tr> </table>	Lasten	35.800	Baten	0	Saldo	35.800 N
Lasten	35.800							
Baten	0							
Saldo	35.800 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Topindicator	Nulmeting 2010	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
- Door Jeugdgezondheidszorg (JGZ) bereikte kinderen in het eerste jaar	98%	98%	95%	95%	95%	95%	95%
- Aantal kinderen tussen 4 -19 jaar in beeld bij de JGZ	85%	85%	80%	80%	80%	80%	80%

Bron: Registratie dienst OCW

Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de gehele zorg voor de jeugd. Deze verandering heeft grote gevolgen voor het Haagse jeugdhulpstelsel en voor de voorliggende begroting voor 2015. De decentralisatie betekent immers dat naast onze huidige preventieve inzet en de jeugdgezondheidszorg, ook de financiering en uitvoering van de jeugdhulp zoals jeugd-GGZ, jeugdreclassering, jeugdbescherming en de zorg voor licht verstandelijk en somatisch beperkte jongeren onder onze verantwoordelijkheid vallen. Hierdoor is de begroting van het programma Jeugd sterk gewijzigd. In het onderstaande is daarom een korte beschrijving opgenomen van de verschillende nieuwe producten in het programma Jeugd. De gemeenteraad zal de kaders van deze decentralisatie, beschreven in de Kadernota Heel het Kind, nog vaststellen. Dit gebeurt in nauwe samenhang met de andere gemeentelijke decentralisaties, waarvoor inmiddels gedeelde bestuurlijke kaders zijn geformuleerd.

De decentralisatie van de jeugdhulp gaat gepaard met een landelijke bezuiniging van 15%. Het afnemende budget versterkt de noodzaak om fundamentele keuzes te maken. Keuzes die leiden tot verbeteringen en bezuinigingen. 2015 is een overgangsjaar, maar vast staat dat in de nabije toekomst het huidige aanbod zal veranderen. Op basis van onze ervaringen met het uitvoeren van deze nieuwe taak, zullen deze doorgevoerd worden. In het regionaal transitiearrangement en het regionaal uitvoeringsprogramma jeugdhulp 2015 staat beschreven welke uitgangspunten van belang zijn en op welke manier wij de jeugdhulp inkopen.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Onze inzet krijgt vorm op basis van het door de gemeenteraad vast te stellen Programma Jeugd en Gezin 2015-2018. Dit programma beschrijft onze inzet voor kind- en gezinsvriendelijke wijken en ons aanbod gericht op begeleiding, ondersteuning en participatie. Onze uitgangspunten en onze inzet staan beschreven in de Kadernota Decentralisatie Jeugdzorg, Heel het Kind. Daarnaast zijn het regionaal uitvoeringsprogramma jeugdhulp 2015 en de verordening jeugdhulp ook belangrijke stukken die nog vastgesteld moeten worden door de gemeenteraad. Wij kunnen onze inzet binnen Programma 9 om die reden nog niet heel specifiek maken. Wij blijven ons staand beleid voortzetten, zoals beschreven in het Programma Jeugd en Gezin 2011-

2014 en vullen dit vanaf 2015 aan met onze (nieuwe) prioriteiten, genoemd in de verschillende richtinggevende stukken.

De stad moet een inspirerende plek zijn voor kinderen om op te groeien. Een plek waar zij hun vrije tijd op een aangename wijze kunnen invullen. De doelstelling van het programma jeugd en gezin is een jeugd- en gezinsvriendelijke stad:

- waar kinderen en jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien tot zelfstandige volwassenen,
- waar ouders actief en verantwoordelijk zijn,
- waar de jeugd zich optimaal kan ontplooiën en talenten maximaal worden benut,
- waar jeugdigen en gezinnen participeren in de samenleving,
- waar de samenleving betrokken is bij haar jeugd en andersom,
- waar de gemeente voor een vangnet zorgt als dat nodig is.

Uitgaande van deze doelstelling zijn er twee domeinen van belang. Het eerste domein betreft de basisinfrastructuur om kinderen, jongeren en gezinnen maximale kansen aan te reiken om te kunnen participeren in de Haagse maatschappij. Het gaat dan zowel over een gezinsvriendelijke fysieke inrichting van de stad, een verscheidenheid aan voorzieningen in de wijken waaronder het jeugdwerk. Dit alles beschouwen wij als het preventieve jeugdbeleid.

Andere belangrijke voorzieningen voor de Haagse jeugd zijn goed en passend onderwijs, een veilige en gezonde leefomgeving, voldoende vrijetijdsgelegenheden zoals sport en scouting, recreatie en cultuur. Het tweede domein betreft de ondersteuning van jongeren en gezinnen die (tijdelijk) een steuntje in de rug nodig hebben. Met de decentralisatie van de jeugdhulp wordt vanaf 2015 de gemeente verantwoordelijk voor de ondersteuning van jongeren en gezinnen en de jeugdhulp. Kinderen moeten veilig en gezond kunnen opgroeien. En ouders/verzorgers moeten in staat zijn dit te verwezenlijken. Wanneer zij tegen moeilijkheden aanlopen, biedt de gemeente ondersteuning of (intensieve) hulp.

Preventief jeugdbeleid

Zoals beschreven betreft het eerste domein binnen het jeugdbeleid het preventief jeugdbeleid. Dit domein bevat onder andere het jeugdwerk, jeugdinterventieteam, aanpak overlast, speelbeleid, jeugdparticipatie, multiprobleemgezinnen en activiteiten gericht op (woon)begeleiding en ondersteuning. Binnen het preventieve jeugdbeleid zal in 2015 o.a. het volgende uitgevoerd gaan worden:

Jeugdwerk en het Jongeren Informatie Punt

De doelen van het jeugdwerk zijn participatie, activering, signalering en overlastbestrijding. Een belangrijk uitgangspunt is dat jongeren zelf meer activiteiten organiseren, in plaats van alleen maar consumeren. Ook wordt aangestuurd op een actieve toeleiding naar sportverenigingen en het Buurthuis van de Toekomst. Zoveel als mogelijk zullen jongerenwerkers actief hun werk verrichten vanuit sportkantine en de verschillende Buurthuizen van de Toekomst. Het jeugdwerk wordt vooral ingezet in de wijken waar dit het hardst nodig is. Het gaat hierbij onder andere om talentontwikkeling, met aanwending van de eigen kracht en het eigen netwerk van jongeren, het bieden van doorlopende leerlijnen in samenwerking met het onderwijs, het stimuleren van sportdeelname en vrijetijdsvormen als cultuur en scouting en om het, waar nodig, toeleiden van jongeren naar hulpverlenende instanties.

Voor jongeren is er het Jongeren Informatie Punt (JIP), waar zij met allerlei vragen over school, werk, huisvesting, relaties en dergelijke terecht kunnen. Ook kunnen zij de jongerenapp hiervoor gebruiken. In 2015 kloppen naar verwachting ongeveer 5000 jongeren aan bij het JIP.

Stimuleren jongerenparticipatie

Voor de vitaliteit van de stad is het belangrijk jongeren actief te betrekken en hun creativiteit en inzet te gebruiken. In verschillende stadsdelen kunnen jongeren punten (zogenoemde Crownies) sparen voor gratis of goedkope deelname aan sportieve en culturele activiteiten. Zij verzamelen deze punten door vrijwilligerswerk te doen. Aan jongeren die zich op buitengewone wijze voor de stad of voor een ander hebben ingezet, zal

ook in 2015 een Haags Jeugdlintje worden uitgereikt. De deelname van jongeren aan de samenleving is van groot belang voor hun eigen ontwikkeling. Maar net zo belangrijk is het om de samenleving te laten leren van de mening van jongeren. Zo is ook over de decentralisatie van de jeugdhulp met de jeugd gesproken, al dan niet verenigd in cliëntenorganisaties. Een team van jongerenambassadeurs adviseert ook in 2015 de gemeente gevraagd en ongevraagd over stedelijke vraagstukken. Er wordt gerekend op 10 adviezen. Niet ondenkbaar is dat zij bijv. advies uit zullen brengen rondom jeugdwerkloosheid of de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, omdat dit een van de stedelijke vraagstukken betreft.

Aanpak overlast

Bij de aanpak van overlastgevendende en hinderlijke groepen jongeren treden politie, justitie, welzijn en zorg gezamenlijk op. Waar nodig vindt doorgeleiding naar hulpverlening van het Jeugd Interventie Team (JIT) of gezinscoaching vanuit de Jeugdteams plaats. Dat betekent ook dat het JIT blijft bestaan. De aanpak van de overlast van jongeren vindt plaats in nauwe samenhang met het Veiligheidshuis en het CJG.

Jeugdhulp algemeen

In deze post zijn ook algemene uitvoeringskosten en een innovatiepost opgenomen. Deze vormen van zorg en ondersteuning zijn laagdrempelig beschikbaar en hebben tot doel ouders en/of jongeren snel en adequaat te helpen problemen op te lossen.

Algemene voorzieningen ketenpartners CJG

Bevat de directe laagdrempelige hulpverlening vanuit het CJG zoals het maatwerk van de jeugdgezondheidszorg, de thuisbegeleiding als de diverse vormen van ambulante jeugdhulp die gefinancierd worden vanuit de gemeente.

Toegang jeugdhulp/Toegangsfunctie Gezinscoaches/Beheer en exploitatie CJG

De toegang tot de jeugdhulp wordt georganiseerd vanuit het CJG. Belangrijke partners voor de toegang tot het CJG zijn de GGD en een aantal partijen waarmee afspraken zijn gemaakt in de vorm van de Innovatieagenda en inzet in lokale teams. Dit gaat onder meer om Jeugdformaat en De Jutters en de organisaties die schoolmaatschappelijk werk leveren. Ouders en jeugd, maar ook vrijwilligers en beroepskrachten kunnen bij de CJG's terecht met al hun vragen over opvoeden en opgroeien. Wij beschikken met 10 CJG's over een dekkend netwerk voor heel Den Haag. In 2015 worden de CJG's doorontwikkeld, zodat zij goed toegerust zijn op hun positie binnen de decentralisatie van de jeugdhulp.

Vanaf 2015 is de uitvoeringsregie rond de Centra Jeugd en Gezin belegd bij GGD Haaglanden. Betrokken medewerkers van Jong Florence, GGD/JGZ en BIZ werken vanuit een publiek privaat samenwerkingsmodel samen en stralen één CJG-identiteit uit. In elk stadsdeel biedt een CJG drie basisfuncties: jeugdgezondheidszorg, informatie & advies en gezinscoaching. Het CJG werkt samen met vrijwilligersorganisaties, welzijn, huisartsen, onderwijs en zorg.

Basisfunctie CJG jeugdgezondheidszorg

De taken van de jeugdgezondheidszorg waren gebaseerd op een landelijk voorgeschreven basistakenpakket met een uniform deel en een maatwerkdeel. Dit pakket verandert vanaf 2015 in een Basisaanbod Preventie. Ook dit vernieuwde pakket beoogt de gezondheid van de jeugd te bewaken, te beschermen en te bevorderen. De jeugdgezondheidszorg streeft ernaar alle kinderen te bereiken. Nieuw is dat het pakket meer flexibiliteit biedt om extra tijd aan een kind/jongere/gezin te besteden als de opgroei- of opvoedsituatie daarom vraagt. Voorbeelden van vernieuwende werkwijzen zijn het twitterspreekuur en het jongerenconsult. Hiermee vinden jonge ouders makkelijker het CJG en ook de jongeren zijn beter in beeld dan voorheen. Naast meer flexibiliteit wordt er van de JGZ ook meer een rol gevraagd rond monitoring, beleidsadvisering en toeleiding naar jeugdhulp.

Basisfunctie CJG informatie en advies

Ouders en jeugd, maar ook vrijwilligers en beroepskrachten kunnen bij de CJG's terecht met al hun vragen over opvoeden en opgroeien. Hiervoor heeft het CJG een informatie- en adviesbalie waar alle vragen

binnenkomen, ook via telefoon en e-mail. De hierbij betrokken functionarissen beantwoorden veel vragen zelf en schakelen zo nodig naar jeugdgezondheidszorg of gezinscoaching. Beoogd wordt direct een gesprek met een CJG-medewerker uit de backoffice te hebben, dan wel dit binnen twee dagen aan te bieden. Ook onderhouden zij het netwerk met de andere organisaties in het stadsdeel, zoals politie, onderwijs, welzijn en vrijwilligers.

Basisfunctie CJG gezinscoaching

De gezinscoaches beogen gezinnen te ondersteunen die dermate veel problemen hebben dat het de ontwikkeling van kinderen bedreigt. Doel is de gezinnen te ondersteunen en voor te bereiden op passende, structurele hulpverlening, waarmee zij in staat zijn om (semi-)zelfstandig weer de regie op hun leven te voeren.

Jeugdteams

Sinds 2013 heeft elk CJG een jeugdteam waar jeugdhulpverleners, algemeen maatschappelijk werk, jeugdverpleegkundigen en gezinscoaches samen werken. In het team worden complexe zorgsignalen en meervoudige hulpvragen altijd met ouders besproken, opgepakt dan wel wordt de benodigde hulp gearrangeerd. Vanaf medio 2014 worden deze taken verder geïntegreerd tot Jeugdteams met vaste medewerkers per CJG. Binnen de ruimte van stedelijke raamcontracten met zorgaanbieders, kan elk jeugdteam zo nodig specifieke expertise flexibel inzetten voor het arrangeren van hulp. Op dezelfde wijze kan ook een opvoedkundig advies ingezet worden door een pedagogisch medewerker en door interventies als Stut & Steun, Thuisbegeleiding, Stevig Ouderschap en weerbaarheidstrainingen voor kinderen die opgroeien in ongunstige opvoedsituaties. Ook werken we verder met de intensieve gezinsaanpak van de VIG-methode (Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen), waarbij met drang en dwang in problematische gezinssituaties wordt ingegrepen. Na het wegvallen van de middelen vanuit de Deal Schilderswijk, worden in 2015 nog 50 gezinnen in behandeling genomen.

In het licht van de transitie jeugdhulp, de verwachte toename van hulpvragen in relatie tot de nieuwe profilering van de gezinsbegeleiders, zal 2015 in het teken staan van nieuwe prestatiekengetallen. In 2015 e.v. zullen professionals binnen het CJG zoveel mogelijk in gesprek met ouders zelf moeten bepalen welke zorg het best passend is. Voor sturing op besteding- en verantwoording van de jeugdhulpmiddelen betekent dit dat goede informatievoorziening van belang is. De daarbij te gebruiken kengetallen moeten doorontwikkeld worden waarbij ook rekening gehouden moet worden met regionale en landelijke informatiestromen.

Persoonsgebonden budget: PGB jeugdhulp

In bepaalde gevallen kunnen burgers een beroep doen op een persoonsgebonden budget (PGB) in plaats van zorg in natura. Een PGB moet burgers in staat stellen zelf de noodzakelijke zorg in te schakelen en te organiseren. Eventueel noodzakelijke budgetten worden door het CJG vastgesteld.

Individuele voorzieningen natura jeugd

De meeste jeugdhulp in Den Haag is toegankelijk door middel van een verwijzing door (huis)arts, CJG-gezinscoach of schoolmaatschappelijk werk. Wanneer behalve zorg ook pleegzorg, open residentiële zorg en de zorg die wordt geleverd door landelijk gecontracteerde aanbieders vanwege het bijzondere specialisme, dan is een verleningsbesluit namens het college nodig voordat de zorg kan worden ingezet. Het verleningsbesluit wordt door het CJG opgesteld en aan een dergelijk besluit zijn diverse voorwaarden verbonden.

Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd

In bepaalde gevallen zijn ouders moeilijk in staat zelf de volle verantwoordelijkheid voor de zorg en veiligheid van hun kinderen te dragen. De wet geeft in die gevallen de mogelijkheid jeugdbescherming in te schakelen. Zijn jongeren in aanraking gekomen met het strafrecht, dan kunnen jeugdreclasseringsmaatregelen aan de orde zijn. In beide gevallen dient de rechter via de jeugdbeschermingstafel te worden gevraagd de

noodzaak hiertoe vast te stellen. In uitzonderingsgevallen kunnen jongeren tijdelijk gesloten worden geplaatst in een jeugdzorg-plus voorziening. Ook hiervoor is een rechterlijke machtiging vereist.

Ouderbijdragen

Indien jongeren tijdelijk in een intramurale voorziening zijn opgenomen, vervallen de verzorgingskosten in de thuissituatie. Op basis hiervan heeft de wetgever bepaald dat in dergelijke gevallen een ouderbijdrage aan de orde is.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	43.645	38.166	38.167	38.167	38.167
Goedgekeurde mutaties (Rv 124)	-	-	-	-	-
Subtotaal	43.645	38.166	38.167	38.167	38.167
Autonome ontwikkelingen	480-	488-	488-	488-	488-
Maatregelen coalitieakkoord	-	40-	382-	713-	946-
Nieuw beleid	-	63	62	63	62
Middelen decentralisaties	-	113.000	106.200	101.000	101.000
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	3.823	807	1.016	1.016	1.016
Totaal lasten	46.988	151.508	144.575	139.045	138.811

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	3.812	1.714	2.034	2.034	2.034
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	3.812	1.714	2.034	2.034	2.034
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.157	8	312-	312-	312-
Totaal baten	5.969	1.722	1.722	1.722	1.722

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Reserve Exploitatie rendabele panden OCW	3106	972	0	0	972
		972	0	0	972

2.10. Programma Ontwikkeling Buitenruimte

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

ONTWIKKELING BUITENRUIMTE	Verbeteren van de leefbaarheid	Lasten 248.976 Baten 119.320 Saldo 129.656 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x € 1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 763 Baten 2.088 Saldo -1.325 V
Dierenbescherming	Opvang en preventie van zwerfdieren. Vervoer en destructie van kadavers	Lasten 654 Baten 0 Saldo 654 N
Gladheidbestrijding	Zorg voor veilig gebruik van hoofdwegen en doorgaande fietspaden bij gladheid en sneeuwval	Lasten 1.519 Baten 0 Saldo 1.519 N
Onderhoud wegen/straten/pleinen	Effectief en efficiënt wegonderhoud om de kwaliteit van wegverhardingen zo goed mogelijk te houden	Lasten 27.665 Baten 7.926 Saldo 19.739 N
Herinrichting buitenruimte	Het instandhouden en verbeteren van de inrichting van de buitenruimte	Lasten 13.871 Baten 0 Saldo 13.871 N
Straatreiniging	Schoonhouden van de stad met maximaal rendement gelet op service, milieu en kosten	Lasten 24.578 Baten 600 Saldo 23.978 N
Verlichting wegen	Aanleggen, in stand houden en exploiteren van een doelmatige openbare verlichting	Lasten 7.984 Baten 0 Saldo 7.984 N

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x € 1.000)						
Onderhoud bruggen/ viaducten/tunnels	Bijdragen aan doelmatig en veilig verkeer en vervoer	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>9.664</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>9.664 N</td></tr> </table>	Lasten	9.664	Baten	0	Saldo	9.664 N
Lasten	9.664							
Baten	0							
Saldo	9.664 N							
Gebruik openbare ruimte	Reguleren van (tijdelijk) gebruik van de openbare ruimte en de straathandel	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.955</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.700</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>1.255 N</td></tr> </table>	Lasten	2.955	Baten	1.700	Saldo	1.255 N
Lasten	2.955							
Baten	1.700							
Saldo	1.255 N							
Regionaal fietsendepot (DSB)	Het bewaren van verwijderde en gevonden (gestolen) fietsen en het stimuleren van fietsgebruik	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>767</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>767 N</td></tr> </table>	Lasten	767	Baten	0	Saldo	767 N
Lasten	767							
Baten	0							
Saldo	767 N							
Binnenhavens	Beheer van de binnenhavens en -wateren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>119</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>105</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>14 N</td></tr> </table>	Lasten	119	Baten	105	Saldo	14 N
Lasten	119							
Baten	105							
Saldo	14 N							
Grachten en vaarten	Zorgdragen voor een doelmatige beheersing van het oppervlaktewater	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>5.573</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>5.573 N</td></tr> </table>	Lasten	5.573	Baten	0	Saldo	5.573 N
Lasten	5.573							
Baten	0							
Saldo	5.573 N							
Waterkering	Het bijdragen aan het voorkomen van wateroverlast	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>389</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>389 N</td></tr> </table>	Lasten	389	Baten	0	Saldo	389 N
Lasten	389							
Baten	0							
Saldo	389 N							
Markten	De markten kostendekkend exploiteren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>3.540</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>2.261</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>1.279 N</td></tr> </table>	Lasten	3.540	Baten	2.261	Saldo	1.279 N
Lasten	3.540							
Baten	2.261							
Saldo	1.279 N							
Stadsboerderijen	Stimuleren van een duurzame verbetering van de kwaliteit van de woon-, werk en leefomgeving	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>3.410</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>3.410 N</td></tr> </table>	Lasten	3.410	Baten	0	Saldo	3.410 N
Lasten	3.410							
Baten	0							
Saldo	3.410 N							

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Openbaar groen	Zorgen voor een basisniveau van het openbaar groen, zowel in de grote groengebieden als in de wijken	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>21.668</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>155</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>21.513 N</td></tr> </table>	Lasten	21.668	Baten	155	Saldo	21.513 N
Lasten	21.668							
Baten	155							
Saldo	21.513 N							
Recreatieve voorzieningen	Uitvoeren en optimaliseren van openlucht recreatie en verlevendigen van het strand	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>1.399</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.509</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-110 V</td></tr> </table>	Lasten	1.399	Baten	1.509	Saldo	-110 V
Lasten	1.399							
Baten	1.509							
Saldo	-110 V							
Speelvoorzieningen	Het bieden van goede, uitdagende en veilige speelvoorzieningen voor kinderen in de openbare ruimte	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>4.372</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>4.372 N</td></tr> </table>	Lasten	4.372	Baten	0	Saldo	4.372 N
Lasten	4.372							
Baten	0							
Saldo	4.372 N							
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	Tegemoet komen van mensen met een laag inkomen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>6.747</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>6.747 N</td></tr> </table>	Lasten	6.747	Baten	0	Saldo	6.747 N
Lasten	6.747							
Baten	0							
Saldo	6.747 N							
Afvalverwijdering en Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	Inzamelen en verwijderen van huishoudelijk afval, lettend op service, milieu en kosten	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>58.868</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>61.995</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-3.127 V</td></tr> </table>	Lasten	58.868	Baten	61.995	Saldo	-3.127 V
Lasten	58.868							
Baten	61.995							
Saldo	-3.127 V							
Riolering en waterzuivering	Doelmatige inzameling en transport van hemel- en afvalwater	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>32.686</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>35.322</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-2.636 V</td></tr> </table>	Lasten	32.686	Baten	35.322	Saldo	-2.636 V
Lasten	32.686							
Baten	35.322							
Saldo	-2.636 V							
Ongediertebedstrijding	Bestrijden en voorkomen van ongedierte in de stad	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>178</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>178 N</td></tr> </table>	Lasten	178	Baten	0	Saldo	178 N
Lasten	178							
Baten	0							
Saldo	178 N							
Leefbaarheid (toezicht)	Handhaven in de openbare ruimte om de leefbaarheid in de stad te verbeteren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>14.175</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>785</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>13.390 N</td></tr> </table>	Lasten	14.175	Baten	785	Saldo	13.390 N
Lasten	14.175							
Baten	785							
Saldo	13.390 N							

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Wijkleefbaarheid	Betrekken van burgers bij het leefklimaat van de eigen buurt	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>602</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>602 N</td></tr> </table>	Lasten	602	Baten	0	Saldo	602 N
Lasten	602							
Baten	0							
Saldo	602 N							
Algemene begraafplaatsen	De gemeentelijke begraafplaatsen kostendekkend exploiteren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.372</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>2.501</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-129 V</td></tr> </table>	Lasten	2.372	Baten	2.501	Saldo	-129 V
Lasten	2.372							
Baten	2.501							
Saldo	-129 V							
Reclame-opbrengsten	Het reguleren van reclame-uitingen aan of op gemeentelijke eigendommen in de buitenruimte	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>143</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>2.050</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-1.907 V</td></tr> </table>	Lasten	143	Baten	2.050	Saldo	-1.907 V
Lasten	143							
Baten	2.050							
Saldo	-1.907 V							
Baten precariobelasting	Het verantwoorden van de precario's met betrekking tot het in gebruik geven van grond in de openbare ruimte ten behoeve van terrassen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>263</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>-263 V</td></tr> </table>	Lasten	0	Baten	263	Saldo	-263 V
Lasten	0							
Baten	263							
Saldo	-263 V							
Overig	Algemene baten en lasten en interne/ externe leveringen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.315</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>60</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.255 N</td></tr> </table>	Lasten	2.315	Baten	60	Saldo	2.255 N
Lasten	2.315							
Baten	60							
Saldo	2.255 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Bezoekers, winkelend publiek, ondernemers en ook bewoners ervaren de stad vooral buiten. De buitenruimte bepaalt of mensen graag in een stad komen, of dat nu is voor een dagje uit, om te winkelen, om te werken of om te wonen. Hoe aantrekkelijker de Haagse straten, pleinen, het water en het groen, hoe liever mensen naar de stad komen en er ook terugkomen. Daarmee is buitenruimte essentieel voor de levendigheid en de stedelijke economie.

De gebieden waar veel mensen bij elkaar komen verdienen extra aandacht. Natuurlijk omdat de plekken die het meest worden bezocht ook prominent op het visitekaartje van de stad staan. Denk aan het Buitenhof, de Boulevard en de Grote Marktstraat. Maar ook omdat intensief gebruik maakt dat tegels, bankjes en grasvelden sneller slijten. Bijvoorbeeld op de Gevers Deynootweg, het Kerkplein en in het Zuiderpark. Deze plekken verdienen extra aandacht.

In 2013 is aan de bevolking een rapportcijfer gevraagd voor "hoe prettig u het vindt om in uw buurt te wonen". Het gemiddelde rapportcijfer was 6,9.

Topindicator	Nulmeting 2012	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hoe vindt u het om in uw buurt te wonen? (rapportcijfer)	6,9	6,9	7	7	7	7	7

Bron: Veiligheidsmonitor

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling buitenruimte

Door de grote inspanning van de afgelopen jaren om de basis op orde te krijgen, kunnen we nu iets verder kijken. Behalve schoon, heel en veilig, willen we dat de buitenruimte ook een fijne plek is om te zijn. Niet alleen omdat je er doorheen moet om van A naar B te komen, maar ook omdat het er gezellig is, er leuke dingen te doen zijn, of gewoon omdat het een mooie plek is om te ontspannen. Een prettige verblijfsruimte betekent pleinen waar mensen graag ook even zitten, al dan niet op een terrasje, om in een (hopelijk) zonnetje wat te praten of een boek te lezen. Dat is een extra investering in de buitenruimte waard. Zeker op de plekken waar veel mensen komen - en op de mooiste plekjes van de stad waar we veel mensen heen willen trekken.

Het betekent dat we looproutes sfeervol uitlichten, zodat mensen zich er veilig en prettig voelen. Het betekent dat er mooi wijkgroen is en leuke plekken zijn om daar in de buurt te zitten. Het betekent ook dat afval netjes wordt opgehaald, zoveel mogelijk in ondergrondse containers om overlast en vervuiling tegen te gaan. Dat onkruid meer wordt gewied en hondenpoep wordt opgeruimd – door het baasje.

Een aantrekkelijke buitenruimte zorgt ook voor leven in de wijk en reuring op straat. Daarbij geven we ondernemers de ruimte om te ondernemen, bijvoorbeeld door terrassen mogelijk te maken waar dat nog niet mogelijk was en ook ruimte te bieden voor ambulante handel, die buiten hun winkeltijden geen belasting vormt voor de buitenruimte.

In winkelstraten geven we ondernemers de mogelijkheid om accenten aan te brengen in de ontwikkeling van de buitenruimte. We koppelen gemeentelijke budgetten voor inrichting en beheer voor de buitenruimte aan de budgetten die partijen zelf opbrengen, zodat ondernemers zelf meer keuzes kunnen maken voor de inrichting. Zo kunnen ondernemers gezamenlijk gemakkelijker een onderscheidend karakter kiezen voor hun winkelstraat.

De kust gezond

We willen dat de buitenruimte aan de kust aantrekkelijker wordt voor bewoners, bezoekers en ondernemers. Zoals de binnenstad straat voor straat is opgeknapt tot de Beste Binnenstad van Nederland, knappen we de komende jaren de buitenruimte in Scheveningen op.

Hiervoor gaan we aan het werk van de Noordboulevard tot aan het Zwarte Pad, de strandopgangen en belangrijke straten achter de boulevard (zoals de Gevers Deynootweg). We besteden extra aandacht aan een vernieuwing van het buurtgroen, waarbij we zorgen dat mensen al ruim voor ze de zee zien aan de buitenruimte merken dat ze aan de kust zijn. We maken bijzondere plekken mooier door ze beter uit te lichten. We houden de ontwikkeling van de Pier, als beeldbepalende plek op Scheveningen, nauwlettend in de gaten. De verbinding tussen Scheveningen Bad, Dorp en Haven willen we met onze investeringen versterken.

Een drukke badplaats moet voor bewoners, bezoekers en (klanten van) ondernemers goed natuurlijk goed bereikbaar zijn. Daarom letten we in de plannen voor de kust extra op een goede inrichting voor het verkeer, met voldoende ruimte voor openbaar vervoer, fiets, voetganger én auto.

In Scheveningen Haven gaan bedrijvigheid, kleinschalige industrie, wonen, cultuur en maritieme activiteiten samen. Bij de nieuwe ontwikkelingen in de Haven zorgen we dat het maritieme en bedrijvige karakter van Scheveningen-Haven, belangrijk cultuurhistorisch erfgoed van Den Haag, blijft behouden. De aan het water gebonden functies zijn en blijven de dragers en sfeermakers van dit robuuste stukje Scheveningen.

Een goede ontsluiting voor fiets, openbaar vervoer en auto is essentieel om de ontwikkelingen in de Haven te laten slagen. Een snelle realisatie van de brug over de Pijp is belangrijk om mensen de kans te geven de zuidelijke haven te bezoeken. In de havenmond is ruimte voor een pont of watertaxi, zodra de ontwikkeling van het zuidelijk havenhoofd daar aanleiding toe geeft.

Stadsentrees

Je krijgt nooit een tweede kans voor een eerste indruk. Daarom investeren we in de entrees van de stad en de buitenruimte rondom deze stadsentrees. Allereerst in de entrees via de stations, omdat daar dagelijks veel Hagenaars en bezoekers komen. De omgeving van het station Hollands Spoor wordt de komende jaren vernieuwd. We maken van de verbinding naar het centrum tot de Grote Marktstraat, de Loper Oude Centrum, een veilige en aantrekkelijke route.

De prachtige vernieuwing van het Centraal Station is bijna klaar. De komende periode willen we het station nog aantrekkelijker maken voor reizigers. Met de HTM/NS-gelden geven we het busplatform opnieuw vorm. Het KJ-plein krijgt een mooie verbinding met de Koekamp en we zetten ons in voor een ondergrondse fietsparkeerplaats. We trekken de Haagse Loper door naar de Theresiastraat, zodat mensen ook deze winkelstraat vanaf het station beter weten te vinden.

Samen met de NS knappen we de ruimte rond station Laan van NOI op. We maken van de route naar het Beatrixkwartier een logische en aantrekkelijke verbinding voor fietsers en voetgangers. We sporen de NS aan om de parkeermogelijkheden voor fietsen bij het station te verbeteren.

Ook de stadsentrees voor autoverkeer geven we een impuls. Zo maken we de opknapbeurt van de stadsentree A12 af door deze vanaf de Malietoren te vergroenen en verduurzamen. Van de ruimte tussen Malieveld en Zuid-Hollandlaan maken we een prettige verblijfsruimte voor wandelaars en fietsers.

Pleinen als ontmoetingsplekken

In 2015 beginnen we met het omvormen van belangrijke pleinen in onze wijken tot prettige ontmoetingsplekken voor buurtbewoners. Samen met bewoners en ondernemers maken we van de pleinen een aantrekkelijke verblijfsplek met meer groen en ruimte voor terrassen, reuring en ontmoeting.

Oude Centrum

Het Oude Centrum, van oudsher een levendige volkswijk, moet weer een prettige plek worden om te wonen, of om doorheen te lopen als je van Station Hollands Spoor naar de binnenstad wil. Daarom hebben we extra geld uitgetrokken voor de buitenruimte en leefbaarheid. We knappen, in nauwe samenspraak met bewoners en ondernemers, in het Oude Centrum op. We letten daarbij op alle onderdelen van de buitenruimte: van verkrotte gevels tot populaire hangplekken.

Binckhorst

De komende jaren wordt de Rotterdamsebaan aangelegd en richten we de buitenruimte van de Binckhorst opnieuw in. Dit biedt een kans voor de Binckhorst om zich verder te ontwikkelen als een uitnodigend bedrijventerrein, waar ruimte is voor creatieve ideeën op het gebied van werken, in combinatie met wonen. We maken de weg vrij voor organische groei en creativiteit en innovatieve ideeën. Om dit mogelijk te maken, zorgen we voor goede fiets- en OV-verbindingen. Bij de vernieuwing van het Schenkviaduct verbeteren we bovendien de aansluiting van de Binckhorst op het centrum. De havens in de Binckhorst bieden kansen voor nieuwe initiatieven op het Haagse binnenwater. We geven hier ruimte aan de groeiende behoefte aan ligplaatsen van rondvaartorganisaties.

Leyweg

De Leyweg heeft door de komst van het Stadskantoor een rol gekregen als tweede stadscentrum van Den Haag. Bij deze rol past een markante inrichting van de buitenruimte als prettige verblijfsplek. Voetgangers en fietsers krijgen hier voorrang. Het autoverkeer beperken we, zonder dat bestemmingsverkeer en de klanten

van het winkelcentrum daar last van hebben. Tegelijkertijd maken we van de Leyweg een tophalte voor openbaar vervoer.

Basis op orde

Den Haag heeft de afgelopen jaren ingezet om de basis op orde te krijgen. Onder het devies schoon, heel en veilig zijn achterstanden in onderhoud van bijvoorbeeld straten, openbare verlichting en groen teruggedrongen of zelfs helemaal weggewerkt. We willen deze inhaalslag afmaken. De aandacht mag niet verslappen, opdat de basis nu ook op orde blijft. Door werkzaamheden slim te blijven combineren, doen we dit efficiënt en met zo min mogelijk overlast voor mensen in de buurt.

Straatreiniging

In 2015 is er 'één regie op schoon'. Bij de nieuwe inrichting van de gemeentelijke veegetaak voert het Haags Veegbedrijf de regie op een schone stad. Met de "Operatie Schoon" willen we de stad op een gemiddeld rapportcijfer 8 brengen. Met de inzet van buurtserviceteams, gevuld met leerwerkbanen, wordt hard gewerkt aan een schone stad. De huidige 400 leerwerkbanen worden afgebouwd en binnen het kader van de Participatiewet zetten we in op participatiebanen bij het gemeentelijk Veegbedrijf.

Op hotspots in de stad intensiveren we de schoonmaak. Belangrijk is ook het combineren van schoonmaken met extra communicatie en handhaving.

Doordat de huisvuilzak uit het straatbeeld verdwijnt door de plaatsing van ondergrondse restafvalcontainers (ORAC's), wordt de stad schoner. Overlast van dieren, zoals meeuwen en ratten, wordt daarmee tegengegaan. Het is belangrijk dat iedereen meewerkt aan een schone stad. De regels voor het aanbieden van huisvuil en bedrijfsafval worden consequent gehandhaafd.

Onderhoud Straten, Wegen, Pleinen

Waar mogelijk wordt de buitenruimte op residentiekwaliteit gebracht in combinatie met rioolwerkzaamheden, reconstructies en groot onderhoud van verhardingen. Deze werkwijze, werk met werk maken, is goedkoper en zorgt ervoor dat de straat minder vaak wordt opgebroken. Tot en met 2015 steken we hierin € 15 mln. vanuit de Reserve Werk met werk. In 2015 gaat het onder andere om het project Bezuidenhout-Oost, waar vanuit riolering, P2500 en het meerjarenprogramma fiets werkzaamheden worden uitgevoerd. De werkzaamheden aan het Louis Couperusplein en de paden in het Westduinpark (fase 3) staan ook voor 2015 op de planning.

Ook in 2015 wordt aansluiting gezocht met werkzaamheden van HTM en Dunea en met rioolvervangings. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de Molenwijk, Zuiderparklaan, Bankastraat en de wijkaanpak Kom Loosduinen.

De buitenruimte kan een heerlijke verblijfs- en ontmoetingsplaats zijn. Straatmeubilair is daarvoor noodzakelijk. Ook in 2015 zullen we in 8 wijken straatmeubilair een grote onderhoudsbeurt geven.

Op basis van de wegeninspectie van 2014 wordt de meerjarenplanning behorend bij het Meerjarenprogramma Wegonderhoud 2014-2018 (RIS 265100) gemaakt. In deze planning staan de wegen, wijken en projecten (waaronder fietspaden) waar vanaf 2015 aan wordt gewerkt. In het coalitieakkoord is hier € 0,6 mln. extra voor bestemd, oplopend tot € 2,1 mln. in 2018. In 2015 krijgt het planmatig onderhoud van de hoofdwegen weer hoge prioriteit. Voor 2015 zijn de Scheveningseweg en de Mient aan de beurt.

Verlichting wegen

Een primaire taak van de gemeente is het waarborgen van de verkeers- en sociale veiligheid in de stad door het exploiteren van een adequate en efficiënte openbare verlichting. Het beschikbare budget wordt structureel verhoogd met € 0,6 mln. in 2016 en € 1,2 mln. structureel vanaf 2017. Dit is bestemd voor de onderhoudsopgave 2014-2023 (RIS 265101). Op basis van de ouderdom van het areaal en van stringenanalyse vindt planmatig vervanging en onderhoud plaats. Er wordt de komende periode verder

gegaan met het vervangen van het monochromatische gele licht door energiezuinigere witte verlichting. Waar mogelijk wordt het straatbeeld gelijkend.

Grote kabelprojecten in de komende jaren waarbij ook de openbare verlichting wordt vernieuwd zijn o.a. het Meckelenburgplein, Moerwijk Noord, Heesterbuurt Oost en West, Bezuidenhout Oost en de Molenwijk.

Speelvoorzieningen

Den Haag heeft verhoudingsgewijs veel jonge inwoners, namelijk meer dan 117.000 kinderen/ jongeren van 0 t/m 19 jaar. Buitenspelen is een goede manier om te leren omgaan met anderen en gezamenlijk activiteiten ondernemen, ook in de natuur. Het vormt de basis voor het oefenen van sociale en fysieke vaardigheden. We vinden het van belang dat de stad zich speelvriendelijk blijft ontwikkelen. Het speelaanbod in de buitenruimte wordt goed onderhouden. In Den Haag kunnen ouders en hun kinderen gebruik maken van onder andere Speel-o-theken, de Haagse Hopjes, Peuterspeelzalen en overige Speelvoorzieningen. Ook de sportverenigingen en scoutingorganisaties vervullen een belangrijke rol in onze stad.

Bij de ontwikkeling van de buitenruimte bekijken we samen met kinderen hoe dit kindvriendelijk kan. Daarom wordt ook geïnvesteerd in speelvoorzieningen. In 2015 zullen de speellocaties die verbeterd worden met investeringen uit de nota Spelen in Stad afgerond worden. In deze collegeperiode besteden we € 0,3 mln. per jaar extra aan speelvoorzieningen. Eind 2014 komen de resultaten van het nieuwe gebruikersonderzoek naar speelmogelijkheden beschikbaar. Op basis hiervan zullen we bepalen waar speelvoorzieningen verbeterd moeten worden.

Gladheidsbestrijding

De gemeente heeft een inspanningsverplichting om de doorgaande wegen en fietspaden zoveel mogelijk bereikbaar te houden bij gladheid. Daarbij maakt zij gebruik van vastgestelde strooiroutes van 700 km doorgaande wegen, kruispunten, viaducten, bruggen en busroutes en van 600 km fietsroutes. De overige wegen worden niet gestrooid. Bij het strooien wordt als prioritering aangehouden:

1. de hulpdiensten mobiel houden;
2. de hoofdrijbanen, busroutes en doorgaande fietsroutes.

Daarnaast worden er diverse maatregelen genomen voor gladheidsbestrijding op de fietspaden (zie RIS 274409 Evaluatie gladheidsbestrijding 2013 - 2014). Hagenaars en ondernemers kunnen bij stadsboerderijen en afvalbrengstations kleine hoeveelheden zout ophalen om zelf hun eigen stoep begaanbaar te houden.

Afvalverwijdering

In 2015 worden de projecten voortgezet ter verhoging van de opbrengst en hergebruik van gescheiden afvalinzameling. Dit is conform het door de raad vastgestelde Huishoudelijk Afvalplan.

Om de buitenruimte schoner te krijgen moeten alle huisvuilzakken uit het straatbeeld verdwijnen. In gebieden met veel hoogbouw en gestapelde bouw zijn de mogelijkheden om afval op te slaan beperkt. In de praktijk zien we hier meer zwerfafval, vervuiling en hiermee samenhangende overlast van dieren, zoals meeuwen en ratten. ORAC's bieden in dit soort gebieden uitkomst. In 2015 worden circa 900 ORAC's geplaatst uit de programma's die reeds door de raad zijn vastgesteld. In 2016 en 2017 worden in totaal nog eens 1000 ORAC's geplaatst, zodat vuilniszakken steeds meer uit het straatbeeld verdwijnen.

Op het bedrijventerrein Uitenhagestraat wordt een nieuw afvalbrengstation gerealiseerd. Binnen het participatieproces hebben bewoners en bedrijven de mogelijkheid gehad te reageren op voorlopig ontwerp. De start van de bouw staat gepland voor 2015. Bewoners die voorheen hun afval naar de Visserhavenstraat brachten, kunnen dan terecht aan de Uitenhagestraat.

Gebruik buitenruimte

De buitenruimte moet voor iedereen veilig en aantrekkelijk zijn. Het gebruik van de buitenruimte wordt daarom aan regels gebonden. Dit gaat bijvoorbeeld om regels voor het plaatsen van terrassen en het

aanbieden van huisvuil. Hiertoe worden ieder jaar zo'n 4000 vergunningsaanvragen behandeld en worden bestuursrechtelijke handhavingsmaatregelen genomen, zoals de afhandeling van verkeerd aangeboden huisvuil.

In 2014 is de bovengrondse precariobelasting gehalveerd. In 2015 en 2016 blijft dit zo. In 2017 wordt deze bovengrondse precariobelasting helemaal afgeschaft. Daarmee verlichten we de lasten voor ondernemers.

Leefbaarheid (handhaving)

Effectieve handhaving in de buitenruimte heeft tot doel om een gedragsverandering teweeg te brengen bij de bewoners en bezoekers van de stad, zodat de leefbaarheid er structureel op vooruit gaat. Een leefbare stad levert een belangrijke bijdrage aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven en een aantrekkelijk woonklimaat. In het coalitieakkoord is voorzien in een intensivering van € 1,25 mln. in 2015, oplopend tot € 4,5 mln. structureel in 2018. Het beleidsplan Handhaven op Haagse Hoogte (2011-2014) zal een opvolger krijgen.

Begin 2015 zijn alle handhavende disciplines in de buitenruimte ondergebracht in één professionele organisatie in nauwe afstemming met de stadsdelen en de politie. Van daaruit vindt centrale sturing op inzet plaats. De handhavingscapaciteit wordt probleemgericht en gebiedsgericht ingezet: in wijken, op het water en in de groengebieden. De capaciteit wordt in de periode 2015- 2018 uitgebreid, zodat de flexibiliteit (inzet in de avonden en weekends) toeneemt.

Juist daar waar mensen de meeste problemen en overlast ervaren is het belangrijk om goed te handhaven. Daarom doen we leefbaarheids- en veiligheidsscans, die per stadsdeel laten zien waar het accent op moet liggen. In 2015 hebben we de focus op handhaving op de prioriteiten hondenoverlast, rommel op straat en foutparkeren. Ook illegale voorwerpen in de buitenruimte, op uitstallingen en terrassen, integrale horecacontroles, de wet op de kansspelen, de Drank- en Horecawet en bij evenementen hebben onze aandacht. Fout geparkeerde fietsen en weesfietsen geven veel overlast. De pilot weesfietsen krijgt daarom een vervolg.

Het regionaal Fietsdepot dat Den Haag tezamen met Zoetermeer, Pijnacker en Delft exploiteert vervult een spilfunctie bij het verwijderen en het opslaan van verkeerd geparkeerde fietsen en weesfietsen. De verwachting is dat als gevolg van de intensievere handhaving de komende jaren het aantal verwijderde fietsen zal toenemen.

Openbaar Groen

Groen vergt continue onderhoud en beheer. We willen het (groene) 'kapitaal' dat in de loop der jaren is opgebouwd behouden en waar mogelijk verbeteren. In het coalitieakkoord is vanaf 2015 structureel € 0,6 mln. extra beschikbaar gesteld voor het groenonderhoud. Dit gaat bijvoorbeeld over maaien, schoffelen, en snoeien van de straatbomen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in vitaal groen en ecologisch beheer. We gaan door met het investeren in de ecologische verbindingzones.

Voor extra groen is in het coalitieakkoord vanaf 2016 structureel budget uitgetrokken, dit loopt op naar € 1 mln. in 2018. Doel is om de beleving van het groen voor bewoners en bezoekers van de stad te versterken. Dit kan door in het oog springende beplanting toe te passen, bewonersinitiatieven te ondersteunen waarbij ontmoeting en participatie in het groen wordt gestimuleerd en, als de kans zich voordoet, extra groen aan te leggen.

Voor het groot onderhoud van het wijk- en buurtgroen is € 0,7 mln. beschikbaar. Jaarlijks wordt daar ca. 20.000 m² mee gerenoveerd. Dit gaat om plantsoenen met veel slijtage (door o.a. gebruiksdruk) en (sociaal) onveilige groenstroken. Nevendoelstelling is een lagere beheerlast.

Voor de vervangingsaanplant van bomen is jaarlijks € 1,7 mln. beschikbaar. Daarmee blijft het bomenbestand op peil. In 2015 is er € 0,4 mln. beschikbaar voor de noodzakelijke vervanging van populieren en wilgen, om onveilige situaties te voorkomen.

Het beleidsplan 'Groen kleurt de Stad', dat loopt tot 2015, krijgt een opvolger.

Internationaal Park en andere grote groengebieden

In 2015 wordt een parkvisie vastgesteld voor de parken in de Internationale zone. Dit doen we samen met belanghebbenden. Vanuit deze visie kunnen de reeds beschikbare middelen worden geprioriteerd. Samen met de extra impuls uit het coalitieakkoord van € 0,5 mln. voor het Internationale Park krijgt het groen, de paden en de zitplekken in de Scheveningse Bosjes een grondige onderhoudsbeurt, zodat dit gebied een aantrekkelijk onderdeel van de internationale zone wordt. Daarnaast is in 2017 € 1 mln. extra beschikbaar om een deel van de werkvoorraad in een aantal in de grote groengebieden aan te pakken.

De eerste fase van de renovatie van park Madestein start in 2015. De tweede fase, het oostelijk deel van park Madestein, is voorgedragen als één van de zes subsidieaanvragen bij de provincie Zuid-Holland in het project "Van Zee tot Zweth".

Strandbeleid

Begin 2015 zullen de eerste permanente recreatieve voorzieningen (de zogenoemde "jaarrond-exploitaties") op het strand hun deuren kunnen openen. Daarnaast is de aanbesteding voor het plaatsen van strandhuisjes afgerond. De exploitanten kunnen met ingang van 2015 de huisjes plaatsen.

Stadsboerderijen

Op de tien Haagse stadsboerderijen kunnen Hagenaars zes dagen per week terecht. Voor de basisscholen worden ongeveer 450 lessen per jaar gegeven. Iedere stadsboerderij organiseert activiteiten over het schoonhouden van de stad, hergebruik, dierenwelzijn en de herkomst van voedsel en energie. Vanaf 2014 zijn er meer activiteiten. Zo kun je op steeds meer stadsboerderijen vergaderen, zijn er inzamelpunten voor (frituur)vetten, oliën en elektrische apparaten en kunnen Hagenaars er strooizout ophalen. Ook zijn enkele boerderijen buurthuis van de toekomst.

Dierenwelzijn

We zetten deze periode € 50.000 per jaar extra in voor dierenwelzijn. In 2015 trekken we extra geld uit voor de opvang van huisdieren. We zetten een campagne op om Hagenaars te stimuleren om dieren uit de opvang te halen. We beginnen met de plaatsing van extra nestvoorzieningen voor mussen en vleermuizen. Verder vragen we dit jaar extra aandacht voor het voorkomen van overlast door dieren, door zwerfvuil, en zeker etensresten, op straat te voorkomen.

De wettelijke taken voor opvang en vervoer van zwerfdieren en de verwijdering en destructie van kadavers in de openbare ruimte is in 2015 uitbesteed aan een aantal Haagse dierenwelzijns-organisaties. Om de zwerfkattenpopulaties te beheersen worden zwerfkatten gevangen, gesteriliseerd en teruggeplaatst.

Onderhoud Bruggen, viaducten en tunnels

De gemeente Den Haag beheert en onderhoudt een groot aantal bruggen, viaducten en tunnels. Een aantal van deze constructies, ook wel kunstwerken genoemd, moet worden vervangen. De vervangingsprojecten zijn noodzakelijk als gevolg van slijtage en de toegenomen verkeersbelasting sinds de aanleg van de kunstwerken en/of doordat het einde van de technische levensduur is bereikt. De eerste tranche van grootschalige vervangingen is opgenomen in het MJPK (Meerjarenprogramma Kunstwerken) 2012-2014 (RIS 181230). De vervanging van de Mauritsbrug (start september 2014) in combinatie met het doorvaarbaar maken van de Dr. Kuyperdam wordt in 2015 afgerond.

In het coalitieakkoord is het structurele onderhoudsbudget verhoogd met € 0,5 mln. in 2015, oplopend tot € 2,5 mln. in 2018. Dit wordt ingezet voor een nieuw Meerjarenprogramma Kunstwerken (MJPK) dat de raad nog dit jaar ontvangt.

In 2015 wordt een deel van installaties van de Hubertustunnel vervangen, evenals die van de Koningstunnel. Met de voorbereiding van de renovatie van de Koningstunnel wordt in 2015 gestart, om in mei 2019 aan de nieuwe wetgeving op het gebied van tunnels te kunnen voldoen.

Het Schenkviaduct nadert het einde van zijn technische levensduur. De technische toestand van het viaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht.

Binnenwateren

Op de Haagse binnenwateren beleven veel Hagenaars en toeristen veel plezier. Met de maatregelen uit de nota Binnenwater faciliteren we het recreatief gebruik van het water. Dit is zichtbaar in opstapplaatsen voor rondvaarten, aanmeervoorzieningen, bebording en remmingwerken. De vaarverbinding van Centraal Station naar Scheveningen wordt per 2015 in ere hersteld.

Water draagt bij aan de leefkwaliteit in de stad. De gemeente beheert en onderhoudt het door het baggeren en onderhouden van alle walkanten, variërend van beschoeiingen tot damwanden en kademuren. Een aantal noodzakelijke vervangingen van kademuren, met name in de grachtengordel rond de binnenstad is opgenomen in het Meerjaren Programma Kunstwerken 2011-2014. De vervanging van de kade van de Prinsessegracht start in september 2014 en wordt in 2015 afgerond.

De gemeente levert samen met het waterschap een bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit, bijvoorbeeld door bladvisserij en de ecologische kwaliteit van het water, zoals natuurvriendelijke oevers.

Riolering en waterzuivering

Het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2011-2015 is volop in uitvoering en ligt op schema. Per jaar wordt gemiddeld 15 km riool vervangen en daarnaast wordt ca. 4 ha. verhard oppervlakte afgekoppeld.

Voor 2015 staat de 4e en laatste fase van de Vogelwijk op stapel. De noodzakelijke rioolvervangingen vinden zoveel mogelijk gebiedsgewijs plaats, waarbij afstemming wordt gezocht met andere onderhoudswerkzaamheden (“werk met werk”) en herinrichtingsplannen.

In 2015 worden in samenwerking met buurgemeenten grootschalige herberekeningen van het watersysteem uitgevoerd en onderzoek gedaan naar de actuele toestand van alle beheer objecten. Doel is om te kunnen komen tot een nieuw GRP voor de periode 2016-2020.

Haagse Markt

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer en de exploitatie van de warenmarkten. In 2015 wordt de fysieke herinrichting en opknapbeurt van het marktterrein van de Herman Coster-markt (ondergrondse en bovengrondse infrastructuur en de marktinstallatie) en de bouw van het marktgebouw voltooid. Bij raadsmededeling van 23 juni jl. (RIS 273508) bent u nader geïnformeerd over de voortgang. De financiële verwerking hiervan is opgenomen in het halfjaarbericht 2014.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	237.985	224.966	217.886	216.792	216.792
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	237.985	224.966	217.886	216.792	216.792
Autonome ontwikkelingen	651-	672-	672-	672-	672-
Maatregelen coalitieakkoord	-	1.327-	1.327-	1.327-	1.327-
Nieuw beleid	-	11.520	24.900	32.280	25.850
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	567-	67-	67-	67-	67-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	12.579	14.557	13.502	7.439	7.141
Totaal lasten	249.345	248.976	254.221	254.444	247.716

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	116.383	116.373	110.603	110.454	110.454
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	116.383	116.373	110.603	110.454	110.454
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	1.039	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	264-	264-	527-	527-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	476-	67-	158-	67-	67-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	9.105	3.278	3.067	3.125	3.125
Totaal baten	126.051	119.320	113.248	112.985	112.985

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Dienstcompensatiereserve DSB	3010	890	0	60	830
Reserve Werk met Werk	3277	7.776	0	7.776	0
		8.665	0	7.836	829

2.11. Programma Economie, Internationale stad en Binnenstad

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven/Karsten Klein

ECONOMIE, INTERNATIONALE STAD en BINNENSTAD	Aantrekken en behouden bedrijvigheid met een maximale omzet en zo veel mogelijk banen in Den Haag en de regio	Lasten 94.012 Baten 47.822 Saldo 46.190 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Internationale Stad	Uitvoeren Investeringsprogramma Den Haag Internationale Stad	Lasten 4.079 Baten 0 Saldo 4.079 N
Kenniseconomie en innovatie	Het versterken en uitbouwen van de kenniseconomie, innovatieve bedrijvigheid en de Haagse topsectoren	Lasten 46.193 Baten 19.613 Saldo 26.580 N
Stedelijke economie	Het versterken van de Haagse economie door het behouden en werven van bedrijven en bezoekers en bieden van de randvoorwaarden hiervoor	Lasten 26.381 Baten 21.727 Saldo 4.654 N
Fonds economische structuurversterking	Het versterken van de economische structuur van Den Haag	Lasten 10.000 Baten 5.000 Saldo 5.000 N
Industrieschappen	Ontwikkelen Bedrijvenschappen en industrieschappen	Lasten 861 Baten 632 Saldo 228 N
Zeehavens	Exploiteren, bevorderen, ontwikkelen en in standhouden van de zeehaven	Lasten 2.717 Baten 716 Saldo 2.001 N
Citymarketing	Uitvoeren programma Citymarketing	Lasten 3.648 Baten 0 Saldo 3.648 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Het versterken van de Haagse economie en het scheppen van nieuwe banen is de eerste prioriteit van ons college. Den Haag heeft veel banen verloren zien gaan als gevolg van de economische crisis. Ook is de structuur van de Haagse economie fundamenteel aan het veranderen omdat grote werkgevers als de Rijksoverheid, telecom, post en bepaalde zakelijke dienstverleners grote veranderingen doormaken. De sterke afname van de werkgelegenheid vraagt om een samenhangend economisch beleid. Een beleid dat gericht is op het vasthouden van bedrijven en werkgelegenheid, op het scheppen van nieuwe banen en het versterken van de economische structuur.

De toekomst van onze economie ligt bij kennis, creativiteit en stedelijke kwaliteit. We willen onze economische topsectoren verder versterken en innovatie stimuleren, in samenhang met de al aanwezige en nieuwe kennis- en onderwijsinstellingen. Er is (inter)nationale concurrentie tussen werkgevers om de 'toptalenten'. De leefkwaliteit van onze stad is daarom een belangrijke factor voor het aantrekken van studenten, hoogopgeleiden, specialisten en het creatief talent waar hoofdkantoren en kennisintensieve bedrijven om zitten te springen.

We zetten in op de doorontwikkeling van The Hague Security Delta en verkennen, samen met de kennisinstellingen van MBO tot WO, de mogelijkheden van innovatie op andere terreinen. We zetten in op de groei van het toerisme en op de kwaliteit van de binnenstad en van Scheveningen. We bieden meer ruimte voor creatief talent. En we stellen alle ondernemers in staat om te ondernemen door meer ruimte te scheppen in fysieke zin, in financiële zin, en in de sfeer van regelgeving, vergunningen en dienstverlening. Het MKB moet weer de banenmotor van de stad worden. De groei van het aantal inwoners draagt daar aan bij, maar dat is niet genoeg. Den Haag moet een sterkere positie krijgen in de concurrentiestrijd met andere steden en regio's. Den Haag heeft de potentie om meer bedrijven en bezoekers aan te trekken en daarmee de inkomsten voor het verzorgende MKB te vergroten.

Door het profiel van Internationale Stad van Vrede en Recht te verbreden en te verdiepen dragen wij bij aan versterking van de economie en de samenleving in Den Haag. De directe werkgelegenheid in dit internationale segment groeide van 12.000 banen in 2004 naar 18.000 banen in 2010 en 19.500 banen in 2012, nog naast de indirecte werkgelegenheid die groeide tot 18.000. Bovendien levert iedere baan in dit internationale segment (door zakelijke bestedingen bij toeleveranciers en uitgaven van buitenlandse medewerkers en bezoekers) gemiddeld één baan in andere sectoren van de economie op. Wij zetten in op handhaving en toename van deze cijfers.

Dit internationale karakter op het gebied van maatschappelijke vraagstukken maakt ons aantrekkelijk voor internationale bedrijvigheid. We willen hier nog meer de vruchten van plukken door bij onze internationale inspanningen het "verhaal" van Den Haag consistent, aantrekkelijk en eenduidig te presenteren. Maar ook door onze internationale acquisities en handelsmissies verder te professionaliseren.

Samen met het bedrijfsleven, de talrijke internationale organisaties en kennis- en onderwijsinstellingen, en in lijn met ons profiel als internationale stad van vrede en recht, doen we gerichte investeringen. Hiervoor ontkokeren we budgetten en stellen we een Economisch Fonds in voor de versterking van de economische structuur. Rond de jaarwisseling wordt de raad nader geïnformeerd over zowel de versterkte internationale als (kennis)economische aanpak.

Topindicator	Nulmeting 2007	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal instellingen in het cluster vrede en recht	71	95	99	103	107	111	115

Bron: Jaarplan BSD/Internationaal, peildatum 31 december

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Aantal arbeidsplaatsen in Den Haag	251.500	261.500	249.500	248.500	249.500	251.500	256.500

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden

Voor de topindicator wordt uitgegaan van de ambities van dit college om in vier jaar 10.000 nieuwe banen toe te voegen. Daardoor wordt de banenkrimp beperkt en het herstel versneld. De inzet is om in 2015 al een beperkte groei te realiseren, uitmondend in 256.500 arbeidsplaatsen in 2018. Zonder gerichte inzet op banengroei krimpt de werkgelegenheid de komende jaren en wordt in 2017 een dieptepunt bereikt met rond de 246.000 arbeidsplaatsen.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Waardering van het ondernemersklimaat	6,2	6,7	nvt	6,8	nvt	7,0	nvt

Bron: MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland, LexNova. In opdracht van MKB Nederland. Door LexNova wordt elke twee jaar een onderzoek uitgevoerd onder de titel 'Meest MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland' (wordt Bewijs van Goede Dienst, VNG/KING)

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Aantal toeristen:							
- aantal hotelgasten uit het buitenland	365.000	300.000	380.000	390.000	400.000	410.000	420.000
- aantal hotelovernachtingen buitenlandse gasten	613.000	640.000	643.000	660.000	680.000	700.000	720.000

Bron: CBS

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Internationale stad

Voor het onderdeel Internationale Stad is er in het coalitieakkoord € 6,5 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. Hiervan is € 0,5 mln. beschikbaar in 2015, gevolgd door € 2,0 mln. per jaar in 2016-2018. Hoofddoel is het bevorderen van werkgelegenheid en economische groei door gerichte stimulering voor internationale bedrijvigheid en organisaties, internationale ontmoetingen en andere internationale activiteiten in de stad. Wij werken hieraan door het aanbieden van een aantrekkelijk vestigingsklimaat, het aantrekken van buitenlandse investeringen en bestedingen en het aanjagen van innovatie en groei in het internationale segment.

Het internationale karakter van Den Haag is een belangrijke pijler van het verdienende vermogen van onze stad en de regio. Instututen en ondernemingen kiezen in hun vestigingsbeleid heel bewust voor het internationale profiel en de internationale voorzieningen van onze stad. Dat betekent directe werkgelegenheid voor de mensen die bij die organisaties werken en indirecte werkgelegenheid voor het MKB in onze stad wat zorgt voor ondersteunende dienstverlening en toelevering. Vanwege het belang voor

de werkgelegenheid wil het college het internationale karakter en vestigingsklimaat van onze stad daarom verder versterken. Dat gebeurt langs een aantal lijnen:

1. De kwaliteit van de voorzieningen en de “Quality of Life” in onze stad nog verder verbeteren. Het coalitieakkoord bevat tal van voorbeelden op dat gebied: een betere kwaliteit van de buitenruimte in onze economische kerngebieden, doorontwikkeling van zeezeilhaven en sportstrand, een goede verbinding met Rotterdam-The Hague Airport, het versterken van het academisch klimaat, hoogwaardig en internationaal onderwijs, meer reuring op straat en op het water.
2. Verkennen en pakken van inhoudelijke kansen om Den Haag te positioneren als vanzelfsprekende thuishaven voor kenniscentra en/of arbitrage-instituten voor specifieke internationale vraagstukken. En het verder stimuleren van relevante stedelijke netwerken op dit gebied.
3. Inzetten op de doorontwikkeling van The Hague Security Delta en andere innovatieve sectoren en daarbij nauwe aansluiting zoeken bij onderwijs- en kennisinstellingen van MBO tot universiteit.
4. Een sterkere (inter)nationale marketing van onze stad.
5. Meer internationale congressen naar Den Haag trekken.
6. Meer innovatieve, creatieve bedrijven aantrekken die zich richten op maatschappelijke innovatie.
7. Opleiden en aantrekken van studenten, hoogopgeleiden, specialisten en innovatief talent.

Het spreekt voor zich dat de ontwikkeling van het internationale karakter van onze stad, vanwege de aard van vrede en recht als beleidsterreinen, hand-in-hand gaat met de ontwikkeling van de Haagse kenniseconomie.

Internationale Organisaties & Evenementen

Het aantrekken van internationale organisaties en ook het vasthouden is geen eenvoudige opgave. Om onze slagkracht te verhogen zal de samenwerking met de Rijksoverheid geïntensiveerd worden. Het Rijk en de gemeente werken samen bij de acquisitie van organisaties voor vrede en recht. De gemeente gaat de komende tijd investeren om de stad verder te versterken qua werkgelegenheid en het internationaal profiel om zo in de komende jaren internationale kansen te verzilveren voor de stad. Het effect van deze acties wordt periodiek gemeten.

In 2014 kwamen de Nuclear Security Summit en de G7 naar Den Haag. Vooraanstaande wereldleiders maakten hier afspraken over het voorkomen van nucleair terrorisme. Een dergelijk thema past goed bij het profiel van Den Haag. Wij streven ernaar voortdurend dergelijke beeldbepalende evenementen op het gebied van vrede, recht en veiligheid naar Den Haag te halen. De opening van de nieuwbouw van het ICC – naar verwachting in 2015 of 2016 – biedt een uitgelezen kans.

Den Haag Shelter City

In Den Haag Shelter City kunnen internationale mensenrechtenverdedigers door middel van een noodvisum op adem komen en na een periode van drie maanden weer terugkeren naar het land van herkomst. Het is een initiatief dat goed bij Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht past en bijdraagt aan de internationale reputatie van onze stad.

Investerings

De komende jaren gaan we verder met het meerjarig investeringsprogramma Den Haag Internationale Stad. Kennisinvesteringen vormen het hart van het programma en worden langs drie lijnen uitgebouwd:

- Versterken van het Haagse academische speerpunt via een impuls voor een aantal Haagse leerstoelen, die worden gekoppeld aan de Centres of Excellence die de drie universiteiten (Leiden, Delft, Rotterdam) in zogeheten LDE-verband ontwikkelen. Haagse thema's international governance, (cyber) security en sustainability worden hiermee versterkt.
- The Hague Institute for Global Justice (THIGJ) van een exploitatiebasis helpen voorzien door samen met het THIGJ en andere (inter)nationale organisaties Europese aanvragen te ontwikkelen voor Haags onderzoek en capaciteit op te bouwen gericht op conflictpreventie onder de noemer “The Hague Approach, rule of law en global governance”.

The Hague International Centre

De gemeente Den Haag wil de expats beter informeren in het The Hague International Centre (THIC). De dienstverlening van het THIC wordt versterkt door samenwerking met andere gemeenten in de regio. Daarnaast zijn het International Community Platform (ICP) en de vrijwilligersorganisatie ACCESS belangrijke servicepartners in het THIC.

Internationale belangenbehartiging

Er is een Haagse EU-agenda opgesteld met zes prioriteiten. In afstemming met BZK en de VNG worden Europese netwerken ingezet om specifiek Haagse Europese doelen te bereiken. Er is overleg met Genève en Wenen over mogelijke samenwerking tussen VN-steden.

Draagvlak in de stad

Met het programma de Haagse Brug worden Hagenaars en expats gemobiliseerd om met elkaar in contact te komen, elkaar te informeren over Den Haag Internationale Stad van Vrede en Recht en stadstrots te bevorderen. Ook de jaarlijkse Haagse Internationale Dag is een vast onderdeel van de Haagse Brug. De World Class The Hague creëert daarnaast een internationaal platform voor studenten, universiteiten en kennisinstellingen.

Internationale professionaliteit

Internationaal werken is een vak apart, vooral als het aankomt op internationale instellingen. Daarom ligt in de komende periode de nadruk op meer inhoudelijke denkkraft, samenwerking en synergie in de gemeentelijke aanpak van internationale zaken. Versterking van het internationaal concurrerende niveau vraagt tevens om doorpakken op wervingsgebied. We gaan meer accountmanagers inzetten, die inzicht hebben in marktontwikkelingen, nauwe relaties onderhouden met bestaande organisaties en bedrijven en helpen om nieuwe bedrijvigheid of vestigingen van de grond te tillen.

Kenniseconomie en Innovatie

Den Haag kent een aantal sterke economische clusters zoals de veiligheidssector, de ICT/telecom sector, de energiesector, de financiële en zakelijke dienstverlening, arbitrage, vrede en recht en de creatieve economie. Het zijn sectoren waar kennis en innovatie cruciale ontwikkelingsfactoren zijn. Het is daarom van groot belang dat Den Haag haar kennisinfrastructuur versterkt. Een goede samenwerking met en tussen kennisinstellingen in de regio, de universiteiten in het LDE-verband in het bijzonder maar ook de Hogescholen en ROC's in Den Haag moet vanzelfsprekend zijn. We zullen actief stimuleren dat nieuwe samenwerkingen tot stand komen, ook op terreinen waar Den Haag 'vanouds' misschien niet heel actief was. We zullen ook het bedrijfsleven in onze regio enerzijds en onderwijs- en kennisinstellingen van MBO tot WO anderzijds (nog) beter in staat stellen om tot kennisontwikkeling, innovatie en valorisatie te komen. Daarbij zal nauw worden samengewerkt met alle partners in de nabije regio en in de Metropoolregio/Zuidvleugel.

De clusters worden ook gefaciliteerd door de vestigingslocaties (bijv. het Beatrixkwartier) te verbeteren, op clusterontwikkeling gerichte acquisitie, door stimuleringsprogramma's op te zetten, door het organiseren van netwerkbijeenkomsten en door, naast het reeds gevestigd bedrijfsleven, ook volop ruimte te bieden aan jonge, creatieve ondernemers.

The Hague Security Delta

Nederland kan op het gebied van veiligheid – en in het bijzonder Cyber Security - haar internationale concurrentiepositie versterken en uitgroeien tot koploper in Europa. De HSD-Campus zal in 2015 verder worden uitgebouwd als landelijk innovatiecentrum voor veiligheid. Op 1 januari gaat de Cyber Security Academy van start. De projecten die met de eerste tranche van de stimuleringsregeling HSD mogelijk zijn gemaakt worden in 2015 afgerond. Daarnaast worden de projecten opgestart die uit de tweede tranche een bijdrage hebben gekregen opgestart.

Smart city

We ontwikkelen een programma op het gebied van de ICT-infrastructuur van Den Haag en toepassing van nieuwe technologieën op maatschappelijke terreinen als zorg, veiligheid en duurzaamheid. We stimuleren start-ups en buitenlandse ICT-bedrijven zich hier te vestigen. We verkennen de wenselijkheid en haalbaarheid van een telecom-campus en werking in het project Telecomroute samen met onderwijsinstellingen.

Kansen voor West (EFRO)

In 2014 is een nieuwe tranche van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling gestart. Hiermee is geld beschikbaar gekomen voor investeringen in innovatie en de koolstofarme economie. Met gerichte subsidies kunnen we projecten ondersteunen die hierin stappen willen zetten. Een nieuw instrument zijn de revolverende fondsen, dat zijn fondsen voor innovatieve projecten op het terrein van duurzame energie en stedelijke gebiedsontwikkeling. In plaats van een eenmalige impuls (subsidie) leiden revolverende fondsen tot een strategische investeringsstrategie. Den Haag doet hier al in de huidige programmaperiode ervaring mee op via de 'Jessica'-structuur. Het betreft hier de fondsen FRED voor stedelijke ontwikkeling en ED voor energie en duurzaamheid.

De stedelijke economie

Acquisitie en relatiebeleid

Het college zet sterk in op het behoud en de werving van bedrijven. Succesvolle acquisities bieden een noodzakelijk tegenwicht tegen de afnemende werkgelegenheid. Ook het relatiebeheer met bestaande Haagse bedrijfsleven is van groot belang. Bedrijven stellen het zeer op prijs als ze een goede relatie met de gemeente hebben en als alert en adequaat op hun wensen en klachten wordt gereageerd. De contacten met bedrijven vormen ook een belangrijke bron voor inzicht in de ontwikkelingen binnen de diverse sectoren en in de mogelijkheden voor acquisitie van nieuwe bedrijvigheid of congressen. We richten ons hierbij op de kantorenwerkgelegenheid in de sectoren energie, pensioenen & verzekeringen, ICT & telecom, veiligheid en de rijksoverheid, maar ook op de maakindustrie, detailhandel, hotelsector, restaurant en cafés, attracties en creatieve sector. We versterken het relatiebeheer en de acquisitiekracht, onder meer door de uitbreiding van het aantal accountmanagers. De WFIA (WestHolland Foreign Investment Agency) blijft bestaan als uitvoeringsorganisatie voor de internationale acquisitie van de stad Den Haag. Zij werkt daarbij nauw samen met de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij IQ, de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van provincie, steden en universiteiten op de topsectoren security, clean tech en life science.

Dienstverlening

Het Ondernemershuis aan de Vaillantlaan is in 2014 overgedragen aan een commerciële exploitant. De dienstverlening aan ondernemers wordt in samenwerking met de gemeente gecontinueerd. In afstemming met de werkgeverskoepels (VNO/NCW West en MKB Den Haag) zijn in 2014 de eerste ervaringen opgedaan met een Ondernemerspanel. In 2015 wordt dit instrument (enquête onder Haags bedrijfsleven) waar nodig aangescherpt en ingezet om signalen over het vestigingsklimaat en economische kansen op te vangen. In 2015 bevindt fase 3 van het project Red Tape (lastenverlichting en verlaging administratieve regeldruk) zich in een afrondend stadium. De gemeente Den Haag blijft continu in gesprek met de rijksoverheid rond regelgeving in medebewind om ook via deze weg de Haagse ondernemers meer ruimte te bieden om te ondernemen. De incidentele verlaging van de bovengrondse precario wordt in 2015 en 2016 doorgezet en per 1 januari 2017 wordt de bovengrondse precario volledig afgeschaft. De OZB-vrijstelling voor startende ondernemers wordt in 2015 voortgezet. We onderzoeken de mogelijkheid om startende ondernemers ook nog met andere belastingmaatregelen te ondersteunen.

Toerisme

Met jaarlijks 1,2 miljoen overnachtingen is Den Haag de tweede toeristische stad van Nederland. Eind 2013 is in de gemeenteraad de Kanskaart Toerisme vastgesteld waarin een strategie is uitgewerkt om verdere groei van toerisme in Den Haag te realiseren. Groei in toerisme betekent meer bezoekers die meer geld van buiten naar de stad brengen. Dit levert extra banen op, voor een belangrijk deel aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Om meer bezoekers te trekken gaan we de aantrekkelijkheid van de binnenstad en

Scheveningen versterken. We gaan het aanbod aan toeristische voorzieningen uitbreiden, meer (inter)nationaal aansprekende evenementen organiseren en meer congressen naar de stad trekken. Er wordt een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar de realisatie van een Royal Museum en een museum voor Vrede en Recht.

In de Kanskaart Toerisme zijn doelgroepen en doellanden gedefinieerd die voor Den Haag meeste groeipotentie met zich meebrengen en waarvan de interesses goed aansluiten op het aanbod in Den Haag. Als uitvoeringsorganisatie heeft Den Haag Marketing de opdracht om een groeiend aantal toeristen te verleiden Den Haag (meerdaags) te bezoeken. Daarbij zet Den Haag Marketing steeds meer in op online-marketing. De nieuwe toeristische website DenHaag.com zal in 2015 worden uitgebouwd.

Exploitanten van digitale schermen in de stad kunnen onder bepaalde voorwaarden gratis gebruik maken van kwalitatief hoogstaande beelden over attracties, cultuuraanbod en evenementen in de stad. Dit materiaal wordt wekelijks geactualiseerd. Stichting Marketing Haagse Binnenstad, Stichting Marketing Scheveningen en Stichting Beachresort Kijkduin verzorgen in hun gebieden regionale promotie en kleinschalige evenementen. De gemeentelijke draagt daar financieel aan bij, mits ook de ondernemers zelf voldoende middelen genereren. De inhoudelijke en organisatorische samenwerking en afstemming tussen de gebiedsstichtingen, Den Haag Marketing en de gemeente zal in 2015 verder worden geoptimaliseerd.

Toerisme Kuststrook

De Haagse kust is een belangrijke toeristische trekpleister. Om de aantrekkelijkheid van de kust te vergroten wordt in Scheveningen Bad en Haven en Kijkduin in de buitenruimte geïnvesteerd. We willen dat Scheveningen jaarrond aantrekkelijk is en acquireren actief op attracties en andere toeristische functies voor zowel Scheveningen-Bad als Haven. Om recreanten en sporters op het strand meer mogelijkheden te bieden wordt een start gemaakt met het ontwikkelen van het huidige gebied van het Beach Stadium met meer en andere strandsportfaciliteiten tot Beach City. De komst van de Volvo Ocean Race en het WK Beachvolleybal zullen samen met de partners in de stad ten volle worden benut om bezoekers te trekken en de aantrekkelijkheid van Scheveningen te promoten.

Binnenstad

Voor de periode 2014-2018 is op basis van het Binnenstadsplan 2010-2020 een nieuw uitvoeringsconvenant opgesteld. Hierin zijn de afspraken vastgelegd met de private partners verenigd in Stichting Binnenstad, met als doel om de binnenstad nog aantrekkelijker en economisch sterker te maken. Een voorbeeld is de versterking van de Noordelijke sfeergebieden, zoals Hofkwartier en Denneweg. In samenwerking met de ondernemers is gestart met communicatie over en meer aandacht hebben voor ondernemers bij het verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad. Hierbij gaat het vooral om een goede communicatie en gastvrijheid richting bezoekers van buiten.

Congresfunctie

Congressen zorgen naast substantiële bestedingen in de stad ook voor versterking en profilering van Haagse economische clusters, waarmee de acquisitie van bedrijven wordt ondersteund, netwerken worden uitgebreid, kennisuitwisseling en onderzoek worden bevorderd en investeringen worden aangetrokken. Uit onderzoek is gebleken dat Den Haag de potentie en de capaciteit heeft om als tweede congresstad van Nederland (na Amsterdam) verder uit te groeien. Voor 2015 ligt de prioriteit bij versterking en intensivering van de acquisitie (sales). Daarbij is er bijzondere aandacht voor de positionering van het The Hague Convention Bureau en de uitbreiding van de activiteiten van het bureau. Het college heeft voor de versterking van de congresfunctie een extra bedrag van gemiddeld € 1,75 mln. per jaar gereserveerd in de komende collegeperiode.

In juli 2013 is gestart met de renovatie van het World Forum Convention Centre (WFCC). De eerste noodzakelijke renovaties zijn uitgevoerd om het gebouw intern op internationaal niveau te kunnen laten functioneren met het oog op onder meer de Nucleaire top in maart 2014. Vanaf de tweede helft van 2014 gaan de grote bouwkundige werken en werkzaamheden van start.

Evenementen

Het evenementenbeleid wordt vernieuwd. We streven naar een uitgebalanceerd en kwalitatief goed jaarprogramma (soorten aanbod, periodes, doelgroepen, gebieden/locaties) en een strategische meerjarenplanning van grote, internationaal onderscheidende publiekstrekkingen. Deze zogeheten 'blockbusters' moeten Den Haag buiten de landsgrenzen in de spotlights zetten en grote aantallen bezoekers naar onze stad trekken. Slimme combinaties tussen evenementen en andere activiteiten, partijen en sectoren worden gestimuleerd. Dit stelt marktpartijen in de gelegenheid om arrangementen aan te bieden met een voor toeristen aantrekkelijk programma voor meerdaags verblijf. Eind 2015 zijn op de belangrijkste evenementenlocaties in de stad vaste voorzieningen voor elektriciteit en water gerealiseerd.

Detailhandel

In het nieuwe Actieprogramma Winkelstad wordt uitgewerkt waar en hoe de winkelstaten worden versterkt. Naast voortzetting van het huidige instrumentarium (winkelstraatmanagers, gebiedsondersteuning, etc.) worden hierin ook nieuwe accenten gelegd, bijvoorbeeld op het gebied van veilig ondernemen, ambulante handel en private (thema)markten, openbare ruimte en parkeren. Extra aandacht wordt besteed aan de Leyweg. Om als detailhandel te blijven voldoen aan de veranderende wensen van de consument is het belangrijk om in te spelen op nieuwe technologieën en online media. Hiertoe wordt een programma 'smart shopping' ontwikkeld. Indien de nieuwe permanente BIZ-wet in het parlement wordt aangenomen zal het college inzetten op uitbreiding, versterking en vernieuwing van het aantal BIZ'zen (Bedrijven Investeringszones). Er wordt een voorstel ontwikkeld op welke wijze de gemeente de initiatieven van ondernemers wil faciliteren, ondersteunen en stimuleren. Naar verwachting zal eind 2014 de overkoepelende Nota markten, straathandel en kiosken aan het college worden voorgelegd waarna uitvoering ervan in 2015 zal plaatsvinden. Deze nota geeft duidelijkheid over het beleid met betrekking tot deze specifieke vormen van handel en hoe de gemeente meer ruimte wil bieden aan ondernemers. Ook wordt een aparte regeling ontwikkeld om private markten mogelijk te maken. Daarnaast loopt de aanpak van de Haagse Markt door in 2015.

Horeca en hotels

Een gevarieerd en eigentijds horeca-aanbod draagt bij aan een prettig woon- en vestigingsklimaat, bevordert toeristisch bezoek en biedt de stad werkgelegenheid, met name aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De gemeente zet in op kwaliteit en versterking van het aanbod, gebiedsgerichte benadering en ruimte voor ondernemerschap. Naar verwachting wordt begin 2015 het horecabeleid voor de komende jaren vastgesteld. Het hotelbeleid van Den Haag, Check in The Hague (2013), is gepositioneerd binnen de grotere kaders van de internationale, economische en toeristische ambities van de stad. De gemeente wil initiatieven die bijdragen aan een verder diversificatie van overnachtingsmogelijkheden in de toeristische kerngebieden (binnenstad en Scheveningen) faciliteren. Substantiële uitbreiding van het aantal hotelkamers wordt alleen ondersteund indien er marktruimte bestaat voor het betreffende hotelinitiatief of het initiatief zorgt voor extra (aanvullende) marktvraag. Bijvoorbeeld bijzondere en kleinschalige formules (zoals boutiquehotels) of een internationale keten die nog niet in Den Haag gevestigd is.

Creatieve stad

Den Haag moet aantrekkelijker worden voor creatieve, innovatieve ondernemers en talenten. Het programma Creatieve Stad zal daarom worden geïntensiverd. Het zal zich meer gaan richten op het bevorderen van innovatie en op het aanpakken maatschappelijke uitdagingen die bij een stad van Vrede en Recht horen en op kruisbestuiving tussen creatieve ondernemers, het Haagse bedrijfsleven en de internationale instituten en NGO's. De gemeente verbindt de betrokken partijen en daagt ze uit. Ook zal aandacht worden besteed aan belangrijke randvoorwaarden zoals ontwikkelingstrajecten, huisvesting, open labs, het uitgaansklimaat en evenementen. Over de uitgangspunten en doelstellingen van het nieuwe programma Creatieve Stad zullen we de raad nog in 2014 informeren.

Kantorenbeleid

Circa 600.000 m² kantoren staat leeg (13%). De doelstelling is om elk jaar minstens 50.000 m² leegstaande kantoren te transformeren naar andere functies. Daarbij wordt met name ingezet op binnenstedelijk wonen. Zie ook de tekst bij het programma Wonen en Duurzaamheid. Met vastgoedeigenaren en -gebruikers (kantoren, bedrijven, winkels) wordt gewerkt aan de kwaliteit van kantorenlocaties. Voor een aantal specifieke gebieden wordt een gezamenlijk strategisch plan gemaakt om te komen tot duurzame vastgoed- en locatiekwaliteit, resulterend in op peil blijvende of stijgende vastgoedwaarden, hoge bezettingsgraad van het vastgoed en goed functionerende gebruikers. We brengen die partijen samen die het verschil kunnen maken. Daarmee faciliteren we trends als het nieuwe werken, ontwikkeling van kleinschaliger, flexibele bedrijfsorganisaties, netwerkeconomie en de vraag naar centrumstedelijke, multimodaal ontsloten toplocaties.

Bedrijfsruimte en bedrijventerreinen

Om te zorgen dat er voldoende betaalbare bedrijfshuisvesting is voor bijvoorbeeld de maakindustrie zetten we het Actieprogramma Kleinschalige Bedrijfshuisvesting voort. Kansrijke locaties voor kleinschalige bedrijfsruimte worden onder de aandacht gebracht van potentiële ontwikkelaars en beleggers. Het Fonds Ruimtelijke Economie Den Haag (FRED) biedt financieringsmogelijkheden voor kleinschalige bedrijfsruimte en zal in 2015 worden aangevuld. Vanaf 1 januari 2015 is Steenworp (vestigingsadviseurs Haaglanden) ondergebracht bij de gemeente Den Haag. De intentie is dat Steenworp net als de afgelopen jaren ook voor andere gemeenten in onze regio blijft werken. In 2015 zal de laatste fase van de verduurzaming van het bedrijventerrein Zichtenburg, Kerketuinen, Dekkershoek worden afgerond.

Industrieschappen

Het Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP) richt zich in 2015 op de uitgifte van de laatste kavels op bedrijventerrein Wateringse Veld. Op businesspark Hoornwijk moet alleen het resterende gedeelte van de N-kavel nog ontwikkeld worden. Dit zal na de realisatie van de Rotterdamsebaan plaatsvinden (vanaf 2018). Op het gebied van herstructurering is het IPP actief in de Landtong in de Plaspoelpolder in Rijswijk, waar project Harbour Village voor het MKB wordt ontwikkeld. Medio 2014 vindt daar de gronduitgifte van de 1e fase plaats. De 2e fase volgt daarna, in 2015 of later. IPP werkt in 2014 en 2015 verder aan de verhuur en verkoop van de gebouwen. In regionaal verband zal de gezamenlijke marketing en acquisitie van Businesspark Haaglanden haar meerwaarde moeten gaan bewijzen bij de uitgifte van bedrijventerreinen.

Het bedrijvenschap Harnaschpolder, oorspronkelijk een gemeenschappelijke regeling tussen Delft, Midden-Delfland en Den Haag, is thans een regeling waarin Den Haag en Midden-Delfland participeren. De looptijd van het plan is gelijk aan de laatste uitgaven. Deze lopen door tot 2020. De totale oppervlakte bedraagt circa 50 hectare, waarvan volgens de huidige plannen nog circa 44 hectare (inclusief zelfrealisatoren) gerealiseerd moet worden.

Binnenstad

Gecontinueerd wordt de inzet op het gebied van wonen (meer woningen), detailhandel (winkeltop Nederland), smart shopping (toepassing nieuwe media en technologieën), verlichting, marketing (beste binnenstad 2013-2015), evenementen, basisvoorwaarden schoon, heel, veilig en bereikbaarheid en het beleid van internationale winkelstad. In 2015 wordt de herinrichting van de Grote Marktstraat afgerond en zijn de belangrijkste bouwprojecten opgeleverd. Bijzondere aandacht gaat uit naar de stadsentrees, namelijk de beide stationslocaties en ingangsroutes naar de binnenstad. Daarnaast wordt ingezet op versterking van leefbaarheid, veiligheid en aantrekkingskracht van het Oude Centrum. Voor Kerkplein, Prinsestraat en Noordeinde wordt gekeken naar verbetering van de buitenruimte, verkeer en parkeren.

Zeehavens

Scheveningen haven is en blijft een haven. De haven van Scheveningen is een belangrijke motor voor de Haagse economie. De afgelopen periode zijn er veel plannen gemaakt voor de toekomst. De komende periode zal ook de economische en maritieme functie van de haven weer volop in de belangstelling komen. De haven is naast een economische peiler ook een unieke cultuurdrager voor de stad, bedrijvigheid en toerisme zijn belangrijk voor de werkgelegenheid. Een oriëntatie op de versterking van de maritieme en

economische functie is gestart. Eerste kwartaal 2015 zal het resultaat hiervan aan de raad worden gepresenteerd in de notitie "Scheveningen haven, is en blijft haven". Een evenwicht tussen werken, water en wonen, wordt gezocht waarbij het maritieme economisch belang zwaar weegt. De gemeente draagt zorg voor het exploiteren, bevorderen, ontwikkelen en in stand houden van de zeehaven. In de eerste haven (vissersgedeelte) wordt in 2015 het gedeelte werkhaven (inclusief de bedrijfskade bij de Visafslag) vernieuwd. Verder wordt onderzocht op welke wijze de fenders (rubberen stootblokken) in de kademuren vernieuwd kunnen worden. In de tweede haven (jachthaven) zal de calamiteitensteiger worden vernieuwd ten behoeve van het Havenbedrijf, de KNRM en andere gebruikers. Daarnaast worden twee extra gangways (incl. toegangsregistratie en verlichting) geplaatst om de veiligheid van de steigers te verbeteren. Bestaande verlichting wordt vervangen door LED-verlichting. In de derde haven (voormalige Norfolkhaven) worden de damwanden vervangen. Ook wordt in 2015 een brug over De Pijp aangelegd, de havenontvangstinstallatie voor scheepsafval verplaatst en een groot aantal kleine verbeteringen doorgevoerd om de kwaliteit van de zeehaven te verbeteren.

Citymarketing

Citymarketing wordt ingezet als gerichte aanvulling op andere beleidsprogramma's van de gemeente en activiteiten van partijen in de stad. Het is primair gericht op het imago van de stad als Internationale Stad van Vrede en Recht met een vijfsterrenkwaliteit van leven, en verder op het imago van Den Haag als woonstad, zakenstad, studentenstad en toeristenstad. De citymarketing is erop gericht Den Haag sterk te profileren in samenwerking met partners om zo bewoners, bedrijven, bezoekers, studenten en internationale organisaties aan te trekken en te binden aan de stad. Met als beoogd effect een economische spin-off waar elke Hagenaar van profiteert. De Citymarketingvisie 2011-2015 vormt de basis voor alle activiteiten.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

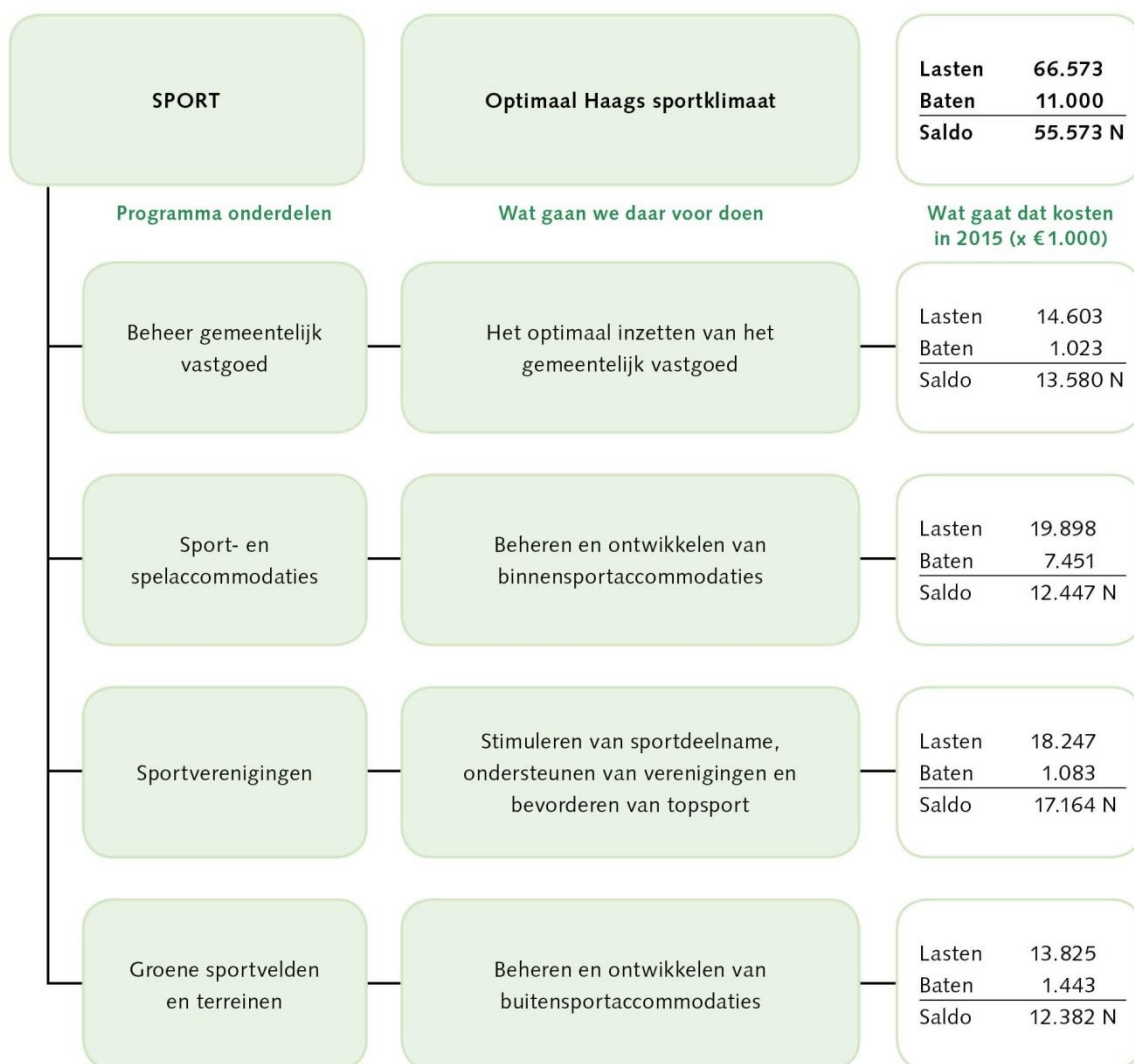
<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	77.782	72.580	30.600	21.831	21.831
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	77.782	72.580	30.600	21.831	21.831
Autonome ontwikkelingen	382-	383-	388-	388-	388-
Maatregelen coalitie-akkoord	-	84-	129-	171-	201-
Nieuw beleid	-	13.300	14.300	14.300	12.800
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	3.960-	590-	590-	590-	590-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	13.094	9.189	7.708	50.365	50.362
Totaal lasten	86.533	94.012	51.501	40.347	38.814

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	26.088	40.949	10.535	1.813	1.813
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	26.088	40.949	10.535	1.813	1.813
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitie-akkoord	436	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	1.074	2.153-	4.061-	590-	590-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	6.909	9.026	7.543	50.326	50.326
Totaal baten	34.507	47.822	14.018	6.549	6.549

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
BR Wervingsfonds 3273	3029	1.196	0	0	1.196
Reserve Overcommitting	3448	8.067	0	3.313	4.754
Fonds Economische Structuurversterking	ntb	0	5.000	5.000	0
BR Stadseconomie	7304	1.686	0	1.686	0
BR World Forum Convention Center	7307	9.929	7.438	15.025	2.342
		20.878	7.438	20.025	8.292

2.12. Programma Sport

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Topindicator	Nulmeting 2009	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
% sportdeelname totaal Den Haag	54%	57%	63%	63%	63%	63%	63%

Bron: Stadsenquête, RSO

Doel van het programma Sport is dat zo veel mogelijk Hagenaars regelmatig en intensief sporten op een prettige verantwoorde manier en bij voorkeur in georganiseerd verband. Sport brengt immers mensen bij elkaar, activeert en draagt bij aan een gezonde leefstijl. Sportaccommodaties en sportverenigingen zijn ontmoetingsplaatsen bij uitstek en bieden een sociale structuur. Deze maatschappelijke rol kan worden vergroot als verenigingen en hun accommodaties zich doorontwikkelen tot buurthuis voor jong en oud. Daarnaast versterken topsportprestaties en evenementen het positieve beeld van de stad.

De huidige sportnota 'Den Haag naar Olympisch niveau 2010-2014' loopt in 2014 af. Begin 2015 zal een voorstel voor een nieuw beleidskader gedaan worden.

De gemeente organiseert haar aanpak langs drie pijlers:

- Sport- en spelaccommodaties; binnensport;

- Sportverenigingen;
- Groene sportvelden en terreinen; buitensport.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Sport- en spelaccommodaties; binnensport

De gemeente exploiteert zeven zwembaden en zestien sporthallen. De gemeentelijke zwembaden worden gebruikt voor onder andere wedstrijdzwemmen, waterpolo, recreatief zwemmen, leswemmen en schoolzwemmen. Voor de zwembaden en sporthallen zijn meerjarige onderhoudsplannen. Hierin is veel aandacht voor energiebesparende maatregelen en de toepassing van duurzame materialen. Door dit onderhoud blijven de kwaliteit van accommodaties, waaronder de (sociale) veiligheid, de toegankelijkheid en de bruikbaarheid, op een goed niveau gehandhaafd. In de begroting zijn de komende jaren middelen vrijgemaakt zodat de tarieven voor sporthallen en het recreatief zwemmen op hetzelfde niveau gehandhaafd kunnen worden. Op deze manier wordt een stimulans gegeven om deze voorzieningen optimaal te blijven gebruiken.

De nieuw te bouwen Sportcampus Zuiderpark is een gezamenlijk initiatief. Samen met de Haagse Hogeschool wordt gewerkt aan de realisatie van een internationaal aansprekende (top)sport- en onderwijsvoorziening. De sportvoorzieningen bestaan uit een topsporthal, een dubbele breedtesporthal, een turnhal, een beachhal, een dojo, danszaal en vier gymzalen. Het onderwijscluster bestaat uit een doorlopende leerlijn van MBO (ROC Mondriaan, Sport en Bewegen), HBO (Haagse Hogeschool, academie voor sportstudies) en universiteiten (TU Delft, VU Amsterdam). De eerste paal van de Sportcampus zal eind 2014 de grond ingaan en de oplevering is medio 2016 gepland.

Sportverenigingen

Maatschappelijk sterke sportverenigingen

De Haagse sportverenigingen met hun vele vrijwilligers vervullen een belangrijke rol in de civil society. De sportvereniging is de ontmoetingsplek bij uitstek waar Hagenaars actief kunnen zijn en hun steentje kunnen bijdragen aan de samenleving. De gemeente ondersteunt Haagse sportverenigingen zowel vraaggericht als proactief. Door het gemeentelijke vitaliteitsonderzoek onder alle Haagse sportverenigingen kan de gemeente sportverenigingen op maat ondersteunen. De helpdesk voor sportverenigingen organiseert expertmeetings, themabijeenkomsten, cursussen en netwerkbijeenkomsten om hun kennis, deskundigheid en netwerk te vergroten. In een digitale nieuwsbrief krijgen verenigingen regelmatig nuttige actuele informatie.

De gemeente wil de maatschappelijke functie van sportverenigingen verder versterken. Hiervoor is de gemeente gestart met een aanpak 'het Buurthuis van de Toekomst'. Door accommodaties efficiënter te benutten voor sport, welzijn, zorg en onderwijs en meer samenwerking te stimuleren tussen organisaties in de wijk, kunnen meer burgers worden bereikt. Het succesvolle concept van het Buurthuis van de Toekomst wordt verder uitgebouwd. Sportverenigingen kunnen subsidie aanvragen om de accommodatie te verbeteren en worden begeleid bij het opstellen en uitvoeren van een maatschappelijk plan.

Sportdeelname

De ambities van de gemeentelijke sportnota 'Den Haag naar Olympisch Niveau 2011-2014' zijn gebaseerd op het Olympisch Plan. Het ambitieniveau is ook terug te zien in de streefwaarden van de topindicator uit de programmabegroting. De ambitie is een stijging van de sportdeelname in Den Haag tot 63%. De cijfers uit de Stadsenquête van de afgelopen jaren laten echter zien dat de sportdeelname min of meer stabiel blijft tussen de 58% en 60%. Gedragsbeïnvloeding door de gemeente, landelijke en lokale partijen vergt kennelijk meer tijd en heeft slechts beperkte invloed op het directe gedrag van volwassenen, dat al is verankerd. In het digitale tijdperk staan bewegen en sport bovendien permanent onder druk. Deze tendens, waarbij de sportdeelnamecijfers eerder stabiliseren dan stijgen, is ook landelijk waarneembaar. Per levensfase worden de belangrijkste partners in stelling gebracht: scholen, sportverenigingen, commerciële aanbieders en intermediaire organisaties. De gemeente neemt hierin de regie.

Jong geleerd is oud gedaan. Door de jeugd van jongs af aan te laten kennismaken met sport leren zij een duurzame sportieve leefstijl aan. De gemeente investeert in kennismaking met sport en sportverenigingen dicht bij huis voor kinderen en jongeren. In 2015 wordt de inzet van schoolsportcoördinatoren op ruim 80 scholen in het primair onderwijs en 16 scholen in het voortgezet onderwijs gecontinueerd. De schoolsportcoördinatoren organiseren een dagelijks sportaanbod na schooltijd. Op meer dan 20 scholen ook specifiek voor kinderen met motorische achterstanden in een aparte club, 'Club Extra'. Daarnaast worden in 2015 55 sportverenigingen ondersteund met een jeugdsportcoördinator, die trainingen aanbiedt op de scholen en de sportvereniging helpt bij het werven en begeleiden van jeugd. Op ten minste 15 pleinen in Den Haag worden buurtsportcoaches ingezet die sportactiviteiten aanbieden. Al deze functies worden voor 40% meegefinancierd door het rijk in het kader van de structurele regeling Brede Impuls Combinatiefuncties. Voor de periode na 2015 is de gemeentelijke cofinanciering structureel opgenomen in de begroting waarmee de inzet van de combinatiefuncties is gewaarborgd.

Met ondersteuning van de gemeente worden verschillende sportevenementen georganiseerd zoals schoolsporttoernooien, de Nationale Sportweek en de Haagse Schoolsport Olympiade. Deze activiteiten zullen in 2015 vooral in het teken staan van het WK beachvolleybal dat plaatsvindt in Den Haag. Dit betekent onder andere aandacht voor schooltoernooien, een stadsbreed beachvolleybaltoernooi en clinics op scholen en op beachcourts in de stad. De jeugdsportcoördinatoren worden door de NeVoBo speciaal hiervoor opgeleid. Daarnaast ondersteunen we in de Schilderswijk, in Duindorp en in Transvaal de Haagse Sporttuinen, waar scholen op een multifunctioneel sportcomplex gezamenlijk laagdrempelige sportactiviteiten organiseren samen met sportverenigingen. In Moerwijk start vanaf 1 augustus 2014 een nieuwe sporttuin bij de brede buurtschool. In Laak en Escamp ondersteunen we samenwerking van scholen met de schoolsportclub SCOOL en het Bouwlust Schoolsportteam. In de Stationsbuurt start in augustus 2014 een nieuw samenwerkingsverband voor laagdrempelig sporten bij het Deltaplantsoen. Ook de schoolsportclubs in het speciaal onderwijs blijven we ondersteunen.

De gemeente investeert in sportstimuleringsprojecten om meer volwassenen, senioren en kwetsbare groepen zoals Hagenaars met een beperking of met overgewicht te verleiden te gaan sporten. Zo worden sportverenigingen ondersteund om maatwerk te bieden aan onvoldoende actieve volwassenen, mensen met overgewicht, 55-plussers en Hagenaars met een beperking. Hiervoor wordt onder andere de regeling Brede Impuls Combinatiefuncties ingezet. Door de Brede Impuls organiseren buurtsportcoaches in 2015 bij ongeveer 15 sportorganisaties speciale programma's en helpen ze de clubs zich te versterken op het volwassenen- en seniorenbeleid en het verhogen van het aantal actieve vrijwilligers dat zich binnen de vereniging inzet voor deze doelgroepen. Ook lopen in 2015 de pilots door in de Schilderswijk, Moerwijk en Laak waarbij buurtsportcoaches samen met gezondheidsorganisaties op zoek gaan naar succesvolle aanpakken om mensen met gezondheidsachterstanden te stimuleren meer te gaan bewegen en sporten.

Voor mensen met een beperking worden diverse samenwerkingen met de belangrijkste zorg- en cliëntenorganisaties voor mensen met een beperking (MEE, Sophia Revalidatie, Middin, Ned. Ver. Voor Autisme) en een aantal sportorganisaties voortgezet. Hierdoor weten vraag en aanbod elkaar beter te vinden, onder ander via de bewegcoach, een loket om individuele Hagenaars met een beperking te bemiddelen naar passende sportactiviteiten.

Voor 55-plussers worden via een gerichte Senior Actief aanpak per wijk in een samenwerking met diverse ouderen-, welzijns-, sport- en zorgorganisaties sportstimuleringsprojecten opgezet. Daarnaast kent Den Haag 7 fitplaatsen en 4 Olga Commandeur-pleinen, sportieve voorzieningen met een openbaar karakter. De gemeente ondersteunt 55-plussers in hun gebruik van de voorzieningen via introductieprogramma's. Voor de 65-plussers zijn ook in 2015 Meer Bewegen voor Ouderen- programma's bij welzijnsorganisaties en cursussen valpreventie waar bewegen het belangrijkste onderdeel is.

Vanuit de rijksregeling 'Nationaal Actieplan Sport en Bewegen' zette Den Haag tussen 2011 - 2014 extra middelen in op de sportstimulering van te weinig actieve Hagenaars in alle levensfasen via het Haags

actieplan 'Sportief Gezond'. Vanaf 2015 worden de succesvolle aanpakken hieruit voortgezet via de Brede Impuls Combinatiefuncties en via de middelen uit het coalitieakkoord voor het uitbouwen van het buurthuis van de toekomst en de ondersteuning van sportverenigingen. Dit geldt onder andere voor de aanpakken rond mensen met een beperking, kinderen met motorische achterstanden, de ondersteuning van verenigingen om activiteiten voor nieuwe kwetsbare doelgroepen te realiseren (senioren, mensen met overgewicht) en de gehanteerde vitaliteitsaanpak voor volwassenen op de werkvloer.

Topsport

In 2015 staat de doorontwikkeling van de Haagse topsport centraal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de evaluatie van de Haagse Topsportvisie en de Plannen van Aanpak 2008-2010 en 2010-2014. Den Haag wil inzetten op het blijvend stimuleren van de Haagse topsport, in aansluiting op de ontwikkelingen op nationaal niveau, die onder regie van koepelorganisatie NOC*NSF kiezen voor focussporten en het continueren van Centra voor Topsport en Onderwijs en Nationale Training Centra. Er is na 2015 jaarlijks € 1,8 mln. euro structureel beschikbaar voor de vier topsportpijlers: begeleiding en ondersteuning talenten en topsporters, topsportverenigingen, acquisitie en organisatie van topsportevenementen en initiëring van de realisatie van (top)sportaccommodaties. Afhankelijk van hun vraag en status krijgen zij toegang tot ondersteuning bij opleiding, huisvesting en medische begeleiding. In het uitwisselen van kennis en expertise rondom begeleiding van individuele sporters werken we nauw samen met Rotterdam in het Olympisch Netwerk Zuid-Holland.

Topsportevenementen

Na het WK hockey staan in 2015 de Pit Stop Volvo Ocean Race en het WK beachvolleybal centraal. Den Haag is in 1 jaar hostcity van 3 evenementen van wereldformaat. De komst van de vloot van de Volvo Ocean Race voor 24 uur in de haven van Scheveningen geeft de stad de mogelijkheid om zich te profileren als wereldstad aan zee, met een zeezeilhaven op niveau. Exact een week later start het WK beachvolleybal, dat met de Hofvijver als unieke speellocatie een excellente mogelijkheid geeft om Den Haag opnieuw internationaal te profileren, met aandacht voor zowel de stad voor als achter de duinen. Naast het toernooi voor de topteams zal beachvolleybal ook op vele andere plekken in de stad herkenbaar zijn. Zo wordt een poging gedaan om parallel aan het WK 's werelds grootste breedtesport beachvolleybal toernooi ooit te organiseren op meer dan 500 velden op het Haagse strand. Maar ook op scholen en pleinen, in wijken, bij verenigingen, zal beachvolleybal als sport beleefd kunnen worden door alle Hagenaars. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaringen van het WK Hockey. Daarnaast worden in 2015 de jaarlijks terugkerende topsportevenementen georganiseerd, waaronder de North Sea Regatta, het ATP Tennis Toernooi: Sport-1 Open en de City-Pier-City Loop. Voor de grootschalige sportevenementen is ondersteuning beschikbaar via het Olympisch Fonds, zodat in de lijn van het topsportbeleid continu kan worden gewerkt aan het verwerven van EK's en WK's naar de stad.

Groene sportvelden en terreinen

De gemeente streeft naar betere sportvoorzieningen door onder andere nieuwbouw en subsidies aan verenigingen voor verbetering van verenigingsaccommodaties. Door aanleg van kunstgrasvelden en het beschikbaar maken van enkele sportparken ontstaat een betere bespeelbaarheid en benutting van de sportvelden en kan de capaciteit voor hockey worden vergroot. Tevens zal in 2015 met de hockeyclubs en hockeybond overleg plaatsvinden over de haalbaarheid van een publieksfaciliteit/stadion voor tophockeywedstrijden.

In 2015 zal de tweede fase van de herindeling van de sportvelden Zuiderpark plaatsvinden en de verbeteringen van het sportcomplex worden gerealiseerd. Afhankelijk van overleg met sportverenigingen en een marktpartij wordt gestart met de herontwikkeling van de sportparken Noordweg (SVH en HCWV) en Leyweg (Celeritas).

De gemeente ondersteunt sportverenigingen met de regeling 'Investeringssubsidie Accommodaties Sportverenigingen' om achterstallig onderhoud, regulier onderhoud en de aanpassingen in het kader van Buurthuis van de Toekomst van clubgebouwen te kunnen doen. Voor heel Den Haag ontwikkelen we

laagdrempelige sportaccommodaties, zoals Richard Krajicek Playgrounds, Cruyffcourts, Beachcourts en Sporttuinen.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Autonome ontwikkelingen	337-	343-	343-	343-	343-
Maatregelen coalitieakkoord	-	328-	398-	465-	512-
Nieuw beleid	-	3.700	9.100	6.700	7.050
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	4.446-	4.691-	529	500	750
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.403	842	887	824	406
Totaal lasten	68.750	66.573	66.916	64.018	64.153

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	280-	280-	280-	280-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	1.866-	5.492-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	1.651	180	232	170	27
Totaal baten	18.428	11.000	10.243	10.173	10.030

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Reserve olympisch fonds	6255	1.292	0	955	337
		1.291	0	955	336

2.13. Programma Verkeer en Milieu

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

VERKEER EN MILIEU	Waarborgen bereikbaarheid Den Haag en verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving en milieu	Lasten 110.814 Baten 70.699 Saldo 40.115 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x € 1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 80 Baten 0 Saldo 80 N
Aanleg wegen, straten en pleinen	Investeren in de verkeerinfrastructuur om de bereikbaarheid van de stad te vergroten	Lasten 21.625 Baten 6.500 Saldo 15.125 N
Verkeersmaatregelen	Opwaarderen van de Haagse hoofdstructuur; Bevorderen van de duurzame bereikbaarheid van Den Haag	Lasten 19.499 Baten 8.983 Saldo 10.516 N
Verkeersmanagement	Het optimaal en verkeersveilig geleiden van alle verkeersstromen in en om de stad	Lasten 7.019 Baten 0 Saldo 7.019 N
Parkeren op straat	Zorgen voor voldoende parkeerplaatsen in de openbare ruimte	Lasten 37.086 Baten 976 Saldo 36.110 N
Parkeergarages	Het verantwoorden van de lasten en het beheer van de parkeergarages die in eigendom zijn van de gemeente	Lasten 1.234 Baten 0 Saldo 1.234 N
Baten parkeerbelasting	Innen van diverse parkeerbelastingen	Lasten 0 Baten 44.318 Saldo -44.318 V

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
Groei aandeel openbaar vervoer	Netwerk Randstadrail, betere kwaliteit haltes en stations, bevorderen vervoersmanagement, aanleggen P+R plaatsen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>3.161</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>294</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.867 N</td></tr> </table>	Lasten	3.161	Baten	294	Saldo	2.867 N
Lasten	3.161							
Baten	294							
Saldo	2.867 N							
Milieueducatie (exclusief stadsboerderij)	Vergroten kennis en geven van handelingsperspectief over natuur- en milieuthema's	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>3.158</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>381</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.777 N</td></tr> </table>	Lasten	3.158	Baten	381	Saldo	2.777 N
Lasten	3.158							
Baten	381							
Saldo	2.777 N							
Milieubeleid en milieubeheer	Duurzaam verbeteren van de kwaliteit van de woon- en werk- en leefomgeving	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>2.669</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>248</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.421 N</td></tr> </table>	Lasten	2.669	Baten	248	Saldo	2.421 N
Lasten	2.669							
Baten	248							
Saldo	2.421 N							
Bestrijding geluidshinder	Minder structurele geluidsoverlast door bedrijven en verkeer	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>204</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>204 N</td></tr> </table>	Lasten	204	Baten	0	Saldo	204 N
Lasten	204							
Baten	0							
Saldo	204 N							
Milieuvergunningen	Beschermen van de leefomgeving tegen milieu-verstorende activiteiten	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>5.533</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>5.533 N</td></tr> </table>	Lasten	5.533	Baten	0	Saldo	5.533 N
Lasten	5.533							
Baten	0							
Saldo	5.533 N							
Bodembescherming en bodemsanering	Saneren of beheersen van alle bodemverontreiniging met risico's	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>9.547</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>9.000</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>547 N</td></tr> </table>	Lasten	9.547	Baten	9.000	Saldo	547 N
Lasten	9.547							
Baten	9.000							
Saldo	547 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Den Haag groeit. Er komen meer inwoners en bezoekers bij. Dit brengt een toename van het verkeer met zich mee en vraagt scherpe keuzes om onze stad goed bereikbaar te houden. De bereikbaarheid van de toplocaties (voor de stedelijke economie) waar de meeste plaats is voor ruimtelijke ontwikkelingen, heeft onverminderd de aandacht van het bestuur. De bereikbaarheid van toplocaties moet worden versterkt zonder dat dit ten koste gaat van de leefbaarheid in de kwetsbare woon- en verblijfsgebieden in de stad. Daarom wordt onder het motto 'bewust kiezen, slim organiseren' gestreefd naar een duurzame en gezonde stad waarbij een optimale balans wordt gezocht tussen de verschillende vervoerswijzen, en het gebruik van openbaar vervoer en fiets groeit ten opzichte van het autogebruik. Dit streven sluit aan bij de ambitie om de luchtkwaliteit in de stad te verbeteren en in 2040 klimaat-neutrale stad te zijn. Vroegtijdige communicatie

met bewoners en ondernemers bij wegwerkzaamheden moet helpen aan een goede verkenning van mogelijkheden voor co-creatie bij de aanpak van knelpunten.

Den Haag streeft naar een gezond milieu en een duurzame stad waarin het goed wonen, werken en recreëren is. De kwaliteit van het milieu en de mate van duurzaamheid heeft een directe relatie met de gezondheid van mensen, de staat van de natuur en de mogelijkheden voor sociale, economische en stedenbouwkundige ontwikkeling. Om een goede milieukwaliteit te kunnen behouden en te bevorderen heeft Den Haag instrumenten ter beschikking op grond van landelijk wet- en regelgeving, ten aanzien van bijvoorbeeld lucht, geluid, bodem, externe veiligheid, milieueffectrapportages, vergunning en handhaving. Op andere terreinen zoals klimaatbeleid, duurzaamheidsparagrafen in ruimtelijke plannen, milieueducatie en -participatie zijn eigen Haagse ambities leidend. De nota "Den Haag maakt het duurzaam" (RIS 269129) geeft een overzicht van het Haags milieu- en duurzaamheidsbeleid.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Reistijdenmatrix van verkeersstromen						
Gemiddelde traject snelheid auto:						
Regionaal hoofdwegen min 35-40 km/uur	63%	>68%	>71%	>74%	>77%	>80%
Stedelijke hoofdwegen min 20-25 km/uur	74%	>75%	>77%	>79%	>81%	>83%
Reistijd stadsrand tot toplocaties in minuten	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid

Bron: Nationaal Databestand Wegverkeersgegevens

*Als de gewenste traject snelheden worden gehaald, zijn de toplocaties binnen de gestelde reistijden bereikbaar. De reistijden zelf zijn niet gemeten, omdat deze niet over de gehele lengte van de voorkeursroutes naar de toplocaties beschikbaar zijn.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Het aantal buurten met een parkeerdruk van meer dan 90%	28	18	16	15	14	13

Bron: tellingen gemeente Den Haag.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Vervoerswijze van Haagse burgers,						
% verplaatsingen per categorie						
Auto	32	31,7	31,4	31,1	30,9	30,6
Openbaar Vervoer	18	18,2	18,4	18,6	18,8	19,0
Fiets	17	17,1	17,2	17,2	17,3	17,4
Lopen	33	33,0	33,0	33,0	33,0	33,0

Bron: Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OviN) van het CBS.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersmaatregelen

Aanpassingen aan de hoofdwegenstructuur

De gemeente richt zich de komende periode allereerst op het opwaarderen van de hoofdstructuur. Wat de auto betreft gaat het daarbij vooral om de 'inprikkers' die het rijkswegennet verbinden met de stad. De voorbereiding van de Rotterdamsebaan is nagenoeg afgerond. In 2014 is gestart met uitvoerende werkzaamheden, die tot 2019 zullen duren. Vooruitlopend op het gereedkomen van Rotterdamsebaan wordt de Neherkade opgewaarderd. Kruisingen worden verruimd en gedeeltelijk ongelijkvloers gemaakt. De uitvoering daarvan is in 2014 gestart en het project zal in 2015 worden afgerond.

Rotterdamse Baan

De Rotterdamsebaan wordt de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrumring van Den Haag. De Rotterdamsebaan is bedoeld om de Haagse regio beter bereikbaar te maken voor autoverkeer. Automobilisten kunnen na realisatie van de Rotterdamsebaan gebruik maken van een extra verbinding tussen de A4, A13 en het centrum. Dit biedt een goed alternatief voor huidige routes door Leidschendam-Voorburg, Rijswijk of de Utrechtsebaan (A12), waardoor de dreiging van structurele problemen met de bereikbaarheid en leefbaarheid langs de stedelijke doorgangsroutes voor Den Haag en haar buurgemeenten Leidschendam-Voorburg en Rijswijk wordt weggenomen. In juni 2013 is het uitvoeringsbesluit genomen (RIS 259498) en in oktober 2013 zijn het Voorlopig Ontwerp (RIS264197) en het bestemmingsplan (RIS264198) vastgesteld. In 2014 en 2015 wordt gewerkt aan het bouwrijp maken van het gebied waar de Rotterdamsebaan komt te liggen. De Spoorboogweg als nieuwe verbinding tussen de Binckhorstlaan en de Regulusweg, zal worden aangelegd en de Regulusweg zal worden heringericht. In 2016 zal de hoofdaannemer starten met de bouw van de tunnel, zodat de Rotterdamsebaan in 2019 zal de voor het verkeer wordt opengesteld.

Neherkade

De Neherkade is een drukke verkeersader langs de Laakhaven en is onderdeel van de Centrumring. De doorstroming van het verkeer is slecht, de verkeersveiligheid laat te wensen over en het vormt een knelpunt op het gebied van luchtkwaliteit. Door de autonome verkeersgroei en de realisatie van de Rotterdamsebaan zouden, zonder ingrepen, deze problemen toenemen. Om de afwikkeling van het verwachte extra verkeer mogelijk te maken, en te voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen, wordt de Neherkade voorafgaande aan de Rotterdamsebaan aangepakt. In maart 2014 is gestart met de werkzaamheden. Naast het verbreden van de rijbanen worden bij het Leegwaterplein een onderdoorgang en een bovengrondse rotonde met tramoversteek gerealiseerd en wordt de fietsroute langs de Laakweg verbeterd. Eind 2015 is het werk gereed.

Schenkviaduct

Het Schenkviaduct nadert het einde van zijn technische levensduur. De technische toestand van het viaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht.

Wegennet om en in de stad

Als vervolg op de MIRT-verkenning Haaglanden en de verkenning Internationale Ring west, worden de komende jaren knelpunten op de Noordwestelijke Hoofdroute aangepakt. Het gaat daarbij om knelpunten rond de verkeersveiligheid, oversteekbaarheid, doorstroming en de leefbaarheid. De voorbereiding, waarbij een participatietraject wordt doorlopen, en uitvoering van de werkzaamheden zullen zeker nog tot 2017 duren.

Naast de inprikkers zal er de komende jaren werk worden gemaakt met aanpassingen aan het regionale en stedelijke hoofdwegennet. Zo worden, mede in het kader van Beter Benutten, de aansluiting

A4/Leidschendam en de Afrit Voorburg de komende jaren verbeterd. Hetzelfde geldt voor de Erasmusweg tussen de Beresteinlaan en de Leyweg, de rotonde Zeesluisweg, de parkeerroute Scheveningen, de kruising Duinstraat/Scheveningseweg en de Hoefkade. Naar de Schenkorridor en naar de Jurriaan Kokstraat/Gevers Deynootweg zullen verkenningen worden uitgevoerd.

Verkeersveiligheid

Richtinggevend is het Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2012-2015 (RIS 249913), waarin het verkeersveiligheidsbeleid van de gemeente Den Haag is vastgesteld. Dit beleid steunt op drie pijlers:

1. Preventief beleid, gericht op het voorkomen van verkeersongevallen
2. Subjectief beleid, gericht op verbetering van het veiligheidsgevoel op straat
3. Curatief beleid, gericht op de aanpak van blackspots, waar veel ongevallen gebeuren

De drie pijlers zijn vertaald naar zes speerpunten: herkenbare en veilige wegbeelden, verkeerseducatie en gedragsbeïnvloeding, veiligheid schoolomgeving, aanpak kleine verkeersknelpunten, herinrichting 30 km/u gebieden en de aanpak van blackspots. 2015 is het slotjaar van het Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2012-2015, en van het Uitvoeringsprogramma 2014-2015.

In 2015 worden drie risicovolle trajecten van een herkenbaar en daarmee veilig wegbeeld voorzien. Het betreft Kempstraat, Willem de Zwijgerlaan en de Fahrenheitstraat. Bij deze werkzaamheden wordt meegelift met herinrichtings- en/of rioleringswerkzaamheden. Op het gebied van snelheidshandhaving ondersteunt de gemeente de politie door snelheidsdisplays en wegkantradar in te zetten, om zo tot gedragsbeïnvloeding bij automobilisten te komen.

Verkeersregeling

Voor optimale en verkeersveilige verkeersstromen in en door de stad wordt met verkeersmanagement het verkeer geïnformeerd, geleid en gestuurd. Actuele verkeersgegevens, slimme verkeerslichten en 72 Dynamische Route Informatie Panelen (DRIP's) helpen hierbij. Bij verkeersdrukte en incidenten wordt met behulp van de DRIP's het verkeer geïnformeerd, beïnvloed en de juiste kant op gestuurd. De verkeersregelsценario's daarvoor worden continu verder ontwikkeld.

De verkeersregelininstallatie is het instrument om het verkeer daadwerkelijk te sturen. Een juist afgestelde installatie zorgt dat al het verkeer vlot en veilig de kruising passeert met zo min mogelijk stop- en optrekbewegingen. Bij drukte, incidenten of evenementen kunnen de verkeersregel-installaties in aanvulling op de boodschappen op de DRIP's de hoofdroutes zo lang mogelijk stromend houden door extra groen licht te geven. Dat bevordert de betrouwbaarheid van de reistijd in de spits en vergroot de aantrekkelijkheid van de hoofdroutes in de stad.

De verkeersregelininstallaties zijn gekoppeld aan de verkeerscentrale en kunnen zo in samenhang worden ingezet via regelsценario's en een netwerkmanagementsysteem. In 2014/2015 wordt tevens besluitvorming over een nieuwe verkeerscentrale voorbereid, mede in relatie tot de bewaking van de drie grote tunnels in de stad (Koningstunnel, Hubertustunnel en Rotterdamsebaan) en (benodigde) capaciteit bij andere overheden.

Parkeren

De bereikbaarheid van de stad is een belangrijke voorwaarde voor economische groei. Daarom wordt met de Haagse Nota Mobiliteit ingezet op een evenwichtige mobiliteitsgroei. Parkeerbeleid hoort daarbij en richt zich op het realiseren van voldoende parkeervoorzieningen, het bieden van zoveel mogelijk gemak bij het vinden van parkeerplaatsen en bij het betalen van parkeertarieven. Parkeren zorgt daarnaast voor het behoud van een aantrekkelijk woonklimaat. Daar waar de parkeerdruk te hoog is, wordt onderzocht of de invoering van betaald parkeren soelaas biedt. In 2015 wordt ingezet op een verdere verbetering van de dienstverlening door onder meer een volledige digitalisering en het waar mogelijk op kenteken zetten van alle parkeerproducten. Dat zorgt voor een groter gebruikersgemak en biedt mogelijkheden voor een efficiëntere handhaving.

Parkeren op straat

In de afgelopen jaren zijn in diverse woongebieden al meer dan 1.400 nieuwe parkeerplaatsen in woongebieden gerealiseerd. Voor nog eens 1.250 plaatsen zijn al besluiten genomen. Deze succesvolle aanpak, die voorheen bekend was onder de naam 'P2500', wordt voortgezet met een tweede tranche.

Inmiddels is daarvoor het programma 'Parkeren in Woongebieden 2014-2017' door de gemeenteraad vastgesteld (RIS 269544). Onderdeel van 'Parkeren in Woongebieden' (PiW) is het toevoegen van parkeerplaatsen in bestaande woonwijken met een parkeerdruk van boven de 90% op piekmomenten. In 2014-2015 zal de eerste tranche van projecten worden afgerond. Het betreft Laakkwartier-Oost, Oud-Leyenburg, en de Vruchtenbuurt waar ernstige tot zeer ernstige capaciteitstekorten bestaan. De projecten in Scheveningen en de Heesterbuurt waren al eerder afgerond. Voor de uitbreiding van de parkeer capaciteit in de Vruchtenbuurt wordt erop ingezet hieraan vorm te geven zonder dat er bomen langs de Laan van Meerdervoort hoeven te worden gekapt. In overleg met de buurtbewoners zal worden gezocht naar alternatieven die – overigens zonder bouw van een parkeergarage – in de parkeerbehoefte kunnen voorzien. Als dit desondanks niet mogelijk blijkt, zal het oorspronkelijke plan worden uitgevoerd.

Na realisatie van de parkeerplaatsen zal in deze wijken een regeling voor betaald parkeren worden ingevoerd. De combinatie van beide maatregelen zorgt ervoor dat de parkeerdruk in die woongebieden zal dalen tot onder de 90%. Nieuwe aandachtsgebieden die in de tweede tranche aan de orde komen zijn Be Zuidenhout-Oost, Bloemenbuurt-Oost, Rustenburg-Oostbroek en een aantal meer verspreid liggende herinrichtingsprojecten.

Parkeervoorzieningen

In sommige gebieden is er op maaiveld onvoldoende ruimte om voldoende parkeerplaatsen te realiseren. In die gebieden wordt onderzocht of (ondergrondse) gebouwde parkeervoorzieningen een oplossing kunnen bieden. Een parkeergarage onder de Allard Piersonlaan in het Laakkwartier bevindt zich in de ontwerpfase. Mogelijk moet ook in Oud-Leyenburg tot een dergelijke ingreep worden overgegaan. De gemeente gaat in de komende periode bekijken wat voor een definitieve parkeervoorziening er in plaats van de tijdelijke parkeergarage aan de Nieuwersluisstraat moet komen.

Los van het programma PiW wordt momenteel een automatische stalling voor 160 auto's gerealiseerd onder de gracht tussen de Noordwal en de Veenkade (in de omgeving van de Torenstraat).

Wat betreft de regulering van parkeren in winkelstraten zal worden gezocht naar een geschikte locatie voor een pilot met blauwe zones. Hieraan ligt de veronderstelling ten grondslag dat toepassing van blauwe zones in plaats van de huidige winkelstraatregelingen bijdraagt aan een beter ondernemersklimaat in deze straten. In de pilot zal worden onderzocht of dit zo is en of de kosten daarvan binnen de perken kunnen worden gehouden.

Muntloos parkeren

Muntloos parkeren is binnen de Gemeente Den Haag uitgerold. Alle automaten zijn omgebouwd van betalen met munten naar muntloos betalen. Klanten kunnen nu bij de automaten pinnen, chippen (tot eind 2014) en de creditcard gebruiken. Door de overgang naar muntloos parkeren is ook het gebruik van GSM parkeren verder gestegen. Op dit moment wordt 37% van de betalingen met de telefoon gedaan. Op 3 februari 2014 is in stadsdeel Laak betaald parkeren ingevoerd. Met bijna 19.000 betrokken huishoudens is dit de grootste invoering van betaald parkeren in de gemeente Den Haag. Parkeren ontvangt met regelmaat positieve reacties over de zichtbaar afgenomen parkeerdruk als gevolg van de invoering.

Programma fiets

In het Meerjarenprogramma Fiets 2015-2018 zet de gemeente de ambities voort om ruim baan te geven aan de fietser. De gemeente wil burgers, bezoekers en bedrijven stimuleren om een bewuste keuze te maken voor een duurzaam vervoermiddel. Belangrijke thema's zijn fietsparkeervoorzieningen en het fietsnetwerk. De fiets- en stallingsprojecten zijn gefinancierd uit reguliere bijdragen van de gemeente en het stadsgewest

Haaglanden. Daarnaast worden er middelen geïnvesteerd op basis van rijksbijdragen uit o.a. het Nationaal Samenwerkingsprogramma Lucht (NSL) en Beter Benutten.

Fietsnetwerk

Het moet aantrekkelijker worden om ook voor de wat langere afstanden in de stad voor de fiets te kiezen. Dit wordt onder meer gestimuleerd door het realiseren van 'sterroutes' voor de fiets, het realiseren van fietsvoorzieningen op punten waar nu 'schakels' in het hoofdrouthenetwerk (voor de fiets) ontbreken en het omzetten van tegelfietspaden in asfaltfietspaden. In de periode 2015-2018 zal de gemeente zich richten op de realisering van 6 tot 8 sterroutes. Over twee routes is al bestuurlijk besloten en is de financiële dekking geregeld, van het centrum naar Scheveningen Haven en naar Leidschenveen. De andere routes bevinden zich in verschillende stadia van voorbereiding. Naast de sterroutes wordt de gemeentelijke inzet op het wegnemen van ontbrekende schakels in het stedelijk fietsroutenet voortgezet. Afhankelijk van de financiële ruimte zal gewerkt worden aan de voorbereiding en uitvoering van fietsvoorzieningen op ten minste 15 deeltrajecten in het fietsroutenetwerk.

Fietsenstallingen

Het uitbreiden van het aantal goede fietsparkeervoorzieningen blijft een hoge prioriteit behouden. De vraag naar bewaakte en onbewaakte fietsenstallingen blijft toenemen. Accenten voor het realiseren van goede fietsparkeervoorzieningen liggen in de binnenstad, bij treinstations en haltes voor het openbaar vervoer en in oudere woonwijken. Dit gebeurt onder meer door:

- In de binnenstad in de periode 2010-2020 ten minste 2500 extra fietsparkeerplekken te realiseren. Inmiddels zijn er daarvan al ruim 1200 klaar, in groot- en kleinschalige voorzieningen. Verdere uitbreiding van het aantal fietsparkeervoorzieningen in de binnenstad gebeurt door: het realiseren van grootschalige (bewaakte) stallingen, zoals een openbare fietsenstalling onder de bibliotheek/stadhuis (1200 plekken), een fietsenstalling in de parkeergarage aan de Amsterdamse Veerkade en een fietsenstalling op een gedeelte van het parkeerterrein achter de Bijenkorf. Daarnaast door het zoveel mogelijk uitbreiden van kleinschalige (onbewaakte) fietsparkeerplaatsen op maaiveld. Zo wordt bekeken of de proef van fietsparkeervakken in de binnenstad wordt voortgezet en uitgebreid. Met de fietsparkeervakken zijn 600 fietsparkeerplekken gerealiseerd.
- Het uitbreiden van het aantal bewaakte en onbewaakte fietsparkeerplaatsen bij de treinstations Den Haag CS, Den Haag HS, Den Haag Ypenburg en Den Haag Moerwijk. Bij de stations Ypenburg en Moerwijk is dit inmiddels gebeurd. Bij HS worden de komende periode inpandige stallingen gerealiseerd. Bij Centraal zijn extra stallingen deels al gerealiseerd (Rijnstraat, KJ-plein). Andere stallingen zijn in voorbereiding, zoals de stalling Anna van Buerenstraat en de vernieuwing en vergroting van de Fietsflat aan de Rijnstraat.
- Het uitbreiden van het aantal buurtstallingen door middel van een subsidieregeling en het plaatsen van fietstrommels in woonwijken. Met behulp van de subsidieregeling voor buurtstallingen zijn meer dan 1600 extra fietsparkeerplekken gerealiseerd in 11 nieuwe buurtstallingen en 15 gerenoveerde bestaande stallingen.
- Het exploiteren van bewaakte openbare fietsenstallingen en schoolstallingen (Biesiekettes). Den Haag heeft 14 bewaakte openbare stallingen (exclusief de NS stallingen) en 8 bewaakte schoolstallingen. Sinds 1 december 2013 kunnen fietsen gratis gestald worden in alle Biesiekettes in de binnenstad. Het aantal bewaakte fietsenstallingen wordt de komende jaren uitgebreid (zie hierboven).

Veiligheid op de fiets

Het plan voor aan te pakken knelpunten is afhankelijk van de werkvoorraad en de aanmelding van fietsonveilige situaties. In overleg met de Fietsersbond wordt bekeken welke onveilige situaties aangepakt zullen gaan worden.

Groei aandeel openbaar vervoer

Netwerk Randstad Rail

Het programma 'Netwerk RandstadRail' van het Stadsgewest Haaglanden vormt de basis van het investeringsprogramma voor het openbaar vervoer. Dit programma bevat een groot aantal infrastructurele werken binnen de Gemeente Den Haag. Deze worden gefinancierd door het Stadsgewest. Doel van het programma is het tramnetwerk geschikt te maken voor de verwachte groei van het aantal reizigers. Naast verhoging van de vervoerscapaciteit wordt ook ingezet op een kwalitatieve verbetering van het openbaar vervoer door opwaardering van haltes en voertuigen. De nieuwe tramvoertuigen zijn breder en zwaarder dan de huidige trams en dat vergt aanzienlijke aanpassingen aan de infrastructuur. Vanaf eind 2014 zullen de nieuwe Avenio-trams gaan rijden op het Haagse tramnet, dit zijn moderne lagevloertrams die aan meer reizigers plaats bieden. Deze nieuwe trams zullen een deel van de huidige (versleten) trams van de HTM vervangen. De lijnen 2, 3, 4 en 19 zijn al geschikt voor het nieuwe materieel. In de afgelopen periode zijn besluiten genomen voor benodigde ombouw op de railinfrastructuur in het centrum (bedient meerdere lijnen), de tracés van lijn 11 (Hollands Spoor – Scheveningen Haven), lijn 17 (Wateringen – Centrum), lijn 9 (Centrum – Vrederust), lijn 9 (Centrum – Scheveningen Noorderstrand) en lijn 15 (Nootdorp – Centraal Station). De keervoorziening Madurodam is in 2014 aan de raad voorgelegd en zal in 2015 worden gerealiseerd. Voor de ombouw van Lijn 1 worden de financiële mogelijkheden verkend, dit project is onder meer aangemeld voor een bijdrage middels cofinanciering.

In 2015 zal de infrastructuur voor de tracés lijnen 11 en 16/17 gereed zijn. De werkzaamheden aan het tracé lijn 9 naar Vrederust zijn dan ook afgerond. Verder zal de uitvoering van het tracé Spui-Zieken met de Spuibrug en de kademuur Zieken van start gaan. Voor het tracé lijn 9 naar Scheveningen staat ook de uitvoering van de werkzaamheden aan de Koninginnegracht, de halte Madurodam inclusief de tailtrack en de keerlus, de Nieuwe Parklaan en de Tophalte Rijnstraat in de planning. Daarnaast zullen de werkzaamheden aan de lijn 15 inclusief de Stadslaan worden uitgevoerd.

Naast aanpassing van tramhaltes voor gebruik met het nieuwe trammaterieel, wordt ook de bereikbaarheid voor mindervaliden en het comfort van de betreffende haltes verbeterd. De instap van perron naar tram wordt gelijkvloers en de haltes worden verruimd om de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers te verbeteren. In het programma Netwerk RandstadRail is een aantal haltes aangemerkt als 'tophalte'. Inrichting van deze haltes is maatwerk (afgestemd op de omgeving) waarbij het voorzieningsniveau op de haltes wordt uitgebreid. Voor de tophalte HS is inmiddels een bestuurlijk besluit genomen. De tophalte CS wordt in 2014 aan de raad voorgelegd.

Een extra impuls voor investeringen in het openbaar vervoer volgt uit de overeenkomst tussen de Gemeente en de NS over de verkoop van een deel van de aandelen van de HTM. De mogelijkheden om het ruimtelijk programma bij Scheveningen Haven per tram te ontsluiten worden momenteel verkend. Ambitie is om van Scheveningen de best met het openbaar vervoer bereikbare badplaats te maken. Op een aantal locaties in het tramnetwerk zullen extra keervoorzieningen (tailtracks) worden aangelegd. Hiermee kan het materieel op een optimalere manier worden ingezet, afhankelijk van de hoeveelheid reizigers in piek- en daluren en bij evenementen. Ook wordt extra ingezet op de integratie van de OV-fiets in Biesieklette.

In het programma Werelds Netwerk aan Zee (WNaZ) zijn middelen gereserveerd voor een betere ontsluiting van het World Forum. Onderzocht worden de mogelijkheden voor een keervoorziening nabij de Eisenhowerlaan ten behoeve van een 'Congrestram'. Een ander onderdeel van het programma WNaZ is het realiseren van een prettige en veilige reisomgeving. Het busplatform bij Den Haag Centraal ondergaat een kwaliteitsimpuls passend bij het verbouwde station. De bushaltes worden voor de reiziger duidelijker, veiliger en efficiënter gelegen en het platform wordt voorzien van een adequate overkapping. Daarnaast komt er een opwaardering van station Den Haag Laan van NOI. Hierdoor wordt het station prettiger en komt er een hoogwaardige doorgangsroute naar het bedrijvenpark Beatrixkwartier.

Ook wordt als onderdeel van het programma Werelds Netwerk aan Zee gewerkt aan reisproducten op maat voor de zakelijke markt, expats en toeristen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om combideals. Ook wordt gewerkt aan betere informatie en service thuis en onderweg. Verbeterde displays met dynamische informatie, gratis wifi in trams en op belangrijke haltes en de integratie van verschillende loketten.

Aanvullend op het verbeteren en uitbreiden van het regionaal openbaar vervoer, wordt ingezet op uitbreiding van P+R-voorzieningen. Naast de bestaande tijdelijke P+R bij Hoornwijck en de recent gereedgekomen P+R Uithof, wordt de haalbaarheid van een P+R op het Forepark onderzocht en wordt de Pilot Uit-je-auto mogelijk uitgebreid ten behoeve van het strand van Scheveningen.

Voor de langere termijn worden in opdracht van stadsgewest Haaglanden en stadregio Rotterdam de technische en exploitatieve mogelijkheden verkend van het doortrekken van hoogwaardig railvervoer (tram op NRR-kwaliteit) naar Rotterdam The Hague Airport. De uitkomsten daarvan zijn medebepalend voor de vraag of de aanleg realistisch is. Op termijn kunnen in opdracht van Haaglanden soortgelijke verkenningen gestart worden naar hoogwaardig tramvervoer richting Kijkduin, de Binckhorst en het Westland. Eenzelfde verkenning zal in opdracht van Haaglanden moeten worden uitgevoerd naar hoogwaardig tramvervoer richting Kijkduin, de Binckhorst en het Westland.

Haags Startstation E-lijn

De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag Centraal Station. In de huidige situatie komen de metrostellen aan op spoor 11 en 12. Deze sporen moeten worden teruggegeven aan de NS. Daarom is een alternatieve aanlanding op niveau +2 ontworpen. De sporen 11 en 12 zullen nog tot eind 2015 beschikbaar blijven voor de HSE. Volgens de huidige planning is de nieuwe aanlanding in het voorjaar van 2016 gereed.

Het project bestaat uit drie onderdelen:

- de onderbouw: dit is het kunstwerk, bestaande uit een viaduct en een dijklichaam (talud) bedoeld om de aanlanding op niveau +2 mogelijk te maken,
- de bovenbouw: dit zijn de rails, inclusief bovenleidingen en beveiliging
- de kap: de overkapping aan de stationzijde van het perron.

Daarnaast zal de omgeving nabij de Laurens Reaalstraat in Bezuidenhout-West worden heringericht.

Milieu

Luchtkwaliteit

Het gemeentelijke programma om de luchtkwaliteit te verbeteren staat beschreven in het Actieplan Luchtkwaliteit, dat in 2012 is geactualiseerd. Daarnaast is in het college-akkoord 2014-2018 de ambitie opgenomen dat de luchtkwaliteit in Den Haag uiterlijk op termijn aan de WHO-normen voldoet. Het in 2008 vastgestelde Actieplan Luchtkwaliteit heeft de afgelopen jaren geleid tot een succesvol pakket van maatregelen dat de luchtkwaliteit in Den Haag aanzienlijk heeft verbeterd. Het aantal knelpunten waar de luchtkwaliteit niet aan (Nederlandse) wettelijke normen voldoet bleek in 2012 fors te zijn gedaald. De verwachting is dat met het continueren van het Haagse beleid normoverschrijdingen in Den Haag tot het verleden behoren, zowel op het gebied van fijnstof als NO₂. Den Haag onderscheidt zich hier in positieve zin van de overige G4-steden. In 2015 zal in een uitgebreide verantwoording van het gevoerde beleid worden vastgesteld of deze verwachting inderdaad werkelijkheid is geworden. De gemeente Den Haag zal ook na 2015 doorgaan met het ingezette luchtkwaliteitsbeleid. Enerzijds omdat op een aantal plaatsen de luchtkwaliteit vooralsnog dicht in de buurt van de wettelijke grenswaarden blijft. Anderzijds omdat Den Haag zich op dit gebied hoge doelen heeft gesteld. Deze ambities dwingen tot een nadere overdenking en politieke discussie over het toekomstige luchtkwaliteitsbeleid. Bij het imago van Den Haag als internationale stad past een voorbeeldrol op het terrein van het luchtkwaliteitsbeleid. Den Haag biedt ruimte aan een keur aan gerenommeerde hoogwaardige internationale instellingen en bedrijven. Deze bedrijven stellen voor zichzelf en hun werknemers hoge eisen aan het vestigingsmilieu. Ook de groeiende rol van het toerisme in de economie van de stad zal profiteren van schone lucht. De WHO-normen die Den Haag zich ten doel stelt zijn zeer scherp. Op dit moment zijn deze in Nederland nog niet te realiseren omdat alleen al de 'achtergrondvervuiling', dat wil zeggen de luchtkwaliteit zonder lokale bijdrage, hoger ligt dan de WHO-

normering. Het voldoen aan deze normering veronderstelt dus een luchtkwaliteitsbeleid dat gestoeld is op internationale afspraken en –inspanningen. Als internationale stad kan Den Haag hier een voortrekkersrol in spelen.

Voor het beleid op korte termijn zal Den Haag inzetten op een continuering van het beleid zoals vastgelegd in het Actieplan Luchtkwaliteit. Tot deze maatregelen behoren onder meer laadinfrastructuur voor elektrische auto's, walstroom in Scheveningenhaven en de milieuzone voor vrachtverkeer. Ieder jaar wordt hierover gerapporteerd aan de gemeenteraad. Bijzondere aandacht zal worden besteed aan locaties en wegtracés waar de luchtkwaliteit regelmatige kritieke waarden bereikt, zoals de Raamweg en de Vaillantlaan. De gemeente wil hierbij inzetten op maatregelen die leiden tot het spreiden van het (doorgaande) verkeer. Het bieden van alternatieve routes is daarbij essentieel, bijvoorbeeld het verbeteren en aantrekkelijker maken van de 'inprikker' Prinses Beatrixlaan/Middachtenweg. Ook de verbetering van de verkeerslichtenregelingen en de mogelijkheden om auto's voor alternatieve routes te laten kiezen zullen verder worden ontwikkeld.

De bestaande milieuzone wordt niet uitgebreid, maar er komt wel een alternatief pakket aan maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit. Hierbij wordt gedacht aan een betere spreiding en doorstroming van het doorgaande verkeer op de centrumring. Het elektrisch rijden, openbaar vervoer en de fiets krijgen ook meer aandacht. Nog voor eind 2014 zal een backcastingstudie over de WHO-norm luchtkwaliteit beschikbaar komen.

Bodembescherming en bodemsanering

Leidend in het Haagse bodembeleid is het 'Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' tussen het Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen uit 2009. Op 1 juli 2013 is de inventarisatie van alle spoedlocaties (ernstige bodemverontreiniging met gezondheidsrisico's, ecologische risico's en risico's voor verspreiding via het grondwater) afgerond. Alle spoedeisende gevallen van bodemverontreiniging moeten uiterlijk 1 juli 2015 zijn gesaneerd of, in afwachting van sanering, worden beheerst door tijdelijke maatregelen ter voorkoming van risico's. Op termijn wordt het bodemsaneringsbeleid omgevormd tot een beleid voor bodembeheer en duurzame inrichting van de ondergrond.

Externe Veiligheid

In het Haagse beleid voor externe veiligheid wordt in een vroeg stadium rekening gehouden met risico's in de stad (Nota Externe Veiligheid). Externe veiligheid heeft de aandacht bij de vergunningverlening aan bedrijven en bij de ruimtelijke ontwikkeling. Indien nodig worden risicoanalyses uitgevoerd en vervolgens wordt bezien of op locaties met verhoogd veiligheidsrisico maatregelen moeten worden genomen.

Bestrijding geluidhinder

In 2015 wordt het beleid voortgezet in lijn met het Uitvoeringsprogramma Omgevingslawaaï en Actieplan Omgevingslawaaï. Het rijk past onder de noemer 'Samen werken in de uitwerking van nieuw geluidbeleid - Swung' de geluidwetgeving aan.

Omgevingsdienst Haaglanden: Vergunningverlening, toezicht en handhaving

De (negen) gemeenten in de regio Haaglanden en de provincie Zuid-Holland hebben hun wettelijke milieu-uitvoeringstaken ondergebracht in de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). De ODH is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH-taken) op milieugebied en de specialistische advisering op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening. De gemeente is het bevoegde gezag voor de uitvoering van de VTH-taken. Basis hiervoor zijn de volgende wetten:

- de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;
- de Wet milieubeheer;
- de Wet Bodembescherming;
- de Wet Geluidhinder.

De ODH houdt zich daarnaast bezig met het toetsen en het inbrengen van specialistische kennis bij ruimtelijke (ontwikkel)plannen en de advisering bij de milieueffectrapportage procedure. De gemeente en de

ODH maken jaarlijks afspraken over de (bestuurlijke) prioriteiten bij het actualiseren van vergunningen en het uitvoeren van toezicht en handhaving. De afspraken zijn opgenomen in het werkplan van de ODH. Drie keer per jaar monitort de gemeente de voortgang. Aan de hand van landelijke kwaliteitscriteria wordt de kwaliteit van de uitvoering beoordeeld.

Milieueducatie (exclusief stadsboerderij)

Op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid biedt de gemeente lessen, projecten en natuurwerkweken voor scholen en volwassenen. Doel is dat Haagse burgers zich meer bewust zijn van hun (duurzaam) gedrag en daarnaar kunnen handelen. Ook voert de gemeente buitenschoolse projecten uit.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	133.216	99.287	79.341	77.830	77.830
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	133.216	99.287	79.341	77.830	77.830
Autonome ontwikkelingen	379-	379-	379-	379-	379-
Maatregelen coalitieakkoord	-	915-	4.469-	521-	558-
Nieuw beleid	-	3.125	9.125	8.625	2.125
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	668-	700-	700-	700-	700-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	38.482	10.396	10.555	3.186	1.941
Totaal lasten	170.651	110.814	93.473	88.041	80.259

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	72.470	65.350	47.341	45.849	45.849
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	72.470	65.350	47.341	45.849	45.849
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	13.478	500-	4.000-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	1.889	3.257-	700-	700-	700-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	31.256	9.106	8.081	984	984
Totaal baten	119.092	70.699	50.722	46.133	46.133

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	3259	4.250	2.250	6.500	0
BR Stedelijke Ontwikkeling (P17/211)	6395	13.728	0	8.983	4.745
Reserve Parkeren	3204	3.716	960	976	3.700
Reserve luchtkwaliteit	3294	237	0	238	-1
Reserve Bodem	3274	9.000	0	9.000	0
		30.930	3.210	25.697	8.444

2.14. Programma Wonen en Duurzaamheid

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)						
WONEN EN DUURZAAMHEID	Een aantrekkelijk stedelijk woonklimaat voor huidige en nieuwe Haagse burgers	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>40.571</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>8.280</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>32.291 N</td></tr> </table>	Lasten	40.571	Baten	8.280	Saldo	32.291 N
Lasten	40.571							
Baten	8.280							
Saldo	32.291 N							
Graffiti bestrijding	Uitvoeren van het viersporenbeleid graffiti bestrijding	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>670</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>670 N</td></tr> </table>	Lasten	670	Baten	0	Saldo	670 N
Lasten	670							
Baten	0							
Saldo	670 N							
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>330</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>330</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>0 N</td></tr> </table>	Lasten	330	Baten	330	Saldo	0 N
Lasten	330							
Baten	330							
Saldo	0 N							
Ongediertebestrijding	Preventieve voorlichting en coördinatie bij de bestrijding van ongedierte	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>185</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>185 N</td></tr> </table>	Lasten	185	Baten	0	Saldo	185 N
Lasten	185							
Baten	0							
Saldo	185 N							
Bijdragen aan klimaatdoelen & duurzame energie	Een duurzame, klimaatneutrale stad in 2040; een betrouwbare, duurzame en betaalbare energievoorziening.	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>11.415</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>0</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>11.415 N</td></tr> </table>	Lasten	11.415	Baten	0	Saldo	11.415 N
Lasten	11.415							
Baten	0							
Saldo	11.415 N							
Woningbouw	Nieuwbouw 1.500 woningen per jaar tot en met 2014, Terugdringen leegstand, bevorderen tijdelijke huur en transformatie van kantoren	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>5.442</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.413</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>4.028 N</td></tr> </table>	Lasten	5.442	Baten	1.413	Saldo	4.028 N
Lasten	5.442							
Baten	1.413							
Saldo	4.028 N							
Stadsvernieuwing woningen	Structurele verbetering van de woningmarktpositie van wijken, Herstructurering en transformatie, Aandacht voor de sociale en particuliere voorraad	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>7.307</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>4.439</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>2.868 N</td></tr> </table>	Lasten	7.307	Baten	4.439	Saldo	2.868 N
Lasten	7.307							
Baten	4.439							
Saldo	2.868 N							
Woonbeleid	1.500 nieuwe kamers voor jongeren/ studenten t/m 2014, Huisvestingsafspraken (sociaal)kwetsbaren, Aanpak overlast, bevorderen doorstroming en tegengaan onredelijk hoge huurprijzen	<table border="1"> <tr><td>Lasten</td><td>4.901</td></tr> <tr><td>Baten</td><td>1.064</td></tr> <tr><td>Saldo</td><td>3.837 N</td></tr> </table>	Lasten	4.901	Baten	1.064	Saldo	3.837 N
Lasten	4.901							
Baten	1.064							
Saldo	3.837 N							

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

De doelstelling van het programma Wonen en Duurzaamheid is een aantrekkelijk stedelijk woonklimaat voor de huidige en nieuwe bewoners van onze stad en extra inspanningen om te komen tot een klimaatneutrale stad. Een stad waar de energievoorziening betrouwbaar, duurzaam en betaalbaar is.

Kernpunten daarbij zijn:

- Een goede betaalbare woning voor iedereen.
- Behoud van de huidige kernvoorraad (ook op regionaal niveau).
- 30% woningbouw in de sociale sector.
- Facilitering van de groei met behoud van de kernkwaliteiten van de stad.
- Stimuleren van de organische ontwikkelingen, verbetering van de bestaande woningen en transformatie van leegstaande kantoren naar woningen.
- Betere benutting van de Haagse voorraad door het transformeren van kantoren naar woningen, het verduurzamen van woningen, het ombouwen van verzorgingstehuizen naar woon-/zorgcombinaties.
- Het aanspreken van eigenaren op hun verantwoordelijkheid voor het behoud van de kwaliteit van de particuliere woningen.
- Goede handhaving om ongewenste situaties te voorkomen en tegen te gaan.
- Het duurzaamheidsbeleid voor het komende jaar heeft als uitgangspunt een klimaatneutrale stad in 2040. Door dit beleid wordt er winst geboekt voor het klimaat, levert het besparing op voor particulieren en bedrijven en is het gunstig voor de werkgelegenheid.

Topindicator	Nulmeting 2006	Realisatie 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Wijziging woningvoorraad							
Woningbouwproductie	2.471	2.350	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Opgeleverde nieuwbouw)	2.280	1.958	1.300	1.300	1.300	1.300	1.300
Overige toevoegingen aan de woningvoorraad zijnde geen nieuwbouw	191	392	200	200	200	200	200
Totaal onttrekkingen aan woningvoorraad	1.622	94	540	540	540	540	540
Saldo wijziging woningvoorraad	1.040	2.256	960	960	960	960	960

Bron: CBS woningvoorraad ontwikkeling, op basis van CBS opgave 2013 Bewerking: DSO/PSO (inclusief eenheden)

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
CO2-reductie (%)	-5%	21%	22%	23%	24%	25%
Uitstoot CO2 in kton*	3.099	2.328	2.299	2.269	2.240	2.210

Bron 2007: Carbase/Carmon, bron 2010: DHV CO2-scanner

*Percentage reductie ten opzichte van de uitstoot in 1990. Een negatief percentage betekent een groei van de uitstoot.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Den Haag wil een concurrerende stad zijn en blijven met een aantrekkelijk woonklimaat. Door middel van nieuwbouw en transformatie van leegstaand vastgoed worden bestaande woonmilieus versterkt en nieuwe woonmilieus gecreëerd. Mensen moeten prettig in Den Haag kunnen wonen. Het bieden van een breed palet aan woonmilieus is een krachtig instrument om de economische kracht van Den Haag te versterken. De woningmarkt lijkt met het herstel van de economie te stabiliseren. De woningprijzen in de bestaande bouw stijgen weer voorzichtig en het aantal woningverkoop neemt toe. De verwachting is dat de Haagse bevolking de komende jaren blijft toenemen dat de vraag naar woningen substantieel is. Deze combinatie van stabilisatie/herstel van de woningmarkt en toename van de bevolking biedt goede vooruitzichten voor de transformatie van leegstand vastgoed en de nieuwbouw van woningen. Meer dan in het verleden willen we ook rekening houden met wat de woonconsument vraagt. In het bouwprogramma zetten we daarom in op een mix van woonconcepten, zoals markthuurloningen in het middensegment, woningen voor gezinnen, woningen/eenheden voor studenten, starterswoningen, kleinschalig opdrachtgeverschap, kluswoningen en reguliere koopwoningen. Ook de huisvesting van lagere inkomens en kwetsbare groepen blijft onze aandacht houden. In het bouwprogramma houden we rekening met 30% sociale woningbouw voor de hele stad. Het beoogde bouwprogramma van 1.500 woningen per jaar wordt als haalbaar geacht. De gemeente jaagt de bouwproductie aan door knelpunten boven tafel te krijgen, oplossingen aan te dragen om projecten vlot te trekken en voortgangsbewaking. De functie van woningbouwaanjager is ingesteld, dit is een intern- en extern aanspreekpunt die kan worden benaderd voor inzet, advies en bemiddeling bij stagnerende projecten.

Kleinschalig opdrachtgeverschap

In 2012 hebben particulieren voor het eerst de mogelijkheid gekregen om op een eigen kavel zelf hun eigen huis te bouwen (www.ikbouwindenhaag.nl). De gemeente geeft de grond uit tegen een vooraf vastgestelde kavelprijs en een beperkt aantal voorwaarden (kavelpaspoort) waardoor de particulier precies weet waar hij aan toe is. Omdat de verkoop van de kavels zeer succesvol verliep, is in 2013 en 2014 een nieuwe serie locaties in de markt gezet. Ook in 2015 en daarop volgende jaren zullen nieuwe locaties aangeboden worden. In het coalitieakkoord is €6 miljoen beschikbaar om dit mogelijk te maken. Zoals afgesproken met de gemeenteraad zal worden gezorgd voor een actueel bestemmingsplan, alvorens kavels in de verkoop gaan. Kleinschalig opdrachtgeverschap biedt in de eerste plaats mogelijkheden voor particulieren -individueel of als collectief- eventueel biedt het ook kansen voor kleine aannemers en ontwikkelaars.

Afspraken met binnen- en buitenlandse beleggers

De woningmarkt heeft als gevolg van de crisis een herschikking doorgemaakt. Dit is enerzijds veroorzaakt door het feit dat hogere inkomensgroepen niet (meer) in aanmerking komen voor huurwoningen uit de sociale huursector. Anderzijds is de mogelijkheid om een woning te kopen, als gevolg van een restrictief financieringsbeleid door de banken, afgenomen. Binnen de woningmarkt zal daardoor (naar verwachting) structureel een groter aandeel worden ingenomen door huurwoningen in de vrije sector. Voor grotere projecten wordt daarom een actief beleid gevoerd richting binnen- en buitenlandse beleggers.

Transformatie van kantoren naar woningen

De gemeente zet zich proactief in om transformatie van kantoren te bereiken. De gemeente zet in op het samenbrengen en enthousiasmeren van partijen om transformatie-initiatieven gerealiseerd te krijgen. Er is sprake van informatieoverdracht over markt- en gebiedsontwikkelingen, regelgeving, beleid, creatieve ideeën en verdere van belang zijnde zaken voor transformatie tussen de gemeente en eigenaren / initiatiefnemers van panden. De ambitie is 50.000 m² leegstaande kantooruimte per jaar te transformeren, bij voorkeur naar diverse vormen van wonen.

Een fors aandeel van de leegstaande Haagse kantoren staat in gebieden met een hoge woonkwaliteit. Dit sluit aan bij de ambitie van Den Haag van een duidelijke keuze voor stedelijk wonen voor diverse groepen stedelingen. Dit vertaalt zich in meer stedelijke woningbouw en vraagt een bepaalde kwaliteit aansluitend bij de specifieke woonwensen van deze groepen. De inzet is om (nieuwe) vormen van stedelijke woonconcepten van hoge kwaliteit, in de gestapelde bouw en intensieve laagbouw, voor zowel lage als hogere inkomensgroepen te ontwikkelen. De verwachte groei van de Haagse bevolking biedt in dit opzicht kansen om de kantorenleegstand terug te dringen. De gemeente wil dan ook een langetermijnstrategie ontwikkelen om deze transformatiekans te benutten. In 2013 is een samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente en het Rijk getekend. Op basis van de samenwerkingsovereenkomst zijn nadere afspraken gemaakt om in de komende jaren een intensievere samenwerking aan te gaan om op een aantal onderwerpen meerwaarde te creëren. Hiervoor wordt momenteel een bestuurlijk kader voorbereid.

Stadsvernieuwing en wonen

Met nieuwbouw, herstructurering, transformatie en (duurzame) renovatie wil de gemeente meer differentiatie aanbrengen in eenzijdig opgebouwde wijken. De sociaal-economische positie van de wijken versterkt daardoor, waarmee ze aantrekkelijker worden. De gemeente wil de vitaliteit van en groei in wijken stimuleren. Fysiek ruimtelijke kwaliteit is daarvoor een van de randvoorwaarden.

Het Rijk heeft de subsidies voor stedelijke vernieuwing stopgezet. De gemeente zet in op voortzetting van het beleid voor de particuliere woningen. In het coalitieakkoord is hierover opgenomen: “Ook de particuliere woningvoorraad in de stad moet op peil blijven. Eigenaren hebben een belangrijke verantwoordelijkheid voor het onderhoud en eventuele verhuur. We stimuleren de ontwikkeling naar sterke Verenigingen Van Eigenaren (VvE). Om het onderhoud en het opknappen van woningen te stimuleren, investeren we in de verduurzaming van de particuliere voorraad en worden de bouwleges voor projecten tot 250.000 euro verlaagd.”

In het programma voor de particuliere voorraad is een forse koerswijziging ingezet naar faciliteren, stimuleren en verbinden van bewoners en bedrijven, met bijbehorend vernieuwend instrumentarium. We gaan door op deze weg en stimuleren vernieuwing van woningen waar het moet en renovatie waar het kan. Op basis van de resultaten van het programma stellen we als doel 20.000 duurzame woningrenovaties tot aan 2020. Dit is inclusief de 1000 woningen die we met het uitvoeringsplan “Bestaande woningen, duurzame woningen!” willen verduurzamen. De particuliere voorraad heeft een belangrijke plek hierin. Hiervoor zetten we in op:

- versterken van VvE-structuren en duurzame VvE's, o.a. door inzet van de VvE Balie;
- faciliteren en stimuleren van duurzaam onderhoud, vooral ook in kwetsbare wijken;
- door participatie met de stad gericht op VvE, straat en buurtaanpakken (bieden procesbegeleiding);
- faciliteren en stimuleren van bedrijven en lokale MKB gericht op duurzaam woningonderhoud om de lokale economie en werkgelegenheid te stimuleren (o.a. platform duurzame woningrenovaties bestaande uit kennisinstellingen, bedrijven, gemeente en bewoners);
- uitvoeren van wettelijke handhavingstaken.

Woonbeleid

Corporaties

De ontwikkelingen rond de corporatiesector volgen elkaar in hoog tempo op. De verhuurdersheffing voor (onder meer) de corporaties is inmiddels in werking getreden. Daarnaast heeft het Rijk aanpassingen van de huurprijswetgeving aangekondigd. Verder heeft het Rijk ingrijpende wijzigingen in de bevoegdheden van corporaties aangekondigd, waarbij de sturingsmogelijkheden van de gemeente ten opzichte van de corporaties worden versterkt. De lopende prestatieafspraken van gemeente en corporaties eindigen ultimo 2014. In 2014 worden de voorbereidingen voor de vernieuwing van nieuwe prestatieafspraken voorbereid, zodat deze vanaf 2015 voor de lopende collegeperiode geldig zullen zijn.

2.000 tot 3.000 studenteneenheden realiseren in de periode 2014-2020

Den Haag ontwikkelt zich als een aantrekkelijke studentenstad. Om te zorgen voor adequate huisvesting voor de groeiende studentenpopulatie is de ambitie voor studentenwoningen herijkt. De gewenste 1500 studenteneenheden voor 2010-2014 zijn gerealiseerd. Voor 2014-2020 is de ambitie van 2.000 tot 3.000 studentenwoningen/eenheden geformuleerd. Er zijn volop plannen voor studentenhuisvesting. Bij het faciliteren van de initiatiefnemers wordt een afweging gemaakt op basis van: een juiste mix van type woonruimten met ligging vooral in het centrumgebied, een voorkeur voor transformatie van leegstaand vastgoed, flexibele concepten en betaalbare studentenwoningen.

Aanjagen vernieuwing zorgvastgoed

Zorginstellingen en eigenaren van zorgvastgoed beraden zich op de toekomst van het zorgvastgoed. Sommige locaties zullen worden afgestoten door zorginstellingen. Hierbij hebben de instellingen de verplichting om te zorgen voor vervangende huisvesting voor de huidige cliënten. Voor het vastgoed kan vervolgens een alternatieve (tijdelijke) bestemming gezocht worden of er kan gezocht worden naar nieuwe ontwikkelmogelijkheden voor de locatie. De gemeente is doorgaans geen partij in deze, maar zet zich wel in om, waar partijen aan de slag willen, de transformatie van zorgvastgoed te versnellen en/of in een (meer) gewenste richting te sturen.

Huisvestingsafspraken (sociaal) kwetsbaren

De gemeente en de corporaties zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het huisvesten van verschillende groepen sociaal kwetsbare mensen. De belangrijkste doelgroep zijn de mensen die uit de maatschappelijke opvang weer de weg naar herstel inslaan en via Begeleid Wonen worden gehuisvest. Andere doelgroepen zijn hulpbehoevende senioren, gehandicapten en arbeidsmigranten uit Midden en Oost-Europa. Voor Begeleid Wonen is de nieuwe woonvorm 'Housing First' geïntroduceerd. Naar aanleiding van een uitgevoerde evaluatie, is eind 2013 besloten om dit project structureel te maken (RIS 267421). In regioverband is de ambitie van 6.000 aanvullende plaatsen (eind 2015, uitloop 2018) voor arbeidsmigranten vastgesteld. Den Haag neemt er 2.000 voor haar rekening. Er zijn inmiddels enkele grootschalige initiatieven van uitzendbureaus voor de huisvesting van arbeidsmigranten en binnen de bestaande woningvoorraad vinden arbeidsmigranten steeds vaker een legale, veilige kamer. De gemeente gaat hiervoor prestatieafspraken met de corporaties maken.

Voor hulpbehoevende senioren wordt ingezet op het verbeteren van de kwaliteit en toekomstbestendigheid van hun huisvesting met zorg, en vooral op het verbinden van partijen en op betere samenwerkingsafspraken. Er worden initiatieven genomen om zorginstellingen en marktpartijen - met name corporaties - te bewegen om tot (gezamenlijke) projecten te komen. In het licht van de ontwikkelingen in de zorg, verdienen vooral de ouderen met een middelzware zorgbehoefte en een laag inkomen de aandacht. Zij zullen steeds vaker aangewezen zijn op de reguliere woningvoorraad in plaats van dat zij in een instelling terecht kunnen. Voor de komende jaren zijn er voldoende woningen voor deze doelgroep beschikbaar. Onderzoek wordt gedaan of op gebiedsniveau tekorten worden ervaren.

Aanpak overlast, bevordering doorstroming en tegengaan van onredelijk hoge huurprijzen

De gemeente geeft vergunningen voor tijdelijk verhuur af aan particuliere eigenaren van woningen die door dubbele woonlasten in de financiële problemen komen. Voor eigenaren die een andere woning hebben gekocht is het vaak een probleem om de oude woning te verkopen, omdat de woningmarkt op slot zit. Om de financiële lasten te verlichten is het mogelijk om de woning, in afwachting van de verkoop, tijdelijk te verhuren. Het aantal verhuringen is vanwege de crisis de afgelopen jaren fors toegenomen. De verwachting is dat het aantal in 2015 rond de 250 aanvragen ligt.

De gemeente heeft het Meld- en Steunpunt Woonoverlast opgericht om bewoners te helpen wanneer zij woonoverlast ervaren. Om woonoverlast aan te pakken wordt samengewerkt met de politie, corporaties en andere organisaties. Bewoners die veelvuldig overlast veroorzaken, worden in het uiterste geval uit hun huis gezet. In het platform Woonoverlast, waarin partijen betrokken bij verhuur, handhaving en zorg deelnemen, worden ervaringen uitgewisseld en activiteiten op elkaar afgestemd.

De gemeente ziet erop toe dat voor huishoudens met een laag inkomen voldoende goedkope woningen beschikbaar zijn en blijven. De huidige kernvoorraad blijft op peil. Met de corporaties zijn en worden (nieuwe) hierover afspraken gemaakt. De kernvoorraad is in 2013 geactualiseerd. In het gesprek hierover met corporaties is nadrukkelijk de betaalbaarheid en het bereikbaar houden van huurwoning voor de meest kwetsbaren geagendeerd. Als gevolg van de verhuurderheffing en effecten van de inkomensafhankelijke huurverhoging door corporaties, is de indruk dat het betaalbare aanbod voor minima en het aanbod van grote sociale huurwoningen onder druk komen te staan. Een aanpak scheefwonen wordt onderzocht.

De nieuwe Huisvestingswet geeft gemeenten meer zeggenschap over de toewijzing van sociale huurwoningen. In 2015 zal verder worden uitgewerkt welke gevolgen dit heeft voor de woningtoewijzing in Den Haag en de regio Haaglanden. Daarnaast heeft het Rijk een hervormingsagenda voor de huurmarkt opgesteld, met daarin onder andere voorstellen voor tijdelijke huurcontracten om de doorstroming binnen de sociale huursector te bevorderen, voorstellen voor de zogeheten huursombenadering en een eerste schets voor de modernisering van het woningwaarderingstelsel. Naar verwachting zullen deze voorstellen later dit jaar in besluitvorming worden gebracht. In 2015 zal inzichtelijk worden gemaakt wat deze nieuwe wetgeving voor de Haagse sociale huurmarkt zal betekenen.

Bouw-, woning en welstandstoezicht

De gemeente (Haagse Pandbrigade) houdt toezicht op de naleving van de bouw- en woonregelgeving en treedt op tegen overtredingen met betrekking tot het gebruik en de staat van bouwwerken. Overtredingen hebben onder andere betrekking op achterstallig woningonderhoud, strijdigheid met het bestemmingsplan, onrechtmatig gebruik van woningen, illegale bouw. De controles zijn integraal. Panden worden tegelijk ook gecontroleerd op inschrijvingen in de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens en fraude met sociale voorzieningen. De controles richten zich in het bijzonder op gebieden waar de leefbaarheid onder druk staat. In het komende jaar worden delen van Transvaal, het Laakkwartier en Den Haag Zuid West onder de loep genomen.

Graffitibestrijding

De aanpak van plak- en kladvandalisme bestaat uit een viersporenbeleid. Deze vier sporen zijn de graffiti-schoonmaakregeling (inclusief doen van aangifte bij politie); samenwerken met grooteigenaren; educatie en voorlichting en het ontwikkelen en beheren van legale graffiti-locaties. De schoonmaakregeling is sinds 2013 voor particuliere eigenaren/bewoners gratis. Daarnaast zet het Meldpunt Graffiti in op de preventie en verwijdering van graffiti en wildplak. Hierbij wordt samenwerking gezocht met partners binnen de gemeente en de samenwerking met externe partners, zoals de woningcorporaties, uitgebreid. Een stevigere regievoering door het Meldpunt Graffiti leidt tot een nog effectievere en doelmatigere aanpak. De samenwerking met Stedin en Centercom Buitenreclame wordt in 2015 voortgezet.

Bijdragen aan klimaatdoelen & duurzame energie

Den Haag wil in 2040 een klimaatneutrale stad zijn, met een betrouwbare, duurzame en betaalbare energievoorziening. In 2013 is een studie uitgevoerd naar wat er nodig is om een klimaatneutrale stad te worden. Duidelijk is dat dit een enorme opgave is waarbij inzet vanuit het bedrijfsleven, andere overheden in de stad, kennisinstellingen in de regio, corporaties en burgers een belangrijke rol speelt en waarbij landelijke en Europese regelgeving onmisbaar zijn. Recent is het landelijke SER energieakkoord gesloten. Dit akkoord bevat afspraken die moeten leiden tot meer betaalbare en schone energievoorziening. De uitvoering van het akkoord vindt vooral lokaal en regionaal plaats. Het SER energieakkoord zal in 2015 ook tot concrete activiteiten in Den Haag leiden. Zo gaan wij in samenwerking met de Haaglandengemeenten en de VNG zorgen dat meer particuliere woningen worden verduurzaamd Den Haag zal op een groot deel van de onderwerpen binnen het thema energie en klimaat een regionale trekkersrol vervullen.

De accenten worden gelegd bij:

- De gemeente Den Haag verkent de mogelijkheden om restwarmte uit Rotterdam of geothermie uit het Westland te halen. Ook de uitbreiding van het aantal aansluitingen in de stad wordt verkend. Tegelijkertijd wordt gezocht naar verduurzaming van de wijze waarop de warmte binnen de stadsgrenzen wordt opgewekt, bijvoorbeeld door het stoken van biomassa of door geothermie. Op basis van de

verkenning Haags Warmtebedrijf en de rapportage uit 2013 wordt verder gewerkt aan scenario's voor zo'n Haags Warmtebedrijf. Verder wordt er gewerkt aan het project EnergieRijk Den Haag. Conform de intentieovereenkomst tussen rijk en gemeente wordt gewerkt aan het realiseren van 100% herwinbare energie onder andere voor gemeentelijk vastgoed.

- Energiezuiniger maken van bestaande woningen. Hierbij blijft de lijn dat de aandacht wordt verlegd van bewustwording naar participatie. Door bewonerscollectieven te helpen bij het opstellen van projectplannen zal veel energiebesparing worden gerealiseerd per door de gemeente geïnvesteerde euro. Er is al een positieve ontwikkeling te zien in de vorm van bewonersinitiatieven en enthousiaste deelname aan subsidieregelingen. De regeling "Duurzaamheid door Haagse wijken" wordt geëvalueerd en de output wordt gebruikt voor een nieuwe regeling in 2015. Samenwerking met woningcorporaties is nodig, omdat zij een groot deel van de Haagse woningen bezitten.
- Participatie van bewoners en bedrijven. Er zijn in Den Haag veel inwoners die bereid zijn om zich in te zetten voor duurzame energie. Den Haag wil deze bewoners helpen de eerste stappen te zetten. Meer volwassen projecten kunnen waar nodig worden ondersteund. Den Haag zal bedrijven uitdagen hun rol te pakken, zodat de bedrijfsvoering daadwerkelijk duurzamer wordt. Vanuit de Wet Milieubeheer kan worden afgedwongen dat bedrijven verplicht worden rendabele energiebesparingsinvesteringen te doen. De rol van de gemeente verandert van bewustwording naar het faciliteren van partijen die nu aan de slag willen, van prediken naar het optreden als ambassadeur van inwoners en bedrijven die verduurzamen en van het trekken aan twijfelende partijen naar het stimuleren van welwillende partijen. Om dit makkelijker te faciliteren is Duurzaam Den Haag opgezet met een aantal partners in de stad. Bewoners en bedrijven kunnen hier terecht met alle vragen, suggesties en verzoeken over duurzaamheid. Conform het coalitieakkoord zal de positie van het duurzaamheidscentrum worden versterkt. Onder andere door een nauwe samenwerking met het Haags Milieu Centrum.
- Er wordt gewerkt aan een revolving fund om initiatieven van particulieren en bedrijven te ondersteunen.
- Er komt een recyclepunt voor bouwmaterialen.

Stadslandbouw

Voedselinitiatieven in de stad worden met de Haagse Voedselstrategie gestimuleerd. Naast de reguliere moestuinen zijn er tal van voedselinitiatieven in de stad op het snijvlak van lokaal, duurzaam, biologisch, gezond en sociaal. Ook heeft de gemeente in samenwerking met partners een businesschallenge voor stadslandbouw georganiseerd. De winnende inzendingen worden gefaciliteerd om daadwerkelijk en succesvol te kunnen starten in het gemeentelijke gebouw de Schilde Nieuwe innovatieve ondernemers en het zoeken naar andere functies voor onze leegstaande kantoren komen hier samen.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	43.907	26.289	21.071	23.735	23.735
Goedgekeurde mutaties	166	146	146	12	12
Subtotaal	44.073	26.435	21.217	23.747	23.747
Autonome ontwikkelingen	136-	137-	250-	318-	318-
Maatregelen coalitieakkoord	-	-	34-	67-	90-
Nieuw beleid	-	13.440	6.940	8.940	5.440
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	541	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	3.419	291	1.598	291-	1.564-
Totaal lasten	47.356	40.571	29.471	32.010	27.215

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	16.272	8.377	4.018	6.682	6.682
Goedgekeurde mutaties	166	146	146	12	12
Subtotaal	16.438	8.523	4.164	6.694	6.694
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitieakkoord	4.216	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	1.095	554	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	3.621	312	1.635	244	1.516
Totaal baten	25.371	8.280	5.799	6.451	5.178

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
BR Stedelijke Ontwikkeling (P18/820)	7305	9.220	0	1.946	7.274
BR Stadsvernieuwing (P18/821)	7309	4.479	0	2.719	1.760
		13.699	0	4.665	9.034

2.15. Programma Stadsontwikkeling

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller/ Boudewijn Revis

STADSONTWIKKELING	Een duurzame groei en vitalisering van de stad	Lasten 198.015 Baten 162.935 Saldo 35.080 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed	Lasten 8.917 Baten 9.180 Saldo -263 V
Kernregistraties	Wettelijk verplichte, geogerelateerde basis- en kernregistraties, Landmeten- en vastgoedinformatie	Lasten 5.869 Baten 1.696 Saldo 4.173 N
Beheer bedrijfspanden	Beheer van vastgoed woonpanden en bedrijfspanden voor ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	Lasten 6.395 Baten 5.795 Saldo 600 N
Bestemmingsplannen	Bestemmingsplannen en beheers-verordeningen niet behorend bij bouwgrondexploitatie, Toetsen bouwprojecten aan regelgeving, Herstructureren woonmilieus	Lasten 3.145 Baten 159 Saldo 2.986 N
Stadsvernieuwing	Locaties voor bijzondere voorzieningen, Projectontwikkeling, Herstructurering bedrijventerreinen	Lasten 84.655 Baten 56.737 Saldo 27.918 N
Omgevingsvergunningen	Lasten en inkomsten uit leges bouwvergunningen	Lasten 15.716 Baten 13.516 Saldo 2.200 N
Bouwgrondexploitaties	Uitwerken masterplannen, op peil brengen kustverdediging, ontwikkelen van aantrekkelijk wonen, werken, recreëren en bereikbaarheid, Bouwgrondexploitaties	Lasten 62.515 Baten 53.992 Saldo 8.524 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

De bevolking van Den Haag groeit. En dus blijft de behoefte aan nieuwe ontwikkelingen van woningen, bedrijfsruimtes en maatschappelijke functies. In het coalitieakkoord “Aan de Slag” wordt gekozen voor een meer organische manier van stadsontwikkeling. Dit betekent dat de komende jaren de nadruk meer zal liggen op transformatie van leegstaand vastgoed en dat bestaande kwaliteiten uitgangspunt zullen zijn van nieuwe planvorming. De gemeente zal bewoners in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming betrekken.

De doelstellingen van het programma Stadsontwikkeling zijn het stimuleren van werkgelegenheid, het bieden van ruimte aan alle Hagenaars en een vitalisering van Den Haag. Door de economische recessie is de markt veranderd en moet de gemeente prioriteiten stellen. Kernpunten hierbij zijn:

- Aansluiten bij de kansen en kwaliteiten van specifieke gebieden.
- Ruimte voor bedrijven en betaalbare woningen.
- Ontwikkelen van een aantrekkelijke stad met aantrekkelijke buitenruimte.
- Een impuls voor duurzame bereikbaarheid.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Aantal vestigers in en vertrekkers uit Den Haag							
- aantal vestigers uit het binnenland	18.247	17.636	16.423	15.945	16.447	16.183	15.649
- aantal vestigers uit het buitenland	17.102	16.139	15.454	15.692	15.943	16.284	16.252
- aantal vertrekkers naar het binnenland	18.138	21.860	19.913	20.270	19.677	20.009	20.582
- aantal vertrekkers naar het buitenland	16.420	12.847	12.541	12.529	12.492	12.508	12.515

Bron realisatie: GBA, maandelijkse update bevolkingsontwikkeling Den Haag 2013 Bron: Begroting, Bevolkingsprognose 2013, IPSO variant

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Stadsvernieuwing

De kerngebieden van de stad en de entrees tot die kerngebieden vormen belangrijke pijlers onder de ruimtelijke ontwikkeling van de stad (zie ook programma buitenruimte). In het coalitieakkoord zijn hiervoor middelen uitgetrokken. Over de invulling van die plannen zal de raad zo snel mogelijk worden geïnformeerd.

Station Den Haag Nieuw Centraal

Het gemeentelijk aandeel in de verbouw van de stationshal is in 2014 afgerond. Als ook NS zijn werkzaamheden aan Stichthage heeft afgerond, kan het vernieuwde station medio 2015 feestelijk worden heropend: een vervoersknooppunt en een modern stationsgebouw met vernieuwde winkel- en andere publieksvoorzieningen in het station. In het kader van Werelds Netwerk aan Zee (zie programma verkeer) zijn middelen uitgetrokken voor de vernieuwing van het Busplatform. De gemeente werkt inmiddels aan het plan hiervoor en aan een vernieuwde fietsenflat aan de Rijnstraat. In 2014 is begonnen met de inrichting van de buitenruimte op het Anna van Buerenplein en aangrenzende gebieden. De afronding hiervan is in 2015. De rest van de Haagse loper wordt gefaseerd gerealiseerd (2015 t/m 2017). Ook het Koningin Julianaplein ontsnapt niet aan onze aandacht. Een oriëntatie op de mogelijkheden en de gevolgen voor zowel bestemmingsplan als grondexploitatie van het gebied zullen opgepakt.

Spuikwartier

In het Wijnhavenkwartier is een aantal projecten in 2015 in uitvoering: het project Wijnhavenkwartier fase 2.1, de renovatie van het gebouw Rijnstraat 8 (voor het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Infrastructuur en Milieu), en de renovatie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Ook wordt gestart met de herinrichting van de Haagse Loper.

Het voormalige ministerie van Justitie (hoogbouw), zijnde Wijnhavenkwartier fase 2.2, worden, nadat de gemeenteraad hierover eind 2014 een besluit heeft genomen, ontwikkeld in samenhang met het nieuwe onderwijs- en theatercomplex, tevens onderkomen van het Residentie Orkest, het Nederlands Dans Theater, het Koninklijk Conservatorium en het Dans- en Muziek Centrum. In het derde kwartaal van 2015 wordt de integrale aanbesteding van ontwerp, bouw en onderhoud afgerond en ligt er een nieuwe gebiedsvisie voor het Spuikwartier.

Kijkduin

In 2014 is een geactualiseerd bestemmingsplan vastgesteld. In het bestemmingsplan legt is een aantal initiatieven meegenomen zoals de vernieuwing en uitbreiding van het Atlantic Hotel en van het winkelcentrum Deltaplein. Naar verwachting zullen in 2015 de omgevingsaanvragen voor deze projecten worden ingediend. Ook de ontwikkeling van de locatie Wijndaelerweg wordt dit jaar ter hand genomen. In 2014 is een nieuw bestemmingsplan voor het landgoed Ockenburg door de raad vastgesteld. In 2015 zal, nadat er een besluit is genomen over de uitkomst van de tender voor de verkoop van het landhuis Ockenburg en twee andere panden op het landgoed Ockenburg, verder worden gewerkt aan de ontwikkeling van dit vastgoed. In ieder geval zal in 2015 door een partiële herziening van het bestemmingsplan de juridisch-planologische voorwaarden worden vastgelegd.

Loosduinen

In Loosduinen worden in 2015 enkele particuliere initiatieven gestart. Zo start de transformatie van het kantoorgebouw aan het Savornin Lohmanplein. Hier worden 116 appartementen gerealiseerd. Aansluitend wordt het winkelcentrum vernieuwd. Aan Oude Haagweg 42/46 wordt een nieuw complex met 70 appartementen gerealiseerd. De eerste KO-kavels (Kleinschalig Opdrachtgeverschap) van de locatie Escamplaan worden in 2015 gebouwd en opgeleverd. De revitalisering van de openbare ruimte van het bedrijventerrein Kerkentuinen Zichtenburg wordt in 2015 afgerond.

Segbroek

Op de voormalige Mondriaanlocatie aan de Begoniastraat worden 27 woningen gebouwd. In 2015 wordt de ontwikkeling voor woningbouwplannen in Regentesse Zuid (Verademing), De Mient (Kleinschalig Opdrachtgeverschap) en de Laan van Poot (HALO-terrein) verder gebracht.

Laak

De invulling van Laakhaven West gaat in hoog tempo verder. Volgens planning wordt gestart met de bouw van tweede fase Calandstraat en Soho C aan de Calandkade. De drie mandirs (Hindoestaanse gebedshuizen) tegenover het RAC-gebouw worden gebouwd en het 1e gebouw zal in gebruik genomen worden. Naast de mandirs wordt verder gebouwd aan de naastgelegen woongebouwen. De eerste gebouwen van kleinschalige opdrachtgevers uit de eerste tranche worden opgeleverd. Op de locaties uit de tweede en derde tranche KO wordt gestart met de bouw. De openbare ruimte wordt definitief ingericht zodra de aanliggende bebouwing is opgeleverd. In de spoorstrook van Laakhaven West wordt volop gebouwd aan de bedrijfspanden in combinatie met woningen. Als duidelijk is of het pand Maakhaven behouden kan blijven wordt de naastgelegen grond als KO kavels in de markt gezet. Aan het Leegwaterplein en bij de Gemalstraat wordt gestart met de bouw van diverse gebouwen voor studenten en starters.

Stationsbuurt en oude centrum

Aan de centrumzijde van de stationsbuurt wordt de ontwikkeling van de 'internationale entree' zichtbaar. De laatste woningen en horecaruimten aan Stationsweg 140-166 met 7 horeca- en 56 studenteneenheden worden begin 2015 verhuurd. De nieuw ingerichte buitenruimte van het brede deel Stationsweg, inclusief terrassen, en een groot deel van het Stationsplein worden begin 2015 in gebruik genomen. De aanbesteding van de herinrichting van het spoortracé Stationsplein vindt in 2015 plaats, de uitvoering van werkzaamheden start in 2016. De bouw van de Sigmalocatie van 303 studenten- en 153 starterswoningen wordt in 2015 voortgezet. In februari 2015 start de NS bij station HS met de sloop van het postperron, de huidige horeca en de opslagruimtes. Hierna wordt gestart met het doortrekken van de spoortunnel onder Hollands Spoor en de bouw van de fietsenstalling, winkels en passage. In 2014 is gestart met de planvorming voor herinrichting van het Bazarplein, nu zowel de naastliggende projecten Rode Dorp, The Studenthotel en de Bazar zijn opgeleverd.

Rivierenbuurt

In 2015 wordt gestart met de bouw van 72 woningen in de Maastraat door Blauwhoed. Voor het appartementencomplex aan de Lekstraat wordt met Haag Wonen naar een aannemer gezocht. Aansluitend op de oplevering van de woningen zal de openbare ruimte van de Scheldestraat en een deel van de Lekstraat heringericht worden. Begin 2015 wordt ook de nieuwbouw Spui Lamgroen opgeleverd. Aansluitend wordt de openbare ruimte eromheen opnieuw ingericht. De Brede Buurtschool is in aanbouw en zal medio 2015 haar deuren openen. Als Zebra Welzijn en de bewonersorganisatie verhuisd zijn naar de Brede Buurtschool, start De Koninklijke Haagse woningvereniging van 1854 met de bouw van 40 appartementen op de locatie De Boskant aan de Uilebomen. Ook de locatie van de Jan van Nassauschool kan na verhuizing van de school worden herontwikkeld. Hierbij zijn voorwaarden gesteld aan het behoud van het gebouw. Onderzoek vindt plaats naar de vernieuwing van het Schenkviaduct.

Transvaal

De herinrichting van de openbare ruimte van de Reitzstraat en de Kockstraat wordt in 2015 opgeleverd. Staedion herontwikkelt de koppen van de Paul Krugerlaan. De sloop van het oude woonzorgcentrum Transvaal wordt in 2015 afgerond. De bouw van fase 2 is nog onzeker, omdat hier nog geen huurder voor gevonden is. In 2014 en 2015 wordt ingezet op de planvorming, en voorbereidende werkzaamheden voor het Multicultureel VrijtijdsCentrum Transvaal. Achter de Kesslerstichting start de bouw van aanleunwoningen voor de Kesslerstichting en deels sociale huurwoningen.

Schilderswijk

In het kader van de Deal Schilderswijk blijft het streven in 2015 verbreding van het woningaanbod en het aantrekken van kansrijke groepen inwoners (middeninkomens, pas afgestudeerden en starters, werkende

jongeren). De gemeente heeft een aanjaagfunctie; de toewijzing van vrijkomende woningen aan kansrijke groepen vindt plaats door corporaties. Omdat het investerend vermogen van corporaties onder druk staat, moet het gewenste bredere woonaanbod vooral komen van Kleinschalig Opdrachtgeverschap. We continueren het beleid om door activering van verenigingen van eigenaren achterstallig onderhoud van particuliere woningen terug te dringen. Ter versterking van de wijk economie wordt, met als voorbeeld de Hobbemastraat, een verdere uitrol van een platform van vastgoedeigenaren, ondernemers en gemeente geïnitieerd om gezamenlijk te kunnen sturen op het voorzieningenaanbod en de aanpak van onveilige punten.

Haagse Hout

In het Benoordenhout is in 2014 gestart met de nieuwbouw van het appartementengebouw aan de Else Mauhslaan, de oplevering wordt verwacht in begin 2015. In Bezuidenhout Oost wordt gestart met de eerste fase van de herinrichting, waarbij de riolering vervangen wordt, er extra parkeerplaatsen komen en de openbare ruimte op residentiekwaliteit wordt gebracht.

In Mariahoeve is in 2015 de eerste helft van de woningen binnen het kleinschalig opdrachtgeverschap-project Isabelleland gereed. In 2015 wordt de openbare ruimte ingericht. Aan de Haverkamp en het Hongarenburg zal worden gestart met de nieuwbouw van respectievelijk 22 en 20 woningen. In 2015 zal meer duidelijkheid zijn over de programmatische invulling van de Grotiusplaats in relatie met het mogelijk transformeren van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De rijkskantoren aan het Willem Witsenplein, Raamweg en de Prinses Juliana Kazerne krijgen een andere functie.

Begin 2015 zal worden gestart met de verbouwing van het voormalig CBI-Lummuskantoor aan de Oostduinlaan tot ca. 230 luxe woningen.

In het kader van Werelds Netwerk aan Zee (zie programma verkeer) zal bij station Laan van Nieuw Oost In die de buitenruimte worden heringericht. NS zal tegelijkertijd investeren in de verbetering van het station zelf. Het ministerie van Sociale Zaken komt in 2015 leeg al zal door het Rijksvastgoedbedrijf worden afgestoten.

Escamp / Den Haag Zuidwest

De mogelijkheden voor corporaties voor stedelijke vernieuwing in Zuidwest zijn door gewijzigd rijksbeleid beperkt. Fysieke ingrepen worden vervangen door meer sociaal-economische en op beheer gerichte ingrepen. Om de herstructurering van Zuidwest voort te kunnen zetten, heeft de gemeente in 2014 met Vestia de Wijkontwikkelingsmaatschappij Den Haag Zuidwest (WOM) opgericht. In 2015 wordt de eerste tranche woningen (Quattro) door de WOM opgeleverd. Staedion zal in 2015 starten met de bouw van woningen op het braakliggende terrein aan de Tinaarlostraat. Ook de bouw van 8 kavels aan de Wapserveenstraat in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap zal starten. In 2015 is de bouw van de Sportcampus Zuiderpark volop in uitvoering. Tevens worden het huidige sportkwadrant en de openbare ruimte ter plaatse van de entree Melis Stokelaan heringericht. De Sportcampus Zuiderpark moet bij aanvang van het schooljaar 2016-2017 operationeel zijn. In 2015 zal de Leyweg tussen Steenwijklaan en het winkelcentrum worden heringericht. Ook zal in 2015 begonnen worden met de aanleg van een Tophalte openbaar vervoer bij het winkelcentrum. Het Sophia Revalidatiecentrum aan de Melis Stokelaan heeft de nieuwbouw in gebruik genomen. De openbare ruimte rondom het gebouw wordt aangepakt. In 2015 worden voor het aangrenzende gebied plannen gemaakt voor nieuwbouw van de school De Piramide. Voor de gebiedsontwikkeling rondom het HagaZiekenhuis zal de gemeente, na de gronden van het HagaZiekenhuis, tevens de grond van de Ontwikkelingscombinatie Leyenburg verwerven.

De gemeente heeft als gevolg van het financiële debacle bij Vestia de grondexploitatie voor de integrale gebiedsontwikkeling op zich genomen. Het vernieuwde Haga Ziekenhuis zal in 2015 geopend worden. De eerste fase van de bouw van de Kloosterlocatie, 60 woningen langs de Middachtenweg, wordt in 2015 opgeleverd. Vervolgens worden ook de gemeentelijke scholen gesloopt voor de bouw van nog eens 60 eengezinswoningen.

In 2015 en 2016 worden twee brede buurtscholen gebouwd en opgeleverd, te weten in Moerwijk aan de Van Ruysbroekstraat en in Morgenstond aan de Bentelostraat. Na een jarenlange verbouwing wordt in 2015 het laatste project aan de Ambachtsgaarde opgeleverd. Het betreft een kerkzaal voor het Leger des Heils en een appartementencomplex. De realisatie van vrije kavels in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap is op de locaties Erasmushove en Uithofslaan in 2015 volop in uitvoering

Op 10 juli 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot herinrichting van de Leyweg tussen de Steenwijklaan en de Genemuidenstraat en de aanleg van een Tophalte voor openbaar vervoer aan de Leyweg. Daarmee wordt het openbaar gebied omgevormd tot een prettig verblijfsgebied met veel groen. Het gebied krijgt een erfinrichting, waarbij er volop ruimte is voor voetgangers en fietsers en beperkte ruimte voor autoverkeer. De uitvoering van het project vindt plaats in 2015 en 2016.

Herstructurering Bedrijventerrein Uitenhagestraat

In 2015 wordt de herontwikkeling van de resterende 3 gemeentelijke kavels van het binnenstedelijke bedrijventerrein Uitenhagestraat voortgezet. In 2015 wordt gestart met de bouw van een afvalbrengringstation op deze locatie, ter (gedeeltelijke) vervanging van dat op de Vissershaven. De kavel Jongeneel (hoek Loosduinsekade/Monstersestraat) wordt in 2015 op de markt gezet. In 2015 wordt tevens de planuitwerking voor de Shelllocatie, tussen het wijkpark Transvaal en het toekomstige MVC, gestart.

Internationale zone

De gebiedsvisie Internationale Zone is vastgesteld in 2014. In 2015 wordt gestart met de uitvoering van werkzaamheden. Ook is in 2014 gestart met het vormgeven van de Parkvisie. De uitvoering zal in 2015 van start gaan. Het World Forumgebied vormt de kern van de internationale zone, het wordt de komende jaren versterkt. De herinrichting van de openbare ruimte in het World Forum is in uitvoering, de laatste fase zal in 2015 worden aangelegd. In oktober 2014 start de bouw van Eurojust, de bouwtijd is circa 2 jaar. De bouw van het Internationaal Strafhof is gestart en het gebouw wordt naar verwachting in 2016 opgeleverd. De komende jaren zal de openbare ruimte rondom de genoemde instellingen worden heringericht.

Naar verwachting zal in 2015 de nieuwbouw van het woon-zorgcomplex Deo Gratias in uitvoering zijn. In 2014 is voor het Verhulstplein met 2 ontwikkelaars een akkoord op hoofdlijnen gesloten. De verwachting is dat in 2015 voor het bouwplan fase 1 en 2 een beginselaanvraag kan worden gedaan en kan worden gestart met sloopwerkzaamheden. Het definitief ontwerp voor de inrichting van de openbare ruimte zal in 2015 gereed komen. Tevens is de verwachting dat in 2015 wordt gestart met de uitvoering van de transformatie van het pand Verhulstplein 17. In 2015 wordt gestart met de bouw van de school aan de Dunkler-Lübeckstraat. In 2014 is gestart met de bouw van de nieuwe Amerikaanse ambassade. Naar verwachting zal het gebouw in 2016 worden opgeleverd.

Naar verwachting zal in 2014 de bouwaanvraag worden ingediend voor het te renoveren gebouw en de uitbreiding van de Nato/NCIA. In 2016 moet het gebouw worden opgeleverd voor 700 medewerkers.

Binckhorst

De ambitie voor de Binckhorst is dat het gebied zich geleidelijk en organisch ontwikkelt tot een gemengd stedelijk woon- en werkmilieu. Een definitief eindbeeld voor het gebied is losgelaten. Dit is vastgelegd in de Gebiedsaanpak Binckhorst. De gemeente stelt zich faciliterend naar initiatiefnemers op. De pilot omgevingsplan is de juridisch planologische vertaalslag van de gebiedsaanpak en moet meer functies mogelijk maken, onder meer door het elimineren van bestaande milieubeperkingen. Deze pilot zal in 2015 verder worden ontwikkeld en het omgevingsplan zal in 2015 ter inzage worden gelegd. Leegstaand gemeentelijk vastgoed wordt benut voor (tijdelijke) huisvesting van innovatieve en creatieve bedrijvigheid. Transformatie van particulier vastgoed en particuliere ontwikkelingsplannen worden begeleid en gefaciliteerd. In de spoorboogzone zullen naar verwachting in 2015 diverse particuliere ontwikkelingen worden uitgevoerd. De verkoop van gemeentelijk vastgoed is in 2014 gestart en wordt de komende jaren voortgezet. De ontwikkelingsmogelijkheden en het opnamevermogen van de markt zijn bepalend voor het tempo van verkoop.

De gemeente legt zich actief toe op versterking van de infrastructuur en de openbare ruimte in de Binckhorst. De plannen voor de drie onderdoorgangen van het spoor nabij Binck 36 en voor de nieuwe openbare ruimte Saturnusstraat worden in 2015 in uitvoering genomen. Voor de herinrichting van de omgeving van de nieuwe Fokkerhaven wordt in 2014 een voorstel gedaan; de uitvoering start in 2015 voor de herinrichting van de openbare ruimte in 2015. Hiermee wordt het deelgebied Trekvlizzone-zuid als kansrijk, aantrekkelijk gebied voor onder andere woningen op de kaart gezet en geeft het gebied potentie om snel tot ontwikkeling te komen. Er zal ook vanaf 2015 ingezet blijven worden op het ontwikkelen van plannen voor verbetering van de openbare ruimte elders in de Binckhorst. Nieuwe middelen uit het coalitieakkoord 2014-2018 maken dit mogelijk. Voor de gewenste betere verbinding van de Binckhorst met het centrum van de stad wordt aangesloten op de planontwikkeling voor het Schenkviaduct. In 2015 wordt de financiële ondersteuning van kleine particuliere projecten en activiteiten, zoals het I'M Binck, voortgezet; deze initiatieven geven een positieve impuls aan het investeringsklimaat in de Binckhorst.

Met de Rotterdamse Baan wordt de Binckhorst een prominente entree van de stad voor verkeer van en naar de A12 (en daarmee ook de A4 en de A13). Aan de randen en bij de kruispunten van de nieuwe Binckhorstlaan maakt dit in de toekomst gemengde stedelijke functies (inclusief een hoogwaardig openbaarvervoertracé) mogelijk. Met de daarvoor benodigde verkavelingsstudie en planvorming wordt in 2015 gestart. Om de vele ontwikkelingen in de Binckhorst in goede banen te leiden, is een goede communicatie tussen gemeente en wijk belangrijk. Daarom zetten we in 2015 extra in op begeleiding van particuliere initiatieven, contacten met geïnteresseerde ontwikkelaars en algehele gebiedscommunicatie. Hierbij wordt nauw samengewerkt met de projectorganisatie van de Rotterdamsebaan.

Vlietzone

Voor Vlietzone Zuid en Noord (het gebied tussen de Vliet en de A4) is in 2013 een gebiedsperspectief vastgelegd door het College. Voor het gebied zal (tot in ieder geval 2020) geen integrale gebiedsontwikkeling plaatsvinden. Uitzonderingen zijn de aanleg van de Rotterdamsebaan en het Molenvlietpark, waar de raad zich nog over zal buigen. Marktpartijen of particulieren kunnen ontwikkelen, mits het past binnen de beheersverordening.

Bouwgrondexploitaties

Er zijn ca. 80 projecten bestaande uit gemeentelijke grondexploitaties, deelnemingen, plannen Particulier Opdrachtgeverschap en Klus(object)exploitaties. De rol van de gemeente bij de ontwikkeling van bouwgrond is door de vastgoedcrisis veranderd. In veel gebieden voert de gemeente geen traditioneel actief grondbeleid meer. Er wordt samen met grote en kleine marktpartijen gezocht naar nieuwe mogelijkheden tot het ontwikkelen van fysieke projecten, zoals faciliterend grondbeleid en innovatieve vormen van actief grondbeleid. In 2015 wordt verder ingezet op het uitwerken van initiatieven op het vlak van Kleinschalig Opdrachtgeverschap. In de paragraaf Grondbeleid wordt het beleid over bouwgrondexploitaties verder toegelicht.

Bestemmingsplannen

Gemeenten moeten voor hun gehele grondgebied een bestemmingsplan vaststellen. Bestemmingsplannen mogen niet ouder zijn dan tien jaar. Per gebied wordt gekeken of er voor de actualisering een beheersverordening of een bestemmingsplan wordt opgesteld. Dat hangt af van de verwachte ruimtelijke ontwikkelingen in dat gebied. Daarnaast stellen we bestemmingsplannen op om nieuwe ontwikkelingen in de stad mogelijk te maken. Het kan hierbij gaan om het mogelijk maken van bouwplannen en van kleinere of grotere gebiedsontwikkelingen. In 2015 worden ongeveer vijftien bestemmingsplannen/beheersverordeningen vastgesteld. De Wro (Wet ruimtelijke ordening) biedt benadeelden de mogelijkheid om binnen 5 jaar na vaststelling een verzoek om planschade aan te vragen. Gezien het aantal aanvragen in voorgaande jaren, verwachten we minder dan tien verzoeken in 2015.

Erfpacht

De gemeente Den Haag beheert ca. 55.000 erfpactrechten. Hiervan betaalt ca. 50% de verschuldigde canon halfjaarlijks. De overige rechten zijn afgekocht. Ter stimulering van de woningbouw, met name door het

aanbieden van kavels voor particuliere bouw en kluswoningen, is de canonbetaling aantrekkelijk voor de financiering van de grond. In 2015 lopen ca. 1000 erfpachtrechten af in de wijk Bohemen. De termijn waarop men kan anticiperen op de aflopende erfpachtrechten wordt verruimd van 10 naar 15 jaar om tegemoet te komen aan de eisen van de Nationale Hypotheek Garantie. De gemeente blijft het omzetten van bestaande eeuwigdurend afgekochte rechten van erfpacht naar vol eigendom faciliteren.

Precariobelasting

Voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond moet precario betaald worden. Het gaat dan bijvoorbeeld om steigers, containers, hekken en reclameborden. Elk jaar worden (reclame)objecten boven of op gemeentegrond gecontroleerd. Niet legaal geplaatste reclame wordt vervolgens verwijderd of gelegaliseerd. In 2014 is de bovengrondse precariobelasting gehalveerd. In 2015 en 2016 blijft dit zo. In 2017 wordt deze bovengrondse precariobelasting helemaal afgeschaft. Daarmee verlichten we de lasten voor onze ondernemers

Kernregistraties

In 2015 gaan we door met het ontwikkelen van de wettelijk verplichte, basis- en kernregistraties ter ondersteuning van de ontwikkeling en het beheer van de stad. De invoering van de basisregistratie grootschalige topografie (BGT) wordt afgerond. Geo-dienstverlening zoals WebGIS, Geo-accountmanagement en de Digitale Stadsmaquette (3D-topografie) worden verder uitgebouwd. Verdere speerpunten in 2015 zijn het faciliteren van Open Geo data en het meewerken aan pilots voor de Laan van de Leefomgeving, in afwachting van de nieuwe Omgevingswet.

Omgevingsvergunningen

We verwachten dat in 2015 ongeveer evenveel omgevingsvergunningen voor bouwactiviteiten worden afgegeven als in 2014. De aanvragen uit het eerste halfjaar van 2014 liggen voor 80% onder een bouwsom van € 250.000. Voor deze categorie zullen de bouwleges overeenkomstig het coalitieakkoord 2014-2018 met ingang van 2016 worden verlaagd. In 2015 zal hiervoor een voorstel worden gedaan. In 2015 gaan we verder met digitaliseren, zoals digitaal toezicht.

Een andere ontwikkeling is dat naar verwachting eind 2015 de private kwaliteitsborging wordt ingevoerd. Dit houdt in dat marktpartijen de bouwtechnische kwaliteit van de bouwwerken garanderen en de rol van de gemeente in deze gevallen verandert. De gemeente toetst dan de aanvragen niet meer preventief aan de bouwtechnische voorschriften (het Bouwbesluit) en houdt op dit punt geen toezicht op de uitvoering. De gemeente blijft wel het bevoegd gezag voor de toets (en het toezicht) aan het bestemmingsplan, welstand en bouwveiligheid. In de eerste fase van deze invoering zullen alleen de minder risicovolle projecten onder private kwaliteitsborging vallen. In het kader van de Crisis- en herstelwet doet de gemeente (vanaf najaar 2014) mee aan het experiment private kwaliteitstoetsing van eengezinswoningen, vallende onder het Keurmerk Garantiewoningen. Hiermee wordt vooruit gelopen op de wet en ervaring opgedaan met de nieuwe methode van werken en om te ontdekken wat wel en niet werkt.

Beheer bedrijfspanden en beheer woonpanden

Gronden en panden kunnen strategisch worden verworven met het oog op toekomstige stedelijke ontwikkeling. Dit vastgoed moet worden beheerd totdat de beoogde ontwikkeling plaatsvindt. Per saldo zijn de lasten van het beheer hoger dan de baten. Het exploitatietekort wordt gedekt uit hiervoor bestemde vastgoedreserves. De Haagse vastgoedstrategie stedelijke ontwikkeling omvat de volgende vier componenten:

- Strategische verwerving; de strategie op het verwerven van vastgoed ter realisatie van stedenbouwkundige plannen en visies;
- Huidige strategische portefeuille; de strategie op het reeds verworven vastgoed ter realisatie van stedenbouwkundige plannen en visies;
- Verkoopstrategie;
- Meerjarige vastgoedexploitatie en omvang strategische vastgoedreserves.

In 2014 wordt een nieuwe strategie voor dit vastgoed vastgesteld. We bekijken per object of bezit nog van belang is voor de doelstellingen van stedelijke ontwikkeling. Waar mogelijk stoten we panden af en

optimaliseren we de exploitatielasten en -opbrengsten van de vastgoedobjecten. Dit moet een besparing opleveren zodat de beschikbare vastgoedreserves minder worden belast.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	278.199	188.899	129.113	112.779	112.779
Goedgekeurde mutaties (Rv 124)	-	-	-	-	-
Subtotaal	278.199	188.899	129.113	112.779	112.779
Autonome ontwikkelingen	594-	621-	503-	434-	434-
Maatregelen coalitie-akkoord	7.500	-	161-	316-	426-
Nieuw beleid	-	9.135	6.635	6.185	6.185
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	1.319	0-	-	-	1-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	36.529	602	35.955	18.048	2.428
Totaal lasten	322.953	198.015	171.039	136.262	120.530

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	220.204	175.602	120.098	106.830	106.830
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	220.204	175.602	120.098	106.830	106.830
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitie-akkoord	14.671	1.000	1.000	1.500	1.500
Nieuw beleid	-	285-	785-	1.069-	1.569-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	4.731	2.026-	924-	418-	45-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	44.440	11.356-	31.219	16.214	361-
Totaal baten	284.046	162.935	150.608	123.056	106.354

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
Res sa binckhorst	3419	2.987	600	2.933	654
Res. Vastgoedexploitatie	6315	10.983	0	2.250	8.733
Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	6316	4.330	0	612	3.718
Dienstcompensatiereserve DSO	3010	1.054	0	0	1.054
BR VHV DHZW (programma 19)	3352	1.522	805	1.332	995
BR. The Hague World Form	6328	7.402	7.282	11.834	2.850
Reserve Universiteit Leiden Pr 19 821.0.01	6390	8.850	0	0	8.850
Res grondbedrijf gb	3020	45.124	2.000	2.000	45.124
Res anticip wzh mpg	3428	8.401	100	0	8.501
BR Stedelijke Ontwikkeling (P19/821)	6397	36.154	0	18.955	17.199
		126.807	10.787	39.916	97.677

2.16. Programma Financiën

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

FINANCIEN	Huishoudboekje op orde	Lasten 175.642 Baten 1.483.313 Saldo -1.307.671 V
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Nutsbedrijven en Beleggingen	Het bezit van aandelen in deelnemingen levert dividend op voor de gemeente	Lasten 3.787 Baten 32.184 Saldo -28.397 V
Geldleningen (kort en lang) en Activa-financiering	Financiering mogelijk maken tegen minimale kosten en risico's	Lasten 56.202 Baten 119.436 Saldo -63.234 V
Algemene uitkering gemeentefonds (CTR)	Inkomsten van het Rijk die de gemeente vrij en naar eigen inzicht mag besteden	Lasten 0 Baten 1.129.637 Saldo -1.129.637 V
Kapitaallasten met betrekking tot voorgenomen investeringen	Verzorgen van kapitaallasten met betrekking tot voorgenomen investeringen	Lasten 10.996 Baten 0 Saldo 10.996 N
Compensatieregeling startende ondernemers	De gemeente Den Haag heeft een compensatieregeling OZB voor startende ondernemers.	Lasten 450 Baten 0 Saldo 450 N
Kwijtschelding belastingen	Burgers kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen Het gaat dan de OZB en hondenbelasting	Lasten 120 Baten 0 Saldo 120 N
OZB (eigenaren en gebruikers)	Uitvoering van de wet en inning van OZB	Lasten 0 Baten 80.495 Saldo -80.495 V

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Topindicator	Nulmeting 2009	Realisatie 2013	2014	2015	2016	2017	2018
Positie op de ranglijst van gemeentelijke woonlasten van de grote gemeenten	5	3	3	3	3	3	3

Bron: Coelo

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Gemeentefonds

Alle gemeenten ontvangen van het Rijk een uitkering uit het gemeentefonds. De gemeenten mogen deze vrij besteden; het Rijk kan geen bestedingsvoorschriften of afrekenmechanismen opleggen. De baten registreert de gemeente in dit programma, de lasten op de diverse beleidsprogramma's. In 2015, 2016 en 2017 krijgen de gemeenten ook een integratie-uitkering sociaal domein, voornamelijk voor nieuwe taken van de drie decentralisaties. De integratie-uitkering is een onderdeel van het gemeentefonds maar kent een lichte vorm van bestedingsverplichting. Die bestedingsverplichting is geen belemmering voor eventuele overschotten door efficiënte uitvoering van de drie decentralisaties. De begroting van de gemeente Den Haag voldoet aan die bestedingsverplichting.

Het gemeentefonds groeit en krimpt mee met de rijksuitgaven; ook legt het Rijk extra bezuinigingen op voor onder andere behoud van het btw-compensatiefonds. Den Haag neemt haar eigen verantwoordelijkheid bij de raming van het gemeentefonds en wijkt af van de circulaire die het Rijk daarover stuurt. Veel gemeenten doen dat. De raming is verhoogd, vooruitlopend op de verwachting dat het Rijk zijn begroting op orde heeft en de economie zich herstelt. Dat leidt, conform het coalitieakkoord, tot € 2,5 mln. in 2015, € 12,15 mln. in 2016, € 15,15 mln. in 2017, en structureel € 24,6 mln. vanaf 2018.

Per 2015 wordt het gemeentefonds herverdeeld. Voor Den Haag, en ook voor de drie andere grote steden, betekent dat een korting van 1%. Dat is al verwerkt in de begroting.

Daarnaast stijgt het gemeentefonds doordat het Rijk nieuwe taken van de gemeenten compenseert door verhoging van het gemeentefonds. De veronderstelling daarbij is steeds dat die nieuwe taken uitgevoerd moeten worden met dat nieuwe geld. Zeker in 2015 gaat het daarbij om heel veel geld, vanwege de drie decentralisaties. Dat wordt in die programma's toegelicht.

Taakwijzigingen die in de septembercirculaire 2014 staan, verwerken we in het Halfjaarbericht 2015 en/of de Programmabegroting 2016-2019.

Geldleningen (lang en kort)

In de paragraaf financiering is een uitgebreide toelichting over de kortlopende en langlopende financiering opgenomen. De financiering is centraal geregeld. Voor de meeste gemeentelijke activa wordt bij het verstrekken van leningen gebruik gemaakt van het omslagsysteem. Dit houdt in dat over alle leningen een gemiddelde rente wordt geboekt, de zogeheten omslagrente. Deze omslagrente wordt aan het begin van elk jaar opnieuw vastgesteld voor het komende begrotingsjaar. Voor 2015 is de omslagrente vastgesteld op 4%, net als voor 2014.

Beleggingen en nutsbedrijven

De gemeente bezit aandelen van een aantal deelnemingen. Hiermee behartigt de gemeente het publieke belang. In de paragraaf verbonden partijen is een uitgebreide toelichting opgenomen per instelling. In programma Financiën ramen we het te ontvangen dividend.

OZB

In het coalitieakkoord is afgesproken dat de OZB voor bewoners in deze collegeperiode gelijk blijft. Daarmee blijft de gemiddelde OZB-aanslag per woning een van de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners). Den Haag kent een laag tarief voor de rioolheffing, terwijl de tarieven voor de afvalstoffenheffing in 2015 gehandhaafd blijven op het niveau van 2014. Naar verwachting behoren de woonlasten in Den Haag ook in 2015 tot de 3 laagste van de grote gemeenten.

Het college wil het midden- en kleinbedrijf meer ruimte geven om te ondernemen. Om het ondernemerschap te versterken is in het coalitieakkoord afgesproken de lasten voor ondernemers te verlichten. Daartoe worden de bestaande OZB-compensatieregeling voor startende ondernemers voortgezet, de precariobelasting voor voorwerpen op en boven gemeentegrond (exclusief ondergrondse leidingen) afgeschaft en de mogelijkheid van een belastingpauze voor kleine ondernemers en ZZP'ers met een laag inkomen geïntroduceerd. Met deze maatregelen stimuleren we de lokale economie.

Voor de OZB op niet-woningen is in het coalitieakkoord afgesproken om de opbrengst voor gebruikers en eigenaren van bedrijfsruimten in deze collegeperiode per saldo gelijk te houden aan die van 2013. Omdat in 2014 het gebruikersdeel van de OZB niet-woningen incidenteel is verlaagd met een derde (€ 7,2 mln.), wordt conform de afspraak in het coalitieakkoord het OZB-gebruikerstarief in 2015 hierop aangepast.

De opbrengst van de OZB stijgt alleen door de groei van de stad. De voordelen op de OZB-opbrengsten als gevolg van de groei van de stad zijn structureel in de begroting opgenomen.

Haagse amateursportverenigingen en startende ondernemers worden voor de OZB-lasten gecompenseerd. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van deze regelingen. In 2015 worden beide regelingen voortgezet.

Overige belastingen

Afvalstoffenheffing

De Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing is al enige jaren hoog. Daarvoor zijn maatregelen genomen in de programmabegroting 2014. Om de voorziening terug te brengen, zijn de tarieven van de afvalstoffenheffing in 2014 met 1 procent verlaagd. Verder worden de tarieven afvalstoffenheffing in 2015 en 2016 niet

aangepast aan de inflatie. Vooral nog wordt vastgehouden aan deze bestaande tariefafspraken en in 2015 bij de voorbereiding van de begroting 2016 wordt beslist over een eventuele aanpassing. Wel zullen in 2016 en 2017 in totaal 1.000 extra ORAC's worden aangelegd in de stad.

Precariobelasting

In 2014 is de bovengrondse precario naar aanleiding van een amendement eenmalig verlaagd met 45%. In het coalitieakkoord is opgenomen dat de precariobelasting (exclusief ondergrondse leidingen, kabels en buizen) met ingang van 2016 wordt afgeschaft. Dat zou betekenen dat de bovengrondse precariobelasting in 2015 weer op het niveau van vóór 2014 wordt gebracht, en in 2016 wordt afgeschaft. Om te voorkomen dat de precariotarieven in 2015 weer stijgen, wordt de afschaffing van de bovengrondse precariobelasting geleidelijk doorgevoerd. Dat doen we door de tariefsverlaging van 2014 door te trekken naar 2015 en 2016, waarna met ingang van 2017 de bovengrondse precariobelasting geheel wordt afgeschaft.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is al vele jaren van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Een wetsvoorstel daarvoor is nog niet naar de Tweede Kamer gestuurd. Ook is dus nog niet duidelijk welke compensatie gemeenten zullen ontvangen.

Toeristenbelasting

Conform het coalitieakkoord wordt de opbrengst van de toeristenbelasting in 2015 met € 2 mln. verhoogd. Deze extra inkomsten worden, in overleg met de sector, ingezet voor de versterking van het toerisme.

Leges

Gemeentelijke heffingen zijn maximaal kostendekkend, dat wil zeggen dat ze alleen worden geheven om de kosten te vergoeden die de gemeente maakt voor bijvoorbeeld afvalverwijdering of controles bij aanvragen van bouwvergunningen. Zowel de baten als de lasten van deze producten en diensten staan op de desbetreffende beleidsprogramma's.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	213.522	226.153	238.194	245.267	245.267
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	213.522	226.153	238.194	245.267	245.267
Autonome ontwikkelingen	245-	2.149-	249-	249-	249-
Maatregelen coalitieakkoord	-	4	4	4	4
Nieuw beleid	-	-	-	1.500	1.500
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	38.199-	48.357-	51.760-	52.146-	44.066-
Totaal lasten	175.078	175.642	186.181	194.367	202.448

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	1.238.101	1.174.050	1.165.270	1.173.377	1.173.377
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	1.238.101	1.174.050	1.165.270	1.173.377	1.173.377
Autonome ontwikkelingen	67.992	3.998-	3.962	6.972	19.432
Maatregelen coalitieakkoord	17.124	13.500	2.000	2.000	2.000
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	335.563	320.107	309.290	297.628
Reserves < 2,5 mln. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	34.608-	35.802-	41.440-	40.946-	41.764
Totaal baten	1.288.609	1.483.314	1.449.900	1.450.694	1.450.673

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Ontrekkingen	Eindsaldo
Algemene reserve gdh	3000	85.039	0	0	85.039
Dienstcompensatiereserve DPZ	3010	-83	0	0	-83
Dienstcompensatiereserve GAD	3010	503	0	0	503
BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	3479	4.500	0	0	4.500
Bestemmingsreserve OZB	3574	1.925	0	0	1.925
Reserve Financiering	3450	4.286	0	0	4.286
Reserve Activa-financiering	3473	116.203	0	9.368	106.835
		212.372	0	9.368	203.005

2.17. Programma Overige beleidsvoornemens

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

OVERIGE BELEIDSVOORNEMENS	Structurele beleidsintensiveringen zonder kaderbesluit van de raad	Lasten 107.672 Baten 179.314 Saldo -71.642 V
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen	Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Overige Beleidsvoornemens	Structurele intensiveringen vanaf €1,25 mlnuten parkeren totdat de raad over de inzet heeft besloten	Lasten 0 Baten 0 Saldo 0 N
Post onvoorzien	Budget beschikbaar houden voor onvoorziene knelpunten	Lasten 778 Baten 0 Saldo 778 N
Trend en overig onverdeeld	Onder andere bekostiging loon en prijscompensatie	Lasten 106.894 Baten 179.314 Saldo -72.420 V

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Dit programma bevat budgetten waarvan de bestemming niet concreet genoeg is, waardoor die nog niet op de beleidsprogramma 's zijn verwerkt. De raad heeft dit enkele jaren geleden bepaald, en houdt hier structurele beleidsintensiveringen aan vanaf € 1,25 mln. waaraan het college nog een bestemming moet geven en een uitgewerkte (kader)nota aan de raad voorlegt. Daarnaast staan hier de gebruikelijke stelposten van de begroting en de post onvoorzien.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Budgetten > € 1,25 mln.

Er zijn in de voorliggende begroting geen beleidsintensiveringen waar dit speelt en /of geen kader voor is. Wel staat overeind de maatregel inzake de besparing op de bedrijfsvoering (doelmatigheid op apparaat/ inhuur externen, efficiëntere organisatie) voor een bedrag oplopend naar ruim € 21 mln. structureel in 2018. De paragraaf Bedrijfsvoering geeft een nadere beschrijving hiervan. In 2015 komt een nadere uitwerking hiertoe.

Trend en overig onverdeeld

Loon- en prijscompensatie regulier

Jaarlijks stijgen de prijzen van producten en de dienstverlening. Ook wordt op begrotingsbasis rekening gehouden met loonstijging. Als basis voor het bepalen van de loon- en prijsontwikkelingen wordt de Macro Economische Verkenning gebruikt. Voor alle begrotingsjaren vanaf 2014 begroten we een loonontwikkeling van 2% en een prijsontwikkeling van 2%. De loonontwikkeling is inclusief 0,5% ter compensatie voor de

extra loonkosten van medewerkers die een periodiek krijgen. Op de lopende raming van de looncompensatie ontstaan incidentele voordelen in 2015 t/m 2017, omdat de loonontwikkeling door het MEV met 0,5% lager is ingeschat dan vorig jaar begroot t/m 2017. Vanaf 2018 is € 13 mln. nodig voor de begrote loon- en prijsontwikkeling. Dit is reeds verwerkt in de maatregelen van het coalitie akkoord.

Vrijval looncompensatie ivm loonmatiging 2013 en 2014

De lopende cao is tot en met 2012 vastgesteld. De recent afgesloten cao laat een kleinere loonstijging zien. Dit levert de gemeente een structureel voordeel op van € 9,4 mln. op de loon- en prijscompensatie. Dit voordeel is eveneens ingezet.

Besparing op inkoop

De gemeente koopt jaarlijks in voor enkele honderden miljoenen. Hiervan wordt over een grondslag van ruim € 300 mln (goederen en diensten) prijscompensatie vergoed gedekt uit de algemene middelen. In het coalitieakkoord is de maatregel genomen om op deze grondslag structureel € 16 mln. op inkoop te besparen, en wel cumulatief in drie jaar: € 6 mln. in 2015, € 6 mln. in 2016 en € 4 mln. in 2017. We effectueren deze besparing in de meerjarenbegroting door minder toekomstige prijscompensatie (lagere tot geen prijsindexatie) toe te voegen aan de programma's. De gemeente heeft geen afzonderlijk budget voor inkoop; deze maken onderdeel uit van beleidsprogramma's. Voor beleidsprogramma's betekent deze maatregel dat, doordat er minder budget is, er slimmer en efficiënter ingekocht moet worden.

Efficiency op subsidies

Als maatregel is in het coalitieakkoord afgesproken ook efficiëntie op subsidies te behalen. Een zogenoemde doelmatigheidskorting op 'grote' subsidies van € 3 mln. oplopend naar structureel € 8 mln. is ingeboekt hierop. Om efficiency voordelen te kunnen behalen, dient een organisatie een redelijke omvang te hebben. Het uitgangspunt is om deze doelmatigheidskorting toe te passen bij grotere organisaties die een subsidie vanaf € 0,1 mln. krijgen. We realiseren de korting door voor de jaren 2016 -2018 een lagere inflatiecorrectie toe te passen en de corresponderende begrotingspost loon- en prijscompensatie te verlagen. De instellingen krijgen dus niet minder geld, maar minder toekomstige compensatie. Hierdoor hebben de instellingen de tijd om door het treffen van maatregelen de efficiency korting op te vangen.

Post onvoorzien

Gemeenten zijn verplicht om in de begroting een post onvoorziene uitgaven op te nemen. Bij onvoorzien gaat het om onverwachte uitgaven of tegenvallers in het betreffende begrotingsjaar. Onvoorzien moet een soepele uitvoering van de begroting vergemakkelijken. Het zorgt zodoende voor een beetje flexibiliteit. De post onvoorzien is in 2015 verlaagd van € 3,8 mln. naar € 0,8 mln. Bij deze begroting is € 3 mln. daarvan ingezet als financiële ruimte.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	107.315	88.532	97.689	90.008	90.008
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	107.315	88.532	97.689	90.008	90.008
Autonome ontwikkelingen	225-	929-	4.229-	6.229-	14.471
Maatregelen coalitie-akkoord	217.053	31.573	35.474	43.913	37.736
Nieuw beleid	-	-	2	4	39
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	40.881	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	11.016	11.504-	14.268-	867	51.244
Totaal lasten	376.040	107.672	114.668	128.563	91.010

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	173.971	69.057	61.044	43.725	43.725
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	173.971	69.057	61.044	43.725	43.725
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitie-akkoord	27.417	98.499	119.481	124.810	108.865
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	17.269	10.769	7.480	3.199	2.164
Neutrale mutaties in/tussen programma's	44.963	989	4.816	11.214	41.252-
Totaal baten	263.620	179.314	192.820	182.948	113.502

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
BR Grote Projecten	3456	98.131	4.810	9.348	93.593
BR Co-financiering	3461	10.245	0	2.004	8.241
BR Krachtwijken	3463	213	0	142	71
BR Den Haag Internationale Stad	3469	5.484	0	460	5.024
BR Friciekosten Bezuinigingstaakstelling 2011 -2014	3475	2.450	0	1.450	1.000
BR Te verdelen middelen begroting 2011 - 2014	3474	150	0	150	0
BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	3470	3.777	0	3.777	0
BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	3481	16.736	6.575	19.535	3.776
BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	3482	41.704	43.560	30.947	54.317
BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	3484	214.295	46.605	100.731	160.169
BR Herstructurering reserves	3485	23.612	0	10.769	12.842
		416.797	101.550	179.314	339.033

2.18. Programma Interne dienstverlening

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

INTERNE DIENSTVERLENING		Verzorgen van interne dienstverlening binnen de gemeente	Lasten 8.182 Baten 8.182 Saldo 0 N
Programma onderdelen	Wat gaan we daar voor doen		Wat gaat dat kosten in 2015 (x €1.000)
Beheer gemeentelijk vastgoed	Het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed		Lasten 4.136 Baten 5.216 Saldo -1.080 V
Basiswerkplekken	Standaarddienstverlening, zoals huisvesting, werkplekautomatisering en HR-services		Lasten 1.195 Baten 1.256 Saldo -61 V
Plus-producten	Dienstverlening buiten de basiswerkplek, op basis van aparte afspraken met diensten		Lasten 2.851 Baten 1.710 Saldo 1.141 N

Beoogd maatschappelijk effect: Wat willen we bereiken?

Met dit programma geven we invulling aan de facilitaire dienstverlening van het ambtelijk apparaat. De dienstverlening is onderverdeeld in basiswerkplekken en plusproducten.

Gemeentelijke bijdrage: Wat gaan we daarvoor doen?

Basiswerkplekken

Op dit product worden de lasten en baten van de werkplekken verantwoord. Dienstverlening aan de gemeentelijke diensten vindt plaats op basis van een klant-leverancier relatie. Het niveau van dienstverlening is vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst, die wordt verrekend via één tarief per "werkplek/fte". In het tarief voor de basis dienstverlening zijn zo veel mogelijk kosten opgenomen van de faciliteiten die nodig zijn voor een ambtenaar op een kantoorwerkplek. Op dit moment zijn de kosten voor huisvesting, werkplekautomatisering, HR-services, koffie op de werkplek, druk- en printwerk en het gebruik van vergaderzalen in dit tarief verdisconteerd. Het uitgangspunt is dat het basispakket zo groot mogelijk moet zijn en daarom zal dit pakket de komende jaren steeds verder uitgebreid worden. Shared services organisaties zijn over het algemeen het meest kosteneffectief als ze voor 80% standaarddienstverlening leveren.

Plusproducten

Voor uitzonderingen op het basispakket (de plusproducten) worden intern aparte afspraken over de kosten gemaakt.

Strategisch huisvestingsplan

In 2012 heeft het college besloten dat 15 panden waarin de gemeente haar ambtelijk apparaat gehuisvest heeft, afgestoten worden. Door krimp en desksharing kan het gemeentelijk apparaat gehuisvest worden in de 'strategische kernvoorraad': de panden Spui, Leyweg en de stadsdeelkantoren. In 2013 zijn de panden Westeinde, Stadhoudersplantsoen en Platinaweg afgestoten en in 2014 gaat dit gebeuren met de panden Loosduinseweg, Verheeskade en Grote Marktstraat. Inmiddels is Huisvestingsplan 2.1 opgesteld waarin verdergaande centralisatie wordt voorgesteld

Automatisering

De basisinfrastructuur is het motorblok onder de dienstverlening van het IDC aan haar klanten. Deze dienstverlening die onder meer bestaat uit kantoorautomatisering, toegangsbeheer inclusief rollen en rechten en een gescheiden productie-, ontwikkel- en testomgeving moet degelijk, betrouwbaar en flexibel zijn. Nieuwe ontwikkelingen leiden ertoe dat de huidige innovatie- en beheercapaciteit binnen IT onder druk staat. Het gaat daarbij om elektronische dienstverlening zoals www.denhaag.nl en het hergebruik van gegevens zoals Haagse Bron. Een andere trend is het werken met ketenpartners over de gemeentegrenzen heen. Ook wordt het beroep dat op IT gedaan wordt, steeds zwaarder ten gevolge van huisvestings- en flexconcepten, concentratie van IT middelen met de bijbehorende toegenomen (beheer) complexiteit en het doorvoeren van veranderingen. Dit leidt tot hogere eisen en wensen aan de niveaus van continuïteit en beveiliging. Er is een omvangrijk veranderprogramma door de IT-board vastgesteld zodat IDC-A in de komende jaren 'in control' blijft.

Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	61.876	61.742	61.599	61.467	61.467
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	61.876	61.742	61.599	61.467	61.467
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitie-akkoord	-	4	1.004	1.004	1.004
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	42.684	53.556	52.566	52.577	52.799
Totaal lasten	19.192	8.182	8.029	7.886	7.664

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	61.876	61.742	61.599	61.467	61.467
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	61.876	61.742	61.599	61.467	61.467
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Maatregelen coalitie-akkoord	274	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	-	-	-	-
Middelen decentralisaties	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	-	-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	47.990	53.560	53.570	53.581	53.803
Totaal baten	14.160	8.182	8.029	7.886	7.664

reserves 2015	Nr	Beginsaldo	Dotaties	Onttrekkingen	Eindsaldo
BR Basiswerkplekken	3318	2.453	0	0	2.453
BR Leyweg per 1-1-2012	3325 3305	3.852	0	937	2.915
Dienstcompensatiereserve IDC	3010	1.134	0	0	1.134
Dienstcompensatiereserve CVDH	3010	425	0	0	425
		7.864	0	937	6.927

3. Bedrijfsvoering

3.1. Verbetering bedrijfsvoering

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Zowel in de gemeentelijke bedrijfsvoering als bij primaire processen vindt bundeling van taken en organisatieonderdelen plaats. De komende periode gaat dit ingezette proces van 'sharing' zich voortzetten. De ingezette verbetertrajecten Kaderopdracht Bedrijfsvoering en Organisatieontwikkeling 2020 moeten de komende jaren worden doorgezet. De komende jaren worden zo inhoudelijke verbeteringen en besparingen bereikt.

De verbetering van de gemeentelijke bedrijfsvoering bij o.a. Financiën, Personeel & Organisatie, ICT, inkoop en documentaire informatievoorziening & archief heeft ook de komende periode prioriteit.

Het coalitieakkoord 2014-2018 geeft aan dat "de ondersteunende diensten op het gebied van bedrijfsvoering, Personeel en organisatie, financiën, inkoop, ICT, communicatie en juridische zaken gezamenlijk worden georganiseerd en aangestuurd door de Bestuursdienst." In 2015 zullen hiervoor de eerste stappen worden gezet.

Het coalitieakkoord bevat tevens een voorgenomen besparing op het totaal van de gemeentelijke apparaatskosten, oplopend van € 4,7 mln. in 2015 naar € 21,3 mln. structureel vanaf 2018. Een gedeelte hiervan komt door bovengenoemde verbetering van de bedrijfsvoering en een ander deel zal door verlaging van de apparaatslasten moeten komen.

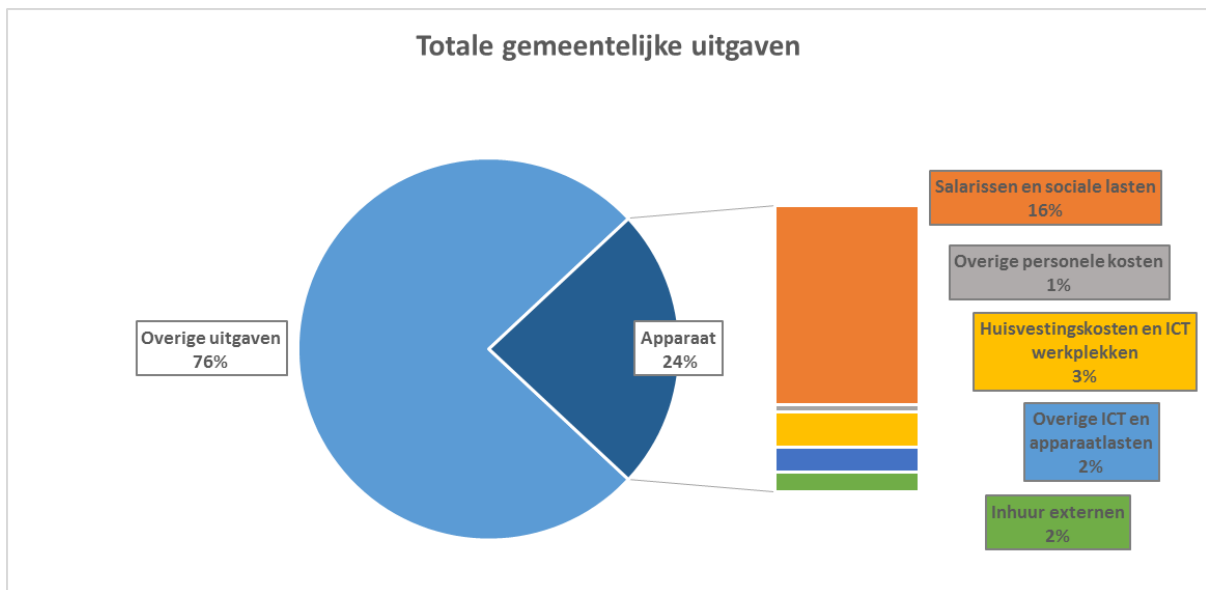
Voor enkele onderdelen zijn hiervoor al eerste berekeningen gemaakt, voor andere onderdelen is dat nog in studie. Concrete mogelijkheden voor samenbundeling en/of centralisatie worden momenteel opgesteld en besproken. Vooruitlopend op de concrete invulling bij de organisatieonderdelen van diensten is op de bedrijfsvoering (doelmatigheid op apparaat/ inhuur externen, efficiëntere organisatie) een besparing van € 4,7 mln. in 2015 oplopend naar € 21,3 mln. in 2018 ingeboekt als maatregel in deze begroting. In de coalitieonderhandelingen is de afspraak gemaakt om hieruit een bedrag van € 2,95 mln. in 2016, € 4,2 mln. in 2017 en € 5,55 mln. in 2018 structureel terug te geven aan de bedrijfsvoering. Deze budgetten zijn hard nodig, met name voor het verbeteren en professionaliseren van ICT, inkoop en diverse werkprocessen.

De verbetering van en de besparing op de bedrijfsvoering resulteren in een verlaging van het aandeel overhead. Het aandeel bedraagt in 2014 34,3% volgens de Berenschot benchmark. We streven naar een overheadpercentage van 31,3% in 2018. De verlaging van 3% is een forse verlaging gezien onze ambities voor de bedrijfsvoering (o.a. kwaliteitsverbetering door samenbundeling, modern HRM beleid, digitalisering van werkprocessen, cyberveiligheid en vermindering van externe inhuur).

3.2. Omvang en kosten formatie

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De gemeentelijke organisatie bestond op 1 september 2014 uit 6.550 fte formatie. De grootte van de formatie is onderhevig aan de ene kant aan maatregelen die binnen de bedrijfsvoering bepaald worden om de besparing van ruim € 21,3 mln. te realiseren. Aan de andere kant zullen er nieuwe taken vanuit het coalitieakkoord bij komen. Ook leiden de decentralisaties en andere taakoverhevelingen van rijkswege tot meer personeel. Het streven blijft overeind om voor het inhuren van externen maximaal op de norm van 15% van de loonsom (salaris + inhuur) uit te komen. Het is echter de verwachting dat door nieuwe taken die de gemeente krijgt, zoals de implementatie van de decentralisaties, externe deskundigheid in 2014 en ook in 2015 hard nodig is. Een gemeentebreed apparaatskostenoverzicht is in het najaar van 2014 gereed waarmee de formatie met de bijbehorende lasten inzichtelijk wordt gemaakt. Per heden behoort circa 24% van de begroting tot de apparaatslasten.

3.3. Organisatie en personeelsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Organisatie- en personeelsbeleid

In de visie op organisatieontwikkeling 2020 (RIS 268795) is vastgelegd langs welke lijnen de gemeentelijke organisatie zich ontwikkelt naar 2020. In het coalitieakkoord is de essentie van deze organisatieontwikkeling onderschreven: “werken aan de stad vraagt om een gemeentelijke organisatie die ten dienste staat van de mensen, maatschappelijke instellingen en bedrijven die samen de stad vooruit helpen. Daarom gaan we verder met de ingezette ontwikkeling naar een compacte, resultaatgerichte en flexibele organisatie”.

De organisatiestructuur bestaat uit vijf kerndiensten, de bestuursdienst en een shared service organisatie. Binnen deze hoofdstructuur zetten we in op verdergaande ontkooking: meer inzetten op de wijkaanpak nieuwe stijl, innoveren van processen zodat onze dienstverlening aan de stad verbetert en het versterken van de gezamenlijke organisatie van de bedrijfsvoering zoals ingezet in de nota “Doorontwikkeling bedrijfsvoering” (RIS 257856).

De exacte invulling van de jaarschijf 2015 en de inhoudelijke prioriteiten worden vastgesteld in 2015. Op dat moment bepalen we welke projecten in ons personeelsbeleid opgepakt worden. Vanuit de lopende prioriteiten blijven we ons richten op de uitvoering van de Nota Diversiteitsbeleid (RIS 266230) en de hierin opgenomen maatregelen om de diversiteit in de organisatie te verbeteren. In lijn met het coalitieakkoord - het realiseren van werkgelegenheid- zal met name gekeken worden naar extra mogelijkheden voor jongeren.

De werkperiode van projectorganisatie bureau Van werk naar werk eindigt per 1 januari 2015. De werkzaamheden voor de naar verwachting 35 re-integratie kandidaten lopen ook door na 1 januari 2015. Het vergt nog de nodige aandacht om de 57 ex medewerkers die in de WW zitten naar ander werk te begeleiden. Dit mede omdat we eigen risicodrager zijn. We dragen er zorg voor dat de werkzaamheden voor deze doelgroep ook na 1 januari 2015 kunnen worden voortgezet.

3.4. Integriteitsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De Haagse ambitie luidt: de gemeente behoudt een organisatiecultuur waarin medewerkers zich veilig voelen om elkaar aan te spreken op gedrag, en waarin regelmatig aandacht wordt besteed aan integriteitsrisico's en -dilemma's. We verstaan onder integriteit dat onze medewerkers hun functie adequaat en zorgvuldig vervullen, rekening houdend met hun verantwoordelijkheden en alle in het geding zijnde belangen. Ook het tegengaan van ongewenste omgangsvormen en misstanden vallen onder het begrip integriteit.

De inspanningen op het gebied van integriteit hebben tot nu toe geresulteerd in een integriteitsysteem dat ruimschoots voldoet aan de wettelijke eisen. De gemeente Den Haag is goed gepositioneerd om nu de volgende stap te zetten op weg naar een integriteitsysteem, dat zich kan meten aan de bestaande *best practices* in Nederland.

In 2014 zijn het centraal onderzoeksprotocol en het integriteitsbeleidsplan 2014-2018 opgesteld. Beiden zullen in 2015 geëffectueerd worden. In 2015 intensiveren we de communicatie over integriteit via Werknet. We organiseren opnieuw een Dag van de Integriteit, de training Morele oordeelsvorming wordt gegeven (nadat de pilot 2014 is geëvalueerd) en we starten met diverse pilots zoals Moreel beraad en de Risicoanalyse kwetsbaar proces. Verder zetten we de Toets kwaliteit handhaving, de Cursus handhaving en een evaluatie van het Centraal Onderzoeksprotocol op.

3.5. Informatie- en ICT-beleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

In 2015 zal gestart worden met de uitvoering van de doelstellingen van de vernieuwde I-visie, die naar verwachting eind 2014 aan de Raad zal worden gestuurd. In deze visie zal een actueel beeld worden geschetst over de noodzakelijke investeringen in ICT in de komende jaren. De digitale veiligheid heeft hierbij opnieuw hoge prioriteit. De gegevens van de burgers moeten bij de gemeente in goede handen zijn. De gemeente zal continu blijven werken aan verhoging van die veiligheid en de ICT infrastructuur jaarlijks laten toetsen en controleren door externen, zoals aanbevolen is door de Haagse Rekenkamer. De gemeente zal hierin samenwerken met de Informatiebeveiligingsdienst van KING en met de G4. De raad zal jaarlijks worden geïnformeerd over informatieveiligheid.

De gemeente werkt aan een digitale dienstverlening voor burgers en bedrijven zoals beschreven wordt in de Visiebrief 'Digitaal 2017' van minister Plasterk van Binnenlandse Zaken. Hierdoor wordt een overwegend digitale afhandeling mogelijk. Het baliebezoek neemt daarbij af en de administratieve lasten verminderen, maar als baliebezoek toch nodig is kan het hierdoor doelgerichter en sneller verlopen. Het groeiende gebruik van het gemeentelijk stelsel van basisregistraties onder het motto 'eenmalige invoer, meervoudig gebruik' zal – naast kwaliteitsverbetering van de gegevens – hier ook een bijdrage aan leveren.

De burger verwacht dat de overheid meer als één overheid gaat werken. Dat betekent dat samenwerking en werken in ketens noodzakelijk wordt. Daarbij moet wel nauwlettend worden toegezien op de privacyregels. Deze ketensamenwerking zal ook noodzakelijk zijn door de drie Decentralisaties tussen partijen in de zorg. Dit kan alleen lukken door verdere standaardisatie in de keten. De rijksoverheid werkt aan een generieke digitale infrastructuur en daar zullen de gemeenten en uitvoeringsorganisaties op aan moeten sluiten. De basisinfrastructuur van de gemeente zal hierop worden aangepast op basis van de Roadmap ICT. Dit is het meerjarenplan dat alle gemeentelijke projecten op het gebied van de ICT-basisvoorzieningen ordent en prioriteert. De Roadmap is opgesteld om in de komende jaren de focus te verleggen van het uitvoeren van standaardbeheertaken naar het ondersteunen van de ICT-vragen vanuit de organisatie. Dit betekent ook dat de ICT organisatie zich moet aanpassen en moet veranderen. Hiervoor is een veranderplan opgesteld dat in 2014 is gestart en in 2015 zal worden afgerond.

Naast de digitalisering van de diverse processen binnen de organisatie zullen andere ontwikkelingen in de ICT, zoals werken in de 'Cloud', mobiel werken, sociale media, tablets en smartphones, in 2015 geïntegreerd worden in de bedrijfsvoering. Dit betekent ook aanpassing van gemeentelijke bedrijfsvoeringssystemen. Er wordt extra aandacht besteed aan opleidingen om medewerkers digitaal vaardig te maken.

3.6. Juridische Zaken

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

Burgers, bedrijven en bestuurders stellen hoge eisen aan de kwaliteit van gemeentelijke besluitvorming en dienstverlening. Een hoogwaardige juridische functie is essentieel om die kwaliteit te kunnen waarborgen. Juridische kwaliteit houdt in dat besluiten van de gemeente correct, rechtvaardig en transparant zijn. De gemeente werkt op verschillende fronten aan deze kwaliteit. De volgende onderwerpen krijgen in 2015 extra aandacht:

Organisatie juridische functie

Een van de doelstellingen van het coalitieakkoord is een slagvaardige organisatie. Het coalitieakkoord spreekt ook voor juridisch zaken van “ gezamenlijke organisatie onder aansturing van de Bestuursdienst”. Dat waarborgt betere kwaliteit van de advisering aan het gemeentebestuur (meer op strategisch niveau, uniformer en integraal). Een voorstel wordt in 2015 uitgewerkt.

Inzetten op eigen capaciteit

De kosten van inhuur van externe juridische capaciteit kunnen omlaag als de gemeente de eigen beschikbare kennis beter benut en uitbreidt. Dit kan dan ook bijdragen aan de voorgenomen besparing op “ inkoop” van goederen en diensten uit het coalitieakkoord. Daarvoor komt centrale sturing op de inzet van externe advocaten. Extra kennis wordt verworven met interne cursussen en netwerken. Daarvoor zetten we onder meer een gemeentelijk systeem van opleidingspunten voor juristen op.

Europese wet- en regelgeving

In 2014 zijn nieuwe Europese aanbestedingsrichtlijnen gepubliceerd voor overheidsopdrachten. Deze richtlijnen zullen in 2016 zijn omgezet naar Nederlands recht. In 2015 bereidt de gemeente zich voor op de nieuwe regels. Ook evalueert de gemeente in 2015 de uitvoering van de Aanbestedingswet 2012 en de bijbehorende klachtenregeling.

Verbetering van methoden van conflictenbeslechting

Alternatieve middelen en methoden om conflicten te beslechten en klachten op te lossen voorkomen of versnellen juridische procedures en herstellen het vertrouwen tussen de overheid en de burger. Een inzet op de betrokkenheid van burgers en bedrijven bij besluitvorming, conflictvermijding en alternatieve geschillenbeslechting leveren efficiencywinst, kostenbesparing en snelle implementatie van beleid op. Daarom investeert de gemeente in nieuwe methoden zoals “bellen bij bezwaar”, bemiddeling, mediation, en ambtelijk horen. In 2015 gaat de gemeente verder op de ingeslagen weg en zal het aantal conflictbeslechtingen met behulp van alternatieven voor juridische procedures toenemen

Samenwerking bij handhaving

De handhaving in Den Haag kan nog beter en effectiever worden uitgevoerd, door een intensievere samenwerking van de Haagse handhavingsorganisaties. Uniformering en afstemming van het gevoerde handhavingsbeleid maken de handhaving voor de burger transparanter en voorspelbaarder. Het leidt bovendien tot een effectievere inzet van alle middelen en instrumenten. Daarom ontwikkelt de gemeente een beleidskader handhaving ter versterking van de Haagse handhavingsactiviteiten. In 2015 krijgt dat zijn beslag.

Subsidies

De uit de evaluatie van de Haags Kaderverordening Subsidie (HKS) en de aanbevelingen van de Rekenkamer voortgekomen aanpassingen om de subsidieprocessen strakker vorm te geven zijn gerealiseerd. De Algemene subsidieverordening Den Haag 2014 heeft op 1 juli 2014 de Haagse Kaderverordening vervangen. Op grond van deze verordening zijn toezichthouders aangewezen en is het model vastgesteld dat bij het vormgeven van subsidieregelingen moet worden gevolgd. Alle subsidieregelingen worden hier nog in 2014 op aangepast. Daarna zal de omgang met subsidies gemonitord worden.

Goede regelgeving

De gemeentelijke regels moeten uitvoerbaar, handhaafbaar, noodzakelijk, eenvoudig, eenduidig, duidelijk en toegankelijk zijn. Goede regels en minder regels, red tape, zorgen voor een efficiëntere inzet van het ambtelijk apparaat en voor (economische) voordelen voor Haagse burgers en bedrijven. Het coalitieakkoord zet daarom in op verdere lastenverlichting voor het midden-en kleinbedrijf. De gemeente gaat in 2015 bindende Haagse aanwijzingen voor regelgeving vaststellen. Alle gemeentelijke regels zullen op ‘red tape’ worden getoetst.

3.7. Doelmatigheid en doeltreffendheid

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Op grond van artikel 213a van de Gemeentewet vindt periodiek onderzoek plaats naar de doelmatigheid (efficiëntie) en doeltreffendheid (effectiviteit) van het beleid en de bedrijfsvoering.

In 2014-2015 staan de volgende doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken gepland:

- de “Call en Face”-functie van de dienst Publiekszaken. De gemeente Den Haag heeft de ambitie om uit te blinken op het gebied van dienstverlening. In het Masterplan dienstverlening 2012-2015 is verwoord dat de gemeente in 2015 een excellente dienstverlener voor bewoners, bedrijven expats en (internationale) instellingen moet zijn. Om dat te bereiken zijn er callcentra en balies ingesteld bij verschillende diensten. Het onderzoek inventariseert deze callcentra en balies en kijkt hoe het eerste klantcontact efficiënt en effectief kan worden ingericht.
- Het Veiligheidshuis Den Haag is een samenwerkingsverband op het gebied van justitie, zorg en openbare orde en veiligheid. De hoofddoelstelling van het veiligheidshuis is door intensieve ketensamenwerking de veiligheid te vergroten. Het veiligheidshuis is nu vier jaar operationeel. In 2013 vond er zowel regionalisering als een inhoudelijke vernieuwing van werkwijze plaats. Onderzoek worden de wijze van samenwerking en de wijze van organisatie van het veiligheidshuis en welke verbeteringen daarin mogelijk zijn.

Het programma 2015-2016 wordt in het najaar van 2014 aangeboden aan de raad.

3.8. Facilitymanagement en huisvesting

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De werkplekken van de ambtenaren en de ontvangst van publiek vragen om efficiënte en flexibele huisvesting. Dat doen we door de bundeling van (kantoor)locaties in een kernvoorraad van gebouwen die gelijktijdig wordt voorbereid op steeds flexibeler gebruik. Wij zetten de komende periode in op de ontwikkeling van publieksruimten, gebaseerd op de gemeentelijke visie op dienstverlening. De ingezette concentratie van de ambtelijke huisvesting in het Spui, de Leyweg en de stadsdeelkantoren zal eind 2014 afgerond zijn. De overgang naar het “desksharen” wordt gerealiseerd met zo min mogelijk gebouwaanpassingen waardoor de kosten beperkt blijven. De hieruit voortvloeiende structurele besparingen op huisvestingskosten zijn onderdeel van de meerjarenbegrotingen die in de vorige collegeperiode zijn opgesteld.

3.9. Duurzaamheid en interne milieuzorg

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Gemeentelijk energiebesparingsbeleid

2015 wordt het eerste jaar waarin het gemeentelijke energiebesparingsbeleid operationeel is. In 2020 zal de gemeente ten opzichte van 2012 onder meer 12% energie bespaard hebben en 10% van het verbruik duurzaam hebben opgewekt. Daarmee geven we uitvoering aan de raadsmotie hierover. Zoals aangegeven in het nieuwe coalitieakkoord komt het gemeentelijke energiebesparingsplan nog in 2014 uit. Vanaf 2015 zal ook het gemeentelijke elektriciteitscontract volledig op een nieuwe leest zijn geschoeid en zal een gemeentelijk gascontract de oude contracten vervangen. Lokaal opwekken van hernieuwbare energie zal via onder andere Energie Rijk Den Haag in 2015 in de markt worden gezet. In dit beleid past aandacht in het gemeentelijke apparaat voor energiezuinig gedrag. We zullen dit de komende jaren in een campagne stimuleren.

Professioneel duurzaam inkopen

Inkoop en aanbesteden zijn strategische middelen voor college doelstellingen op het terrein van duurzaamheid. Het college heeft hiertoe het manifest Professioneel duurzaam inkopen ondertekend. Verreweg de grootste bijdrage aan een klimaatneutrale stad in 2040 komt van de aanbestedingen in de bouw en de openbare werken en de energievoorziening. Om hierop te kunnen excelleren, zal in 2015 de interne keten verder worden geprofessionaliseerd en ondersteund met prestatieafspraken. Daarbij wordt tevens aandacht gegeven aan sociale voorwaarden en social return.

3.10. (Financieel) beheer van gemeente brede en dienst specifieke processen

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Salarisproces

Salarisbetaling en afdrachten van premies en belastingen verlopen grotendeels centraal. Dat heeft het proces sterk vereenvoudigd. Daarbij is een controlesysteem ingevoerd.

Betalingsproces

Het betalingsverkeer van de gemeente Den Haag werd de afgelopen jaren door verschillende banken uitgevoerd, te weten: de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), The Royal Bank of Scotland (RBS) als rechtsopvolger van ABNAMRO en de ING-bank. Eind 2012 is het betalingsverkeer aanbesteed omdat het drempelbedrag van € 200.000 werd overschreden (over 2011 bedroegen de kosten ruim € 277.000, -). De BNG heeft deze aanbesteding gewonnen. Het betalingsverkeer is sindsdien gefaseerd overgebracht naar de BNG. Het laatste onderdeel, sector Belastingen, zal in juni 2014 migreren van de ING-bank naar de BNG.

In het kader van Sepa (Single European Payment Area) heeft de gemeente Den Haag de Europese betaling en incasso ingevoerd; de nationale varianten worden vanaf 1 augustus 2014 niet meer ondersteund. Voor de verdere invoering van de overige SEPA-producten (onder andere digitale rekeningafschrift) zal de planning van de BNG bank worden gevolgd.

De afgelopen jaren is de betaalsnelheid van facturen sterk verbeterd en beeft zich boven de 85 procent betalingen binnen een maand. De doelstelling voor 2015 is om 90 procent van de facturen binnen 30 dagen te betalen. De gemeente vindt het belangrijk dat facturen op tijd betaald worden en voert daarom voortdurend verbeteringen door. In januari 2014 is het gemeentelijke bedrijfsvoeringssysteem volledig geautomatiseerd. Inkoopfacturen kunnen volledig digitaal worden verwerkt. Al deze maatregelen moeten onder andere bijdragen aan het sneller betalen van facturen.

Uitkeringsproces

Het uitkeringsproces is tot in detail beschreven in de administratieve organisatie en vergaand geautomatiseerd. Ter waarborging van de rechtmatige uitvoering vindt er interne auditing plaats naar onder meer hoogte, recht en duur van de verstrekte uitkeringen. In 2015 ligt de nadruk op digitale dienstverlening, eenvoudige procedures en korte doorlooptijden.

4. Paragrafen

4.1. Lokale heffingen

Inleiding

De lokale heffingen zijn een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten. In het coalitieakkoord Vertrouwen op Haagse Kracht zijn de kaders weergegeven voor de lokale heffingen in deze collegeperiode. Naast betaalbaar wonen, streven we ernaar het midden- en kleinbedrijf meer ruimte te geven om te ondernemen. Dat doen we door de lasten te verlichten.

Deze paragraaf geeft informatie over het beleid en de ontwikkeling van de tarieven van de lokale heffingen en bevat informatie over het kwijtscheldingsbeleid.

Tariefontwikkelingen 2015

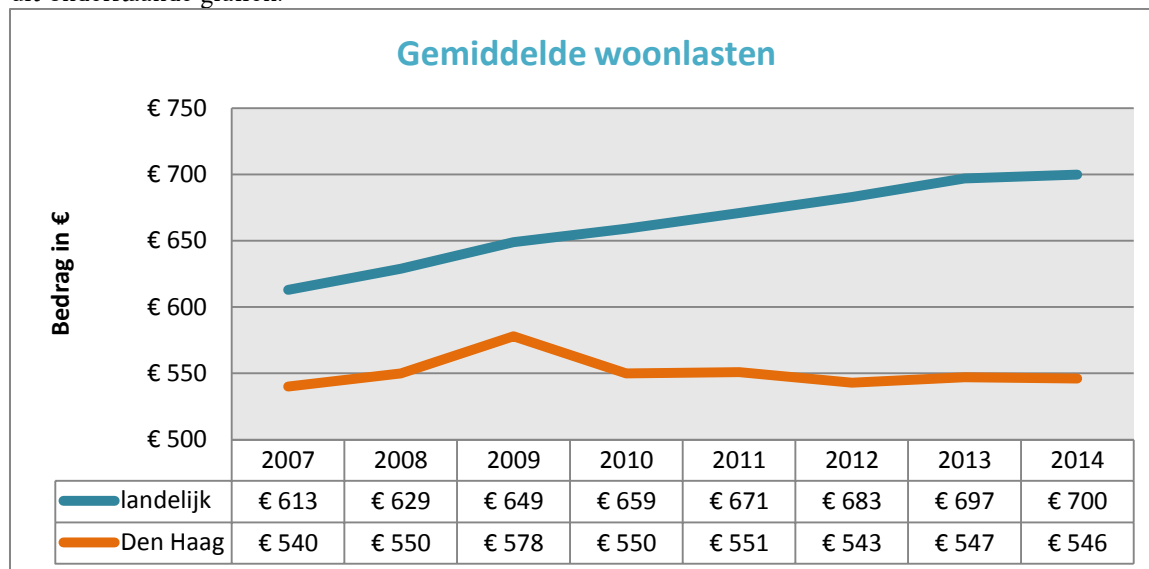
- In 2015 is de OZB-opbrengst op woningen hetzelfde als in 2014.
- In het coalitieakkoord is afgesproken de OZB-opbrengst voor gebruikers en eigenaren van bedrijfsruimten in deze collegeperiode gelijk te houden aan die van 2013. Omdat in 2014 het gebruikersdeel van de OZB niet-woningen incidenteel is verlaagd met een derde (€ 7,2 mln.), wordt conform de afspraak in het coalitieakkoord de gebruikersbelasting in 2015 verhoogd met € 7,2 mln.
- De precieze OZB-tarieven woningen en niet-woningen worden zoals gebruikelijk in het najaar aan de raad aangeboden, nadat de waardeprognoses zijn afgerond. Voor de OZB woningen wordt de waardeverandering van de stad budgetneutraal in de tarieven verwerkt. Als dus de WOZ-waarde van de bestaande woningen toeneemt, dan daalt het OZB-tarief, en als de WOZ-waarde daalt dan stijgt het OZB-tarief. Een waardeverandering is daarom niet van invloed op de totale OZB-opbrengst woningen. De OZB-opbrengst van de gemeente stijgt wel door nieuwbouw en aanbouw.
- De Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing is al enige jaren hoog. Daarvoor zijn maatregelen genomen in de programmabegroting 2014. Om de voorziening terug te brengen, zijn de tarieven van de afvalstoffenheffing in 2014 met 1 procent verlaagd. Verder worden de tarieven afvalstoffenheffing in 2015 en 2016 niet aangepast aan de inflatie. Vooralsnog wordt vastgehouden aan deze bestaande tariefafspraken en in 2015 bij de voorbereiding van de begroting 2016 wordt beslist over een eventuele aanpassing. Wel zullen in 2016 en 2017 in totaal 1.000 extra ORAC's worden aangelegd in de stad.
- In 2015 wordt de opbrengst van de toeristenbelasting met € 2 mln. verhoogd. Deze extra inkomsten worden, in overleg met de sector, ingezet voor de versterking van het toerisme.
- In 2014 is de bovengrondse precariobelasting naar aanleiding van een amendement éénmalig verlaagd met 45%. In het coalitieakkoord is opgenomen dat de bovengrondse precariobelasting met ingang van 2016 wordt afgeschaft. Om te voorkomen dat de bovengrondse precariobelasting in 2015 stijgt en daarna in 2016 wordt afgeschaft, wordt de afschaffing van de bovengrondse precariobelasting geleidelijk doorgevoerd. Dat doen we door de tarieven in 2015 (ten opzichte van 2013) en 2016 (ten opzichte van 2013) met 50% te verlagen, waarna met ingang van 2017 de bovengrondse precariobelasting geheel wordt afgeschaft.
- We verwachten dat in 2015 ongeveer evenveel omgevingsvergunningen voor bouwactiviteiten worden afgegeven als in 2014. De aanvragen uit het eerste halfjaar van 2014 liggen voor 80% onder een bouwsom van € 250.000. Voor deze categorie zullen de bouwleges overeenkomstig het coalitieakkoord 2014-2018 met ingang van 2016 worden verlaagd. In 2015 zal hiervoor een voorstel worden gedaan.
- De trendmatige aanpassing van tarieven van leges en heffingen voor 2015 is 0,77procent. De trendmatige verhoging wordt per tarief afzonderlijk beoordeeld. Bij heffingen is het uitgangspunt: maximaal kostendekkend.

Bewoners: betaalbaar wonen

In het coalitieakkoord Vertrouwen op Haagse Kracht is afgesproken dat de OZB voor bewoners gelijk blijft. Dit betekent dat de OZB op woningen in deze collegeperiode wordt gehandhaafd op het niveau van 2014. De gemiddelde OZB-aanslag per woning blijft daarmee één van de laagste van de grote gemeenten (meer dan

90.000 inwoners). Daarnaast worden de bouwleges voor projecten tot € 250.000 verlaagd. Deze verlaging wordt met ingang van 2016 ingevoerd. In 2015 vindt hierover besluitvorming plaats.

De woonlasten in Den Haag behoren tot de top 3 van de laagste lasten in de grote gemeenten. Terwijl de gemiddelde woonlasten gemiddeld in Nederland stijgen, zijn ze in Den Haag ongeveer constant. Dat blijkt uit onderstaande grafiek.

Bron: COELO

Lokale ondernemers: ruimte voor ondernemerschap

De gemeente wil het midden- en kleinbedrijf meer ruimte geven om te ondernemen. In het coalitieakkoord is daarom afgesproken de lasten voor ondernemers te verlichten. Dat doen we door drie maatregelen:

1. voortzetting van de bestaande OZB-compensatieregeling voor startende ondernemers.

Met de OZB-compensatie voor startende ondernemers wil het college deze voor de stad zo belangrijke doelgroep een steuntje in de rug geven. Met deze structurele maatregel zorgen we ervoor dat de gemeentelijke belastingdruk voor deze groep ondernemers in deze economisch moeilijke tijden worden verlicht. Zo stimuleren we het ondernemerschap in de stad, wat een goede stimulans is voor de lokale economie. Jaarlijks maken meer dan 400 ondernemers gebruik van deze regeling. De OZB-compensatieregeling voor startende ondernemers wordt in 2015 voortgezet.

2. In 2014 is de bovengrondse precariobelasting naar aanleiding van een amendement éénmalig verlaagd met 45%. In het coalitieakkoord is opgenomen dat de bovengrondse precariobelasting met ingang van 2016 wordt afgeschaft. Om te voorkomen dat de precario in 2015 stijgt en daarna in 2016 wordt afgeschaft, wordt de afschaffing van de bovengrondse precariobelasting geleidelijk doorgevoerd. Dat doen we door de tarieven in 2015 (ten opzichte van 2013) en 2016 (ten opzichte van 2013) met 50% te verlagen, waarna met ingang van 2017 de bovengrondse precariobelasting geheel wordt afgeschaft.

3. introductie van de mogelijkheid van een belastingpauze voor kleine ondernemers en ZZP'ers met een laag inkomen.

Compensatie OZB sportverenigingen

Om de financiële armslag van amateursportverenigingen te vergroten en zo de toegankelijkheid van sport te stimuleren, worden sinds 2011 de OZB-lasten van Haagse amateursportverenigingen gecompenseerd. Daartoe heeft de gemeente de "Compensatieregeling OZB-heffing Haagse sportverenigingen" vastgesteld. Jaarlijks maken 80 tot 100 verenigingen gebruik van de regeling. De OZB-compensatieregeling voor sportverenigingen wordt in 2015 voortgezet.

Bedrijveninvesteringszones

In het coalitieakkoord is opgenomen dat we meer samenwerking tussen ondernemers stimuleren, zoals in de Bedrijveninvesteringszones (BIZ). Deze worden uitgebreid, versterkt en vernieuwd. Daarnaast is afgesproken de budgetten die partijen zelf opbrengen te koppelen aan ons eigen beheer voor de openbare ruimte, zodat ondernemers zelf meer keuzes kunnen maken over de inzet van dat geld. Den Haag telt in 2014 in totaal 20 BI-zones en is daarmee koploper in Nederland. Op 1 januari 2015 loopt voor drie BIZ's de (maximale) looptijd van 5 jaar af. Het gaat om Buurtschap Centrum 2005 (Denneweg e.o.), de Dierenselaan/Apeldoornselaan en de Keizerstraat. Voor de verlenging van deze BIZ's wordt in het najaar 2014 de wettelijk vereiste draagvlakmeting gehouden. Bij voldoende draagvlak onder de ondernemers, worden de drie BIZ's voortgezet. De nieuwe wet op de Bedrijveninvesteringszones treedt waarschijnlijk op 1 januari 2015 in werking.

Ondergrondse Precariobelasting

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Over het conceptwetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. Om deze reden is het wetsvoorstel nog niet naar de Tweede Kamer gestuurd. Ook is dus nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen.

Kwijtschelding

Kwijtschelding wordt verleend aan personen met een inkomen op bijstandsniveau (of lager) en zonder vermogen. In Den Haag is kwijtschelding mogelijk voor de OZB, de hondenbelasting (alleen eerste hond), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de praktijk komt kwijtschelding vooral voor bij de afvalstoffenheffing, in 2015 is hiervoor afgerond € 6,5 mln. geraamd.

Ook ondernemers kunnen in Den Haag in aanmerking komen voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Kwijtschelding is alleen mogelijk voor privé-belastingen, zoals de afvalstoffenheffing. Voor belastingen die (geheel of gedeeltelijk) verband houden met de uitoefening van het bedrijf of beroep is geen kwijtschelding mogelijk. De regeling geldt voor ondernemers die een uitkering ontvangen op basis van het Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen 2004. Door het openstellen van de kwijtscheldingsregeling voor deze groep ondersteunt de gemeente ondernemers met voldoende perspectief en levensvatbaarheid in een moeilijke periode. Er zijn in Den Haag ongeveer 100 ondernemers, die een uitkering ontvangen op basis van het Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen 2004 en een beroep kunnen doen op de kwijtscheldingsregeling.

Beleidsmatige ontwikkelingen WOZ

Verruiming openbaarheid WOZ

Naar verwachting worden de WOZ-waarden van woningen in 2015 openbaar. Bewoners kunnen bij openbaarmaking via een digitaal loket (de WOZ-viewer) eenvoudig de WOZ-waarden van woningen in bijvoorbeeld hun straat of wijk opvragen en vergelijken met de WOZ-waarde van hun woning. Hierdoor krijgen bewoners meer inzicht in de waardeverhoudingen tussen de eigen woning en die van anderen zodat zij beter en eenvoudiger dan nu deze waardeverhoudingen kunnen controleren. Een transparantere WOZ-waarde draagt op deze wijze bij aan de kwaliteit en daarmee aan de acceptatie van deze waarde. Dit kan er op termijn toe leiden dat er minder bezwaar- en beroepschriften worden ingediend. In eerste instantie houden we evenwel rekening met een stijging van het aantal vragen en bezwaren als gevolg van de openbaarheid van de WOZ-waarde.

Herwaardering onroerend goed

Het Haagse onroerend goed wordt jaarlijks gewaardeerd. De waardepeildatum ligt één jaar voor het kalenderjaar waarop de waarde betrekking heeft. Dit betekent dat voor de waardering 2015 wordt uitgegaan van de waarde van de onroerende zaken op 1 januari 2014.

Inkomsten lokale heffingen

In het onderstaande overzicht zijn de opbrengsten van de belangrijkste lokale heffingen voor 2015, 2014 en 2013 weergegeven. De bedragen zijn exclusief de aftrek voor kwijtschelding.

Bedragen x €1.000

Belastingsoort	Begroting 2015	Begroting 2014	Rekening 2013
OZB	80.495	73.160	81.333
Afvalstoffenheffing	58.660	58.660	58.087
Rioolrechten	35.262	34.993	35.092
Hondenbelasting	1.850	1.850	1.886
Toeristenbelasting	6.216	4.216	4.523
Ondergrondse precariobelasting	16.135	16.058	16.348
Bovengrondse precariobelasting	284	313	591
Totaal	198.902	189.250	197.860

Samenhang met programma's en paragrafen

De lokale heffingen worden begroot in de programma's

- Ontwikkeling Buitenruimte (baten - afvalstoffenheffing, kwijtschelding afvalstoffenheffing, rioolheffing, marktgeden, begraafplaatsrechten en precariobelasting DSB),
- Financiën (baten OZB gebruikers en eigenaren, toeristenbelasting, precariobelasting en hondenbelasting)
- Verkeer en milieu (baten parkeerbelasting)
- Stadsontwikkeling (baten omgevingsvergunningen, precariobelasting DSO).

Tot slot geeft de paragraaf gemeentelijke inkomsten een totaaloverzicht van alle gemeentelijke baten, inclusief de baten uit de gemeentelijke heffingen.

4.2. Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves, programmareserves en de reserve Grondbedrijf. Het structurele weerstandsvermogen is beter bekend als de post onvoorzien.

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente grote tegenvallers op kan vangen. Het 'Besluit begroting en verantwoording' omschrijft een risico als "een kans op gevaar of schade met financieel gevolg van substantiële omvang". Ook bij goed financieel beheer kunnen onverwachte financiële gevolgen optreden. Doorgaans worden deze bij de gemeentelijke jaarrekening gemeld als nadelen. Bij grotere tegenvallers kan het noodzakelijk zijn al tussentijds maatregelen te nemen. Dergelijke risico's kan de gemeente dragen door het achter de hand hebben van voldoende weerstandsvermogen. Bij het weerstandsvermogen gaat het dus om de robuustheid van de begroting. Een precies sluitende begroting zonder weerstandsvermogen betekent dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren, als er geen even grote meevallers tegenover staan. De begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente staan dan permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt.

Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen:

- Veel gebeurtenissen zijn weliswaar onverwacht, maar doen zich zo regelmatig voor dat over meerdere jaren bekeken vrij goed is aan te geven wat de financiële gevolgen daarvan kunnen zijn. Hiervoor reserveert de gemeente bedragen in de begroting of in voorzieningen.
- Bij investeringsprojecten is het gebruikelijk dat in de kostenraming (en het investeringskrediet) een post voor onvoorzien tegenvallers wordt meegenomen.
- Risico's kunnen beperkt worden door het afsluiten van verzekeringen, bijvoorbeeld tegen brandschade aan gemeentelijke gebouwen.
- Een aantal risico's kan voor een gedeelte worden opgevangen uit specifieke bestemmingsreserves. Mocht de omvang van die reserve niet toereikend zijn, dan komt de Algemene reserve weer in beeld als risicoafdekking.

De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen. Deze risico's kunnen een beroep gaan doen op de onderdelen van het weerstandsvermogen.

Berekening van het weerstandsvermogen

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het structurele en het incidentele weerstandsvermogen.

Structurele weerstandsvermogen

Het structurele weerstandsvermogen bestaat uit de begrotingspost onvoorzien. De post onvoorzien moet een soepele uitvoering van de begroting vergemakkelijken. Het zorgt zodoende voor een beetje flexibiliteit. Bij deze begroting is de Post Onvoorzien verlaagd met € 3 mln. Dit bedrag is ingezet als financiële ruimte. De post onvoorzien bedraagt hierna nog € 0,8 mln.

Incidentele weerstandsvermogen

In Den Haag wordt het weerstandsvermogen gevormd door de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves, programmareserves en de reserve grondbedrijf. De standen van de bovenstaande reserves zijn per einde 2014 naar verwachting als volgt:

Stand 31/12/2014	Hoogte
1. Algemene reserve	€85 mln.
2. Reserve Grondbedrijf	€ 44,3 mln.
3. Programmareserves	€ 0 mln.
4. Dienstcompensatiereserves	€11,3 mln.
Totaal	€ 140,6 mln.

Ad 1) De algemene reserve bestaat er voor het afdekken van tekorten in de gemeentelijke jaarrekening. Hiermee wordt voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot onmiddellijk bezuinigen. Niet alle gemeenten lopen dezelfde risico's. Het is daardoor niet mogelijk een algemene norm te stellen voor een eenduidige relatie tussen de algemene reserve en de risico's. Iedere gemeente moet op basis van de eigen specifieke situatie een beleidslijn formuleren over het noodzakelijk geachte weerstandsvermogen. Inherent aan risico's is dat de precieze omvang van de mogelijke schade of kosten niet vaststaat. Dat komt natuurlijk vooral omdat het altijd gaat om een onzekere gebeurtenis, met navenant onzekere kosten. De gemeente Den Haag maakt gebruik van een risicocumulatiemodel. Hierbij wordt van elk risico de kans berekend dat het zich voordoet, gesimuleerd wordt dat een combinatie van bepaalde risico's zich voordoet. Met dit model maken we een zo goed mogelijke berekening van de noodzakelijke hoogte voor het weerstandsvermogen. Uit de berekening bij de begroting 2015 volgt dat de hoogte van het weerstandsvermogen € 85,8 mln. moet zijn.

Ad 2) De reserve Grondbedrijf is de financiële buffer voor het Grondbedrijf. De reserve is nodig om te verhinderen dat tekorten van het grondbedrijf de totale gemeentelijke financiële huishouding verstoren. Opbrengsten uit grondexploitaties worden aan deze reserve toegevoegd, verliezen uit grondexploitaties worden hiermee verrekend. Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen worden periodiek risicoanalyses uitgevoerd. Van alle grondexploitaties worden de algemene risico's van de marktontwikkelingen in beeld gebracht. Van de 40 grootste grondexploitaties wordt bovendien specifiek naar de projectrisico's en projectkansen gekeken. Het benodigde weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een bandbreedte. Het minimaal benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald door de risico's op de verliesgevende projecten en de risico's op de winstgevende projecten te verminderen met het totaal aan kansen. De verwachte stand van de reserve Grondbedrijf per 31/12 is € 44,3 mln. Zie de paragraaf Grondbedrijf voor een gedetailleerde onderbouwing van de actuele hoogte van de reserve Grondbedrijf.

Ad 3) Programmareserves

Nieuw in de begroting is dat elk beleidsprogramma een programmareserve krijgt. Programmareserves zijn nieuw. De contouren van deze reserves zijn geschetst in de raadsmededeling financiële spelregels De programmareserve is bedoeld om tussentijdse risico's en tegenvallers op te vangen. Indien de risico's de programmareserve overstijgen, worden deze risico's opgevangen binnen de algemene reserve.

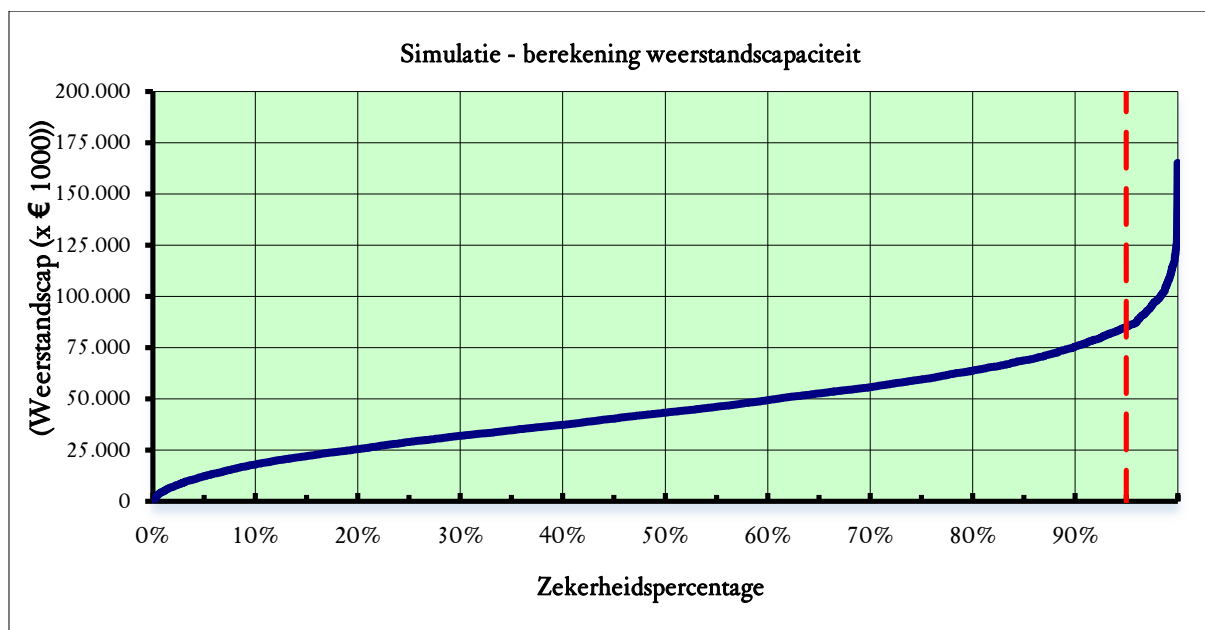
Ad 4) De gemeentelijke diensten hebben een eigen dienstcompensatiereserve voor het opvangen van bedrijfsvoeringsrisico's. De dienstcompensatiereserves worden doorontwikkeld. Het totale resultaat van de DCR's is positief.

Gemeentelijke risico's

Onderstaande risico's zijn meegenomen in de berekening van de algemene reserve:

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Max. bedrag
1	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500
2	Vestia	25%	6.750
3	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400
4	Bijstandsuitkeringen	30%	37.000
5	Grote Projecten	25%	10.000
6	Oeververbinding	50%	3.500
7	Waardering vastgoed	75%	9.000
Risico's met een structureel karakter			
8	Decentralisatie: onderkant arbeidsmarkt	50%	21.000
9	Decentralisatie: AWBZ	50%	27.750
10	Decentralisatie: Jeugdzorg	40%	37.500
11	Herverdeling gemeentefonds	60%	22.500
12	Hulp bij het huishouden	25%	2.250
13	Afschaffing Precariobelasting	50%	23.550
14	Belastingplicht overheidsbedrijven	50%	1.500
15	Tekort Haeghe Groep	25%	3.750
Totaal			274.950

Alle risico's tellen op tot € 274,95mln. Maar geen enkel risico is 100%, want dan zou het een knelpunt zijn. Het risicocumulatiemodel rekent scherper. Het model gaat uit van scenario's waarbij risico's niet, geheel of gedeeltelijk optreden. Al deze scenario's worden van laag naar hoog in een figuur gezet.

Vervolgens gaan we voor de hoogte van de algemene reserve uit van een zekerheidspercentage van 95%. Dat houdt in dat in 95% van de gevallen de algemene reserve hoog genoeg is. We gaan niet op 100% zitten, omdat dat zou betekenen dat we hoge bedragen gaan reserveren voor statistisch uitzonderlijke scenario's. De berekening van het risicocumulatiemodel levert een hoogte op van € 85,8mln. Dat is het snijpunt van de scenario-uitkomsten en de stippellijn.

1) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen of ander groot onheil die Den Haag kunnen treffen (watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de

vuurwerkkramp in Enschede. In de door onderzoeksbureau SEO uitgevoerde 'stresstest' (2012) blijkt dat het financiële gevolg van een dergelijke ramp maximaal € 63,5 mln. is. Doordat de kans op een dergelijke ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen beperkt.

Kans: 1%
Bedrag: € 63,5 mln.

2) Vestia

Gemeenten hebben een zogenoemde doorlopende achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw voor de financiering van woningbouw door woningcorporaties. Hierdoor kunnen de corporaties goedkoper lenen. Als het vermogen van het waarborgfonds beneden het vereiste garantieniveau komt, moet de gemeente renteloze leningen aan het Waarborgfonds verstrekken. Het verlies dat de achtervangende gemeenten kunnen lijden, is beperkt tot de rente over de leningen die ze zelf moeten betalen maar renteloos aan het WSW moeten verstrekken. Dit is becijferd op € 6,75 mln.

Kans: 25%
Bedrag: € 6,75 mln.

3) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Het bevat evenwel een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten tegelijk voordoen is de totale eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat de premie hiervan niet opweegt tegen het risico. Het maximale risico dat de gemeente loopt is € 5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

Kans: 10%
Bedrag: € 5,4 mln.

4) Bijstandsuitkeringen

Allereerst bestaat de kans dat het budget dat het Rijk aan alle gemeenten verstrekt voor de bijstand, ontoereikend is. Ten tweede bestaat de kans dat de gemeente Den Haag slechter presteert dan landelijk gemiddeld. Gemeenten moeten de eerste 10% van een tekort op de bijstand zelf dekken voordat ze een Incidentele Aanvullende Uitkering op het bijstandsbudget kunnen krijgen. De kans dat dit risico zich voordoet is afhankelijk van de prestaties van Den Haag ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen. Er kan een discrepantie zijn tussen de objectieve verdeelmaatstaven van het macrobudget en de feitelijke situatie in Den Haag. Wij schatten het budget voor 2015 op ca. 370 mln. vandaar dat het eigen risico € 37 mln. bedraagt. In het coalitieakkoord is bepaald om de reserve Inkomensvoorziening te laten vrijvallen en het hele risico op de bijstand te betrekken bij de algemene reserve.

Kans: 30%
Bedrag: € 37 mln.

5) Grote projecten

De gemeente loopt bij omvangrijke (ruimtelijke) fysieke projecten en ICT-projecten risico's. Deze worden zoveel als mogelijk in de projectraming betrokken en afgedekt door middel van een post voor onvoorzien. Hoewel Den Haag een goede reputatie heeft in het tot een goed einde brengen van grote projecten bestaat er, ook gezien de omvang van de totale investeringsportefeuille van € 838,6 mln. (o.a. het Spuiforum en het gemeentelijke aandeel Rotterdamse Baan) de kans dat zich tegenvallers voordoen, doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kan de aanleg betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen.

Kans: 25%
Bedrag: € 10 mln.

6) *Oeververbinding Scheveningen Haven*

De oeververbinding is opgenomen in het in november 2013 door de Raad vastgestelde bestemmingsplan Scheveningen-Haven (RIS 266034). Om de financiële realiseerbaarheid van het bestemmingsplan te

garanderen is, op basis van onderzoek naar de kosten van een verbinding over de havenmond, rekening gehouden met een risico van € 3,5 mln., naast de bijdrage van € 3 mln. uit de grondexploitatie. Het bouwen van een oeververbinding is nu niet aan de orde, gezien moet worden op welke wijze een verbinding gerealiseerd kan worden zodra die noodzakelijk of wenselijk is.

Kans: 50%
Bedrag: € 3,5 mln.

7) *Waardering vastgoed*

Vanwege de langdurige economische crisis is er verhoogde aandacht voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed. De landelijke ontwikkeling op dit gebied heeft ertoe geleid dat in de Programmarekening 2013 opnieuw een deel van het strategische vastgoed preventief is afgewaardeerd. Verdere afwaarderingen in de toekomst zijn niet uit te sluiten, omdat bij de Programmarekening gebruik wordt gemaakt van WOZ waarden van een jaar eerder. We schatten op basis van de afwaardering in de afgelopen 2 jaar het risico in op € 9 mln.

Kans: 75%
Bedrag: € 9 mln.

8) *Decentralisatie van taken: Participatiewet*

De nieuwe Participatiewet wordt vanaf 2015 van kracht. De sociale werkvoorziening wordt afgebouwd, vanaf 2015 is er geen nieuwe instroom mogelijk. Daarvoor in de plaats kunnen gemeenten aan arbeidsbeperkten beschut werken aanbieden en komen arbeidsbeperkten in aanmerking voor garantiebannen bij reguliere werkgevers. Werkgevers die arbeidsbeperkten in dienst nemen krijgen een loonkostensubsidie van de gemeenten voor het verschil tussen het wettelijk minimumloon en de loonwaarde. In totaal moet Den Haag op de participatiewet een bezuiniging van ongeveer € 17 mln. verwerken, waaronder op de WSW € 11 mln. Later dit jaar ontstaat duidelijkheid over de financiële gevolgen. In het coalitieakkoord is structureel € 3 mln. uitgetrokken voor de participatiewet.

Kans: 50%
Bedrag: € 14 mln.

9) *Decentralisatie van taken: AWBZ*

Het kabinet gaat de AWBZ vanaf 2015 ingrijpend hervormen. Alleen de zwaarste, langdurige zorg blijft binnen de AWBZ. Gemeenten gaan de ondersteuning aan huis daarmee samenhangende overige zaken zoals vervoer, alsmede beschermd wonen uitvoeren als aanvulling op de huidige Wmo-taken. Tegelijkertijd bezuinigt het kabinet op de ondersteuning aan huis die naar de gemeente gaat. De decentralisatie van de AWBZ taken biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook grote (financiële) risico's.

- Mogelijk dat er onvoldoende bezuinigd kan worden, omdat er door het overgangsrecht op het persoonsgebonden budget (PGB) niet bezuinigd kan worden;
- Extra kosten gemaakt moeten worden voor uitvoering trekkingsrechten (PGB);
- Beheersmaatregelen zijn mogelijk niet al in 2015 volledig ingevoerd (stroomlijning aanbod, preventieve aanpak en combineren van Wmo taken);
- Omdat het om nieuwe taken gaat, wordt ingezet op continuïteit van zorg (en hebben we dus in 2015 minder invloed op het aantal klanten).

Door stroomlijning van het aanbod, maatwerk, door de gekozen inkoopssystematiek en een preventieve aanpak ziet de gemeente mogelijkheden om een deel van het risico op te vangen.

Kans: 50%
bedrag: € 18,5 mln.

10) *Decentralisatie van taken: Jeugdhulp*

Het Rijk decentraliseert de jeugdhulp. Dat biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook (financiële) risico's. Het Rijk kort immers fors op het budget. Voor Den Haag betekent dit een bezuiniging van tussen de € 14 mln. en € 17 mln. Het budget van Den Haag wordt ongeveer € 101 mln. in 2018. Het uitgangspunt is om de taken uit te voeren binnen het budget dat beschikbaar wordt gesteld.

De gemeenten in Haaglanden hebben besloten om voor 2015 de jeugdhulp voor 2015 gezamenlijk in te kopen. Er is een inventarisatie gemaakt van de noodzakelijk in 2015 in te kopen jeugdhulp met het oog op continuïteit van zorg en infrastructuur. Dit is lastig, omdat niet exact kan worden voorspeld hoeveel feitelijk gebruik van jeugdhulp in 2015 zal optreden. Op basis van tot op dit moment beschikbare informatie is er sprake van een ramingsverschil tussen het beschikbaar gestelde rijksbudget en de ramingen ten aanzien van verwacht gebruik.

Voor Den Haag is dit mogelijke ramingsverschil circa € 11 mln. Om helderheid te krijgen over dit mogelijke ramingsverschil is een second opinion gevraagd aan een gespecialiseerd bureau. Mocht dit onderzoek geen afdoende oplossing bieden dan zullen wij samen met de instellingen ons tot de landelijk Transitieautoriteit Jeugd (TAJ) wenden (RIS 274429).

Gemeenten worden verantwoordelijk voor het organiseren van het werkproces voor de toegang tot de jeugdhulp. Ook hebben huisarts en medisch specialisten de bevoegdheid om cliënten door te verwijzen. De gemeente heeft de 'leveringsplicht' tot het verlenen van jeugdhulp ook op basis van verwijzing door wettelijk bevoegde professionals. De beheersbaarheid voor de gemeente is moeilijk omdat op voorhand niet bekend is hoeveel zorgverlening er zal zijn op basis van dergelijke verwijzingen.

Met de ingang van 1 januari 2015 start de uitvoering van het trekkingsrecht persoonsgebonden budget (PGB). Dit houdt in dat alle PGB budgethouders het budget per 1 januari 2015 niet meer op hun eigen rekening krijgen gestort. Alle gemeenten maken per die datum de middelen over aan de Sociale Verzekering Bank (SVB). De SVB betaalt, vervolgens, de rekeningen aan de zorg/hulpverleners. Het risico bestaat dat de gegevensoverdracht niet tijdig/volledig plaatsvindt door de externe partijen. Voorts bestaat het risico dat het werkelijk aantal jeugdigen, waarbij de PGB doorloopt van 2014 naar 2015 en die op 31 december 2014 op de wachtlijst staan, hoger is dan het in het macrobudget berekende bedrag voor PGB's in 2015.

Kans: 40%

Bedrag: Maximaal € 25 mln.

Risicomanagement decentralisaties (relevant met betrekking tot risico 9, 10 en 11)

Met hulp van het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement (NAR) wordt een brede risico-inventarisatie gedaan op het sociaal domein en bekeken hoe de risico's adequaat kunnen worden gemonitord en beheerst. Alles is gericht op een succesvolle transitie en transformatie op het sociale domein. Denk aan risico's voor instellingen en voor burgers, risico's van financiële aard agv ontwikkelingen van het landelijke verdeelmodel c.q. het macrobudget, maar ook risico's voortvloeiend uit het dienstverleningsconcept van de gemeente.

11) Herverdeling gemeentefonds

De herverdeling van het gemeentefonds is deels ingegaan per 2015; een tweede deel volgt per 2016. Bij het deel dat in 2015 is ingegaan, hebben de vier grote steden 1% minder gekregen. Voor Den Haag komt dat neer op € 8 miljoen. We gaan ervan uit dat de herverdeling per 2016 neutraal uitvalt voor Den Haag.

Voor de decentralisaties van de jeugdhulp, AWBZ/WMO2015 en de participatie krijgt de gemeente het geld via het gemeentefonds. In 2015 worden die budgetten verdeeld op basis van de uitgaven die het Rijk eraan besteedde per gemeente. Vanaf 2016 worden voor de drie decentralisaties objectieve verdeelmodellen ontwikkeld. Dat betekent een nieuw risico op achteruitgang. De kans daarop en de omvang daarvan zijn moeilijk te schatten. Conceptverdeelmodellen duiden op een achteruitgang bij de AWBZ; van de jeugdhulp en participatie zijn nog geen conceptverdeelmodellen bekend. De herverdeling hiervan kan relatief veel groter zijn dan bij het bestaande gemeentefonds. Immers, het bestaande gemeentefonds kent al een objectief model, maar de drie decentralisaties worden nu bekostigd op basis van historische uitgaven.

Dit risico komt bovenop de risico's zoals gemeld is bij de decentralisaties

Kans: 60%

Bedrag: € 15 mln.

12) Hulp bij het huishouden

De huishoudelijke hulp uit de Wmo wordt met ingang van 2015 één van de maatwerkvoorzieningen in de Wmo 2015. Bij maatwerkvoorzieningen wordt in eerste instantie gekeken naar wat mensen zelf of met behulp van hun omgeving kunnen organiseren. Dit vereist een andere mindset in de stad. Het is onduidelijk of gemeenten structureel over voldoende middelen beschikken om met zeer veel minder budget het beroep op ondersteuning gestalte te geven bij regie op het eigen huishouden. Zeker ook doordat in 2015 het huidige contract met de aanbieders moeten worden verlengd of opnieuw aanbesteed, het rijk de beoogde extramuralisering doorzet en het risico bestaat dat klanten daardoor, of door andere bezuinigingen, meer zorg af zullen nemen dan verwacht. Het nieuwe college heeft maatregelen genomen om dit risico terug te brengen. Zo heeft het college voor de periode tot en met 2018 zowel incidentele als structurele middelen vrijgemaakt, is een deel van de oude systeemreserve WMO vrijgemaakt en zijn incidentele verwachte voordelen verdeeld over de collegeperiode waardoor het risico op korte termijn substantieel is verminderd in omvang en kans.

Kans: 25%

Bedrag: € 1,5 mln.

13) Afschaffing precariobelasting

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Als deze precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van € 15,7 mln. Over het concept wetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. In het voorjaar van 2015 komt meer duidelijkheid. Nu is dus nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen.

Kans: 50%

Bedrag: € 15,7 mln.

14) Belastingplicht overheidsbedrijven

Het Rijk heeft een ontwerp-wetsvoorstel in voorbereiding om over overheidsactiviteiten vennootschapsbelasting te heffen. Dit vanuit het oogpunt dat er een gelijk speelveld moet bestaan tussen belastingplichtige marktpartijen en overheidsbedrijven. Met als doel om concurrentievervalsingen weg te nemen. Momenteel loopt consultatie over het ontwerp-wetsvoorstel. Het wetsvoorstel heeft gevolgen voor gemeenten, indien zij overheidsbedrijven hebben die vallen onder dit nieuwe regime. Daarnaast leidt de wetgeving tot een extra administratieve last. Een voorlopige inschatting van het risico voor de Den Haag bedraagt € 1 mln.

Kans: 50%

Bedrag: € 1 mln.

15) Tekort Haeghe Groep

De Wet op de Sociale Werkvoorziening gaat in 2015 in de Participatiewet. Hierdoor komen er geen nieuwe WSW-ers bij, waardoor het aantal WSW-ers geleidelijk daalt. Deze daling van het aantal SW'ers leidt tot hogere gemiddelde kosten leiden omdat de bestaande SW-groep zijn recht op een werkplek behoudt en de rijksbijdrage sneller daalt dan het aantal werknemers afneemt. Zonder maatregelen neemt het tekort van de Haeghegroep toe. De Haeghegroep moet dus veranderen en ziet hiertoe ook mogelijkheden. Het veranderplan voorziet in kostenreducties maar ook in het ontwikkelen van een bedrijfsmatige en 'commerciële' organisatie. Uiteraard zonder daarbij de sociale opgave van de Haeghe Groep geweld aan te doen. Meer focus op de kosten en opbrengsten zal ook met een bijzondere groep medewerkers, leiden tot een beter bedrijfsresultaat. Dit gaat echter niet in één keer. We dienen er echter rekening mee te houden dat de Haeghegroep tot en met 2017 niet uitkomt met het beschikbare budget. We schatten het financiële effect van dit risico in op € 2,5 mln. in ieder jaar.

Kans: 25%

Bedrag: € 2,5 mln.

Vervallen risico's

WK hockey

Het risico is vervallen.

Planschade/verzoek nadeelcompensatie

Dit risico is vervallen.

Korting Gemeentefonds

Dit risico is vervallen. In de Voorjaarsnota 2013 is rekening gehouden met de gevolgen op het gemeentefonds.

Friciekosten Subsidies

Dit risico is vervallen. De bezuiniging op subsidies is in 2014 afgerond.

Friciekosten afbouw Haaglanden

Dit risico is vervallen. In het raadsvoorstel concept-gemeenschappelijk regeling Metropoolregio (BSD/2013.1321) is het volgende opgenomen: "Het is mogelijk de personele frictiekosten per 1-1-2015 tot € 0 te reduceren, door het personeel waarvan duidelijk is dat het niet overgaat naar de MRDH zo snel mogelijk te verdelen over de Haaglanden-gemeenten."

4.3. Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Den Haag wil haar kapitaalgoederen goed onderhouden. De wijze waarop dit gebeurt en de wijze waarop dit wordt begroot, komen aan bod in deze paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Het gaat om de volgende kapitaalgoederen:

- Gebouwen
- Groen
- Straten, wegen en pleinen
- Bruggen, viaducten en tunnels
- Water
- Riolering

Gebouwen

Per 1 januari 2013 is het vastgoed van de gemeente Den Haag gecentraliseerd. Daardoor wordt meer en beter inzicht verkregen in het gemeentelijke vastgoedbezit. De centrale vastgoedorganisatie is verantwoordelijk voor het optimaal inzetten van het gemeentelijk vastgoed ter uitvoering van bestuurlijk vastgestelde doelstellingen. Het planmatig laten uitvoeren van eigenaaronderhoud is hier een belangrijk onderdeel van. Het streven van de gemeente is om aan alle panden conform een eenduidige systematiek onderhoud uit te voeren. Daarbij wordt in principe een strikte scheiding tussen het eigenaaronderhoud en het huurdersonderhoud gemaakt (conform het Burgerlijk Wetboek). De gemeente is op basis hiervan uitsluitend verantwoordelijk voor het laten uitvoeren en bekostigen van het eigenaaronderhoud.

Het gemeentelijke vastgoed wordt onderhouden conform de methodiek van conditie gestuurd onderhoud (NEN2767). In deze systematiek wordt gekeken naar de staat van de afzonderlijke bouwelementen.

Afhankelijk van de conditie wordt er een kwaliteitsscore aangegeven van 1 tot 6.

1. uitstekend
2. goed
3. redelijk
4. matig
5. slecht
6. zeer slecht

In de op 20 februari 2014 door de gemeenteraad vastgestelde Nota Vastgoed (RIS 269126__140211) is beschreven dat het streven is om voor panden die structureel onderdeel uitmaken van de vastgoedportefeuille de gewogen conditiescore minimaal op niveau 3 te krijgen en/of te houden en per bouwelement in te grijpen wanneer conditie 4 wordt geconstateerd. Per pand kan er afhankelijk van het toekomstperspectief, locatie en representativiteit op bouwdeelniveau gedifferentieerd worden in het kwaliteitsniveau van onderhoud.

Meerjaren onderhoudsplannen (MOP's)

Op basis van de inspecties is in 2013 vastgesteld dat er weliswaar sprake is van een fors aandeel direct uit te voeren planmatig onderhoud, maar niet van achterstallig onderhoud. De geplande uitgaven voor onderhoud zijn in het eerstvolgende jaar over het algemeen hoger dan in de daarop volgende jaren. Dit heeft verscheidene oorzaken:

- Voor de nieuw verworven panden waarvoor nog geen MOP was opgesteld is het een normaal verschijnsel dat het eerste jaar na de inspectie een relatief omvangrijk deel onderhoud is opgenomen. Hierin is namelijk het op korte termijn/direct uit te voeren onderhoud meegenomen.
- Onderhoud aan panden die leegstaan en mogelijk verkocht gaan worden, wordt beperkt tot wind- en waterdicht houden en maatregelen met betrekking tot de veiligheid. De werkzaamheden die volgens de MOP voor deze categorie panden uitgevoerd zouden worden, schuiven in de jaarplanning elk jaar door. Dit is met name het geval bij leegstaande panden voor Welzijn.
- Geplande werkzaamheden worden niet uitgevoerd wanneer bij inspectie blijkt dat het nog niet nodig is. Ook deze werkzaamheden schuiven in de planning door.

- Niet al het geplande onderhoud kan uitgevoerd worden omdat er tijdelijk onvoldoende capaciteit beschikbaar is. Dit heeft te maken met de omvang van de overgedragen portefeuilles en de tijd die nodig is voor inventarisaties, inspecties en het opstellen van Meerjarenonderhoudsplannen.

Binnen- en buitensportaccommodaties

Doel is het in stand houden van de duurzame kapitaalgoederen met een sportfunctie en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. Hiermee wordt beoogd de functionaliteit van de gemeentelijke zwembaden, sporthallen/-zalen en het Kyocera stadion (ADO stadion).

Voor de binnensportaccommodaties zullen de geplande onderhouds- en vervangingswerkzaamheden conform de MOP worden uitgevoerd.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	1.797	731	1.041	355	688
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	1.723	1.723	1.723	1.723	1.723
Verschil	-74	992	682	1.368	1.035

De overschotten worden toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Cultuurpanden

Doel is het in stand houden van de duurzame kapitaalgoederen met een culturele functie en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. Hiermee wordt beoogd de functionaliteit van de cultuuraccommodaties te waarborgen. De cultuuraccommodaties worden exploitatie kostendekkend verhuurd aan de culturele instellingen. Dit houdt in dat het (eigenaren)onderhoud uit de huuropbrengsten wordt bekostigd.

Voor de cultuuraccommodaties zullen de geplande onderhouds- en vervangingswerkzaamheden conform de MOP worden uitgevoerd.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	3.388	3.533	1.362	1.215	2.223
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	3.108	3.108	3.108	3.108	3.108
Verschil	-280	-425	1.746	1.893	885

De overschotten worden toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Welzijnsaccommodaties

De welzijnsaccommodaties (multifunctionele centra, jongerenaccommodaties, buurthuizen etc.) worden door de CVDH kostendekkend verhuurd aan de welzijnsinstellingen. Dit houdt in dat het (eigenaren)onderhoud uit de huuropbrengsten wordt bekostigd.

Voor de welzijnsaccommodaties zullen de geplande onderhouds- en vervangingswerkzaamheden conform de MOP worden uitgevoerd.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	3.820	1.989	1.525	823	2.911
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	3.401	3.401	3.401	3.401	3.401
Verschil	-419	1.412	1.876	2.578	490

Het bedrag begrote kosten onderhoud MOP is exclusief het conform de MOP geplande onderhoud aan een aantal panden dat op de nominatie staat afgestoten te worden. Onderhoud dat niet absoluut noodzakelijk is wordt voor deze panden uitgesteld. Het begrote onderhoud op deze panden dat niet of slechts ten dele is uitgevoerd, gaan terug de voorziening in.

Ambulancepost

Doel is het in stand houden en het waarborgen van een goede staat van onderhoud van de ambulancepost Waldorpstraat 555. De ambulancepost wordt kostendekkend verhuurd en maakt deel uit van een VvE, die het onderhoud laat verzorgen. Kosten voor onderhoud maken onderdeel uit van de jaarlijkse bijdrage aan de VvE met daarnaast een reservering voor niet planmatig onderhoud.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	Pm(*)	pm	pm	pm	pm
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	58	58	58	58	58
Verschil	pm	pm	pm	pm	pm

(*)Na het actualiseren van de MOP door de Vereniging van Eigenaren, die het onderhoud laat verzorgen, zal de jaarlijkse bijdrage van de gemeente herzien worden.

Scholen

Dit betreft uitsluitend de scholen die worden ingezet als (tijdelijke) wissellocaties. Hiermee wordt beoogd de functionaliteit van deze scholen te waarborgen.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	385	165	252	230	160
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	385	165	252	230	160
Verschil	0	0	0	0	0

Panden voor interne dienstverlening

Het betreft kantoorruimten, atelierruimtes, woningen, bibliotheken, maar ook bijzondere objecten (zonder huurder) zoals kerktorens en monumentale tuinmuren.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	1.085	368	146	172	201
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	470	470	470	470	470
Verschil	-615	102	324	298	269

Onderhoud wordt betaald uit een eenmalige onttrekking aan de onderhoudsvoorziening. De interne huurovereenkomsten zijn per 1 januari 2014 ingegaan, waarmee de structurele dekking gewaarborgd is. De uitgaven voor noodzakelijk eigenaaronderhoud aan objecten waar geen of te lage huurinkomsten tegenover staan zullen structureel gedekt worden en in rekening worden gebracht bij de verantwoordelijke dienst. De eventuele overschotten worden toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Panden Haeghe Groep (HGR)

De HGR heeft panden in gebruik ten behoeve van het aanbieden van sociale werkvoorzieningen en voor de eigen organisatie. Doel is het in stand houden van de kapitaalgoederen en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. In 2013 zijn voor deze panden inspecties uitgevoerd en is een MOP opgesteld.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	577	353	144	138	236
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	333	333	333	333	333
Verschil	-244	-20	189	195	97

Onderhoud wordt betaald uit een eenmalige onttrekking aan de onderhoudsvoorziening. De interne huurovereenkomsten zijn per 1 januari 2014 ingegaan, waarmee de structurele dekking gewaarborgd is. De eventuele overschotten worden toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Dienst Stadsbeheer (DSB)

Het betreft zowel panden die in gebruik zijn bij verschillende onderdelen van DSB als objecten die aan externen verhuurd worden, zoals de dienstgebouwen en kiosken op de boulevard of grond onder een aantal benzinstations. Doel is het in stand houden van de kapitaalgoederen en het waarborgen van een goede staat van onderhoud. Conform de opgestelde MOP worden de geplande onderhouds- en vervangingswerkzaamheden uitgevoerd.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP	762	109	252	305	122
Dekking					
Structureel onderhoudsbudget	490	490	490	490	490
Verschil	-272	381	238	185	368

Onderhoud wordt betaald uit een eenmalige onttrekking aan de onderhoudsvoorziening. De interne huurovereenkomsten zijn per 1 januari 2014 ingegaan, waarmee de structurele dekking gewaarborgd is. De eventuele overschotten worden toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Strategische panden

Dit betreft vastgoed dat is aangekocht om stedelijke vernieuwing mogelijk te maken. Objecten worden verworven als onderdeel van een planontwikkeling of als gevolg van een actieve grondpolitiek in bepaalde gebieden. Naast herontwikkeling investeert de gemeente ook in vastgoed om bepaalde beleidsdoelstellingen te verwezenlijken, zoals het huisvesten van doelgroepen en het verbeteren van de vitaliteit van bepaalde gebieden. Vastgoed in grondexploitatie valt buiten deze paragraaf, omdat daarover gerapporteerd wordt in de paragraaf Grondbeleid.

Om te voorkomen dat het voorzieningenniveau op termijn wordt aangetast, is er voor objecten met een verwachte beheertermijn van vijf jaar of langer vanaf 2009 een Meerjarenonderhoudsplan (MOP) opgesteld. Aan objecten die een kortere beheertermijn kennen, zullen alleen noodzakelijke onderhoud- en herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd, waarbij de onderhoudskosten zullen worden afgewogen tegen de huurinkomsten en exploitatieduur.

Het Worldforum Congres Center is voor een periode van zestien jaar (tot 30 juni 2029) verhuurd. Na afronding van de renovatiewerkzaamheden wordt het (eigenaren)onderhoud uit de huuropbrengsten gefinancierd.

(Bedragen in €1.000)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten onderhoud MOP					
Strategisch Vastgoed	3.215	1.532	1.085	902	989
World Forum	pm	pm	pm	pm	pm
Dekking					
Strategische reserves DSO	3.215	1.532	1.085	902	989
Structureel onderhoudsbudget World Forum	pm	pm	pm	pm	pm
Verschil	0	0	0	0	0

Groen

Het Haagse groen kent vier hoofdcategorieën: Wijk- en buurtgroen, Straatbomen, Ecologische verbindingzones en Grote groengebieden. Beleid hiervoor is in diverse nota's vastgelegd zoals 'Groen kleurt de Stad'. Opgave is hierbij het combineren van vaste waarden en nieuwe wensen/mogelijkheden in een herkenbare Haagse stijl.

Daarnaast wordt continu aan het groene kapitaal gewerkt. Het gaat hier om het doelgericht en efficiënt inzetten van beschikbare middelen om het (groene) 'kapitaal' dat in de loop der jaren is opgebouwd te behouden. Dit is meer dan een efficiëntieslag. Het gaat er om de structurele middelen zo in te zetten dat investeringen uit het verleden niet ongedaan gemaakt worden. Dit vraagt om een uitgekende strategie en heldere keuzes. In de actualisatie Beheren op Niveau2014 (RIS265099) is daarom de volgende prioritaire volgorde bepaald:

1. Veiligheid.
2. Duurzame instandhouding.
3. Netheid van het groen.

Dit vertaalt zich voor het Haagse groen in regulier jaarlijks onderhoud, vervangingen en groot onderhoud. Daarvoor wordt het beschikbare budget voor groenonderhoud zo effectief en efficiënt mogelijk ingezet waarbij het dagelijks onderhoud volgens het groenbeheersysteem wordt geprogrammeerd. Dit bestaat onder andere uit maaien, schoffelen en snoeien van de straatbomen. Voor het groot onderhoud van het wijk- en buurtgroen is € 0,7 mln. beschikbaar. Jaarlijks wordt daar circa 20.000 m2 mee gerenoveerd. Dit gaat om plantsoenen met veel slijtage (door o.a. gebruiksdruk) en (sociaal) onveilige groenstroken. Nevendoelstelling is een lagere beheerlast. Voor de vervangingsaanplant van bomen is jaarlijks € 1,7 mln. beschikbaar. Daarmee blijft het bomenbestand op peil. In 2015 is € 0,4 mln. beschikbaar voor de vervanging van populieren en wilgen.

	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten Openbaar Groen	21.497.000	20.279.000	20.870.000	22.529.000	21.279.000

Wegonderhoud

Aan de uitvoering van het wegonderhoud worden nadere prioriteiten gesteld, gebaseerd op de Haagse Nota Mobiliteit 2010-2020 en de Kadernota Openbare Ruimte 2012 (RIS 249315). Elementen uit het verkeersplan zijn onder andere het concentreren van doorgaand verkeer op hoofdroutes, het bevorderen van het fietsverkeer en het aantrekkelijker maken van lopen in de stad. In de Kadernota wordt de nadruk vooral gelegd op afstemming van de werkzaamheden in de openbare ruimte. Bij de planning van het onderhoud krijgen wegonderhoudsprojecten die gecombineerd kunnen worden uitgevoerd daarom zoveel als mogelijk voorrang. In het Meerjarenprogramma Wegonderhoud 2014-2018 (RIS 265100) is dit uitgewerkt door een hoge prioriteit te geven aan het gemeentelijke hoofdwegenstelsel en het onderhoud van de fietspaden. Ook zijn de drukbelopen voetpaden meegenomen bij het opstellen van de meerjarenplanning voor het onderhoud. Het resterende budget zal worden ingezet op het onderhoud van de wijkontsluitingswegen en verblijfswegen met elementenverharding, zoals woonstraten en winkelgebieden.

De Stadsenquête laat zien dat burgers het onderhoud van de straten en wegen in 2013 iets hoger waarderen met een rapportcijfer 7,1 dan in 2012 (7,0) en dit geldt ook voor het onderhoud aan de fietspaden, wat gestegen is van 7,2 naar een 7,3. In vergelijking met voorgaande jaren is de waardering voor het onderhoud aan de wegen en fietspaden op hetzelfde niveau gebleven.

De kwaliteit van de wegen wordt iedere twee jaar geïnspecteerd. Hieronder zijn de resultaten van de afgelopen jaren opgenomen.

Kwaliteitsniveau o.b.v. wegininspectie	2006	2008	2010	2012	2014
Voldoende	68%	73%	69%	72%	sept. 2014
Matig	7%	6%	6%	6%	sept. 2014
Onvoldoende	25%	21%	25%	22%	sept. 2014

Waar mogelijk wordt gelijktijdig met rioolwerkzaamheden de openbare ruimte verbeterd. Deze werkwijze is goedkoper en zorgt voor minder overlast. Ten slotte is voor de periode 2013-2015 in totaal € 15 mln. extra beschikbaar gesteld om met werk-met-werk-projecten op efficiënte wijze de openbare ruimte te verbeteren en op het gewenste kwaliteitsniveau te brengen.

	2014 *	2015	2016	2017	2018
Kosten Wegbeheer	25.367.000	18.611.000	20.811.000	21.811.000	21.661.000

* Het bedrag in 2014 omvat tevens incidentele middelen t.b.v. de Versnellingsimpuls en de Schilderswijk.

Bruggen, kades, viaducten en tunnels

De gemeente Den Haag beheert en onderhoudt een groot aantal bruggen, viaducten en tunnels. Een aantal van deze constructies, ook wel kunstwerken genoemd, moet worden vervangen. De vervangingsprojecten zijn noodzakelijk als gevolg van slijtage en de toegenomen verkeersbelasting sinds de aanleg van de kunstwerken en/of doordat het einde van de technische levensduur is bereikt. De eerste tranche van grootschalige vervangingen is opgenomen in het MJPK (Meerjarenprogramma Kunstwerken) 2012-2014 (RIS 181230). Eind dit jaar wordt een nieuw Meerjarenprogramma Kunstwerken (MJPK) opgesteld.

In 2015 wordt een deel van installaties van de Hubertustunnel vervangen, evenals die van de Koningstunnel. Met de voorbereiding van de renovatie van de Koningstunnel wordt in 2015 gestart, om in mei 2019 aan de nieuwe wetgeving op het gebied van tunnels te kunnen voldoen.

De technische toestand van het Schenkviaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht.

Water draagt bij aan de leefkwaliteit in de stad. De gemeente beheert en onderhoudt het water in de stad door het baggeren en onderhouden van alle walkanten, variërend van beschoeiingen tot damwanden en kademuren.

De gemeente levert samen met het waterschap een bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit, bijvoorbeeld door bladvisserij en de ecologische kwaliteit van het water, zoals natuurvriendelijke oevers.

Structureel uitvoeringsbudget	2014	2015	2016	2017	2018
Kosten bruggen, kades, viaducten en Tunnels	13.120.000	13.236.000	13.239.000	13.504.000	14.709.000

Riolering en waterzuivering

Het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2011-2015 is volop in uitvoering en ligt op schema. Per jaar wordt gemiddeld 15 km riool vervangen en daarnaast wordt ca. 4 ha. verhard oppervlakte afgekoppeld. In 2015

worden in samenwerking met buurgemeenten grootschalige herberekeningen van het watersysteem uitgevoerd en onderzoek gedaan naar de actuele toestand van alle beheer objecten. Doel is om te kunnen komen tot een nieuw GRP voor de periode 2016-2020.

Riolering	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten	35.113.000	35.322.000	35.322.000	35.322.000	35.322.000
Inkomsten (inclusief grondwater)	35.113.000	35.322.000	35.322.000	35.322.000	35.322.000
Saldo	0	0	0	0	0

4.4. Financiering

Informatievoorziening

De gemeenteraad wordt sinds 2013 geïnformeerd over de benodigde korte en lange financiering en de actuele ontwikkelingen op financieringsgebied. Uiterlijk ultimo 2014 krijgt de gemeenteraad wederom een schrijven over de gemeentelijke financiering in de dagelijkse praktijk, liquiditeitsprognose en de op te nemen langlopende- en kortlopende financieringsmiddelen voor het jaar 2015.

Doelstelling en functies van de Treasury

Het treasurybeheer is gericht op het minimaliseren van de gemeentelijke rentelasten op korte- en lange termijn. Voorwaarde hierbij is dat de rente- en financieringsrisico's beheersbaar blijven. De Treasury is belast met het verzekeren van een duurzame toegang van de gemeente tot de financiële markten en voor de permanente beschikbaarheid van bancaire diensten tegen minimale kosten. Tot de treasuryfunctie behoren de taakgebieden financiering, rentemanagement, portefeuillebeheer, saldo- en geldstroombeheer, betalingsverkeer, werkkapitaalbeheer en het onderhouden van bankrelaties. Daarnaast administreert de Treasury ook de algemene of te wel concernposten van de begroting (gemeentefonds, deelnemingen, overige beleidsvoornemens, gemeentebrede uitvoeringsreserves en het centraal administreren van het Meerjarig Investeringsprogramma. Ook voert de Treasury fiscale taken uit, waaronder de declaraties bij het BTW-compensatiefonds voor gemeenten en de bedrijfsmatige BTW van de gemeente. De Treasury beheert een groot deel van de gemeentelijke balans. Dit betekent dat de daarmee samenhangende administratie aan hoge eisen van volledigheid, juistheid en tijdigheid dient te voldoen. De Treasury rapporteert in de planning- en control cyclus volgens de geldende richtlijnen. De Gemeentelijke Accountantsdienst controleert daarbij op getrouwheid en rechtmatigheid. Daarnaast heeft de Treasury een belangrijke functie in het rapporteren aan het bestuur over en het aanjagen van de innings- en betaalsnelheid van de gemeentelijke debiteuren en crediteuren. De focus van de Treasury is mede gericht op innovatie van de met haar functie samenhangende treasury systemen en processen, waarbij effectiviteit en efficiency sleutelbegrippen zijn. In het coalitieakkoord 2014 – 2018 is aangegeven dat de treasuryfunctie zal worden geprofessionaliseerd. Bij complexe financieringsvraagstukken en grote investeringsprojecten wordt inmiddels gebruik gemaakt van extern advies. Dit wordt verder vormgegeven. Op dit moment vindt met behulp van een externe adviseur een verdere kwaliteitsslag plaats van de liquiditeitsprognose. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd met een klein team van zeven personen. Er worden hoge eisen gesteld aan de integriteit en deskundigheid van de medewerkers.

Algemeen

Externe ontwikkelingen

Macro-economische ramingen 2013 en 2014	2014	2015
Groei BBP (%) *	0,75	1,25
Inflatie (%) *	1,75	1,50
Rente Europese Centrale Bank (%)	0,15	0,15
3-maands rente (%)	0,20	0,30
10-jaars swap-rente (%)	1,90	2,50

* gegevens op basis van CPB kerngegevensstabel juni 2014 gemiddeld

Inflatie

De inflatie in Nederland komt over 2014 uit op gemiddeld 1,75%. (2013 2,5%). Deze lagere inflatie in 2014 is mede toe te schrijven aan een gematigde prijsontwikkeling op de grondstoffenmarkten. Een lage inflatie is goed voor de koopkrachtontwikkeling. Anderzijds betekent een lage inflatie dat de rente over het algemeen zich op een laag niveau begeeft, waardoor de vergoeding over onder andere spaargelden ook laag is. Daarnaast dreigt het risico van deflatie, wat slecht is voor de economische groei. Voor 2015 is de verwachting dat de inflatie verder zal dalen naar 1,5% en ligt daarmee onder de doelstelling van de Europese Centrale Bank van 2%.

Renteontwikkelingen geldmarkt (leningen met korte looptijd)

De korte rente (3-maands Euribor) is in de eerste helft van 2014 ten opzichte van eind 2013 gedaald naar 0,2% (2013 0,3%). In een poging de economische groei en daarmee de inflatie in de Eurozone aan te jagen heeft de Europese Centrale Bank op 5 juni 2014 besloten de rente (beleidsrente) met 0,1% te verlagen. Deze rente komt na verlaging uit op 0,15%. De markt gaat er vanuit dat deze beleidsrente voorlopig ongewijzigd zal blijven. Om de economie te stimuleren kondigde de Europese Centrale Bank in juni 2014 ook aan 400 miljard beschikbaar te stellen voor leningen aan financiële instellingen. Zij moeten dat geld vervolgens weer uitlenen aan bedrijven en consumenten. Op 4 september 2014 heeft de ECB haar beleidsrente nogmaals met 0,1% verlaagd en aangekondigd vanaf oktober te starten met het opkopen van schuldpakketten bij banken om hiermee de kredietverlening aan te jagen. De beleidsrente van de ECB komt na de verlagingen uit op 0,05%. Voor 2015 is de verwachting is dat het 3-maands Euribor tarief tussen de 0,20 en 0,30% zal blijven schommelen.

Renteontwikkelingen kapitaalmarkt (leningen met lange looptijd)

De tienjaars swap-rente is in de loop van het tweede kwartaal van 2014 gezakt van 1,8% tot onder de 1,5% (ultimo 2013 2,2%). Reden voor de rentedaling is onder meer de ruime liquiditeit in het financiële systeem en de toezegging van de Europese Centrale Bank om de officiële rentetarieven voor langere tijd laag te houden. Tegen de achtergrond van een licht aantrekkende economie en een lage inflatie verwacht de markt dat de lange rente voorlopig laag zal blijven en dat de ECB gedurende een lange periode niet in actie komt omdat de inflatie in 2014, 2015 en 2016 waarschijnlijk nog onder de doelstelling van de ECB van 2% zal liggen. Wanneer het economisch herstel verder aantrekt is de verwachting dat de lange rente eind 2014 uitkomt op ongeveer 1,9%. Voor 2015 is de verwachting dat de lange rente zal schommelen tussen de 2,25% en 2,5%.

Interne Financiering

Kortlopende interne financiering (korter dan 1 jaar)

De Treasury beheert alle bankrekeningen en regelt bijvoorbeeld het doorboeken van de rijkssubsidies aan de diensten. De Treasury voorziet in de financieringsbehoefte van de diensten, die ontstaat uit het saldo op de bankrekeningen van de lopende uitgaven en inkomsten (exploitatie en investeringen). Om dit proces goed te kunnen beheersen hebben alle gemeentelijke diensten een rekening-courantverhouding met de Treasury. Over de saldi in rekening-courant wordt, behoudens een enkele uitzondering, geen rente berekend.

Langlopende interne financiering (langer dan 1 jaar)

Voor de gemeentelijke activa wordt bij het verstrekken van leningen gebruik gemaakt van het omslagstelsel. Dit houdt in dat jaarlijks aan iedere dienst een lening wordt verstrekt voor de materiële vaste activa. De diensten betalen hierover een gemiddelde rente, de omslagrente. Deze omslagrente wordt aan het begin van elk jaar vastgesteld. Voor het begrotingsjaar 2015 is de omslagrente bepaald op 4%. De portefeuillerente van de opgenomen langlopende leningen komt uit op 3,61%.

Bespaarde rente

Jaarlijks wordt in de begroting incidenteel rekening gehouden met bespaarde rente als gevolg van de inzet van gemeentelijke reserves en voorzieningen als intern financieringsmiddel, in plaats van externe leningen bij banken. De beschikbare bespaarde rente voor 2015 komt uit op € 11,1 mln. Conform de bestaande afspraken is de beschikbare bespaarde rente betrokken bij de toevoeging aan de voorziening negatieve plannen, de dekking van de apparaatskosten van het programma Stadsontwikkeling en het budgettaire kader.

1 Liquiditeitspositie

1A Gecontracteerde langlopende leningenportefeuille opgenomen- en uitgezette gelden en gegarandeerde geldleningen

Leningenportefeuille opgenomen gelden

Op 1 januari 2015 beschikt de gemeente over een portefeuille van € 952,9 mln. aan opgenomen leningen tegen een gemiddeld percentage van 3,40%. In juli en augustus 2014 zijn twee langlopende leningen aangetrokken voor de financiering van de gerealiseerde investeringen over 2013. Een verdere toelichting is in het Halfjaarbericht 2014 opgenomen. Deze nieuwe leningen maken onderdeel uit van de beginstand per 1 januari 2015. Ultimo 2015 zal deze positie gedaald zijn tot € 848,4 mln. tegen een gemiddeld percentage van 3,62%. In 2015 wordt € 104,5 mln. contractueel afgelost tegen een gemiddeld rentepercentage van 1,88%. Onderdeel van de reguliere aflossingen is de langlopende lening van € 65 mln., die in 2014 is afgesloten voor de periode van 1 jaar en 1 maand tegen een rentepercentage van 0,37%.

(bedragen x € 1 mln.)

	Bedrag	Gemiddelde portefeuillerente
Stand per 1 januari 2015	952,9	3,40 %
Nieuwe leningen	--	-- %
Reguliere aflossingen	- 104,5	1,88 %
Vervroegde aflossingen	--	-- %
Stand per 31 December 2015	848,4	3,62 %

Leningenportefeuille uitgezette gelden

Op 1 januari 2015 beschikt de gemeente over een portefeuille van € 517,7 mln. aan uitgezette leningen tegen een gemiddeld percentage van 3,62%. Ultimo 2015 is dit gedaald tot € 496,4 mln. tegen een gemiddeld percentage van 3,60%. In 2015 wordt € 21,3 mln. terugontvangen als gevolg van reguliere aflossingen.

(bedragen x € 1 mln.)

	Bedrag	gemiddelde portefeuillerente
Stand per 1 januari 2015	517,7	3,62 %
Nieuwe leningen	0	-- %
Reguliere aflossingen	- 21,3	3,88 %
Vervroegde aflossingen	--	-- %
Stand per 31 december 2015	496,4	3,60 %

Gegarandeerde geldleningen

De afgelopen decennia heeft de gemeente aan diverse maatschappelijke sectoren borgstellingen verleend voor investeringen in hun materiële activa. Het gaat om maatschappelijk relevante investeringen met een publiek belang. De gemeente Den Haag loopt risico wegens het afgeven van garanties voor leningen die banken aan derden hebben verstrekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de door de gemeente afgegeven gegarandeerde geldleningen. In 2013 zijn nieuwe garanties afgegeven aan de HTM Railinfra B.V.

Omschrijving (bedragen * € 1.000)	Restant per 1/1/2013	Restant per 1/1/2014	Restant per 1/1/2015
HTM Personenvervoer N.V.	12.400	9.300	6.200
HTM Railinfra B.V.	133.685	186.576	169.449
Accommodaties sportverenigingen	234	205	175
Sociaal pedagogische zorg	157	77	71
Kinderopvang	140	94	47
Zieken- en verpleeghuizen	508	379	250
Geestelijke gezondheidszorg/bejaardenoorden	2.653	2.406	2.159
(Aanvullende) achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen	pm	pm	pm
Achtervang overeenkomst Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)*	pm	pm	pm
Woningstichting Haag Wonen	3.145	2.940	2.736
Stichting Nationaal Restauratiefonds	4.014	3.539	3.064
Stichting Monumentenfonds Den Haag	20	10	0
Bedrijvenschap Harnaschpolder	14.000	17.333	17.333
Grondexploitatie Vroondaal C.V.	20.000	20.000	20.000
Totaal	190.956	242.859	221.484

* Waarborgfonds Sociale Woningbouw:

Het gaat hierbij om de garantstellingen aan rechtspersonen. Met raadsvoorstel 411/2000 Financiering woningbouw door toegelaten instellingen heeft de raad ingestemd met een doorlopende achtervang overeenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw voor alle in de gemeente werkzame of in de toekomst werkzame toegelaten instellingen tot het moment van wederopzegging. Het Waarborgfonds stelt zich onder voorwaarde (bijv. kredietwaardigheid van de woningcorporaties) borg voor de nakomingverplichtingen van leningen van deze toegelaten instellingen (woningcorporaties). Hierdoor kunnen de instellingen "goedkoper" lenen. De achtervang positie van de gemeente Den Haag bedraagt per ultimo 2013 circa 5 miljard. Indien het risicovermogen van het waarborgfonds een niveau bereikt dat lager is dan het garantieniveau, zoals omschreven in de afgesloten overeenkomst met het Waarborgfonds, dient de gemeente renteloze leningen aan het Waarborgfonds te verstrekken, teneinde liquiditeitstekorten bij het Waarborgfonds te voorkomen. Indien een dergelijke aanspraak van het WSW op de gemeente wordt gedaan, zullen zowel het Rijk als alle participerende gemeenten, beide voor 50% van deze aanspraak, renteloze leningen aan het WSW moeten verstrekken. De verdeling van de voor de participerende gemeenten geldende 50%, wordt 1) voor 50% verdeeld over elke participerende gemeente en 2) voor 50% naar rato verdeeld over de z.g. schadegemeenten. Het verlies dat achtervangers kunnen lijden is beperkt tot de rente over de door de achtervangers aangetrokken leningen, die ze bij een calamiteit vervolgens renteloos aan het WSW hebben verstrekt.

1B Geplande Lange financieringspositie 2015

De verwachte lange financieringsbehoefte in 2015 is in theorie het resultaat van het verschil tussen het totaal van de vaste activa van de balans (materiële en financiële vaste activa) en het totaal beschikbaar lang vermogen aan de passivazijde van de balans. De uitkomst geeft aan of er een tekort of een overschot is op de langlopende financieringspositie. De financieringspositie ultimo 2015 is als volgt opgebouwd:

Stand ultimo 2015 (x € 1 mln.)	Begroting 2015
Verstreckte leningen aan diensten	1.505
Deelnemingen	93
Uitgezette middelen	<u>658</u>
Totaal	2.233
Beschikbare middelen:	
Reserves en voorzieningen	1.039
Opgenomen leningen	<u>848</u>
Totaal	1.887
Tekort	- 346

De verhouding tussen de beschikbare (eigen) financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en de investeringen (in de tabel aangeduid als verstreckte leningen aan diensten) is sinds twee jaren aan het afnemen. Als de gulden financieringsregel (kort met kort en lang met lang financieren) wordt toegepast zou dit betekenen dat in 2015 langlopende leningen aangetrokken moeten worden. Omdat de gemeente Den Haag totaal financiering toepast is er bij ons geen sprake van een 1 op 1 relatie. Dit kan inhouden dat € 346 mln. niet direct lang aangetrokken zal worden. Daarnaast kan er in de loop van het tweede halfjaar van 2014 echter nog financieel heel veel gebeuren, dat kan leiden tot toekomstige uitgaven, of tot toekomstige inkomsten (bijv. van het Rijk). Het effect hiervan in termen van verwachte liquiditeiten is op dit moment deels onduidelijk. Deze ontwikkeling wordt nauwgezet in de gaten gehouden. Afhankelijk van de liquiditeits- en financieringspositie ultimo 2014 zal worden bekeken welke maatregelen er in 2015 genomen moeten worden voor de lange financieringsbehoefte.

2 Beleggingen en korte liquiditeiten

2a Gecontracteerde beleggingen

Overzicht beleggingen (x € 1 mln.)	Restant per eind 2015
Fonds Uiver 2006	152
Belegging Meewind	10
Totaal	162

Fonds Uiver 2006 is een belegging van de gemeente die voortvloeit uit de verkoop van voormalige woningbouwleningen. Het fonds bestaat uit gekochte obligaties van financials (banken) met een zeer goede tot goede kredietwaardigheid. De portefeuille bestaat voor 58% aan instellingen met een triple A, 1% met een dubbel A en 41% met een single A. De marktwaarde van Fonds Uiver 2006 bedroeg op 31 december 2013 € 272,2 mln. Vanaf 2012 tot en met 2031 wordt de portefeuille met jaarlijks gelijke bedragen afgelost. Ultimo 2015 bedraagt de portefeuille € 152 mln. Deze aflossingen worden opgenomen in de totale gemeentelijke liquiditeitspositie.

Meewind is een groen beleggingsfonds van Seawind Capital Partners BV dat particulieren, overheden en bedrijven de kans biedt te participeren in een groot windmolenpark op de Nederlands/Belgische Noordzee. De gemeente Den Haag heeft een participatie in Meewind van € 9,7 mln. De marktwaarde van Meewind op 31 december 2013 bedroeg € 12,0 mln.

2b Geplande korte liquiditeiten

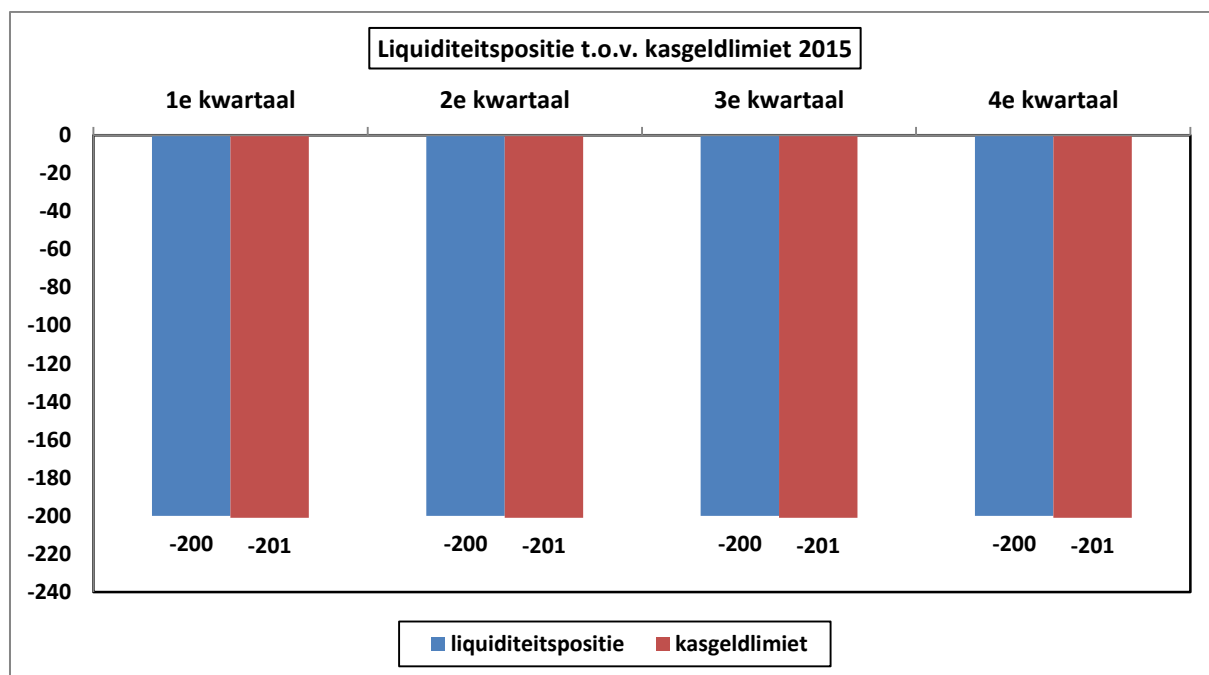
Liquiditeitsprognose

Uitgangspunten voor de raming van de liquiditeitsprognose is de meerjarenraming van de totale begroting, vertaald naar inkomsten en uitgaven en in het bijzonder de ontwikkelingen op grote projecten en investeringen. De Treasury voert regelmatig gesprekken met diensten over de aannames in de prognose, de inkomsten en uitgaven op grote investeringsprojecten, de omvangrijke grondexploitaties en daaraan

gerelateerde grote bouwprojecten. Deze vinger-aan-de-pols gesprekken vormen de basis voor meer betrouwbare informatie voor de liquiditeitsstroom en de –prognoses.

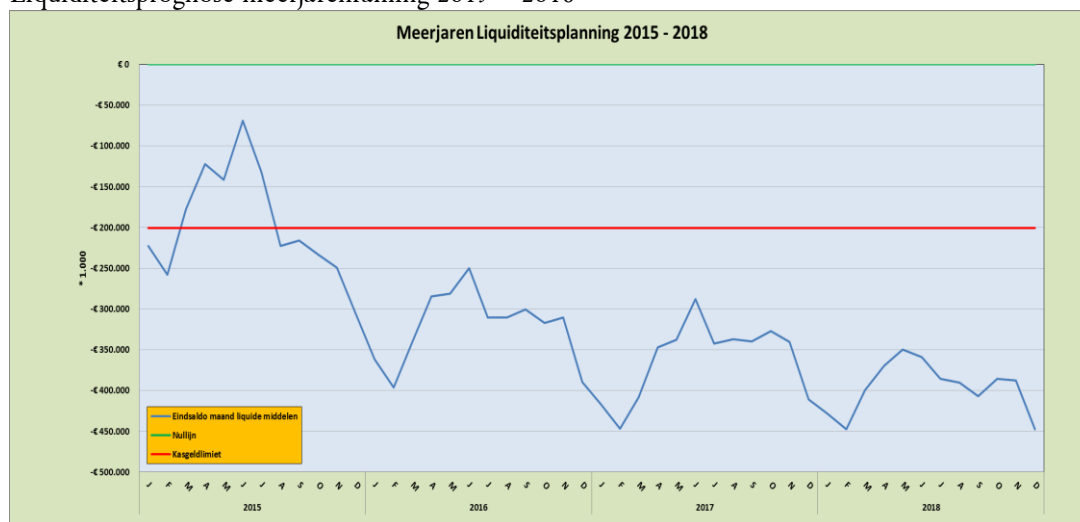
Renterisico financiering kort

In 2015 verwacht de gemeente een liquiditeitstekort te hebben. Dit houdt verband met de ontwikkelingen in 2014. Dit tekort blijft echter binnen de kasgeldlimiet en wordt, afhankelijk van het rentepercentage, gefinancierd uit rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten of door het aantrekken van kortlopende leningen bij financiële instellingen en andere gemeenten.

Het risico op kortlopende financiering wordt beperkt door de kasgeldlimiet (zoals beschreven in de Wet financiering decentrale overheden, Fido). Voor de gemeente geldt dat de totale omvang van de vlottende schuld op enig moment gebonden is aan een maximum van 8,5% van de totale lasten van de gemeentebegroting. Het begrotingstotaal voor 2015, gecorrigeerd voor interne leveringen tussen diensten, komt uit op een bedrag van € 2.360 mln. De kasgeldlimiet voor 2015 komt op basis daarvan uit op € 201 mln.

Liquiditeitsprognose meerjarenraming 2015 – 2018

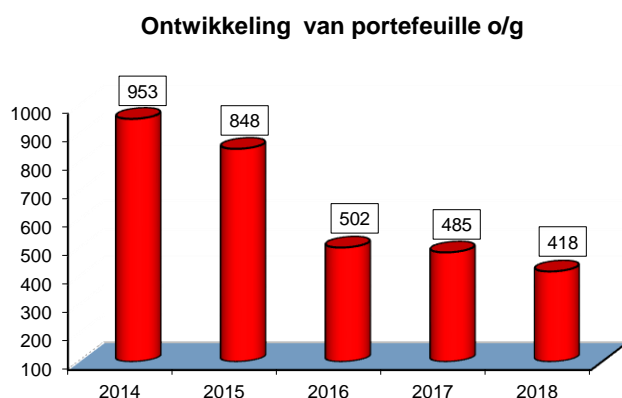

In 2015 en volgende jaren verwacht de gemeente een liquiditeitstekort te hebben. Dit liquiditeitstekort wordt onder andere veroorzaakt door de betaling van rente- en aflossing van bestaande opgenomen langlopende leningen, voorgenomen reguliere investeringen van circa € 120 mln. per jaar en grote investeringsprojecten (Rotterdamsebaan en Sportcampus Zuiderpark). Afhankelijk van de werkelijk gerealiseerde inkomsten en uitgaven en de renteontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt zal deze financieringsbehoefte worden ingevuld met kortlopende- en langlopende leningen. Door de zeer lage korte rente wordt het verwachte liquiditeitstekort in 2015, met inachtneming van de kasgeldlimiet, zoveel mogelijk kort gefinancierd. Hierdoor kan de gemeente maximaal profiteren van de zeer lage korte rente. De mogelijk te nemen financieringsmaatregelen zijn niet verwerkt in de grafiek. Duidelijk is dat de gemeente – net als in augustus 2014 - voor de afweging komt te staan om langlopende leningen aan te trekken.

3 Afloop van hoofdsommen van gecontracteerde financieringen

Afloop hoofdsommen leningenportefeuille opgenomen gelden

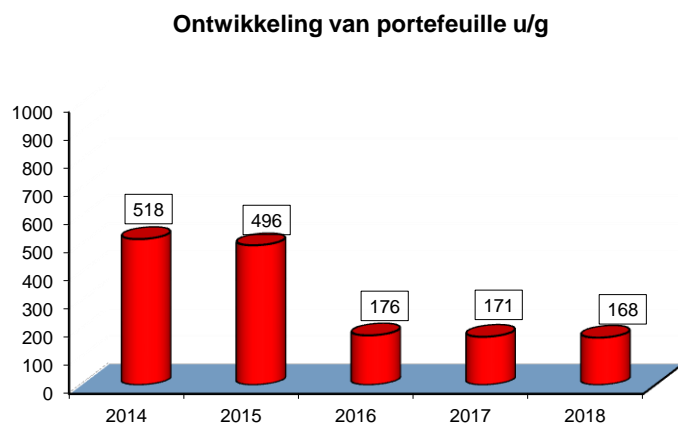
De onderstaande grafiek geeft inzicht in de ontwikkeling van de in portefeuille opgenomen leningen voor de jaren 2014 tot en met 2018, uitgaande van de stand per balansdatum.

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de opgenomen leningenportefeuille in de jaren 2015 tot en met 2018 terug zal lopen met ongeveer 56%. Onderdeel van de aflossing in 2016 is de opgenomen langlopende leningen voor de financiering van de verstrekte langlopende leningen aan de HTM Personenvervoer voor € 316 mln.

Afloop hoofdsommen leningenportefeuille uitgezette gelden

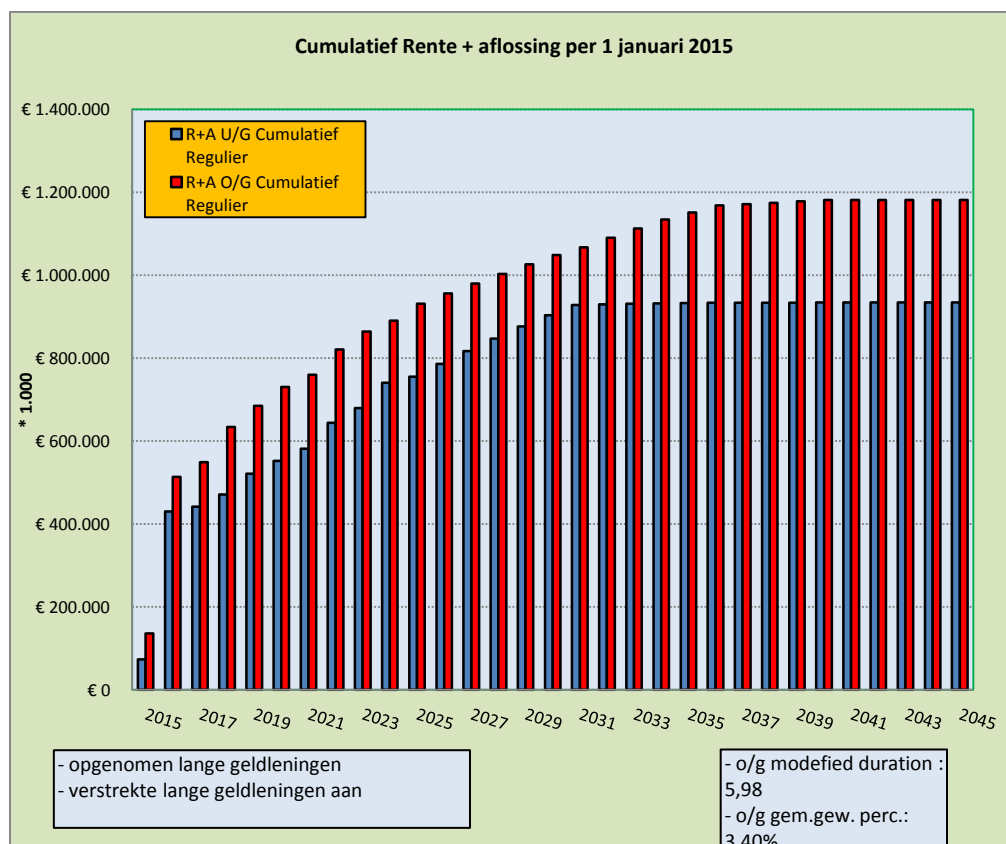
De onderstaande grafiek geeft inzicht in de ontwikkeling van de in portefeuille uitgezette leningen voor de jaren 2014 tot en met 2018, uitgaande van de stand per balansdatum.

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de uitgezette leningen in de jaren 2015 tot en met 2018 terug zal lopen met ongeveer 68%. Onderdeel van de aflossingen in 2016 zijn de aan de HTM Personenvervoer N.V. verstrekte langlopende leningen voor € 316 mln.

4 Matching van balansposten, herfinancieringsrisico, herbeleggingsrisico en liquiditeitsrisico

De gemeente heeft in het verleden de verkoopopbrengsten van bezittingen ondergebracht in lange termijn belegging Fonds Uiver. Hiermee is bereikt dat de gemeente een stabiele rentestroom ontvangt. De komende jaren ontvangt de gemeente stapsgewijs de belegde bedragen terug. Daarnaast hebben we geld uitgeleend aan derden. Ook deze betalen de gemeente jaarlijks rente en aflossing. Voor de financiering van investeringen heeft de gemeente geld geleend. De komende jaren moet de gemeente hierover rente betalen en natuurlijk ook de leningen aflossen. In de onderstaande grafiek maken de rode staven zichtbaar hoeveel de gemeente jaarlijks betaalt aan rente en aflossing. De blauwe staven laten zien hoeveel de gemeente jaarlijks van derden aan rente en aflossing ontvangt. De looptijd in de grafiek is van 1 januari 2015 tot ultimo 2045 (einde looptijd portefeuilles).

Uit de grafiek blijkt dat de gemeente de komende decennia meer rente- en aflossingsbedragen aan geldverstrekkers moet betalen, dan zij aan aflossing en rente van uitgezet geld ontvangt. Op basis van de langlopende portefeuilles blijkt dat de gemeente in 2031 een financieringsbehoefte heeft van circa € 139 mln. Vanwege deze financieringsbehoefte heeft de gemeente daarom in 2011 twee derivaten afgesloten. Een belangrijke eis die aan derivaten wordt gesteld is dat de financiering ook daadwerkelijk nodig is, zodat op termijn geen onnodige leningen worden aangetrokken (effectiviteit). Uit de reguliere analyse blijkt dat de verwachte financieringsbehoefte in 2031 hoger is dan de nominale waarde van het afgesloten derivaat. Dat betekent dat de bestaande derivaten effectief zijn.

5 Rentepositie

5a Rentetypische afloop (renteherzieningsdata) van financieringen en beleggingen

In de langlopende leningen- en beleggingsportefeuille zijn geen contractuele renteherzieningsdata opgenomen. Dit betekent dat gedurende de looptijd van deze langlopende leningen en beleggingen het

rentepercentage niet wijzigt, waardoor de gemeente in de toekomst niet geconfronteerd kan worden met onverwachte rentestijgingen of rentedalingen.

5b Derivaten

De gemeente heeft twee derivaten sinds 2011. Beide rentecontracten zijn met de BNG afgesloten met als doel tegen een vaste rente van 3,215 % over twintig jaar een financiering van circa € 150 mln. als mogelijkheid te hebben. De gemeente heeft hierdoor de zekerheid van lage rentekosten voor de herfinanciering van op dat moment langlopende leningen en voor de financiering van grote investeringen. Periodiek wordt de actuele marktwaarde van het derivatencontract afgezet tegen de contractuele waarde. Het verschil dat hieruit ontstaat wordt als een tijdelijke waarborgsom op een afzonderlijke bankrekening bij de BNG of bij de gemeente gestort en op de gemeentelijke balans verantwoord. Dit werkt als volgt. Als de feitelijke rente lager is dan de contractrente, ontstaat een tijdelijke verplichting van de gemeente aan de bank en andersom stort de BNG een waarborgsom. Aan het einde van de contractperiode van het derivaat is er per definitie geen verschil meer; naar mate de looptijd korter wordt, tendert de marktwaarde ook meer naar de contractuele (nominale) waarde, en zullen er als gevolg daarvan uiteindelijk geen waarborgsommen meer verrekend worden.

6 Resultaat

Rente/beleggingsresultaat

De gemeente verwacht in 2015 op de korte liquiditeitspositie een € 0,5 mln. aan rente te betalen. Het verwachte kortlopende tekort van € 200 mln. zal gefinancierd worden door het aantrekken van kortlopende leningen bij financiële instellingen en andere gemeenten tegen een verwacht rentepercentage tussen de 0,2 en van 0,3%.

Voor de opgenomen langlopende leningen betaalt de gemeente in 2015 circa € 32 mln. tegen een gemiddelde rente van circa 3,62%. Voor de uitgezette langlopende leningen aan derden ontvangt de gemeente in 2015 circa € 19 mln. tegen een gemiddelde rente van circa 3,60%. Voor de intern verstrekte omslagrenteleningen voor de financiering van de materiële vaste activa wordt een renteopbrengst verwacht van circa € 54 mln. Daar staan per definitie even hoge kapitaallasten tegenover die worden verantwoord in de betreffende begrotingsprogramma's.

Uit Fonds Uiver 2006 (rentepercentage 4,35%) wordt € 9,4 mln. aan rente ontvangen. Fonds Uiver 2006 wordt beheerd door BNG Vermogensbeheer. Hiervoor betaalt de gemeente een beheervergoeding van 0,07% over de marktwaarde van dit fonds. Voor 2015 wordt circa € 0,2 mln. betaald aan beheervergoeding. De afsluitprovisie met betrekking tot de derivaten, circa 0,01% rente, is verdisconteerd in het contractuele rentepercentage. De gemeente betaalt daar geen afzonderlijk bedrag voor.

De gemeente verwacht in 2015 totaal € 32,6 mln. aan dividend te ontvangen. Hiervan heeft € 0,7 mln. betrekking op de belegging in Windmolenpark Meewind. Daarnaast treedt de gemeente op als aandeelhouder in een aantal vennootschappen. Vanuit deze vennootschappen wordt een dividend verwacht van € 31,9 mln. Voor een toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

7 Risico

7a Rentewijziging 1 % op renteresultaat

Indien de korte rente stijgt of daalt, heeft dit onmiddellijk effect op het renteresultaat. Daling met 10 procentpunten (0,1 %) over het gehele jaar betekent minder rentelasten van € 0,1 mln. Een stijging van de lange rente heeft voor de huidige langlopende leningenportefeuille en beleggingsportefeuille geen effect omdat deze rentepercentages gedurende de looptijd contractueel niet zullen wijzigen.

7b Rentewijziging 1% op waarde derivaat en zekerheden

Een wijziging van de rente met 1 procentpunt (0,01%) betekent een wijziging in de marktwaarde van de renteswap van netto ongeveer € 0,13 mln. Indien de marktwaarde van het derivaat lager is dan de nominale waarde dient de gemeente een waarborgsom te storten aan de BNG. Is de marktwaarde hoger, dan ontvangt

de gemeente van de BNG een waarborgsom. Over de waarborgsom wordt de 1-maands euribor rente vergoed of betaald. Deze waarborgsom kan gedurende het jaar sterk fluctueren.

8 Kredietrisico

Renterisico financiering lang

Deze wettelijke norm ziet er op toe dat gemeenten in een jaar slechts een deel van hun leningenportefeuille hoeven te herfinancieren. Door deze norm zijn gemeenten minder afhankelijk van renteschommelingen en wordt het renterisico gespreid. De renterisiconorm bedraagt 20% van het begrotingstotaal.

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld x € 1 mln.	2015	2016	2017	2018
1 Rentehervormingen	0	0	0	0
2 Aflossingen	105	347	17	67
3 Renterisico (1 + 2)	105	347	17	67
4 Renterisiconorm	472	447	437	422
5a Ruimte onder renterisiconorm (4<3)	367	100	420	355
5b Overschrijding renterisiconorm (3>4)	---	---	---	---
Berekening renterisiconorm				
4a Begrotingstotaal	2.360	2.234	2.361	2.287
4b Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
4 Renterisiconorm (4a * 4b/100)	472	482	472	457

Voor 2015 en volgende jaren voldoet Den Haag aan de wettelijke renterisiconorm van 20%.

De daling in 2016 van de ruimte onder de renterisiconorm heeft te maken met de al eerder toegelichte aflossingen van de langlopende leningen HTM.

Kredietrisico's derden

Voorziening langlopende uitgezette leningen

De gemeente heeft € 496 mln. aan langlopende leningen uitgezet, ingedeeld in risicogroepen. Voor de verstrekte leningen aan de HTM Personenvervoer N.V. van € 315 mln. is pandrecht op de voertuigen als zekerheid verkregen.

Uitgezette langlopende leningen per risicogroep x € 1 mln.	Restant per eind 2015
Met hypothecaire zekerheid	135
Met pandrecht	315
Zonder zekerheid	46
Totaal	496

In het bedrag van de langlopende leningen zonder zekerheid heeft € 46 mln. betrekking op het uitstaand deposito bij de Royal Bank of Scotland (voormalig ABN AMRO Bank). De gemeente Den Haag ontvangt over het uitstaande depot vanaf 18 november 2012 het werkelijke rendement van de onderliggende personeelshypotheekportefeuille. Contractueel heeft de gemeente Den Haag vanaf deze datum het debiteurenrisico teruggekregen. Dit risico is zeer gering omdat er de afgelopen 12 jaar geen noemenswaardige betalingsachterstanden en afboekingen hebben plaatsgevonden. De rente en aflossing van het depot vindt nog steeds plaats via RBS. Het risico dat de rente en aflossing niet worden betaald wordt als klein ingeschat, omdat RBS naast een kredietwaardigheid van A, tevens is gegarandeerd door de Britse staat.

Jaarlijks wordt op basis van risico-inschatting van iedere individuele lening de voorziening voor langlopende leningen bepaald. Deze wordt berekend op basis van de BASEL II norm. De voorziening langlopende leningen bedraagt in 2015 € 20,7 mln. en wordt voldoende geacht om eventuele risico's in de portefeuille op te vangen.

Voorziening belegging Fonds Uiver 2006 en belegging Meewind

Het Fonds Uiver 2006 bestaat uit gekochte obligaties van financials (banken) met een zeer goede tot goede kredietwaardigheid. De portefeuille bestaat voor 58% aan instellingen met een triple A, 1% met een dubbel A en 41% met een single A. Risico in de portefeuille kan ontstaan wanneer gedurende de looptijd van deze portefeuille de kredietwaardigheid van een van de banken waarin is belegd onder druk komt te staan of neerwaarts is bijgesteld. Mogelijk ontstaat daardoor het risico van koersverlies bij verkoop. Dit risico wordt door de huidige beheerder van deze portefeuille (BNG Vermogensbeheer) als klein beschouwd. Daarom is geen voorziening getroffen. Voor de belegging in het windmolenpark Meewind is een voorziening getroffen, conform de Basel II norm, van € 0,8 mln.

Voorziening gegarandeerde geldleningen

De gemeente heeft per 1 januari 2015 voor € 222 mln. aan garanties uitstaan. Van dit bedrag heeft € 176 mln. betrekking op de HTM Personenvervoer N.V. en HTM Railinfra B.V. Van de totaal uitstaande garanties is voor € 2,7 mln. extra zekerheid verkregen door het recht van 1^e hypotheek (verpleeg- en zorginstellingen). Voor de overige uitstaande garanties is geen zekerheid verkregen, waardoor het risico in geval de gemeente wordt aangesproken hoger is. Bij de berekening van de voorziening is hiermee rekening gehouden.

De voorziening gegarandeerde geldleningen is voor 2015 berekend conform de systematiek zoals die geldt bij de voorziening leningenportefeuille, namelijk op basis van het Basel II akkoord. Voor garanties die betrekking hebben op sport, zorg en kinderdagverblijven bestaan waarborgfondsen. Deze garanties zijn meegenomen in de voorziening voor een bedrag van € 0,3 mln. In beginsel zullen dergelijke garanties ondergebracht moeten worden bij het betreffende waarborgfonds. Is dat het geval, dan zal dit bedrag in de voorziening weer vrij kunnen vallen. De totale voorziening in 2015 komt uit op een bedrag van € 4,7 mln.

4.5. Grondbeleid

Inleiding

Het grondbeleid is een instrument voor realisatie van het ruimtelijk en sectoraal beleid door locatie- en gebiedsontwikkeling. Er zijn twee hoofdvormen van grondbeleid: actief en passief/faciliterend grondbeleid. Bij actief grondbeleid neemt de gemeente de regie actief in handen, koopt grond, maakt bouwrijp en verkoopt en neemt het risico van de grondexploitatie voor haar rekening. Eventueel werkt ze daarbij samen met marktpartijen (publiek-private samenwerking) of met andere overheden (publiek-publieke samenwerking). Bij facilitair grondbeleid beperkt de gemeente haar rol tot het waar mogelijk honoreren van particulier initiatief, het ondersteunen van de realisatie daarvan en het wegnemen van belemmeringen. In 2012 heeft de gemeenteraad, met het vaststellen van de nieuwe nota grondbeleid, een beweging ingezet van een overwegend actief naar een meer faciliterend grondbeleid. In samenhang hiermee besloot de gemeenteraad om de aankoop van grond zo veel mogelijk te beperken tot projecten van groot strategisch belang. Uitgifte van grond die al in gemeentelijk bezit is voor doeleinden van stedelijke ontwikkeling vindt, waar mogelijk, nog steeds plaats.

De gebieden waar de gemeente actieve regie voert en dus ook actief grondbeleid toepast, staan beschreven in het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling (IpSO). In dit investeringsprogramma staat het accommoderen van de vraag uit de stad centraal. Zowel de demografische ontwikkeling als de economische transitie leidt tot een vraag naar passende woningen en werkgelegenheid. Meer mensen willen in de stad (blijven) wonen. Voor hen dienen passende woningen beschikbaar te zijn. Het gaat bijvoorbeeld om jongeren uit het gezinsrijke stadsdeel Leidschenveen -Ypenburg die in Den Haag willen wonen en ouderen die langer zelfstandig in hun eigen wijk willen blijven wonen.

Uitvoering grondbeleid

Verwervingsbeleid

Onder het in 2012 ingezette nieuwe grondbeleid wordt de aankoop van grond en vastgoed zo veel mogelijk beperkt. Als de gemeente toch zelf wil verwerven, probeert ze in overleg met de eigenaar overeenstemming te bereiken op basis van minnelijke verwerving. Hiervoor stelt de gemeente een taxatie op en onderhandelt ze met de eigenaar over de aankoopwaarde en een eventuele schadeloosstelling. Maar tegelijkertijd start de gemeente een onteigeningsprocedure om de voortgang van het project veilig te stellen als uiteindelijk niet tot overeenstemming kan worden gekomen. Onteigenen duurt gemiddeld twee jaar. De gemeente maakt zo nodig ook gebruik van de mogelijkheden die de Wet Voorkeursrecht Gemeenten (WVG) biedt.

Uitgiftebeleid

Het uitgiftebeleid is vastgelegd in de Grondprijzenbrief 2013. Jaarlijks wordt een grondprijzenbrief uitgebracht waarin het uitgiftebeleid wordt beschreven.

Methoden grondprijsberekening

Het uitgangspunt bij de bepaling van grondprijzen, met uitzondering van de normgrondprijzen voor sociale woningbouw en non-profit functies, is dat de grondprijs marktconform is. De grondprijzen worden in beginsel vastgesteld met de residuele methode maar voor sociale huurwoningen, non profit voorzieningen en snippergroen hanteert de gemeente een normgrondprijs. Voor vrije kavels en bedrijfsterreinen maakt de gemeente voor de bepaling van de grondprijzen gebruik van de comparatieve grondprijzenmethodiek.

Kleinschalig opdrachtgeverschap

In 2012 hebben particulieren voor het eerst de mogelijkheid gekregen om op een eigen kavel zelf hun eigen huis te bouwen (www.ikbouwindenhaag.nl). De gemeente geeft de grond uit tegen een vooraf vastgestelde kavelprijs en een beperkt aantal voorwaarden (deze zijn opgenomen in een zogenaamd 'kavelpaspoort'). In 2013 en 2014 is een nieuwe serie locaties in de markt gezet. Ook in 2015 en daaropvolgende jaren zullen nieuwe locaties aangeboden worden. Van de tot 2018 verwachte grondopbrengsten is 25% afkomstig uit het kleinschalig opdrachtgeverschap. In 2013 was dat 50%. Kleinschalig opdrachtgeverschap biedt niet alleen

mogelijkheden voor particulieren -individueel of als collectief-, het biedt ook kansen voor kleine aannemers en ontwikkelaars.

Binnen- en buitenlandse beleggers

De woningmarkt heeft als gevolg van de crisis een herschikking doorgemaakt. Dit is enerzijds veroorzaakt door het feit dat hogere inkomensgroepen niet (meer) in aanmerking komen voor huurwoningen uit de sociale huursector. Anderzijds is de mogelijkheid om een woning te kopen, als gevolg van een restrictief financieringsbeleid door de banken, afgenomen. Daardoor zal naar verwachting structureel meer vraag zijn naar huurwoningen in de vrije sector. Voor grotere projecten wordt daarom een actief beleid gevoerd richting binnen- en buitenlandse beleggers. Inmiddels zijn o.a. contracten gesloten met Syntrus Achmea (250 woningen per jaar voor een periode van 5 jaar) en Vesteda (100 woningen per jaar voor een periode van 5 jaar). Verder zien we dat ook Bouwinvest, Mn Services, Altera, Delta Lloyd en kleinere particuliere fondsen Den Haag nadrukkelijk in beeld hebben bij het invullen van hun vastgoedportefeuille. Deze strategie heeft er tot nu toe in geresulteerd dat diverse projecten alsnog tot uitvoering kunnen worden gebracht zoals Spui Lamgroen, Kloosterlocatie Middachtenweg en Wijnhavenkwartier (Syntrus Achmea), Sigma Locatie HS (Bouwfonds IM) en Havenmeester (Altera)

Stimuleringsmaatregel omzetten van koop naar huur

De koopmarkt laat, na een langdurige stagnatie, weer een bescheiden groei zien. Deze groei is echter lang niet in alle segmenten van de woningmarkt merkbaar. Projecten in de koopsector met een grotere omvang en met een groter aandeel appartementen stagneren nog steeds doordat de noodzakelijke voorverkooppercentages niet bereikt worden. In voorkomende gevallen kunnen projecten omgevormd worden tot projecten in het (duurdere) huursegment. Dit heeft evenwel financiële consequenties voor met name de grondexploitatie. Vanuit het coalitieakkoord zijn middelen voor woningbouw toegekend, waarvan een deel voor het ontwikkelen van woningen in het goedkope segment (inclusief omzetten van koop naar huur).

Facilitair grondbeleid

Doel van facilitair grondbeleid is het ondersteunen en faciliteren van particulier initiatief. De gemeente neemt hierbij niet het risico van de grondexploitatie voor haar rekening. Facilitair grondbeleid is in ontwikkeling. Inmiddels wordt een aantal vormen in de praktijk toegepast.

Ondersteuning particulier initiatief

De gemeenten biedt private partijen, tegen vergoeding van onkosten, ondersteuning bij het uitwerken van hun initiatief tot een haalbaar plan. Particuliere initiatieven worden zo veel mogelijk gehonoreerd. Soms worden aanvullende voorwaarden gesteld. Deze worden desgewenst op verzoek van de initiatiefnemer vastgelegd in een Planuitwerkingskader.

Transformatie kantoorgebouwen

Door middel van transformatiebeleid worden eigenaren van leegstaande kantoorpanden gestimuleerd om hun incourante vastgoed geschikt te maken voor andere functies, bijvoorbeeld wonen. De ambitie is om jaarlijks 50.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo) kantoorruimte te transformeren. In geval van erfpacht is sprake van wijziging van lopende erfpachtrechten en wordt onderzocht of grondwaardesuppletie mogelijk is. Als het vastgoed eigendom is van de gemeente kan uitgifte van grond met opstal plaats vinden.

Erfpachtbeleid

De gemeente Den Haag hanteert een gemengd stelsel van gronduitgifte. In een aantal delen van de stad is sinds 2008 verkoop van grond in vol eigendom toegestaan. Tevens bestaat in deze gebieden voor bestaande erfpachters de mogelijkheid om hun recht van erfpacht om te zetten in vol eigendom. Een aantal maatschappelijke functies (sociale woningbouw, sportvoorzieningen, kerken, HOED-praktijken e.d.) is hiervan uitgesloten, vanwege het feit dat hier sprake is van een niet-commerciële grondprijs.

Belangrijke taken in het erfpachtbeleid blijven het innen van de canonverplichtingen van de 27.000 (van de in totaal 55.000) erfpachtrechten, het heruitgeven van aflopende rechten en het actief aanbieden van de mogelijkheid aan erfpachters om hun recht om te zetten in vol eigendom.

Als gevolg van het ten aanzien van de woningcorporaties ingezette beleid ligt in de komende periode het accent bij het beheer van erfpachtrechten voornamelijk op het splitsen van de bestaande woningvoorraad ten behoeve van het verkoopprogramma van de corporaties. Als gevolg van de economische ontwikkelingen wordt erfpacht steeds meer ingezet om de verkoop van kavels, zowel voor woningbouw als voor commerciële doeleinden, te bevorderen middels het vervangen van de aankoopprijs door een jaarlijkse canonbetaling.

Grondexploitaties

Voor de uitvoering van een stedenbouwkundig plan waar de gemeente initiatiefnemer is, stelt de gemeente een projectdocument op. Hierin staan naast het te realiseren programma ook de afspraken over de planning en de financiële gevolgen van het project. In de Verordening Beheersregels Grondexploitatie 2012 Gemeente Den Haag (rv 86/2012) staat hoe we omgaan met dekking van het projectsaldo. Als sprake is van een plan met een tekort, wordt bij de besluitvorming ook de dekking geregeld. Deze dekking wordt ondergebracht in de Voorziening Negatieve Plannen. Als sprake is van een positief saldo wordt dit saldo pas ingeboekt bij het afsluiten van het project.

In de Verordening Beheersregels staat ook hoe de gemeenteraad wordt geïnformeerd over de uitvoering van de plannen. In onderstaande gevallen worden eventuele verschillen gemeld en verklaard:

- De 40 belangrijkste projecten ('top 40'), waarvan aan de raad wordt gerapporteerd in de Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG).
- Afwijkingen van de omzet van kosten vermeerderd met afwijkingen op de omzet van opbrengsten met totaal meer dan € 250.000 verschil (zowel voordelig als nadelig).
- Afwijkingen van het exploitatiesaldo op netto contante waarde van meer dan € 250.000 verschil (zowel voordelig als nadelig).

In het MPG staan de omvang van de risico's en de hoogte van het noodzakelijke weerstandsvermogen in de reserve Grondbedrijf (RGB) om deze risico's op te kunnen vangen. Daartoe worden de risico's jaarlijks geactualiseerd. In de volgende paragrafen wordt deze werkwijze nader toegelicht en wordt inzicht verschaft in de uitkomsten van de risicoanalyses op de top 40 projecten en deelnemingen.

In de Verordening Beheersregels Grondexploitatie 2012 heeft de gemeente aangegeven dat de RGB binnen vijf jaar minimaal gelijk dient te zijn aan het (minimaal) benodigd weerstandsvermogen. Het MPG gaat over de bestuurlijk vastgestelde grondexploitaties. Projecten die bestuurlijk nog niet zijn vastgesteld, hebben geen relatie met het weerstandsvermogen. Bij de besluitvorming over nieuwe projecten worden de gevolgen voor het weerstandsvermogen inzichtelijk gemaakt.

Benodigd weerstandsvermogen MPG 2014

Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen worden periodiek risicoanalyses uitgevoerd. De risicoanalyse bestaat uit twee onderdelen: bepalen van de algemene marktrisico's en het bepalen van de projectspecifieke risico's en kansen. De algemene marktriscoscenario's zijn:

- Afname van de opbrengsten uit de uitgifte van gronden ter grootte van 12% (bij Kleinschalig Odrachtgeverschap-projecten is dit 6%);
- Vertraging in de uitgifte van gronden met 3 jaar;
- Grondopbrengstenstijging van 2014 t/m 2017 op 0% i.p.v. 1%.

Deze algemene marktrisico's zijn nader onderbouwd in het MPG 2014.

Daarnaast wordt voor de 40 belangrijkste projecten specifiek naar de projectrisico's en -kansen gekeken. Deze 40 grondexploitaties bevatten ca. 97% van de nog te realiseren kosten en opbrengsten. De projectspecifieke risico's en kansen zijn onderbouwd in de vertrouwelijke bijlage van het MPG 2014. Deze is vertrouwelijk omdat openbaarmaking de onderhandelpositie, en daarmee de financiële positie van de stad

kan schaden. Voor het bepalen van het weerstandsvermogen zijn de uitkomsten van de risico- en kansanalyse gebruikt. Verder zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Ter afdekking van het Haagse deel van project- en marktrisico's in de deelnemingen zijn (risico)voorzieningen getroffen (€ 14,8 mln.);
- Er wordt rekening gehouden met het verwachte saldo van positieve projecten (€ 9,3 mln.) en het verwachte saldo van het Haagse deel van positieve deelnemingen (€ 1,3 mln.);
- Het financiële effect van wijzigingen in het programma waar besluitvorming voor benodigd is (kaderwijzigingen), wordt niet meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen;
- Het totaal van de risico's wordt verminderd met het totaal van de kansen, de aanwezige extra voorzieningen en het saldo van positieve projecten en deelnemingen.

De stand van de RGB is per 1-1-2014 vastgesteld op € 54,6 mln. Met behulp van risicoanalyses is becijferd dat het minimaal benodigd weerstandsvermogen ligt tussen de € 45,5 en € 56,9 mln.

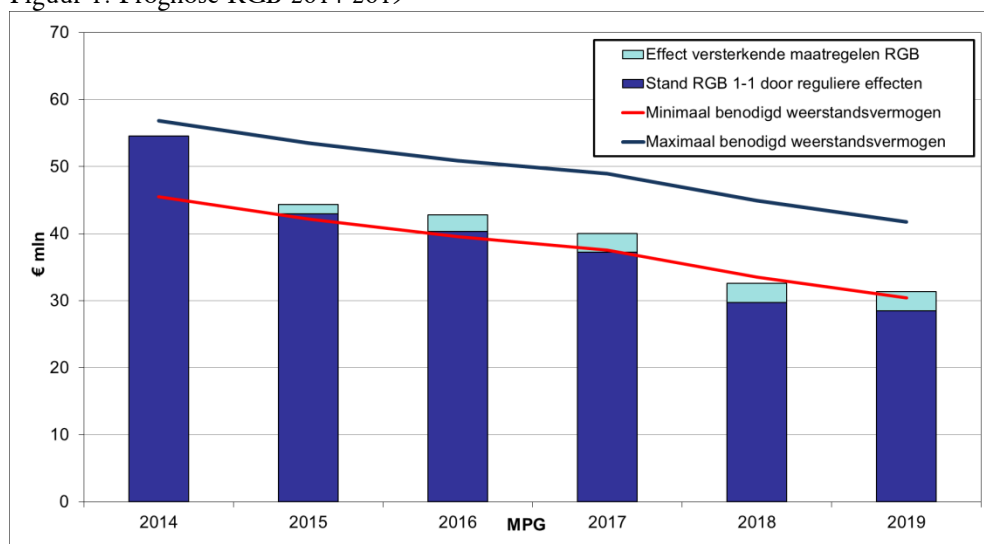
Het verschil tussen het aanwezig weerstandsvermogen en het minimaal benodigd weerstandsvermogen is € 9,1 mln. positief per 1-1-2014. Dit verschil is op het eind van de vijfjaarsprognose RGB € 1,0 mln. positief (per 1-1-2019).

Prognose RGB

De prognose RGB wordt bepaald aan de hand van aannames over reguliere effecten (projectrisico's, winstafracht, afsluiten positieve plannen, etc.), en de positieve effecten van versterkende maatregelen RGB. De prognose RGB geeft een meerjarig inzicht in de stand van het werkelijke weerstandsvermogen en het benodigd weerstandsvermogen. Belangrijkste uitgangspunten in de prognose zijn:

- Indien risico's in de projecten optreden worden ze ten laste gebracht van de RGB en vormen zij geen onderdeel van de risico's meer voor het benodigd weerstandsvermogen;
- Het afsluiten van positieve projecten heeft een positief effect op de RGB maar een zelfde negatief effect op het benodigd weerstandsvermogen;
- De winstafracht vindt plaats conform het budgettair kader 2014 - 2018;

Figuur 1. Prognose RGB 2014-2019

Uit de vijfjaarsprognose blijkt dat de RGB per 1-1-2019 naar verwachting circa € 1,0 mln. boven het minimaal benodigd weerstandsvermogen ligt. Uitkomst van de MPG 2014 is dat de RGB ook meerjarig van voldoende omvang is om mogelijke fluctuaties van de financiële resultaten in de toekomst op te vangen (figuur 1).

Tabel 1. Prognose RGB 2014-2019

Prognose RGB (balk)

Jaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
A Stand RGB per 1-1	54,6	44,3	42,8	40,0	32,6	31,3
B Onttrekkingen RGB						
1 Optreden van risico's	-4,5	-4,5	-4,0	-4,0	-3,5	
2 Afdracht t.b.v. budgettair kader (winstafdracht)	-8,3	-2,0	-2,0	-2,8	-2,8	
3 Overig	-0,2	0,0	-0,7	-0,7	-0,7	
Totaal	-13,0	-6,5	-6,7	-7,5	-7,0	
C Dotaties RGB						
1 Afsluiten positieve plannen	1,4	1,9	2,0	0,0	0,4	
2 Dotatie t.b.v. budgettair kader (erfpacht)	0,0	2,0	1,6	0,0	0,0	
3 Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	5,4	
Totaal	1,4	3,9	3,6	0,0	5,8	
Stand RGB reguliere effecten	42,9	41,7	39,7	32,5	31,3	
D Versterkende maatregelen RGB	1,4	1,1	0,3	0,1	0,0	
E Stand RGB per 31-12 (A+B+C+D)	44,3	42,8	40,0	32,6	31,3	

Prognose minimaal benodigd weerstandsvermogen (lijn)

Jaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F Benodigd weerstandsvermogen 1-1	45,5	42,1	39,5	37,5	33,5	30,4
Optreden van risico's	-4,5	-4,5	-4,0	-4,0	-3,5	
Afsluiten positieve plannen	1,4	1,9	2,0	0,0	0,4	
Overig	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Minimaal benodigd weerstandsvermogen 31-12	42,1	39,5	37,5	33,5	30,4	
Vershil (A-F)	9,1	2,2	3,3	2,5	-0,9	1,0

B) Onttrekkingen RGB

1) Plaatsvinden van risico's

In de afgelopen 5 jaar waren de verliezen aan opgetreden risico's gemiddeld € 6,1 mln. (excl. risico's die zijn opgenomen in herzieningen grondexploitaties 2011). Dit gemiddelde bedrag van opgetreden risico's was relatief hoog gezien de vele afwaarderingen van de afgelopen jaren die ten laste van de RGB zijn gebracht. De afgelopen jaren zijn vanuit het IpSO en middels de versterkende maatregelen RGB veel maatregelen getroffen om het risicoprofiel te verminderen. Vanwege het steeds beter implementeren van risicomangement binnen de projectorganisatie is het uitgangspunt in de prognose RGB een aflopende kans van optreden van reguliere risico's waarbij is uitgegaan van een afnemende realisatie van risico's van € 4,5 mln. in 2014 tot € 3,5 mln. in 2018.

2) Afdracht t.b.v. budgettair kader: jaarlijkse winstafdracht

Met de programmabegroting 2005 – 2008/Voorjaarsnota 2004 (RIS114297) is besloten tot een taakstellende winstafdracht (afdracht t.b.v. budgettair kader) van € 4,1 mln. per jaar. Bij de begroting 2014 - 2017 is besloten in de jaren 2015 en 2016 hiervan voor elke van de jaren € 2,1 mln. naar voren te halen om in te zetten als incidentele extra uitgaven in 2014 (in beide jaren resteert dan nog € 2,0 mln. t.b.v. het budgettair kader). Door de financiële crisis en onzekerheden op de vastgoedmarkt staat de afdracht aan het budgettair kader vanuit de RGB onder druk. De (schommelende) extra inkomsten vanuit de erfpacht worden ingezet om in 2017 en 2018 de afdracht uit de RGB te verlagen naar € 2,8 mln. De meerjarige ontwikkeling (na 2018) hiervan hangt af van de ontwikkeling van het economisch sentiment, de situatie op de vastgoedmarkt, en het verloop van de erfpachtbaten. Bij de volgende begroting zal ter zake een actuele inschatting worden gemaakt.

3) Overig

Voor kunstwerken in de openbare ruimte van gerealiseerde grondexploitaties wordt jaarlijks vanuit de grondexploitaties € 245.000 bijgedragen. Omdat het benodigde bedrag in de grondexploitaties niet toereikend is, zal de bijdrage vanaf 2016 uit de RGB onttrokken worden. Voor het afdekken van het negatieve saldo wordt bij het operationeel worden van de grondexploitatie ES-129 Tomatenlaan in 2014 € 0,2 mln. aan de RGB onttrokken en aan de Voorziening Negatieve Plannen gedoteerd.

Erfpachtbaten zijn, net als grondopbrengsten, aan schommeling onderhevig. De meerjarige ontwikkeling van de lasten en baten op erfpacht wordt zo nauwkeurig mogelijk in beeld gebracht, maar risico's op de ontwikkeling zijn niet uit te sluiten. Voorzichtigheidshalve wordt in de prognose RGB rekening gehouden met ca. € 1,3 mln. aan schommelingen in baten over de looptijd 2014-2018.

C) Dotaties RGB

1) Afsluiten positieve plannen en deelnemingen

Bij het afsluiten van positieve grondexploitaties en deelnemingen wordt het positieve resultaat gedoteerd aan de RGB. De verwachting is dat voor ca. € 5,6 mln. aan positieve grondexploitaties tot 2019 worden afgesloten.

2) Surplus erfpachtinkomsten

Vanwege de gevolgen van de economische crisis staat er druk op de verdien capaciteit van de grondexploitaties en daarmee op de afdracht vanuit de RGB aan het budgettair kader. Het (schommelende) surplus op de erfpachtinkomsten wordt ingezet om het negatieve effect van de wegvallende verdien capaciteit op te vangen (als mitigerende maatregel). Vanwege bij de voorgaande begroting geraamd onttrekkingen aan de RGB voor 2014, betekent dit dat in 2015 en 2016 vanuit de erfpachtbaten een dotatie plaatsvindt aan de RGB. Vanaf 2017 is het voordeel verdisconteerd in de onttrekking (zie verder de toelichting bij punt B2).

3) Overig

Bij het kredietbesluit Spuiforum is besloten dat € 5,4 mln. wordt gedoteerd aan de RGB (Zie: besluitpunt XIII RIS 260021__130717). Vanuit deze reserve kan tot een maximum van € 5,4 mln. risico's met betrekking tot bouwkosten, tijdelijke huisvesting en grondexploitatie Spuiforum worden afgedekt die mogelijk buiten de reeds daarvoor voorziene middelen vallen.

D) Versterkende maatregelen RGB

In de MPG 2010 is geconcludeerd dat de RGB te laag was om mogelijke fluctuaties van de financiële resultaten in te toekomst op te kunnen vangen. Het gat tussen de RGB en het benodigd weerstandsvermogen betrof destijds € 34,8 mln. Om de RGB op korte termijn (2010-2014) weer op een acceptabele hoogte te krijgen zijn in de MPG 2010 en in de brief "Financiële versterking Reserve Grondbedrijf" (DSO/2010.991) diverse directe en aanvullende maatregelen voorgesteld. Naast de directe maatregelen zijn ook aanvullende maatregelen onderzocht die als doel hebben het benodigd weerstandsvermogen te verlagen. In totaal zijn er tot 2014 voor € 24,4 mln. aan directe maatregelen en € 7,3 mln. aan zogenaamde aanvullende maatregelen gerealiseerd.

Te treffen maatregelen: € 2,9 mln.

In enkele plannen wordt bekeken of de aanwezige begroting voor woonrijp maken (bovenop de gerealiseerde bezuinigingsopgave van 10%) verder verlaagd kan worden. Er resteert nog € 1,6 mln. aan verwachte effecten uit deze maatregel. De Reserve Grondbedrijf wordt hierdoor direct versterkt. Er wordt ingezet om deze in 2014-2017 te realiseren. Over de resultaten zal worden gerapporteerd in de komende jaarrekeningen.

Een andere maatregel betreft het verlagen van het benodigd weerstandsvermogen door verlaging van het marktrisicoprofiel. In de huidige vastgoedmarkt is een verschuiving op te merken in de vraag van koop- naar huurwoningen in het middensegment. De bouw van markthuurlwoningen, hetzij via nieuwbouw hetzij door middel van het omzetten van koop naar huurwoningen, levert een impuls op in de stad. Vanuit het coalitieakkoord zijn middelen voor woningbouw toegekend, waarvan een deel toegerekend is op het

ontwikkelen van woningen in het goedkope segment, inclusief de omzetting van koop naar huur. De inzet van deze middelen heeft naar verwachting een positief effect op het risicoprofiel van ca. € 1,3 mln.

Om de RGB verder te versterken wordt blijvend gestuurd op het behalen van financiële resultaten door risicomangement. Het beperken van de risico's en het realiseren van kansen leidt tot een verbetering van het financiële resultaat en verlaging van het benodigd weerstandsvermogen.

4.6. Investerings

Investerings op hoofdlijnen

In deze paragraaf staat het geactualiseerde meerjarig investeringsplan (MIP). Dit bevat investeringen voor concernbrede informatiesystemen, onderwijshuisvesting, cultuur-, welzijns- en sportaccommodaties, de herinrichting van de openbare ruimte, infrastructurele projecten en de gemeentelijke huisvesting. In het onderstaande overzicht is op totaalniveau weergegeven hoe het MIP in deze programmabegroting tot stand is gekomen. Tot en met 2020 wil de gemeente € 824 mln. investeren. In bijlage 6 Meerjaren Investeringsplan staat per programma de voorgenomen investeringen opgenomen.

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Stand programmabegroting 2014-2017	834.046	107.862	123.925	179.096	161.491	99.526	122.037	40.110	-
Goedgekeurde mutaties 2013	35.736	-	15.736	20.000	-	-	-	-	-
Definitieve stand bij jaarrekening 2013	869.782	107.862	139.661	199.096	161.491	99.526	122.037	40.110	-
Realisatie jaarrekening 2013	132.380	132.380	-	-	-	-	-	-	-
Niet begrote investeringen 2013	43.267	43.267	-	-	-	-	-	-	-
Stand MIP na jaarrekening 2013	780.669	18.749	139.661	199.096	161.491	99.526	122.037	40.110	-
Actualisatie MIP	43.638	18.749	9.733	51.857	22.018	32.950	18.302	72.198	15.113
Nieuwe stand Programmabegroting 2015-2018	824.307	120.786+pm	131.303+pm	140.837+pm	70.866+pm	46.591+pm	107.308+pm	15.113+pm	15.113

Ten opzichte van het voorgaande MIP, dat is vastgesteld bij de begroting 2014-2017, zijn nieuwe investeringen toegevoegd op basis van het budgettaire kader en zijn de investeringen uit het coalitieakkoord nader uitgewerkt. Daarnaast zijn er rendabele investeringen toegevoegd die voorzien zijn van dekking, en onrendabele investeringen op basis van eerdere besluitvorming. De jaarschijven zijn geactualiseerd op basis van de realisatie in 2013 en andere verschuivingen binnen en tussen projecten. Ten slotte is bij een aantal projecten sprake van vrijval. Dit alles heeft geleid tot de onderstaande verdeling over de begrotingsprogramma's. Er is een pm opgenomen in verband met het project Spuiforum. Afhankelijk van de besluitvorming van de gebiedsontwikkeling / nieuw Spuikwartier in het najaar wordt de fasering in de volgende begroting aangebracht.

Meerjareninvesteringsplan 2014-2019

Programma	Totaal Investering	Fasering						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
01 - Gemeenteraad	490	190	100	-	-	-	100	100
02 - College en Bestuur	7.785	1.300	960	900	350	1.625	2.500	150
03 - Wijkpak en dienstverlening	17.747	5.561	2.549	2.300	1.639	1.300	3.398	1.000
04 - Openbare orde en Veiligheid	-	-	-	-	-	-	-	-
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	181.019	1.877+pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
06 - Onderwijs	209.700	27.888	31.428	33.629	32.426	32.248	38.418	13.663
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	1.153	1.153	-	-	-	-	-	-
08 - Zorg en Welzijn	19.967	4.567	6.761	5.639	1.500	1.500	-	-
09 - Jeugd	12.362	-	936	7.672	1.610	2.144	-	-
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	67.608	26.592	17.965	21.733	950	368	-	-
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	-	-	-	-	-	-	-	-
12 - Sport	56.985	18.019	19.750	19.216	-	-	-	-
13 - Verkeer en Milieu	230.891	22.857	47.986	55.206	32.900	9.250	62.692	-
14 - Wonen en Duurzaamheid	-	-	-	-	-	-	-	-
15 - Stadsontwikkeling	1.332	162	370	400	200	-	-	200
16 - Financiën	3.601	900	900	900	901	-	-	-
17 - Overige beleidsvoornemens	-	-	-	-	-	-	-	-
18 - Interne dienstverlening	13.668	9.720	2.534	914	-	300	200	-
Eindtotaal	824.307	120.786+pm	131.303+pm	140.837+pm	70.866+pm	46.591+pm	107.308+pm	15.113+pm

Toelichting mutaties Meerjarig Investeringsplan

In 2013 is er voor een bedrag van € 132,4 mln. geïnvesteerd. Begroot was een bedrag van € 107,6 mln. Voor een bedrag van € 43,3 mln. is er geactiveerd, terwijl deze investering niet opgenomen was in het MIP. Voor de kapitaallasten van deze investeringen is wel dekking aanwezig. In paragraaf 6.2.5 in de Programmarekening 2013 is dit op projectniveau toegelicht. Het resterende deel van de over- danwel onderschrijdingen (€ -18,5 mln.) is verrekend met de ramingen in volgende jaren.

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2015-2018 is het MIP geactualiseerd als gevolg van nieuwe (rendabele) investeringen, door eerdere besluitvorming, herfasering en vrijval. Hieronder worden de belangrijkste mutaties per programma toegelicht.

Programma 1 Gemeenteraad

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	400	-	100	100	-	-	-	100	100
Herfasering									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-	-90	90						
	400	-90	190	100	-	-	-	100	100

Toevoeging investeringen Concernbrede Informatie Systemen (€0,4 mln.)

In 2014 is geïnventariseerd, welke ICT-projecten toegevoegd kunnen worden aan het programma van de Concernbrede Informatie Systemen. Voor wat betreft programma 1 gaat het om €0,4mln. ten behoeve van de vervangingsinvesteringen van het RIS. Dekking hiervan was al voorzien in de begroting.

Herfasering investeringen Concernbrede Informatie Systemen (€ 0,1 mln.)

ICT-projecten zijn complexe processen. Op basis van de voortgang op de verschillende investeringen Concernbrede Informatie Systemen wordt geherfaseerd.

Programma 2 College en Bestuur

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Overheveling naar programma 3									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-4.217	-	-4.217	-	-	-	-	-	-
Herfasering									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-	-1.532	3.522	110	-	-1.250	-2.000	1.000	150
	-4.217	-1.532	-696	110	-	-1.250	-2.000	1.000	150

Overheveling investeringen Concernbrede Informatie Systemen (€-4,2 mln.)

In 2014 is geïnventariseerd, welke ICT-projecten toegevoegd kunnen worden aan het programma van de Concernbrede Informatie Systemen. Hierbij is er ook geherprioriteerd. In dat kader is er € 4,2 mln. overgeheveld naar programma 3.

Herfasering investeringen Concernbrede Informatie Systemen

ICT-projecten zijn complexe processen. Op basis van de voortgang op de verschillende investeringen Concernbrede Informatie Systemen is er geherfaseerd.

Programma 3 Wijkaanpak en dienstverlening

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	2.913	-	-2.768	424	350	250	460	3.198	1.000
Key2BZ	7	-	-	-	-	7	-	-	-
Overheveling van programma 2 & 15									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	5.330	-	5.330	-	-	-	-	-	-
Herfasering									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-	-257	257	-	-	-	-	-	-
Digitalisering kluis	-	165	-165						
Key2BZ	-	-82	-	-	-	82	-	-	-
	8.251	-174	2.654	424	350	339	460	3.198	1.000

In 2014 is geïnventariseerd, welke ICT-projecten toegevoegd kunnen worden aan het programma van de Concernbrede Informatie Systemen. Hierbij is er ook geherprioriteerd. In dat kader is er € 5,3 mln. overgeheveld van programma 2 en 15. Daarnaast is er voor € 2,9 mln. aan investeringen aan het programma toegevoegd. Tenslotte is er op basis van de voortgang op de verschillende investeringen Concernbrede Informatie Systemen geherfaseerd.

Programma 5 Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Vrijval									
Musea (CVO)	-500	-	-500	-	-	-	-	-	-
Restyling bibliotheken	-1.660	-250	-250	-250	-250	-250	-250	-160	-
Herfasering									
Musea (CVO)	-	623	-623	-	-	-	-	-	-
Accommodaties voor kunstbeoefening (CVO)	-	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
	-2.160	373+pm	-1.373+pm	-250+pm	-250+pm	-250+pm	-250+pm	-160+pm	pm

Vrijval

Bij nader inzien verstrekt het Gemeentemuseum zelf de opdracht voor de aanpassing van het café ad € 0,5 mln. Het investeringsbudget kan in de gewijzigde situatie naar € 3,5 mln. bijgesteld worden. Hiermee wordt tevens de bijdrage door derden verlaagd van € 2,2 miljoen naar € 1,7 miljoen.

De restyling van de bibliotheken wordt gedekt vanuit de exploitatie en is komen te vervallen.

Herfasering

Betreft in hoofdzaak herfasering van het project Cultuurforum aan het Spui. Vanwege een ingelaste studie naar de renovatie-variant (Dooievaar) van het Cultuurforum Spuiplein, heeft opdrachtverstrekking van het ontwerpteam voor het Definitief Ontwerp later dan gepland plaatsgevonden. Voor de vergelijking tussen nieuwbouw en de renovatie-variant wordt verwezen naar de RM 2013.214 (RIS 265110). Voorts het project Gemeentemuseum waar voor de overkapping tuin in verband met de versnellingsimpuls op basis van Rv 95 2013 hoge prioriteit is toegekend.

Programma 6 Onderwijs

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Onderwijshuisvesting	11.150	-	-	-	-	-	-	-	11.150
Herfasering									
Onderwijshuisvesting	-	-38	-4.023	-1.992	1.407	-240	1.405	968	2.513
	11.150	-38	-4.023	-1.992	1.407	-240	1.405	968	13.663

Toevoeging Onderwijshuisvesting (€ 11,2mln.)

Dit betreft een toevoeging van €11,2 mln. voor de Onderwijshuisvesting in 2015 en verder om toe te kunnen werken naar een ideaalcomplex. Deze investeringen worden bekostigd uit de vrijval van kapitaallasten in het programma Onderwijs.

Herfasering onderwijshuisvesting

Jaarlijks blijkt de fasering van onderwijshuisvesting anders dan geraamd. Dit heeft verschillende redenen en is o.a. afhankelijk van de schoolbesturen. Er wordt daarom hergefaseerd.

Programma 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Herfasering									
Dak HGR	-	-1.153	1.153	-	-	-	-	-	-
	-	-1.153	1.153	-	-	-	-	-	-

Herfasering Dak Haeghe Groep (€ 1,2 mln.)

In de versnellingsimpuls hebben we ingestemd met de vervanging van het dak van de Haeghe Groep. De conditie van het dak van het gebouw aan de Kerketuinenweg 24 van de Haeghe Groep is matig tot slecht. Wij gaan het dak vervangen en doen dit meteen duurzaam. De Kerketuinenweg krijgt een groene dak. Dit vergt een investering van 1,1 mln. De vervanging was gepland voor 2013, maar is door diverse oorzaken doorgeschoven naar 2014.

Programma 8 Zorg en Welzijn

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Vrijval									
Ruimtebediende wijkcentra (CVO)	-235	-235	-	-	-	-	-	-	-
Ambulancevervoer	-1.444	-	-1.444	-	-	-	-	-	-
Herfasering									
Ruimtebediende wijkcentra (CVO)	-	-2.813	-1.554	-2.272	3.639	1.500	1.500	-	-
Ambulancevervoer	-	-	638	-388	-250	-	-	-	-
	-1.679	-3.048	-2.360	-2.660	3.389	1.500	1.500	-	-

Vrijval

Vanaf 2014 worden vervangende ambulances (rendabele investering) niet meer aangeschaft maar worden zij geleased. Hierdoor kan een bedrag van in totaal € 1.444 mln. uit het investeringsplan worden gehaald. De leasekosten zullen bij de ambulancedienst worden verantwoord.

Herfasering

Betreft met name kinderopvang, die in lijn met de nieuwbouw van schoolgebouwen en centra voor Jeugd en Gezin zijn geherfaseerd (multifunctionele complexiteiten). Een aantal projecten hebben geen doorgang gevonden, waarvoor nieuwe projecten in de plaats zullen komen.

Programma 9 Jeugd

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Gezinsondersteuning (CVO)	5.362	-	-	536	1.072	1.610	2.144	-	-
Herfasering									
Gezinsondersteuning (CVO)	-	-400	-3.000	-3.200	6.600	-	-	-	-
	5.362	-400	-3.000	-2.664	7.672	1.610	2.144	-	-

Nieuw

Dit is een voor toevoeging van een tweetal rendabele centra voor Jeugd en Gezin.

Herfasering

Een tweetal centra voor huisvesting voor Jeugd en Gezin zijn geherfaseerd in verband met de transitie van Rijk naar gemeente. Deze centra zijn voorzien gezamenlijk met de scholenbouw, welzijnscentra en kinderopvang (multifunctionele complexiteit).

Programma 10 Ontwikkeling Buitenruimte

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Schenkviaduct	18.750	-	-	-	18.750	-	-	-	-
Vrijval									
Diversen	-570	-570	-	-	-	-	-	-	-
Herfasering									
Diversen	-	-780	-5.137	6.457	-1.858	950	368	-	-
	18.180	-1.350	-5.137	6.457	16.892	950	368	-	-

Toevoeging Schenkviaduct

De technische toestand van het Schenkviaduct wordt momenteel onderzocht. De verwachting is dat het viaduct aan vernieuwing toe is. Vanuit verkeerskundige, economische, milieukundige en ruimtelijke optiek en het kostenperspectief worden verschillende vernieuwingsvarianten onderzocht. In het coalitie akkoord is hiervoor € 18,75 mln. uitgetrokken.

Herfasering projecten

Binnen het Meerjarenprogramma Kunstwerken heeft een herfasering plaatsgevonden. Zie hiervoor ook de toelichting in het Halfjaarbericht 2014. Daarnaast is de planning van het project Haagse Markt geactualiseerd en is € 5,0 mln. extra rendabel krediet aan dit project toegevoegd (RIS 270279). Ook is € 0,7 mln. van de

Reserve grote projecten toegevoegd aan het MIP. Tot slot heeft herfasering plaatsgevonden van de Kwaliteitsimpuls Scheveningse Haven.

Programma 12 Sport

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Sportcampus	6.550	-	-	-	6.550	-	-	-	-
Herfasering									
Sportcampus	-	-3.766	5.819	-4.650	2.597	-	-	-	-
	6.550	-3.766	5.819	-4.650	9.147	-	-	-	-

Toevoeging Sportcampus Den Haag (€ 10,8 mln.)

De raad heeft in november 2013 besloten om aanvullend op het eerder beschikbaar gestelde krediet (€ 0,3 mln.) uit de ISV-middelen € 6,2 mln. over te hevelen naar het Meerjareninvesteringsplan Sportcampus Zuiderpark, alsmede een bedrag van € 0,05 mln. uit de middelen voor het nadelig saldo op de Grondexploitatie Sportcampus Zuiderpark, het tekort op de HALO locatie Laan van Poot en de historische kosten Vestia over te hevelen naar het Meerjareninvesteringsplan Sportcampus Zuiderpark, waarvan de technische verwerking volgt bij deze begroting.

Herfasering Sportcampus Den Haag

Op basis van nieuwe inzichten is de investeringsraming aangepast.

Programma 13 Verkeer en Milieu

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Nieuw									
Verkeerscirculatieplan	2.707	-	-	-	2.707	-	-	-	-
Meerjarenplan Fiets	760	-	760	-	-	-	-	-	-
Vrijval									
Diversen	-553	-	-553	-	-	-	-	-	-
Herfasering									
Verkeerscirculatieplan	-	1.021	495	-3.733	2.192	25	-	-	-
Trekvlittracé (Rotterdamsebaan)	-	-	-	-	-20.236	-8.110	-32.904	61.250	-
Parkeergarages	-	-219	219	-20.000	5.000	10.000	5.000	-	-
Parkeren op straat	-	1.505	-1.505	-	-	-	-	-	-
Netwerk Randstadrail	-	-	-	-10.000	-	10.000	-	-	-
Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade)	-	-	-1.000	-10.000	11.000	-	-	-	-
Hubertustunnel	-	-88	-1.555	1.350	293	-	-	-	-
Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)	-	-	-	3.637	-7.637	4.000	-	-	-
Meerjarenplan Fiets	-	-526	-4.490	1.986	1.100	325	1.605	-	-
Diversen	0	-1.252	-3.560	-3.242	2.992	3.250	370	1.442	-
	2.914	441	-11.189	-40.002	-2.589	19.490	-25.929	62.692	-

Nieuw krediet Verkeerscirculatieplan

Dit betreft voornamelijk het investeringskrediet voor de brug aan de Torenstraat (onderdeel project VAB/Veenkade), welke is toegevoegd aan het krediet voor het verkeerscirculatieplan (VCP). Het betreft geen nieuw krediet maar een samenvoeging van eerder toegekende middelen tot een centraal investeringsprogramma.

Herfasering parkeergarage Allard Piersonlaan

Voor de Allard Piersonlaan-garages is in september 2013 de financiering vastgesteld (RIS 260893). In het raadsvoorstel stond een indicatieve planning vermeld. In de toelichting in het betreffende raadsvoorstel is opgenomen dat nadere onderzoeken nodig zijn om een nauwkeurigere raming van de kosten en uitvoeringsplanning te krijgen voordat de aanbestedingsprocedure kan worden gestart. Het uitvoeren van deze onderzoeken en de integrale risicoanalyse heeft langer geduurd. Hierdoor is het project vertraagd ten opzichte van eerder opgegeven planning en is de fasering van de begroting van het meerjaren investeringskrediet geactualiseerd.

Herfasering Neherkade

In verband met de eindtermijn van de subsidie Nationale Samenwerking Luchtkwaliteit (NSL) is deze dekkingsbron als eerst benut. Dit investeringsprogramma kent daarnaast nog meerdere financieringsbronnen waaronder de subsidie van Stadsgewest Haaglanden. De financiële spelregels schrijven voor dat de middelen van derden eerst worden benut alvorens het gemeentelijk aandeel wordt ingezet. Op basis hiervan en het voortschrijdend inzicht is het investeringskrediet voor de Neherkade hergefaseerd.

Herfasering Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)

De aanbesteding van het project HSE is in 2014 gedaan. Het project is daarmee gestart en kent in 2015 de piek van de uitvoering. De kosten worden in eerste instantie gedekt uit de beschikbare subsidiegelden. De verwachte kosten 2015 zullen de bijdrage van derden overstijgen. Hierdoor wordt een grotere aanspraak gemaakt op het gemeentelijk krediet in het meerjaren investeringsplan (MIP). Het begrote investeringskrediet 2016 is met € 7,6 mln. verlaagd en gedeeltelijk verschoven (€ 3,6 mln.) naar jaarschijf 2015.

Hiertegenover staat dat bij dergelijke grote infrastructurele projecten het afronden van de restpunten (zowel uitvoeringstechnisch als financieel) later plaatsvinden. Hierdoor vindt een latere verrekening plaats (€ 4,0 mln.) met het gemeentelijk krediet in het MIP namelijk in de jaarschijf 2017.

Programma 15 Stadsontwikkeling

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Herfasering									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-	-245	875	-130	-100	-	-	-600	200
Overheveling naar programma 3									
Concernbrede informatiesystemen (CIS)	-1.113	-	-1.113	-	-	-	-	-	-
	-1.113	-245	-238	-130	-100	-	-	-600	200

In 2014 is geïnventariseerd, welke ICT-projecten toegevoegd kunnen worden aan het programma van de Concernbrede Informatie Systemen. Hierbij is er ook geheprioriteerd. In dat kader is er € 1,1 mln. overgeheveld naar programma 3. Daarnaast is er op basis van de voortgang op de verschillende investeringen Concernbrede Informatie Systemen hergefaseerd.

Programma 16 Financiën

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Herfasering									
Nieuw belastingsysteem	-	99	-900	-100	100	801	-	-	-
	-	99	-900	-100	100	801	-	-	-

Herfasering

Het programma IBS 2020 heeft als doel het huidige belastingsysteem te vernieuwen. Hiervoor is een programmaplan opgesteld. Het programma bestaat uit een aantal projecten met ieder voor zich verschillende resultaten, mijlpalen en planning

Programma 18 Interne dienstverlening

	Totaal	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
Herfasering									
Diverse investeringen IDC	-	-5.225	5.225	-	-	-	-	-	-
	-	-5.225	5.225	-	-	-	-	-	-

Herfasering

De investeringen die voor 2013 geprogrammeerd stonden schuiven door naar 2014. Het betreft voor een deel de afrondingen van projecten die verband houden met het binnenklimaat aan de Leyweg en de vervanging van installatie(onderdelen) aan het spui.

Reserve Grote Projecten

In deze paragraaf lichten wij de verschillende projecten binnen de reserve Grote Projecten toe. Hiermee informeren wij de raad over de geplande inzet van de (gereserveerde) middelen. Omdat veel grote projecten omvangrijke investeringen zijn en een langere tijdshorizon beslaan dan een gemeentelijke meerjarenbegroting, is er de bestemmingsreserve Grote projecten. Voor veel van deze plannen worden afspraken gemaakt met marktpartijen en het Rijk. De gemeente kan door het reserveren van gelden in een vroeg stadium een impuls geven voor private en rijksinvesteringen. Het laat zien dat de gemeente serieus bezig is met de ontwikkeling van een gebied en urgentie geeft aan de aanpak van een plan. De onderstaande tabel maakt inzichtelijk hoeveel middelen voor welk groot project zijn gereserveerd.

	Programma- rekening 2013	dotaties onttrek 31-12-2014 kingen		dotaties onttrek 31-12-2015 kingen		dotaties onttrek 31-12-2016 kingen		dotaties onttrek 31-12-2017 kingen		dotaties onttrek 31-12-2018 kingen						
Moerwijk	90		90		90		90		90		90					
Scheveningen Haven	15.032	649	14.383	1.842	12.541	1.593	10.948		10.948		10.948					
Rotterdamsebaan	45.500	7.818	37.682		37.682		37.682		37.682		37.682					
Vastgoed Rotterdamsebaan	25.779	13.660	12.119	3.303	8.816	4.855	3.961	481	3.480		473					
Binckhorst fase 1	802	67	735		735		735		735		735					
Internationale Stad	191		191		191		191		191		191					
Internationale Zone	3.427	450	1.222	2.655	2.403		252		252		252					
Spuikwartier	27.059	3.010	30.069	3.010	33.079	3.010	36.089	3.010	39.099		39.099					
Transvaal/Lijn 11	2.256	3.399	5.655	0	1.800	1.800	0		0		0					
Haga	60		60		60		60		60		60					
Proceskosten Vlietzone	93	93	0		0		0		0		0					
Plankaderwijzigingen	21		21		21		21		21		21					
Koop naar huur	5.490	5.370	120		120		120		120		120					
Doublestraat	8.306	8.300	6		6		6		6		6					
Overig	7.160	7.160	0		0		0		0		0					
Totaal	141.266	6.859	49.994	98.131	4.810	9.348	93.593	3.010	6.448	90.155	3.010	481	92.684	0	473	92.211

Voordat een groot project start, is eerst nadere besluitvorming door de gemeenteraad noodzakelijk. De meeste projecten in de reserve Grote Projecten bestaan uit meervoudige financieringen. Bij de Programmarekening 2013 heeft de Rekeningencommissie aandacht gevraagd voor de volgorde in de aanwending van de middelen uit de reserve Grote Projecten. De volgorde van aanwending bij meervoudige financiering is bij Grote Projecten in principe als volgt: eerst worden externe financieringsbronnen aangewend (zoals het Rijk of het Stadsgewest Haaglanden), vervolgens reserves en daarna middelen uit het MIP. Later dit jaar vindt een werkoverleg plaats met de Rekeningencommissie, waarin de commissie suggesties zal doen voor verbetering van de spelregels.

In onderstaande tabel lichten wij de grootste projecten toe:

Scheveningen Haven

Op 17 februari 2012 is het projectdocument Scheveningen Haven vastgesteld (RIS 246576). In 2014 vindt de aanbesteding van de brug over de Pijp plaats zodat in 2015 tot uitvoering kan worden overgegaan. In 2015 wordt gestart met de vernieuwing van de kades aan de derde haven (vooral zijde Zuiderstrandtheater) en starten de voorbereidingen aan het Noordelijk Havenhoofd.

Rotterdamsebaan

De Rotterdamsebaan wordt de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrumring van Den Haag De Rotterdamsebaan is bedoeld om de Haagse regio beter bereikbaar te maken voor autoverkeer. In 2013 is het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan genomen (RIS 259498). In 2014 en 2015 wordt gewerkt aan het bouwrijp maken van het gebied waar de Rotterdamsebaan komt te liggen. De Spoorboogweg als nieuwe verbinding tussen de Binckhorstlaan en de Regulusweg, zal worden aangelegd en de Regulusweg zal worden heringericht. In 2016 zal de hoofdaannemer starten met de bouw van de tunnel. De Rotterdamsebaan wordt in 2019 opengesteld.

Vastgoed Rotterdamsebaan (voorheen Binckhorst fase I)

Op 27 juni 2013 heeft de Raad ingestemd met het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan (RIS 259498) en het "Verwerven van onroerend goed ten behoeve van Rotterdamse Baan" (RIS 259500). Daarmee is € 95 mln. beschikbaar voor het verwerven van onroerend. Hiervan komt € 30 mln. voor rekening van de gemeente. Het resterende deel wordt gedekt door subsidies van het Rijk en Haaglanden.

Internationale Zone

In 2014 is de gebiedsvisie Internationale Zone vastgesteld (RIS 270672). Onze ambitie is om met deze Internationale Zone de aantrekkelijkheid van Den Haag als internationale stad te vergroten. Doelstellingen zijn verbetering van de bereikbaarheid en de openbare ruimte, verbetering van de groene (recreatieve) kwaliteiten van de parken en het bieden van ruimte voor wonen en internationale instellingen. Uit de middelen in de reserve Grote Projecten worden verschillende projecten in de Internationale Zone gefinancierd. Hieronder vallen de in de Gebiedsvisie genoemde ambities Verbetering kwaliteit cluster Haagse Beek en Kwaliteitsverbetering openbare ruimte kruising Teldersweg/Scheveningseweg. Daarnaast zal in 2015 in samenwerking met betrokken partijen een duurzame warmte- en koude voorziening worden gerealiseerd ten behoeve van de nieuwbouw van het International Criminal Court (ICC) en wordt een deel van de openbare ruimte aangrenzend aan de nieuwbouwlocatie van het ICC heringericht. .

Spuikwartier

Er wordt een nieuw plan gemaakt. Dit is nader toegelicht onder het Programma Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg.

Transvaal/Lijn 11

In de Structuurvisie Den Haag 2020, Wéreldstad aan Zee, heeft de gemeente Den Haag de ruimtelijke ambities voor de toekomst beschreven. Een van deze veelbelovende ontwikkelingsgebieden waar de gemeente deze ambities wil realiseren is de Lijn 11-zone, zo genoemd naar tramlijn 11 die daar doorheen loopt. Voor dit gebied is een masterplan opgesteld dat door ruimtelijke ingrepen de samenhang in de Lijn 11 zone beoogt te verbeteren, een fors aantal woningen toevoegt en de werkgelegenheid verbetert. De onttrekking in 2014 is grotendeels bestemd voor de grondexploitatie MVC Transvaal (RIS 273088).

Koop naar Huur

De afgelopen jaren is een verschuiving opgetreden in de vraag van koop- naar huurwoningen in het middensegment. Om knelpunten op te lossen en de woningbouwproductie een impuls te geven is in de programmabegroting 2013 geld beschikbaar gesteld voor de bouw van markthuurloningen, hetzij via nieuwbouw hetzij door middelen voor het omzetten van onverkochte koop- naar huurwoningen. De onttrekking van de resterende middelen betreft voor ca. € 5 mln. middelen die zijn verplaatst. Deze middelen vormen onderdeel van € 18 mln. die met het coalitieakkoord 2014-2018 beschikbaar zijn gesteld voor voldoende goede en betaalbare woningen. Het overige bedrag van ca. €0,5 mln. is benodigd voor lopende projecten en wordt grotendeels ingezet voor de locatie Kloosterburen (RIS 269546).

Doubletstraat

Het Haags Economisch Interventie Team (HEIT) wordt uitgebreid met oog op de legale en illegale prostitutiesector. Hiervoor zijn door het college extra middelen beschikbaar gesteld, via het veiligheidsfonds, uit de reserve grote projecten Doubletstraat. Daarnaast zullen er vanaf 2014 maatregelen worden genomen gericht op de verbetering van zorg en dienstverlening. Hiervoor is in totaal €3,74 mln. toegevoegd aan het Veiligheidsfonds. Een resterend bedrag van € 4,56 mln. is vrijgevallen naar aanleiding van de financiële maatregelen uit het coalitieakkoord.

Overig

In het doelmatigheidsonderzoek reserves is gebleken dat het bedrag onder deze categorie volledig kan worden ingezet ten behoeve van het budgettair kader.

4.7. Verbonden partijen

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang, is de gemeente Den Haag geheel of gedeeltelijk in het bezit van de aandelen van een aantal vennootschappen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste vennootschappen van de gemeente Den Haag.

Deelnemingen

De gemeente verwacht in 2015 € 32,5 mln. aan dividend te ontvangen. Onderstaand een overzicht van de verwachte dividenden.

Overzicht dividenden (x € 1 mln.)	2015
N.V. Eneco	€ 16,9
N.V. Haagse Milieu Services	€ 4,0
N.V. Stadsherstel Den Haag en omgeving	€ 0,1
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	€ 1,5
H.T.M. Beheer B.V.	€ 9,4
Totaal	€31,9

Van de overige deelnemingen wordt in 2015 geen dividend ontvangen.

Veiligheidsregio Haaglanden

- Programma:** Programma 4. Openbare Orde en Veiligheid
- Doel:** Het bevorderen van goede samenwerking tussen de hulpdiensten, gemeenten en andere partners in de regio op het gebied van crisisbeheersing.
- Betrokkenen:** De besturen van de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
- Bestuurlijk belang:** Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur is opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. Tijdens crises en rampen die de gemeentelijke grenzen overschrijden kan de burgemeester van Den Haag besluiten als voorzitter van de veiligheidsregio het opperbevel naar zich toe te trekken.
- Financieel belang:** De bijdrage van de gemeente Den Haag aan de Veiligheidsregio Haaglanden voor de taken Brandweer en Rampenbestrijding en Strandveiligheid is voor 2015 begroot op € 41,380 mln. Dit is inclusief de bijdrage vanuit de dienst DSO, voor advisering in het kader van bouwvergunningen. Daarnaast is er budget beschikbaar (€ 0,456 mln.) ter dekking van de kosten voor de oude FLO-regelingen en de vernieuwing van brandkranen.
- Ontwikkelingen:** Eind 2011 heeft het Algemeen Bestuur van de VRH ingestemd met het visiedocument "Op Koers". Deze strategische visie/- vernieuwing moet leiden tot een brandweerorganisatie met een hoger maatschappelijk rendement. Naast deze koerswijziging is een bezuiniging van 9,6% afgesproken. Bij de vaststelling van de meerjarenbegroting 2013 – 2016 is met het nieuwe verdeelmodel ingestemd op grond waarvan lokale ontwikkelingen uit het regionale budget worden opgevangen. Resultaat van dit nieuwe verdeelmodel moet zijn dat de bijdrage van elke gemeente aan de VRH vanaf 2015 of zoveel eerder als mogelijk omlaag gaat ten opzichte van het jaar 2012. In het nieuwe model wordt gewerkt met een bijdrage per inwoner. De strategische vernieuwing leidt ertoe dat de brandweer vanaf 2015 structureel goedkoper is en meer maatschappelijk rendement oplevert. De bezuiniging wordt overigens niet alleen door de brandweer, maar door de gehele VRH-organisatie gedragen. Uit de ontwerp-meerjarenbegroting 2015 – 2018 blijkt dat de VRH in 2015 de bezuinigingen van 10% (€7,7 mln.) realiseert en goed op koers ligt om de gestelde doelen volledig te realiseren. Voor de in de meerjarenbegroting 2015 – 2018 genoemde risico's zijn voldoende dekkingsmiddelen aanwezig. De VRH is op de juiste weg om een professionele en robuuste veiligheidsorganisatie te worden.

World Trade Center BV

Programma:	Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel:	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer
Betrokkenen:	De gemeente Den Haag, Bouwinvest
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	De gemeente heeft 100% van de aandelen in handen
Financieel belang:	Den Haag heeft een eenmalige storting van € 18.000 euro gedaan vanuit programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad.
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 18 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen:	WTC The Hague is op 7 juni 2012 officieel van start gegaan en met Bouwinvest is een overeenkomst aangegaan voor een periode van 5 jaar (met mogelijke verlenging van nogmaals 5 jaar)

ROM Zuidvleugel BV

Programma:	Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
Doel:	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Betrokkenen:	In IQ nemen deel het Ministerie van Economische Zaken, Provincie Zuid-Holland, Gemeente Rotterdam, Gemeente Den Haag, Gemeente Delft, Gemeente Leiden, Gemeente Dordrecht, Gemeente Westland, Technische Universiteit Delft, Universiteit Leiden, Leids Universitair Medisch Centrum, Erasmus Universiteit Rotterdam en het Erasmus Medisch Centrum.
Vestingplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	Den Haag houder van 1,8 procent van de aandelen in IQ
Financieel belang:	Den Haag heeft een eenmalige storting van € 500.000 euro in het Participatiefonds gedaan vanuit programma 12 Economie.
Financiële positie:	De eerste jaarrekening zal pas over 2014, dus in 2015, worden opgesteld.
Ontwikkelingen:	In oktober 2013 is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Zuidvleugel BV opgericht, en per januari 2014 actief onder de naam InnovationQuarter (afgekort: IQ). IQ is inmiddels gevestigd in het WTC in Den Haag en heeft tot doel de economische ontwikkeling van Zuid-Holland te stimuleren. Hiertoe zal de ROM drie activiteiten verrichten: het acquireren van internationale bedrijven, het stimuleren van innovatie in het bedrijfsleven en het nemen van participaties in snelgroeiende en innovatie ondernemingen (om hen hiermee van werkkapitaal te voorzien waarmee de verdere groei kan worden gefinancierd). Deze activiteiten zijn vooral gericht op de sectoren: Cleantech, Life Sciences en Security.

Participatiemaatschappij Zuidvleugel BV

Programma:	Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
------------	--

Doel:	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Betrokkenen:	De ROM Zuidvleugel BV is enig aandeelhouder in Participatiemaatschappij Zuidvleugel BV
Vestigingsplaats:	Delft
Openbaar belang:	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	De ROM Zuidvleugel B.V. participeert voor 100% in de Participatiemaatschappij Zuidvleugel BV
Financieel belang:	-
Financiële positie:	De eerste jaarrekening zal pas over 2014, dus in 2015, worden opgesteld.
Ontwikkelingen:	-

The Hague Trains Holding BV

Programma:	Programma 13 Verkeer en Milieu
Doel:	Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de terzake benodigde overeenkomsten
Betrokkenen:	De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in The Hague Trains Holding BV
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de terzake benodigde overeenkomsten
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	De gemeente heeft 100% van de aandelen in handen.
Financieel belang:	Den Haag heeft een eenmalige storting van € 10 euro gedaan vanuit programma 13 Verkeer en Milieu
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 0 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Programma:	Programma 16 Financiën
Doel:	De Bank Nederlandse Gemeenten is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Tripple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking (PPS).
Betrokkenen:	Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Bank voor de publieke sector

- Bestuurlijk belang: de wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
- Financieel belang: De bank is een structuurvennootschap. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap. De gemeente Den Haag bezit 1.275.456 aandelen (2,3% van het totaal). Aangezien de aandeelhouders van de bank alle overheden zijn, is de BNG vanzelfsprekend onderdeel van de publieke sector. Ieder jaar wordt door de bank dividend uitgekeerd, dat gefixeerd is op 50% van de nettowinst.
- Ontwikkeling: Ook de BNG ondervindt, zoals alle banken, hinder van de kredietcrisis. Indien de moeilijke omstandigheden op de kapitaalmarkt aanhouden dient rekening te worden gehouden met een afnemende nettowinst.

NV Dunea

- Programma: Programma 16 Financiën
- Doel: Het doel van N.V. Dunea is het voorzien in de behoefte van drinkwater en industriewater van zowel binnen het distributiegebied, als buiten het distributiegebied. Daarbij moet Dunea voldoen aan de eisen van verantwoord natuurbeheer van het toevertrouwde duingebied met de inachtneming van de eisen van een verantwoorde waterwinning. Tevens beheert Dunea andere onderdelen van de waterketen zoals riolering en afvalwaterzuivering zowel binnen als buiten het distributiegebied.
- Betrokkenen: Gemeente Den Haag (39,2%), de voormalige EWR-gemeenten (waaronder Leiden, 10%) en een aantal kleinere gemeenten uit de Vlietstreek (o.a. Zoetermeer 9.4%, Leidschendam-Voorburg (6,2%) en Rijswijk (4.1%) zijn aandeelhouder van N.V. Dunea.
- Vestigingsplaats: Voorburg
- Openbaar belang: Drinkwatervoorziening
- Bestuurlijk belang: Gemeente Den Haag heeft conform de statuten recht op één plaats in de Raad van Commissarissen. De heer W. Stolte is door Den Haag herbenoemd als Voorzitter van de Raad van Commissarissen. Het aandeelhouderschap van N.V. Dunea is in handen van wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu.
- Financieel belang: Conform de statuten keert Dunea geen dividend uit.
- Ontwikkelingen: De meerjarenbegroting laat lagere resultaten zien. De lagere resultaten in deze meerjarenbegroting worden voornamelijk veroorzaakt door een stijging van de afschrijvingen wegens het gereedkomen van investeringen en het uitgangspunt dat de tarieven met minder dan of maximaal met de verwachte inflatie stijgen.

N.V. Haagse Milieu Services (NV HMS)

- Programma: Programma 16 Financiën
- Doel: Een efficiënte en op een kwalitatief hoogwaardig resultaat gerichte uitvoering van reinigingstaken. Deze reinigingstaken zijn het gevolg van of houden verband met publieke regelgeving evenals op contractuele basis in het algemeen belang. Onder deze reinigingstaken worden verstaan: a) inzameling, overslag en het transport binnen het grondgebied van de gemeente Den Haag; b) verlening van andere diensten op het gebied van reiniging en het verrichten van aanvullende activiteiten. Dit alles dient te gebeuren op basis van afgestemde bedrijfsvoering en tegen structureel zo laag mogelijke kosten.
- Betrokkenen: De dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag is opdrachtgever van de vennootschap.
- Vestigingsplaats: Den Haag
- Openbaar belang: Afvalinzameling- en verwerking.
- Financieel belang: De gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder en in het bezit van het enige prioriteitsaandeel. De gemeente deelt voor 50% in de winst van de NV. De overige 50% gaat naar Van Gansewinkel N.V. (voorheen N.V. AVR Van Gansewinkel).

- Indien de NV verlies maakt dan wordt dit volledig gedragen door Van Gansewinkel N.V.
- Bestuurlijk belang: Het aandeelhouderschap van N.V. HMS is in handen van de wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu
- Ontwikkelingen: HMS schenkt blijvend aandacht aan de serviceverlening zoals genoemd in de samenwerkingsovereenkomst en het bestek. Verder is HMS structureel bezig met het verbeteren van het product en bijbehorende registratie van de werkzaamheden. In 2014 heeft HMS een actieve rol in het project ondergrondse inzameling. In 2014 plaatst de gemeente naar verwachting 900 nieuwe ondergrondse afvalcontainers (ORAC's) geplaatst. Oude containers zullen tevens vervangen worden. Mede als gevolg van beleid van de Europese Commissie heeft de Staatssecretaris van Financiën op 21 mei 2013 reeds aangekondigd dat de Nederlandse regering voornemens is wetgeving op te stellen die erop gericht is overheidsbedrijven die economische activiteiten uitoefenen op dezelfde wijze als private ondernemingen aan de heffing van vennootschapsbelasting te onderwerpen. Uit de concept-Memorie van Toelichting bij het op 14 april 2014 gepubliceerde conceptwetsvoorstel (ten behoeve van de internetconsultatie) blijkt dat het kabinet het wetgevingsproces vóór 1 januari 2015 wenst af te ronden. Uit het conceptwetsvoorstel (zoals dat was vrijgegeven) blijkt, dat er in de wet ook vrijstellingen opgenomen zullen worden. De definitieve tekst van het wetsvoorstel zal uiterlijk met Prinsjesdag bekend zijn. Het streven is om de wet op 1 januari 2015 in werking te laten treden en zal voor het eerst van toepassing zijn op het boekjaar dat aanvangt op of na 1 januari 2016. In afwachting van de definitieve beschikking van de Belastingdienst, gaat N.V. HMS er vanuit dat, met ingang van 1 januari 1999, geen vennootschapsbelastingplicht bestaat voor de door haar uitgevoerde activiteiten, dan alleen voor het bedrijfsafval (ca. 1% van de totale omzet) aangezien alle aandelen worden gehouden door de gemeente Den Haag en er sprake is van ongewijzigde activiteiten.

United Fish Auctions N.V.

- Programma: Programma 16 Financiën
- Doel: Het oorspronkelijke doel was het in stand houden en exploiteren van de visafslag Scheveningen. Begin 2000 zijn de visafslag Scheveningen, visafslag Stellendam en de visafslag Colijnsplaat gefuseerd. Door de fusie en de daarbij behorende positieve synergetische effecten, worden de belangen van de Scheveningse haven beter gediend.
- Betrokkenen: Naast de gemeente Den Haag zijn ook de gemeenten Goedereede en Noord-Beveland aandeelhouders van de N.V. United Fish Auctions.
- Vestigingsplaats: Stellendam
- Openbaar belang: Instandhouding Visafslag Scheveningen.
- Financieel belang: De gemeente Den Haag is in het bezit van 34% van de gewone aandelen UFA. Daarnaast heeft Den Haag, net zoals de gemeente Goedereede één prioriteitsaandeel. Deze prioriteitsaandelen dienen ervoor om te waarborgen, dat beide gemeenten een gelijke invloed op de UFA hebben en alle belangrijke besluiten alleen met instemming van beide prioriteitsaandeelhouders kunnen worden genomen. De UFA heeft 3% cumulatief preferente aandelen, waarvan de gemeente Den Haag 34% in haar bezit heeft. Door deze aandelenstructuur zijn de financiële belangen die de gemeente Den Haag in de visafslag Scheveningen had, bij de fusie gehandhaafd.
- Bestuurlijk belang: Het aandeelhouderschap van de NV UFA is in handen van de wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu. Van de vijf leden van de Raad van Commissarissen, worden er twee benoemd op bindende voordracht van de gemeente Den Haag. Het betreft hier echter geen leden van het college van B&W.
- Ontwikkelingen: In 2015 worden discussies voortgezet met het oog op verdere ontwikkelingen op het Noordelijk Havenhoofd. In juli 2014 is het nieuwe merk "Zuidwestervis" voor verse Noordzeevis officieel gelanceerd. Met zuidwestervis wordt ingehaakt op de trend 'eat

fresh, buy local' in plaats van bekende ingevroren kweekvissen uit andere gebieden buiten de Noordzee. UFA is één van de initiatiefnemers van zuidwestervis.

Eneco

Programma:	Programma16 Financiën
Doel:	Op betrouwbare, veilige en maatschappelijke verantwoorde wijze leveren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten.
Betrokkenen:	De aandeelhouders van de structuurvennootschap Eneco Holding N.V. zijn ca. 60 gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Noord-Brabant en Noord-Holland. De gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen Eneco. Rotterdam heeft ruim 30% en Dordrecht zo'n 9% van de aandelen Eneco in bezit.
Vestigingsplaats:	Rotterdam
Openbaar belang:	Stroomvoorziening
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Financieel belang:	Eneco keert jaarlijks dividend uit. Voor 2015 is dit begroot op circa € 17 miljoen.
Ontwikkelingen:	In 2010 heeft het Gerechtshof in Den Haag de bepalingen uit de Elektriciteits- en Gaswet die toezien op een gedwongen splitsing van de Nederlandse energiebedrijven in een Netwerkgroep en een Energiebedrijf, onverbindend verklaard. Deze bepalingen zijn in strijd met het Europees recht, zo heeft de rechter geoordeeld. In 2011 heeft de Advocaat-Generaal de Hoge Raad geadviseerd om de uitspraak van het Hof te vernietigen en de zaak opnieuw in behandeling te nemen. In het voorjaar van 2012 heeft de Hoge Raad vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. In 2013 heeft de Advocaat-Generaal in zijn zogenoemde conclusie, een advies aan de rechters van het Hof van Justitie in Luxemburg uitgebracht: "De Splitsingswet is niet strijdig met Europese verdragen". De Splitsingswet heeft een karakter. Het privatiseringsverbod valt onder het eigendomsrecht van het Europese verdrag over de werking van de Europese Unie. Het absolute verbod op privatisering van distributienetbeheerders valt onder een uitzonderingsbepaling van het genoemde verdrag, en dus is het verbod verenigbaar met het Europees recht. De conclusie/het advies van de Advocaat-Generaal is een belangrijke stap in het splitsingsdossier. De volgende is de officiële beantwoording van de gestelde vragen door de rechters van het Hof van Justitie, waarschijnlijk over een paar maanden. Die beantwoording kan afwijken van de conclusie van de Advocaat-Generaal. Daarna neemt de Hoge Raad vermoedelijk nog een paar maanden om met de gegeven antwoorden tot een eindvonnis te komen over de Wet onafhankelijk netbeheer. Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend. Dit staat als structurele inkomsten in de begroting ingeboekt. Het begrote bedrag is € 16,8 miljoen voor de begroting 2015 en verder. Gewoonlijk wordt 50 procent van de jaarwinst van Eneco als dividend uitgekeerd, de overige 50 procent wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van Eneco en aangewend voor investeringen. Tevens ontvangt de gemeente nog precario van Eneco voor het gebruik van ondergrondse leidingen. Wettelijk wordt deze precarioheffing mogelijk op korte termijn afgeschaft, met een overgangstermijn van 10 jaar. Dat zou de gemeente uiteindelijk ongeveer € 10 mln. aan structurele inkomsten.

HTM Beheer B.V.

Programma:	Programma16 Financiën
Doel:	Zorgdragen voor een kwalitatief hoogstaand openbaar vervoer in de stad, op een maatschappelijk verantwoorde wijze.
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het faciliteren van openbaar vervoer in de regio Haaglanden.

- Bestuurlijk belang: De wethouder Binnenstad, Stadontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
- Financieel belang: De gemeente heeft 100% van de aandelen HTM Beheer in handen. HTM Beheer is de houder van 100% van de aandelen van HTM Railinfra B.V. en 51% van de aandelen HTM Personenvervoer N.V. De gemeente heeft een deel van het vreemd vermogen van HTM Personenvervoer verstrekt en staat garant voor het gehele vreemd vermogen van HTM Railinfra. HTM Beheer bevat een investeringsfonds in opbouw voor investeringen in openbaar vervoer Den Haag.
- Ontwikkelingen: Op 13 maart 2013 is een overeenkomst tussen gemeente, HTM en NS getekend. NS wordt daardoor eigenaar van 49% van de aandelen HTM Personenvervoer. De drie partijen beogen met deze samenwerking het openbaar vervoer in Den Haag en de Haagse regio te versterken en om de nieuwe railconcessie Den Haag (vanaf 1-1-2017) binnen te halen. In 2014 heeft een aanbestedingsprocedure plaatsgevonden voor de werving van een algemeen directeur van HTM Beheer B.V. Benoeming vindt plaats door het college van burgemeester en wethouders in de tweede helft 2014.

N.V. ADO Den Haag

- Programma: Programma 16 Financiën
- Doel: De vennootschap heeft ten doel de bevordering van het betaald voetbal in de regio Haaglanden in de zin van de reglementen van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond in de ruimste zin des woords en voorts al hetgeen met het vorenstaande rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
- Betrokkenen: United Vansen Sports International, de Vereniging HFC ADO Den Haag en de Gemeente Den Haag.
- Vestigingsplaats: Den Haag
- Openbaar belang: Het bewaken van de financiële gezondheid van de belangrijkste gebruiker van het gemeentelijke stadion.
- Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
- Financieel belang: De gemeente heeft 1 prioriteitsaandeel in handen met een nominale waarde van € 1,65.
- Ontwikkelingen: De gemeente Den Haag heeft een prioriteitsaandeel in ADO, op basis waarvan het onder meer de bevoegdheid heeft tot het vaststellen van de begroting en het jaarplan sociaal maatschappelijke activiteiten van ADO. Tevens heeft de gemeente de bevoegdheid een commissaris voor te dragen. De afspraken hierover zijn nader uitgewerkt en vastgelegd in een Memorandum of Understanding 2. De gemeente blijft inbrengen dat ADO een gezond financieel beleid moet voeren. In augustus zijn de reguliere aandelen van eigenaar gewisseld, en in handen gekomen van United Vansen Sports International (UVS). UVS heeft daarbij aangegeven direct te willen investeren in de N.V. ADO en het seizoen 2014-2015 te willen gebruiken om de club beter te leren kennen.

Gemeenschappelijke regelingen

Stadsgewest Haaglanden 1995

- Doel: Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.
- Betrokkenen: Gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
- Bestuurlijk belang: Het stadsgewest Haaglanden vindt zijn wettelijke basis in hoofdstuk 5 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR-plus). Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur is opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. In het dagelijks

- bestuur neemt een lid van het college van Den Haag deel. In het algemeen bestuur wordt deelgenomen door 26 Haagse leden.
- Financieel belang: De begroting omvat het bedrag van € 5,40 per gemeentelijke inwoner. Dit bedrag zal worden opgesplitst in een bedrag per inwoner voor de metropoolregio en het resterende deel is benodigd voor het opvangen van de naijlende effecten van de afbouw van het stadgewest. Waaronder de voortzetting van de taken die niet overgaan naar de metropool evenals frictiekosten voor medewerkers van het stadsgewest die niet overgaan naar de metropoolregio.
- Ontwikkelingen: Het stadsgewest Haaglanden wordt met de vorming van de nieuwe metropoolregio opgeheven en zal daarom per 1/1/2015 in fase van liquidatie gaan. Dit betekent dat taken en personeel van het stadsgewest overgaan naar de metropoolregio waarbij met de deelnemende gemeenten afspraken zijn gemaakt over de taken en mensen die niet mee gaan naar de metropool. De inzet is dat de taken en mensen per uiterlijk 1/1/2015 een plek zullen hebben bij de deelnemende gemeenten in het stadsgewest.

Harnaschpolder (Delft , Midden-Delfland)

- Programma: Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
- Doel: Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
- Betrokkenen: Gemeentes Den Haag en Midden-Delfland
- Vestigingsplaats: Midden Delfland
- Openbaar belang: Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
- Bestuurlijk belang: Het algemeen bestuur bestaat uit 6 leden waarvan 3 Wethouders Stedelijke Economie, Zorg en Havens, Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur en Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu uit Den Haag. Het dagelijks bestuur bestaat uit 3 leden waarvan 1 Wethouder Stedelijke Economie, Zorg en Havens uit Den Haag. Wethouder Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs is plaatsvervangend lid Algemeen en Dagelijks bestuur.
- Aandelen belang: Er zijn geen aandelen in een gemeenschappelijke regeling uitgegeven.
- Financieel belang: -
- Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 9.675 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
- Ontwikkelingen: Sinds 1 januari 2014 is de gemeenschappelijke regeling bedrijvenschap Harnaschpolder gewijzigd en is Delft uitgetreden. Met Midden-Delfland is overeengekomen dat de gemeenschappelijke regeling Harnaschpolder in gewijzigde vorm wordt voortgezet. De looptijd van gewijzigde regeling is gelijk aan de laatste uitgifte van het bedrijvenschap. In totaal ligt er nog ene uitgifte-opgaaf van circa 42 hectare. De overeengekomen risicoverdeling is Den Haag 85% en Midden-Delfland 15%. De (nog niet definitief vastgestelde) grondexploitatie 2013 komt uit op een negatief saldo van € 15,2 miljoen, waarin al rekening is gehouden met de storting van de afkoopsom door Delft. Het grote verschil ten opzichte van 2012 heeft verschillende oorzaken. Veruit de belangrijkste zijn de afwaardering grondprijzen naar marktconform niveau en de schade door de aanleg van de hoogspanningsverbinding TenneT 380 kV.

Industrieschap Plaspoelpolder (IPP) (Rijswijk)

- Programma: Programma 11 Economie, Internationale stad en Binnenstad
- Doel: Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
- Betrokkenen: Gemeentes Den Haag en Rijswijk
- Vestigingsplaats: Rijswijk
- Openbaar belang: Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
- Bestuurlijk belang: Het algemeen bestuur bestaat uit 7 leden waarvan 3 Wethouders Stedelijke Economie, Zorg en Havens, Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur en Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu uit Den Haag. Het dagelijks bestuur bestaat uit 4 leden waarvan 2 Wethouder Stedelijke Economie, Zorg en Havens en Financiën, Verkeer,

Vervoer en Milieu uit Den Haag. Wethouders Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs, Sociale zaken, Werkgelegenheid, Wijkaanpak en Sport en Binnenstad, Scheveningen, Kerngebieden en Buitenruimte zijn plaatsvervangend lid Algemeen bestuur.

- Aandelen belang: Er zijn geen aandelen in een gemeenschappelijke regeling uitgegeven.
- Financieel belang: -
- Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 20.748 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
- Ontwikkelingen: Het afgelopen jaar heeft zich gekenmerkt met de verdere uitwerking en uitvoering van deels nieuwe werkvelden van het Industrieschap. Zo heeft het industrieschap in het proces om te komen tot de oprichting van Businesspark Haaglanden opgetreden als adviseur, financier en facilitator, en met succes. Businesspark Haaglanden is feestelijk gelanceerd op 2 juli 2013. Achterliggend doel van de oprichting is het behoud en het creëren van werkgelegenheid voor de regio. Bij deze opgave heeft het Industrieschap ook een inhoudelijk belang, nl. de stimulering van de nog uit te geven gronden in Wateringse Veld, waar nog enkele kavels te koop zijn, en op de Landtong (Harbour Village) in de Plaspoelpolder. De activiteiten op bedrijventerrein Ypenburg zullen in 2014 worden beëindigd. Door operationalisering van een aparte vastgoedexploitatie voor Helix Businesspark op 1 juli 2013, is de grondexploitatie Ypenburg eind 2013 met een licht positief saldo afgesloten. Ook de herstructurering en het duurzaam beheer op de locaties Zichtenburg, Kerketuinen, Dekkershoek (ZKD) en de Plaspoelpolder werpen haar vruchten af. In 2013 is met bijdrage van het IPP gestart met het verder opknappen van de infrastructuur in het gebied ZKD en wordt het actieplan voor Dekkershoek uitgevoerd. In de Plaspoelpolder is met deelname van het IPP het convenant ondertekend om te komen tot de start van een integraal overleg tussen eigenaren (Urbanisator), de bedrijvenvereniging BBR, de gemeente Rijswijk en het IPP. Dit platform staat in het teken van de promotie en revitalisering van de Plaspoelpolder, hetgeen door bundeling van belangen en kennis tot resultaat moet leiden. De risico's voor het IPP spitsen zich toe op de nog uit te geven gronden op het terrein Harbour village in de Plaspoelpolder, de vastgoedexploitatie van Helix businesspark in Ypenburg en de uitgifte van de N-Kavel in relatie tot de realisatie en de planning van de Rotterdamsebaan.

Omgevingsdienst Haaglanden

- Programma: Programma 14 Wonen en Duurzaamheid
- Doel: De Omgevingsdienst Haaglanden is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied en de specialistische advisering op het gebied van milieu en RO voor de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland.
- Betrokkenen: De gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer en de Provincie Zuid-Holland.
- Vestigingsplaats: Zuid-Hollandplein 1, 2596 AW Den Haag
- Openbaar belang: Bescherming van mens en natuur tegen schade; uitvoering van vergunningsverlening, toezicht en handhaving milieu.
- Financieel belang: De gemeente Den Haag heeft voor 27% stembelang in het Algemeen bestuur. Hiermee heeft de gemeente Den Haag een financieel belang van 27% in de eventuele exploitatie tekorten of overschotten.
- Bestuurlijk belang: Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu uit de gemeente Den Haag. Het algemeen bestuur bestaat in totaal uit 13 leden waarvan 2 De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu en de wethouder Binnenstad, Stadsontwikkeling Kerngebieden en Buitenruimte uit Den Haag.

Ontwikkelingen: Op 30 augustus 2012 is de Gemeenschappelijke Regeling (GR) in werking getreden en het bestuur ingesteld. Hiermee is de ODH formeel gestart. De organisatie is op 1 januari 2013 gefaseerd van start gegaan en sinds 1 april 2013 volledig ingericht. Het jaar 2013 was een opstartjaar, dat werd gekenmerkt door een grote dynamiek en de nodige improvisaties in de bedrijfsvoering en taakuitvoering. Het jaar 2014 wordt het eerste volle jaar waarin de ODH op een normale manier operationeel zal zijn.

Publiek Private Samenwerking (PPS)

Wigo4it

Programma: Het programma waar de verbonden partij betrekking op heeft. Wigo4it is betrokken bij het merendeel van de dienstverlening van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten en niet alleen op een specifiek programma.

Doel: Het doel van Wigo4it is om t.b.v. de sociale diensten van de G4 als 1 partij op te treden, om hergebruik, ontwikkeling en gezamenlijk beheer van ICT-systemen mogelijk te maken. Deze samenwerking moet leiden tot een verbetering van de effectiviteit en doelmatigheid op het gebied van ICT. Verder heeft Wigo4it een belangrijke coördinerende en faciliterende rol bij intergemeentelijke communicatie- en overlegvormen. Voor de dienst SZW is het streven dat Wigo4it optreedt als een betrouwbare en kwalitatieve goede leverancier en samenwerkingspartner.

Betrokkenen: De belangrijkste andere partijen in de deelneming. De belangrijkste andere partijen in de deelneming zijn de Sociale Diensten van de gemeentes Amsterdam, Rotterdam en Utrecht.

Bestuurlijk belang: Beschrijving van de bestuurlijke rol die Den Haag in de regeling vervult. De algemene directeur van Dienst SZW Den Haag is lid van het bestuur van Wigo4it die richting geeft aan de doelen van overheidscoöperatie WIGO4IT. Verder zit de wethouder Sociale Zaken, Werkgelegenheid, Wijk aanpak en Sport in de ledenvergadering.

Financieel belang: Kwantitatieve weergave en korte toelichting van de financiële bijdrage die Den Haag levert en wat het Den Haag oplevert. Geef aan binnen welk programma dit plaatsvindt. Dankzij de samenwerking binnen de G4 op het terrein van ICT worden kostenbesparingen gerealiseerd. Deze besparingen worden gerealiseerd uit o.a. de besparing op onderhouds- en beheerskosten omdat deze volledig gedeeld worden met andere gemeenten. Deze besparingen kunnen dan deels ingezet worden voor innovatieve projecten die de gemeente Den Haag anders niet zou kunnen financieren. De voordelen zijn niet direct toewijsbaar aan één programma, omdat de ICT-kosten door de dienst als geheel betaald zullen worden en achteraf via een verdeelsleutel naar de programma's belast zullen worden.

Ontwikkelingen: De beleidsvoornemens voor de verbonden partij en de ontwikkelingen bij de verbonden partij. Veranderende wetgeving en de noodzaak van alle 4 gemeenten om efficiency te realiseren binnen de primaire processen maakt samenwerking cruciaal voor het succes van Wigo4it. Wigo4it vervult een belangrijke rol in de voorbereiding en de realisatie van de implementatie van zowel de invoering van de Participatiewet als de overheveling AWBZ naar de WMO. De eerste stappen zijn gezet in de ontwikkeling van de zogenaamde Professional Portal waarbij de onderliggende systemen ontsloten worden voor zowel de gebruiker als voor de burger.

Participatiemaatschappij Wateringse Veld B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling

Doel: Commanditair vennoot in Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (49%)

Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in Participatiemaatschappij Wateringse Veld B.V.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Commanditair vennoot in Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (49%)
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente heeft 100% van de aandelen in handen
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 6 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 7.632
Ontwikkelingen: -

Wateringse Veld Beheer B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Beherend vennoot van Ontwikkelings combinatie Wateringse Veld C.V. (2%)
Betrokkenen: Gemeente Den Haag (via Participatiemaatschappij) en Bouwfonds MAB Ontwikkeling (via Participatiemaatschappij)
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Beherend vennoot van Ontwikkelings combinatie Wateringse Veld C.V. (2%)
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De Participatiemaatschappij Wateringse Veld B.V. heeft 50% van de aandelen
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 22 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 129
Ontwikkelingen: -

Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Realisatie van de VINEX wijk Wateringse Veld
Betrokkenen: Gemeente Den Haag (via Participatiemaatschappij en Beheermaatschappij) en Bouwfonds MAB Ontwikkeling (via Participatiemaatschappij en Beheermaatschappij)
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Realisatie van de VINEX wijk Wateringse Veld
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De Participatiemaatschappij Wateringse Veld B.V. heeft 49% van de aandelen. Wateringse Veld Beheer B.V. heeft 2% van de aandelen.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 45 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 18.216
Ontwikkelingen: In 2013 is de resterende ontwikkelopgave geïnventariseerd. De conclusie is dat een voortbestaan in afgeslankte vorm het beste voor het afronden van de inrichting van het openbare gebied, afhandeling van claims en bemensing van drie nog niet nader uitgewerkte projecten. De overige kavels zijn door de gemeente en Bouwfonds afgenomen. De OCWV heeft een positieve grondexploitatie. Eind 2013 heeft winstuitkering aan de gemeente plaats gevonden. De OCWV in afgeslankte vorm zal de lopende dossiers en werkzaamheden afhandelen. c.q. in uitvoering nemen.

Participatiemaatschappij 's-Gravenhage B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Commanditair vennoot in Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (49%)
Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in Participatiemaatschappij 's-Gravenhage B.V.
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbare belang: Commanditair vennoot in Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (49%)

Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente heeft 100% van de aandelen in handen
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatste vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 3 en daarbij laatste behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Beherend vennoot van Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (2%)
Betrokkenen: Den Haag en de Participatiemaatschappij Leidschenveen B.V. (PML). PML is een consortium van vier projectontwikkelaars: Bouw Project Leizo B.V. (BPL), Bouwfonds MAB Ontwikkeling, AM Wonen en BAM Vastgoed
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Beherend vennoot van Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (2%)
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente heeft 50% van de aandelen in handen
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatste vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 36 en daarbij laatste behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Realisatie van de VINEX wijk Leidschenveen
Betrokkenen: Den Haag en de Participatiemaatschappij Leidschenveen B.V. (PML). PML is een consortium van vier projectontwikkelaars: Bouw Project Leizo B.V. (BPL), Bouwfonds MAB Ontwikkeling, AM Wonen en BAM Vastgoed
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Realisatie van de VINEX wijk Leidschenveen
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: Stille vennoten in C.V.: Participatiemaatschappij 's-Gravenhage B.V. 49 %; Participatiemaatschappij BPL B.V. 19,502 %; BWZ Z-W B.V. 13,034 %; Wilbova B.V. 8,33 %; Bridico B.V. 8,134 %; Beherend vennoot van C.V.: OBL Beheer B.V. 2 %
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatste vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 18 en daarbij laatste behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: Eind 2013 hebben de participerende partijen binnen de OBL overeenstemming bereikt over de uitgangspunten en randvoorwaarden waaronder liquidatie van OBL in 2014 kan plaats vinden. Het liquidatiekader en het voortzetten van de financiering van het OBL voor 2014 is geaccordeerd door het College. Uitgangspunt is dat de OBL de resterende gronden per 1 juli 2014 levert aan de participanten en de onderneming per 31 december 2014 volledig geliquideerd kan worden.

Winkelpanden Den Haag B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Beherend vennoot van Winkelpanden Den Haag C.V.
Betrokkenen: Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion)
Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Beherend vennoot van Winkelpanden Den Haag C.V.
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: 50% van de aandelen is in eigendom van de Gemeente Den Haag.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 114 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Winkelpanden Den Haag C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: De exploitatie van winkelpanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk detailhandelsbeleid
Betrokkenen: Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion)
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar Belang: De exploitatie van winkelpanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk detailhandelsbeleid
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: In Winkelpanden Den Haag CV neemt de Gemeente Den Haag deel voor 49% als stille vennoot. NV Stedelijk Belang neemt tevens voor 49% deel als stille vennoot. Winkelpanden Den Haag BV neemt als beherend vennoot voor 2% deel.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 22.665 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Starterspanden Den Haag B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Beherend vennoot van Starterspanden Den Haag C.V.
Betrokkenen: Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion)
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Beherend vennoot van Starterspanden Den Haag C.V.
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: 99% aandelen in eigendom Gemeente Den Haag en 1% van de aandelen is van NV Stedelijk Belang.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € -251 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Starterspanden Den Haag C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: De exploitatie van starterspanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid
Betrokkenen: Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion)
Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang:	De exploitatie van starterspanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	In Starterspanden Den Haag CV neemt de Gemeente Den Haag deel voor 89% en NV Stedelijk Belang voor 2%, beide als stille vennoot. De overige 9% is in handen van de behorend vennoot Starterspanden Den Haag BV
Financieel belang:	-
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 3.896 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen:	-

Wijkontwikkelingsmij. Stationsbuurt - Oude Centrum B.V.

Programma:	Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel:	Behorend vennoot van WOM Stationsbuurt - Oude Centrum Den Haag CV
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion) en Staedion
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar Belang:	Behorend vennoot van WOM Stationsbuurt - Oude Centrum Den Haag CV
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	De Gemeente Den Haag heeft 49,5% van de aandelen in bezit. Overige aandeelhouders zijn NV Stedelijk Belang (0,5%) en vereniging Staedion (50%)
Financieel belang:	-
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € -21 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen:	-

Wijkontwikkelingsmij. Stationsbuurt-Oude Centrum Den Haag C.V.

Programma:	Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel:	Bevorderen van de stedelijke herstructurering in het gebied Stationsbuurt/Oude Centrum Den Haag
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag en NV Stedelijk Belang (Staedion) en Staedion
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Bevorderen van de stedelijke herstructurering in het gebied Stationsbuurt/Oude Centrum Den Haag
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	In WOM CV neemt de Gemeente Den Haag deel voor 43% als stille vennoot. NV Stedelijk Belang neemt voor 2% deel uit als stille vennoot en Staedion voor 45%. De behorende vennoot WOM BV neemt voor 10% deel.
Financieel belang:	-
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 40.934 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen:	-

Participatie Maatschappij Vroondaal B.V.

Programma:	Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel:	Commanditair vennoot in GEM Vroondaal CV
Betrokkenen:	De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in Participatie Maatschappij Vroondaal B.V.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Commanditair vennoot in GEM Vroondaal CV

Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder van deze B.V.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 8 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Grondexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Beherend vennoot van GEM Vroondaal CV
Betrokkenen: De Gemeente Den Haag, Synchroon B.V. , Bouwfonds ontwikkeling B.V.
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Beherend vennoot van GEM Vroondaal CV
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente Den Haag is 50% aandeelhouder van deze B.V.
Financieel belang: -
Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 19 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen: -

Grondexploitatie Maatschappij Vroondaal C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein
Betrokkenen: De Gemeente Den Haag, Synchroon B.V. , Bouwfonds ontwikkeling B.V.
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: In deze maatschappij heeft de Participatie Maatschappij Vroondaal B.V. 48% van de aandelen (gemeente Den Haag), Ontwikkelingsmaatschappij BWB Z-W BV (Bouwfonds) 24%, Vaartpoort XIV BV (Synchroon) 24% en de Grondexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer B.V. 4%.
Financieel belang: -
Financiële positie: De gemeente Den Haag participeert niet rechtstreeks in deze CV
Ontwikkelingen: Het bestemmingsplan en exploitatieplan die de uitvoering van het Stedenbouwkundig Plan is eind 2013 ter visie gelegd. De bezwaren worden in 2014 behandeld. De GEM is verantwoordelijk voor het opstellen van een uitwerkingskader. De participanten maken een verkavelingsplan. De 1e tranche gronduitgifte ten behoeve van kleinschalige projectmatige ontwikkeling zal eind 2014 plaats vinden.

Participatie Ontwikkelings Maatschappij Vroondaal B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel: Commanditair vennoot in GEM Vroondaal CV
Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in Participatie Ontwikkelings Maatschappij Vroondaal B.V.
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar Belang: Commanditair vennoot in GEM Vroondaal CV
Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang: De gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder van deze B.V.
Financieel belang: -

Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 8 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0

Ontwikkelingen: -

Vastgoedexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer B.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling

Doel: Beherend vennoot van GEM Vroondaal CV

Betrokkenen: De Gemeente Den Haag, Synchron B.V. , Bouwfonds ontwikkeling B.V.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Beherend vennoot van GEM Vroondaal CV

Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Aandelen belang: De gemeente Den Haag is 50% aandeelhouder van deze B.V.

Financieel belang: -

Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 19 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0

Ontwikkelingen: -

Vastgoedexploitatie Maatschappij Vroondaal C.V.

Programma: Programma 15 Stadsontwikkeling

Doel: Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein

Betrokkenen: De Gemeente Den Haag, Synchron B.V. , Bouwfonds ontwikkeling B.V.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein

Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Aandelen belang: In deze maatschappij heeft de Participatie Maatschappij Vroondaal B.V. 48% van de aandelen (gemeente Den Haag), Ontwikkelingsmaatschappij BWB Z-W BV (Bouwfonds) 24%, Vaartpoort XXVII BV (Synchron) 24% en de Vastgoedexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer B.V. 4%.

Financieel belang: -

Financiële positie: De gemeente Den Haag participeert niet rechtstreeks in deze CV

Ontwikkelingen: -

Haagse Hitte B.V.

Programma: Programma 13 Verkeer en Milieu

Doel: Optreden als vennoot van Aardwarmte Den Haag vof (16,67%)

Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in Haagsche Hitte B.V.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Optreden als vennoot van Aardwarmte Den Haag vof (16,67%)

Bestuurlijk belang: De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Aandelen belang: De gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder van deze B.V.

Financieel belang: -

Financiële positie: Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 2.541 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0

Ontwikkelen: Voor deelneming Aardwarmte Den Haag was de verwachting dat deze in 2013 rendement zou opleveren. Uitgangspunt was de volgens een garantielijst overeengekomen aansluiting van 3770 corporatie-woningen. Vertragingen in de bouw leiden volgens de afspraken tot uitstel in de betaling van de aansluitbijdrage van maximaal 1 jaar t.o.v. de planning conform de garantielijst. In 2012 is duidelijk geworden dat aanvullende investeringen nodig zijn om het project operationeel te krijgen en het project sterk te leiden heeft onder de achterblijvende aansluiting van

woningen. Dit heeft geleid tot liquiditeitsproblemen bij de VOF waarvoor aan vennoten een lening is gevraagd (voor Den Haag € 0,66 mln.). Voorts blijkt dat de financiële positie (en vooruitzichten) voor de corporaties verslechterd is en zij niet meer (mogen/willen) investeren in projecten zoals Aardwarmte Den Haag. Zij zijn in mei 2013 uit de VoF gestapt. Partijen zijn niet tot overeenstemming gekomen over vereffening van de schulden. Daarop is faillissement aangevraagd door Eneco en de gemeente Den Haag. Dit faillissement is uitgesproken op 27 augustus 2013. De curatoren onderzoeken in samenwerking met de gemeente Den Haag de mogelijkheden voor een doorstart.

Aardwarmte Den Haag v.o.f.

Programma:	Programma 13 Verkeer en Milieu
Doel:	Aanleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk tbv de warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond Den Haag
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag via Haagse Hitte B.V., Eneco, HaagWonen, Staedion, E.ON Benelux en Vestia.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Gemeente Den Haag via Haagse Hitte B.V., Eneco, HaagWonen, Staedion, E.ON Benelux en Vestia.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	Elke partij participeert voor 16.67% in Aardwarmte Den Haag v.o.f.
Financieel belang:	-
Financiële positie:	Laatst vastgestelde stand van het eigen vermogen is € 1.775 en daarbij laatst behaalde resultaat was € 0
Ontwikkelingen:	Aardwarmte is failliet verklaard, er wordt onderzocht of een doorstart van de participatie mogelijk is.

WOM Den Haag Zuidwest BV

Programma:	Programma 15 Stadsontwikkeling
Doel:	Herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van prestatieafspraken, de verkoop van woningen, afwikkeling van projecten en overige zaken.
Betrokkenen:	De Gemeente Den Haag en Stichting Vestia
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van prestatieafspraken, de verkoop van woningen, afwikkeling van projecten en overige zaken.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer en Milieu vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Aandelen belang:	De gemeente Den Haag heeft 42% van de aandelen van deze B.V. en Stichting Vestia heeft 58% van de aandelen.
Financieel belang:	Den Haag heeft een eenmalige storting van € 42 euro gedaan vanuit programma 15 Stadsontwikkeling. Daarnaast heeft vanuit de Centrale Treasury in 2014 een kapitaalstorting van € 8.000.000,- plaatsgevonden.
Financiële positie:	Er is nog geen vastgestelde stand van het eigen vermogen of resultaat vastgesteld.
Ontwikkelingen:	Eind 2011 is Vestia in financieel zwaar weer terecht gekomen. De volle omvang van het debacle werd begin 2012 duidelijk. Via de wethouder SVI heeft het college de Commissie Ruimte nauw betrokken bij de ontwikkelingen in het Vestia-dossier. Op 27 november 2012 heeft het college de gemeenteraad geïnformeerd over de Intentieovereenkomst die de gemeente en Vestia zijn aangegaan (RM 2012.257, RIS 254466). In deze overeenkomst hebben partijen de intentie uitgesproken om - onder de in die overeenkomst opgenomen voorwaarden - te komen tot een

raamovereenkomst waarin afspraken worden gemaakt over een vijftal dossiers: de herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van prestatieafspraken, de verkoop van woningen, de afwikkeling van projecten en overige zaken. Het college heeft de raad in de gelegenheid gesteld wensen en bedenkingen kenbaar te maken ten aanzien van de Intentieovereenkomst welke vervolgens deel uit zouden maken van de onderhandelingen om te komen tot een raamovereenkomst. De Raad heeft op 23 januari 2013 de wensen en bedenkingen vastgesteld (RIS 256182). Het college is tot overeenstemming gekomen met Vestia. En in 2013 is de WOM Den Haag Zuidwest opgericht.

Stichtingen

Stichting Werkbij

Programma:	Programma 7 Werk, Inkomen en Armoedebeleid
Doel:	Het doel van Stichting Werkbij is de ondersteuning van initiatieven van de gemeente Den Haag, gericht op het scheppen van (additionele) arbeids- en/of stageplaatsen.
Betrokkenen:	Strikt genomen is Werkbij geen deelneming. In art. 2, lid 3 van de statuten is bepaald dat, de stichting moet worden beschouwd als een eigen dienst van de gemeente den Haag. In dit verband moeten de bevoegdheden van de gemeente Den Haag m.b.t. deze stichting worden uitgeoefend als ware het een eigen dienst."
Bestuurlijk belang:	De gemeente heeft volledige zeggenschap. Het bestuur bestaat uit; algemeen directeur dSZW, directeur dSZW en Adviseur dSZW.
Financieel belang:	Stichting Werkbij zal de komende jaren alleen het sociaal plan m.b.t. de afbouw van de WIW- en ID-banen uitvoeren. Voor 2015 wordt hiervoor ongeveer € 1,7 mln. aan kosten gemaakt.
Ontwikkelingen:	Stichting Werkbij wordt de komende jaren afgebouwd en zal nog worden gebruikt om uitvoering te geven aan de afbouw van de WIW- en ID-banen c.q. de uitvoering van het sociaal plan(nen) ID banen WIW.

4.8. Subsidies

Inleiding

In deze subsidieparagraaf wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van subsidies: zowel verstrekt ter uitvoering van het gemeentelijke beleid en subsidies die de gemeente probeert te verwerven.

Centraal Subsidiebureau (CSb)

In 2013 is de uitvoering van alle gemeentelijke subsidiebeslissingen gecentraliseerd. Daarbij zijn belangrijke uitgangspunten:

- gelijke uitvoeringsvoorschriften en arrangementen voor alle subsidies;
- hanteren van gelijke formats voor subsidiebeschikkingen;
- uniforme voorwaarden bij het formuleren van subsidieverplichtingen vooraf over in ieder geval de inhoudelijke en financiële verantwoording achteraf.

Het CSb zal per 1 januari 2015 volledig operationeel zijn. In de loop van 2015 wordt besloten of het CSb ook gaat functioneren voor subsidieverlening aan natuurlijke personen.

Algemene Subsidieverordening (ASV)

Per 1 juli 2014 is een nieuwe ASV van kracht. Deze verordening draagt bij aan de vereenvoudiging van de subsidieverlening en –vaststelling, en zorgt voor uniformiteit in de uitvoering.

Subsidieregister niet natuurlijke personen

Het subsidieregister op de internetpagina van de gemeente Den Haag is sinds april 2013 een feit. De subsidieverleningen 2012 en 2013 zijn zichtbaar in dit register. Voor de verleningen over 2014 wordt het register nog eenmaal uitgebreid (per april 2015).

Verwachte belangrijke ontwikkelingen

De decentralisatie van de jeugdhulp en van de AWBZ zullen leiden tot veel extra subsidies.

Verwerving Europese Subsidies

De gemeente Den Haag verwerft, waar mogelijk, Europese subsidies. De nieuwe Europese subsidieperiode 2014- 2020 biedt de gemeente Den Haag veel kansen. Daarvoor is een Strategisch Actieplan subsidies 2014-2020 opgesteld. Het verwerven van Europese subsidies behoeft de komende jaren nog meer aandacht aangezien de financiële middelen van het Rijk afnemen. In het actieplan worden de subsidieprioriteiten voor de komende jaren vastgesteld. Voor Den Haag zijn de meest interessante subsidieprogramma's Horizon 2020, INTERREG, EFRO, LIFE, ESF, Erasmus+ en het Fonds Interne Veiligheid. Belangrijke doelen in het nieuwe actieplan zijn onder andere meer samenwerking zoeken met medebelanghebbenden in en buiten de stad zoals kennisinstellingen, bedrijven en partijen in de Metropoolregio en gemeentelijke kennis op het gebied van subsidiewerving borgen, zodat er nog meer Europese subsidies kunnen worden verworven voor Haagse projecten. Voor de (verplichte) gemeentelijke bijdrage voor EU- subsidies speelt het gemeentelijk Cofinancieringsfonds een belangrijke rol. Vanuit de reserve 'Cofinancieringsfonds' financiert de gemeente projecten die al een Europese subsidie, rijkssubsidie of andere nationale subsidie ontvangen.

Een succesvolle lobby, in samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en de provincies Noord- en Zuid- Holland heeft ertoe geleid dat Den Haag mag deelnemen aan het INTERREG 2 Zeeën programma. Dit programma, met een budget van € 253 mln., is een samenwerkingsprogramma van kustregio's in Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, België en Nederland (Zeeland tot en met de Kop van Noord-Holland).

4.9. Vastgoed

Inleiding

De gemeente bezit veel en divers vastgoed. Onze vastgoedportefeuille varieert van welzijnsaccommodaties, sportfaciliteiten, kantoorgebouwen, schoolgebouwen, theaters, parkeergarages tot monumenten. Wij gebruiken dit vastgoed voor onze maatschappelijke doelstellingen, gemeentelijke bedrijfsvoering en stedelijke ontwikkeling. Daarnaast beschikt de gemeente ook nog over diverse objecten (met vaak een historische waarde) waar niet of nauwelijks een maatschappelijke of commerciële functie aan toe te kennen is. Denk hierbij aan kerkstorens, het tolhek en molens. Het ontwikkelen en met voldoende maatschappelijk resultaat efficiënt beheren van vastgoed vereist specialistische kennis en een goed inzicht in de totale vastgoedportefeuille van de gemeente. Daarom wordt vanaf 1 januari 2013 al het eigendom van het gemeentelijke vastgoed centraal beheerd.

In 2014 ligt daarbij de nadruk op het uniformeren van de werkprocessen met betrekking tot verhuur en eigenaaronderhoud. Essentieel hiervoor is het vaststellen van de Nota Vastgoed door de gemeenteraad op 20 februari 2014. In deze nota zijn drie doelstellingen onderscheiden:

- de basis op orde, dat wil zeggen uniforme registratie van het in gemeentelijk bezit zijnde vastgoed, centrale registratie van huur- en gebruiksovereenkomsten en het opstellen van Meerjarenonderhoudsplannen waarin op uniforme wijze het te verwachten eigenaaronderhoud en de daarvoor benodigde middelen in beeld zijn gebracht.
- efficiënte en effectieve inzet van gemeentelijk vastgoed, dat wil zeggen het optimaal benutten van gemeentelijk vastgoed conform de beleidsdoelstellingen en het verkopen van vastgoed dat niet meer benodigd is.
- ontwikkelen van uniforme uitvoeringskaders voor verhuur, leegstand en onderhoud, waarbij verhuur plaatsvindt op basis van vastgestelde huurprijzen per vastgoedcategorie.

Vanaf 2014 worden alle lopende huurcontracten van de diverse panden ondergebracht in een geautomatiseerd systeem. Verder is gestart met het uniformeren van het tijdstip van de jaarlijkse huurprijsindexering. Waar nodig worden verouderde huurovereenkomsten verbeterd. De landelijke ervaring leert dat het enige jaren duurt om een goed functionerende centrale vastgoedorganisatie op te zetten.

Vastgoedportefeuille

De gemeente bezit per 1 mei 2014 in totaal 1.517 vastgoedobjecten, waarvan 1.106 panden en 411 onbebouwde gronden. Dit exclusief de in erfpacht uitgegeven objecten en het eigendom van de openbare ruimte. Het vastgoedbezit van de gemeente wordt onderverdeeld in de volgende hoofdcategorieën: maatschappelijk vastgoed, commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed, intern vastgoed en ontwikkelingsvastgoed. Aan de toedeling van het gemeentelijk vastgoed in deze categorieën wordt momenteel gewerkt. In onderstaande tabel is daarom het gemeentelijk vastgoedbezit per 1 januari 2014 nog naar begrotingsprogramma weergegeven.

In onderstaande tabel is het aantal (geregistreerde) panden¹ en de boekwaarde (exclusief activa in aanloop) weergegeven per begin van het jaar 2014 tot en met 2018 per begrotingsprogramma

Programma	Aantal panden ¹	Raming in € 1.000				
		2014 ²	2015	2016	2017	2018
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	61	65.584	61.016	56.509	52.131	47.798
06 - Onderwijs	285	329.515	316.881	304.488	292.385	280.391
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	19	18.073	16.597	15.120	13.644	12.168
08 - Zorg en Welzijn	208	70.417	67.789	65.166	62.586	60.023
10 - Ontwikkeling buitenruimte	73	6.540	6.345	6.160	5.974	5.789
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	1	485	485	485	485	485
12 - Sport	39	131.562	125.538	119.743	114.054	108.453
13 - Verkeer en Milieu	77	228	228	228	228	228
14 - Wonen en duurzaamheid	1	1.772	1.157	1.088	1.019	1.019
15 - Stadsontwikkeling	245	131.860	128.861	125.863	122.864	119.866
18 - Interne dienstverlening 2)	101	226.258	218.617	210.977	203.403	195.901
Totaal boekwaarde per 1 januari	1.110	982.293	943.514	905.827	868.773	832.121
Samenstelling vastgoed in %						
Totaal onrendabel		71%	71%	70%	70%	70%
Totaal rendabel		29%	29%	30%	30%	30%
Totaal vastgoed		100%	100%	100%	100%	100%

1) Het aantal aangehuurde panden begrepen in bovenstaande tabel betreft 23.

2) De boekwaarde 2014 en verder van het programma Interne Dienstverlening sluit in de tabel niet aan met de Jaarrekening 2013 als gevolg van interne overdracht per 1 januari 2014 (van BSD naar CVDH) ter hoogte van € 187.000.

Veel vastgoed is uit de aard van de zaak niet eenvoudig aanpasbaar om op korte termijn grote wijzigingen in beleidsdoelstellingen of de markt te volgen. Dit komt door het specifieke karakter van het vastgoed, waarbij een goede aansluiting op specifieke gebruikerswensen zeer gewenst is en/of in wet- en regelgeving vastligt, zoals bij theaters, musea en sportfaciliteiten. Een investering in gebouwen betekent bovendien een investering die in 40 jaar (bij nieuwbouw) of 25 jaar (bij verwerving van bestaande panden) wordt afgeschreven. Dit is veel langer dan de doorsnee beleidscyclus en onderstreept de noodzaak om bij de besluitvorming over nieuw beleid altijd zorgvuldig de mogelijke vastgoedaspecten in ogenschouw te nemen.

Afwaardering

Vanwege de langdurige economische crisis is er ook in 2015 verhoogde aandacht voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed. De landelijke ontwikkeling op dit gebied heeft ertoe geleid dat in de jaarrekening 2013 opnieuw een deel van het gemeentelijk vastgoed is afgewaardeerd. Verdere afwaarderingen in de toekomst zijn niet uit te sluiten. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat gemeentelijk vastgoed (met uitzondering van maatschappelijk en intern vastgoed) dient te worden afgewaardeerd als er sprake is van duurzame waardevermindering. Om dit proces te stroomlijnen is intern-gemeentelijk de richtlijn Waardering gemeentelijk vastgoed 2013 vastgesteld. In deze richtlijn is geregeld dat de CVDH jaarlijks de boekwaarde van een vastgoedobject toetst aan de marktwaarde. Voor de bepaling van de marktwaarde kan zowel de WOZ-waarde uit het kalenderjaar als een recente specifieke op het object gerichte onafhankelijke taxatie worden gehanteerd. Een specifieke op het object gerichte onafhankelijke waardering kan op verschillende manieren tot stand komen, bijvoorbeeld door een externe taxatie maar ook door uit te gaan van een meerjarige huuropbrengst van een verhuurd pand. Om onnodig snelle afwaardering te voorkomen wordt de hoogste taxatiewaarde gebruikt. Omdat de afwaardering altijd op basis van recente (taxatie)gegevens wordt bepaald wordt deze niet begroot maar jaarlijks in het halfjaarbericht geprognosticeerd en verwerkt in het resultaat bij de jaarrekening.

Aankoop en verkoop

De verwachting is dat de komende jaren nog maar beperkt vastgoed voor gebiedsontwikkeling wordt aangekocht. Daar staat tegenover dat wij actief beleid voeren om objecten af te stoten. Het betreft dan objecten die geen bijdrage meer (kunnen) leveren aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen. Voordat de gemeente vastgoed verkoopt, wordt bekeken of het vastgoed ingezet kan worden voor andere gemeentelijke beleidsdoelstellingen, zoals kleinschalig opdrachtgeverschap. De gemeente heeft in 2014 een eerste analyse gemaakt van de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Op basis van deze analyse wordt het verkoopprogramma 2014-2018 van niet meer benodigde objecten opgesteld. Indien wordt besloten vastgoed af te stoten, zal de gemeente een verkoopstrategie opstellen, waarin onder meer wordt gekeken naar de potentie van de locatie, boekwaarde, marktwaarde, exploitatieresultaat, (gewenste) bestemming, leegstand en courantheid. In het coalitieakkoord is ter dekking van nieuw beleid een incidentele taakstelling voor te realiseren boekwinsten door het afstoten van panden opgelegd van € 5 miljoen. Deze taakstelling is verwerkt in de begroting 2015 – 2018.

Investeringsen

In het Meerjarig Investeringsplan 2014-2018 zijn de (nieuwe) investeringen toegelicht. Denk hierbij aan de investeringen voor het onderwijs- en cultuurcomplex, de Sportcampus, de Brede Buurtscholen, Naschoolse opvang en Centra voor Jeugd en Gezin (transitie Rijk naar gemeente).

In onderstaande tabel is het meerjaren investeringsplan (MIP) per programma waarin de CVDH participeert tot en met 2018 weergegeven

Omschrijving	Totaalbedrag Investering	Raming in € 1.000					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018 en verder
05 - Cultuur, bibliotheek en monumentenzorg	181.019		11.019	15.000	35.000	60.000	60.000
06 - Onderwijs	18.348		3.632	4.876	4.289	3.483	2.068
08 - Zorg en Welzijn	19.406		4.567	6.200	5.639	1.500	1.500
09 - Jeugd	12.362		0	936	7.672	1.610	2.144
12 - Sport	49.990		16.029	18.250	15.711	0	0
Totaal investeringen MIP per kasjaarschijf	281.125	0	35.247	45.262	68.311	66.593	65.712
Krediet versus bestedingen volgens jaarrekening 2013							
Totaal toegestaan begroting 2013 - 2017 Rb 138 2013	227.892	17.310	21.853	36.432	51.260	50.037	51.000
Bestedingen in het jaar 2013		-18.370					
- eliminatie bestedingen strategische aankopen 2013		7.225					
Totaal bestedingen in het jaar 2013 excl. strat aankopen	-11.145	-11.145					
Restantkrediet per 31 december 2013	216.747	6.165	21.853	36.432	51.260	50.037	51.000
Totaal mutatie MIP voor begroting 2014 - 2018	64.378	-6.165	13.394	8.830	17.051	16.556	14.712
Specificatie mutatie MIP 2014 - 2018							
- herfasering	0	-6.165	-1.073	-11.636	-3.126	11.500	10.500
- interne overdracht OCW sportcampus aandeel gebouw	45.461		13.500	16.250	15.711		
- interne overdracht OCW programma 2014 OHV	14.107		1.467	3.680	3.446	3.446	2.068
- toevoeging twee rendabele CJG's	5.362		0	536	1.072	1.610	2.144
- vrijval door wegvallen van een deel bijdrage van derden	-500		-500				
- interne overdracht CVDH naar OCW	-52				-52		
Totaalbedrag mutaties begroting 2014 - 2018	64.378	-6.165	13.394	8.830	17.051	16.556	14.712

Eigenaanderhoud

Deugdelijk eigenaanderhoud is een essentieel onderdeel van verantwoord vastgoedbeheer. Het onderhoud van een duurzaam in gemeentebezit zijnde pand wordt uitgevoerd op basis van een Meerjarige Onderhoudsplanning (MOP). De kosten van de uitvoering van de MOP zijn onderdeel van het meerjarig exploitatieoverzicht van alle met het object verbonden eigenaarslasten. In de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen is inzicht gegeven in de onderhoudskosten van het gemeentelijke vastgoed. De gemeentelijke vastgoedportefeuille wordt onderhouden conform de methodiek van conditie gestuurd onderhoud (NEN2767). Het streven is om voor panden die duurzaam onderdeel uitmaken van de vastgoedportefeuille de gewogen conditiescore minimaal op niveau 3 (redelijk) te krijgen en te houden door per bouwelement in te grijpen wanneer conditie 4 (matig) wordt geconstateerd. Per pand kan er afhankelijk

van het toekomstperspectief, locatie en representativiteit op bouwdeelniveau gedifferentieerd worden in het kwaliteitsniveau van onderhoud.

De opgestelde MOP per pand betreft het door de gemeente als eigenaar uit te voeren eigenaaronderhoud. Een goed opgestelde MOP heeft tot gevolg dat er niet of nauwelijks sprake zal zijn van niet-begroot eigenaaronderhoud over een langere periode. Voor de verwachte uitgaven aan eigenaaronderhoud worden op basis van de MOP's onderhoudsvoorzieningen gevormd. De kosten voor het eigenaaronderhoud voor de komende jaren zijn in 2013 in beeld gebracht. De kosten van het uit te voeren eigenaaronderhoud worden gedekt uit de in het meerjarig exploitatieoverzicht opgenomen dekkingsmiddelen, zoals de huurinkomsten.

Voor theaters en musea zijn grote vervangingsinvesteringen van installaties, theaterstoelen etc. doorgaans niet opgenomen in het meerjarig exploitatieoverzicht en daarmee niet in een MOP. Daarvoor zullen in voorkomende gevallen separate kredieten in het investeringsplan moeten worden opgenomen. De voorzienbare vervanging van onderdelen van installaties is veelal wel opgenomen in een MOP.

Op de volgende pagina zijn de thans aanwezige onderhoudsvoorzieningen bij de gemeente, waarin de resultaatbestemming over de jaarrekening 2013 is verwerkt, alsmede het verloop in een tabel weergegeven per MOP met bijbehorend product.

In onderstaande tabel is het verloop van de begrote voorzieningen voor het eigenaaronderhoud per MOP en product weergegeven per 1 januari van het jaar 2014 tot en met 2018

Omschrijving	Raming in € 1.000				
	2014	2015	2016	2017	2018
05 - MOP Accommodaties voor kunstbeoefening	2.841	3.221	2.572	3.706	4.957
05 - MOP Beeldende kunst	186	186	186	186	186
05 - MOP Kunstzinnige vorming	380	227	311	404	497
05 - MOP Musea	1.053	546	686	1.205	1.754
06 - MOP Wisselokaties onderwijs	0	206	206	206	206
07 - MOP Sociale Werkvoorziening	0	2.402	2.382	2.571	2.766
08 - MOP Gebouwen ambulancedienst	247	305	363	421	479
08 - MOP Ruimtebiedende wijkcentra	3.195	2.776	4.188	6.064	8.642
10 - MOP Algemene Begraafplaatsen	0	38	85	113	166
10 - MOP Gebruik Openbare Ruimte	0	479	606	691	719
10 - MOP Openbaar Groen	0	427	528	540	542
10 - MOP Stadsboerderijen	0	695	744	790	821
11 - MOP Economisch beleid	0	pm	pm	pm	pm
12 - MOP Groene sportvelden en terreinen	1.181	1.473	1.775	1.958	2.285
12 - MOP Sport- en spelaccommodaties Sporthallen	1.682	1.734	2.346	2.848	3.497
12 - MOP Sport- en spelaccommodaties Zwembaden	802	384	462	459	851
13 - MOP Milieueducatie	0	217	244	281	322
14 - MOP Woonwagencentra	0	163	163	163	163
18 - MOP Plus-producten	170	2.549	2.651	2.975	3.273
Subtotaal voorzieningen per begin van het jaar voor resultaatbestemming	11.737	18.028	20.498	25.581	32.126
Verloop in het jaar:					
- resultaatbestemming jaarrekening 2013 Rb 62 2014	7.800				
- dotaties in jaar	10.305	9.718	9.805	9.783	9.713
- bestedingen in jaar	-11.814	-7.248	-4.722	-3.238	-6.541
Stand voorzieningen einde jaar	18.028	20.498	25.581	32.126	35.298

De stand van de voorziening loopt de komende jaren op. Dit komt omdat overschotten terug worden gestort in de onderhoudsvoorziening om de tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in de latere jaren te kunnen opvangen.

Ontwikkelingsvastgoed heeft de gemeente verworven om ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken. Het ontwikkelingsvastgoed blijft in principe gedurende een korte termijn in bezit van de gemeente. Voor ieder pand wordt voor de duur van die periode een invulling gezocht die het beste aansluit bij de bestemming, het onderhoudsniveau en de toekomstvisie van het gebied waarin het pand ligt. Vanwege de beoogde kortdurende exploitatietermijn is het uit te voeren eigenaaronderhoud anders van aard en omvang dan bij de duurzaam in gemeentebesit zijnde panden. In het huidige economische klimaat worden de beheertermijnen echter langer, zodat er meer geïnvesteerd zal moeten worden in het onderhoud. Een deel van de strategische vastgoedportefeuille heeft een exploitatieperspectief van langer dan vijf jaar, maar nog geen MOP. Deze panden worden in 2014 geïnspecteerd voor het opstellen van een MOP. De onderhoudskosten worden ten laste gebracht van een van de drie strategische vastgoedreserves binnen het programma Stadsontwikkeling (Reserve Vastgoed Exploitatie, Reserve Strategische Aankopen Binckhorst en de Reserve Strategische Aankopen Structuurvisie).

Verhuur en vastgoedexploitatie

Veel van het maatschappelijke vastgoed wordt verhuurd aan derden. Denk hierbij onder andere aan welzijnsorganisaties, sportverenigingen en cultuurinstellingen. Met al deze instellingen zijn langdurige huurovereenkomsten gesloten die passen bij de doelstelling van het pand. Deze verhuringen zijn in de regel kostendekkend, met dien verstande dat de rente- en kapitaallasten niet altijd uit de huurinkomsten wordt gedekt, maar uit andere gemeentelijke middelen (investeringsplan). In bepaalde gevallen subsidieert de gemeente vanuit de beleidsprogramma's de huur, bijvoorbeeld bij cultuur- en welzijnsinstellingen.

Vastgoed dat aan commerciële partijen wordt verhuurd, wordt in de regel tegen een marktconforme prijs verhuurd. Dit marktconforme tarief is echter in een aantal gevallen niet kostendekkend, waardoor de exploitatie van een pand een negatief resultaat heeft. Hierbij moet met name worden gedacht aan de (tijdelijke) commerciële verhuur van vastgoed dat is aangekocht ten behoeve van ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Voor het opvangen van de negatieve exploitatie- en verkoopresultaten op het ontwikkelingsvastgoed zijn binnen het programma Stadsontwikkeling reserves gevormd. De feitelijk behaalde resultaten worden met een van de drie strategische vastgoedreserves verrekend.

Het huidige economische klimaat beïnvloedt de vraag en aanbod van vastgoed en de verhuurbaarheid daarvan ongunstig. De gemeente heeft hier op verschillende manieren mee te maken. Ten eerste bestaat het risico op lagere huuropbrengsten van het vastgoed dat commercieel wordt verhuurd. Ten tweede verliest door de bezuinigingen op cultuur en welzijn een deel van het maatschappelijke vastgoed de huidige functie. Voor deze panden geldt dat of een nieuwe kostendekkende bestemming moet worden gevonden, of dat ze worden afgestoten. Ten derde wordt de gemeentelijke huisvesting de komende jaren in de kernpanden (strategische kernvoorraad) geconcentreerd, waardoor panden overbodig worden. Van het gemeentelijke vastgoed staat medio 2014 13% leeg. Aangezien er doorlopend mutaties plaatsvinden in de vastgoedportefeuille, is er altijd sprake van frictieleegstand (kortstondige leegstand tussen twee verhuringen). De leegstaande panden zijn veelal (tijdelijk) in gebruik gegeven aan een leegstandsbeheerder, Stichting Stroom (voor atelierruimte) of andere maatschappelijke en/of culturele initiatieven, in afwachting van verhuur, verkoop of een andere (her)ontwikkeling.

In onderstaande tabel is de Lasten en Baten begroting weergegeven tot en met 2018 per totaal programma waarin de CVDH participeert (inclusief interne verrekening met gem. diensten en voor onttrekking aan reserve)

Omschrijving	Raming in € 1.000				
	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten					
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	13.042	12.790	12.479	12.258	11.593
06 - Onderwijs	27.153	26.826	26.127	25.512	24.767
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	2.913	2.850	2.787	2.723	2.622
08 - Zorg en Welzijn	12.904	12.718	12.643	12.574	12.504
10 - Ontwikkeling buitenruimte	1.368	1.355	1.349	1.344	1.338
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	150	153	173	173	173
12 - Sport	15.010	14.603	14.267	13.947	13.665
13 - Verkeer en Milieu	218	209	209	209	209
14 - Wonen en duurzaamheid	1.432	709	717	655	666
15 - Stadsontwikkeling	26.949	23.738	20.559	19.923	19.890
18 - Interne dienstverlening	21.235	20.867	20.495	20.121	19.773
Totaal lasten	122.374	116.818	111.805	109.439	107.200
Baten					
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	5.561	5.561	5.561	5.561	5.561
06 - Onderwijs	729	228	315	293	223
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	2.753	2.691	2.628	2.564	2.463
08 - Zorg en Welzijn	12.925	12.925	12.925	12.925	12.925
10 - Ontwikkeling buitenruimte	2.678	2.680	2.679	2.678	2.677
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	150	153	173	173	173
12 - Sport	1.001	1.023	1.021	1.015	1.008
13 - Verkeer en Milieu	129	129	129	129	129
14 - Wonen en duurzaamheid	1.432	709	717	655	666
15 - Stadsontwikkeling	26.138	24.001	20.831	20.704	20.680
18 - Interne dienstverlening	22.235	21.947	21.637	21.291	20.961
Totaal baten	75.731	72.047	68.616	67.988	67.466
Batig (-)/nadelig saldo voor reserveringen	46.643	44.771	43.189	41.451	39.734

In onderstaande tabel is de Lasten en Baten begroting weergegeven tot en met 2018 per economische categorie

Omschrijving	Raming in € 1.000				
	2014	2015	2016	2017	2018
Lasten					
- loon inclusief sociale lasten	3.988	4.025	4.025	4.025	4.025
- kapitaallasten vaste activa	78.758	76.109	73.964	72.076	69.726
- energie	1.236	1.261	1.286	1.312	1.338
- belastingen	2.528	2.537	2.562	2.568	2.575
- aankoop niet duurzame goederen en diensten	16.557	14.658	11.805	11.178	11.170
- dotatie aan voorzieningen	10.305	9.718	9.805	9.783	9.713
- afwaardering vastgoed	0	0	0	0	0
- interne verrekeningen	9.002	8.510	8.358	8.497	8.653
Totaal lasten	122.374	116.818	111.805	109.439	107.200
Baten					
- huren	28.526	28.066	27.938	28.077	28.233
- pachten	1.999	1.999	1.999	1.999	1.999
- overige goederen en diensten	5.578	5.410	5.404	5.399	5.392
- opbrengst verkoop vastgoed > boekwaarde		1.000	1.000	1.500	1.500
- interne verrekeningen	39.628	35.572	32.275	31.013	30.342
Totaal baten	75.731	72.047	68.616	67.988	67.466
Batig (-)/nadelig saldo voor reserveringen	46.643	44.771	43.189	41.451	39.734
Onttrekking aan reserves	498	454	411	367	322
Vrijval reserves	75				
Batig (-)/nadelig saldo na reserveringen	46.070	44.317	42.778	41.084	39.412

4.10. Decentralisaties

Als gevolg van de decentralisaties van Rijkstaken wordt de gemeente vanaf 2015 verantwoordelijk voor nieuwe taken op het gebied van werk, zorg en jeugd. Er komen veel taken naar de gemeente met minder geld. De decentralisaties bieden ook kansen en mogelijkheden op verbetering, versimpeling en kostenbesparing. In 2014 is de raad diverse keren integraal geïnformeerd over de actuele ontwikkelingen rond de decentralisaties en de Haagse aanpak die de gemeente voor ogen heeft (zie RIS270278, RIS272700, RIS274412).

Eerste uitdaging is een zorgvuldige en ordelijke invoering van de nieuwe taken per 1 januari 2015. Daarbij kiezen we in 2015 zo veel mogelijk voor continuïteit van de zorg en het verder verbeteren en doorontwikkelen van de uitvoering. De voorbereiding van een dergelijk grote transitie vraagt investeringen en overgangskosten. Daarvoor heeft de gemeente bij de begroting 2014-2017 incidenteel € 16,2 mln. beschikbaar gesteld via het investeringsbudget 3D (2014 en 2015).

Daarnaast zetten we de komende vier jaar de beweging in naar zoveel mogelijk zelfredzaamheid van burgers (80%), eventueel met ondersteuning van lichte voorzieningen. Ons doel is dat zoveel mogelijk burgers aan 'de goede kant van de streep' blijven. Zo kunnen we besparen op het gebruik van (duurdere) voorzieningen en de middelen gericht inzetten voor de 20% die niet of minder zelfredzaam is. Voor hen die dat nodig hebben blijft een sociaal en solide vangnet beschikbaar. Ons uitgangspunt daarbij is dat niet het recht op zorg of ondersteuning centraal staat, maar wat burgers zelf en/of samen met familie, vrienden, kennissen en burens (het sociaal netwerk) kunnen. We doen daarnaast ook een beroep op de kracht van de Haagse samenleving (bv. buurtorganisaties, verenigingen, vrijwilligersorganisaties, bedrijven). We geven ruimte aan de civil society.

Randvoorwaardelijk aan deze beweging naar 80/20 zijn samenhang, synergie en innovatie in het sociale domein. In een tijd van afnemende middelen kan goede zorg alleen gegarandeerd worden door innovatief te zijn, continue te verbeteren en kritisch te toetsen op kwaliteit. Dit vraagt een nieuwe doordinking van bestaande structuren, regelingen en instituties, waar we burgers en instellingen in de stad actief bij betrekken. Zo gaan we inzetten op een organisatieopzet per stadsdeel waarbij de uitvoering op wijk- of zelfs buurtniveau kan plaatsvinden. Kern van de aanpak in deze stadsdeelopzet is om te werken met wijkzorgteams die vanuit meerdere disciplines de problemen van mensen oplossen en niet alleen vanuit hun eigen vakgebied werken. Daarnaast gaat het ook om samenwerking op het gebied van ICT en het vergroten van de digitale dienstverlening, het leggen van slimme combinaties in voorzieningen, het weghalen van onnodige dubbelingen in het aanbod en gebruik van uniforme taal en tools door hulpverleners. Er komen laagdrempelige inloopcentra waar mensen langs kunnen komen voor informatie, advies en zorg. Burgers worden niet van het kastje naar de muur gestuurd, maar kunnen zelf veel beter de weg in het sociaal domein vinden en worden in één keer goed geholpen.

Adequate zorg en vernieuwing van het sociaal domein kan alleen met voldoende middelen. Op basis van de huidige inzichten zou de gemeente Den Haag structureel (oplopend naar 2018) circa € 67 mln. minder budget ontvangen dan wat het Rijk en andere organisaties nu uitgeven aan de taken die onder de decentralisaties en de huishoudelijke hulp vallen (zie RIS274412).

Een aantal bezuinigingen wordt verzacht in het coalitieakkoord door de extra middelen, voor het sociale domein. Het gaat om de extra incidentele en structurele middelen voor de hulp bij het huishouden (€ 9 mln. incidenteel en € 6 mln. structureel) en de decentralisatie Werk en Inkomen (€ 2,5 mln. in 2015 en 2016 € 3 mln. voor 2017 en 2018). Maar ook de extra investeringen in de bestrijding van de jeugdwerkloosheid, schuldhulpverlening, armoedebeleid, de wijkaanpak, vrijwilligers- en mantelzorg ondersteuning dragen bij aan een goede zorg- en ondersteuningstructuur in het sociaal domein.

5. Stadsdelen

De stadsdeelorganisatie is de frontlijn van de gemeente Den Haag en heeft dagelijks contact met bewoners, bedrijven en instellingen. Zij levert maatwerk, speelt snel en flexibel in op actuele ontwikkelingen. Het zijn 'fixers': zij werken oplossings- en actiegericht. Het college wil de uitvoeringskracht verder versterken door het takenpakket van de stadsdelen te verbreden met Taal in de buurt, emancipatie, Vrijwilligers en Maatschappelijke coöperatie, Spelen en Bewonersinitiatieven Duurzaamheid. Met gebiedsgericht werken moet nog meer maatwerk geleverd worden en met de wijkaanpak-nieuwe stijl wordt extra inzet gepleegd in die gebieden waar het echt nodig is.

Bewoners en bedrijven zijn zonder hulp van de gemeente, of met een beetje hulp van de gemeente goed in staat verantwoordelijkheid te nemen. Of het nu gaat om de eigen straat of buurt, de sociale netwerken/organisaties waarin zij zitten of om een helpende hand uit te steken naar die stadsgenoten die hulp nodig hebben. Versterken van sociale samenhang en participatie in de wijken heeft hoge prioriteit. Met het budget Leefbaarheid en Bewonersparticipatie worden bewoners gestimuleerd om met mooie ideeën, projecten of activiteiten te komen die een verbetering zijn voor hun buurt en leefomgeving. Het gaat dan om activiteiten waarbij de bewoners ook zelf een actieve rol hebben. Bewonersorganisaties zijn belangrijke intermediairs bij de vormgeving en invulling van een op de wijken toegesneden beleid. Zij spreken niet alleen namens de wijk maar zorgen ook dat de wijk spreekt. Om hen goed deze taak te kunnen laten vervullen gaan we de ondersteuning aan bewonersorganisaties verruimen. In het voorjaar van 2015 krijgt de gemeenteraad daartoe een voorstel aangeboden.

In 2015 zullen nieuwe vierjaarlijkse 'gebiedsprogramma's' opgesteld worden voor 2016-2019, in een vernieuwde vorm. Gebiedsprogramma's bevatten maatregelen op het terrein van leefbaarheid, veiligheid, participatie, onderwijs, wonen, economie en werk. De 'leefbaarheidsscan' en de 'veiligheidsscan' zijn daarbij belangrijke instrumenten. De gebiedsprogramma's zijn de opvolgers van de stadsdeelplannen. Over het gebiedsprogramma wordt overleg gevoerd met burgers, bedrijven en organisaties in het stadsdeel. De stadsdeelwethouder is verantwoordelijk voor dat overleg en de kwaliteit ervan. Per jaar wordt een activiteitenplan opgesteld waarin concreet wordt aangegeven welke acties uit het plan in dat jaar uitgevoerd worden. In deze paragraaf maken we zichtbaar hoeveel geld elk stadsdeel krijgt en welke taken daarbij horen.

Het takenpakket van de stadsdelen wordt verder verbreed met 'Taal in de buurt,' emancipatie, vrijwilligers en maatschappelijke coöperatie, spelen en bewonersinitiatieven duurzaamheid. Stadsdelen krijgen hierdoor meer budget; de hoogte hiervan (verplaatsing van budgetten van beleidsprogramma's naar programma 3) wordt bij de volgende begroting zichtbaar gemaakt.

	<i>Lasten 2015</i>	<i>Baten 2015</i>
Stadsdelen algemeen	10.961.846	817.000
Segbroek	7.616.596	108.000
Scheveningen	8.251.447	148.000
Loosduinen	7.475.996	53.000
Leidschenveen-Ypenburg	7.443.824	4.000
Laak	8.681.743	108.000
Haagse Hout	9.279.409	176.000
Escamp	16.318.554	218.000
Centrum	17.737.647	323.000
Totaal	93.767.062	1.955.000

Daarnaast heeft ieder stadsdeel een budget voor leefbaarheid- en bewonersparticipatie. Dit budget is bedoeld om snel in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Het stadsdeel beheert dit budget, binnen door het gemeentebestuur vastgestelde kaders. Lijnen zijn kort en duidelijk. De stadsdelen hebben een signalerende rol

ten aanzien van knelpunten in de uitvoering of in de afstemming tussen verschillende diensten. Uiteraard is een belangrijk punt bij de uitvoering van de taken het overleg met bewoners.

Wijkaanpak en Dienstverlening

Om meer maatwerk te leveren in de wijken (dat kan beter dan hoe het nu gaat) kiezen we voor een wijkaanpak-nieuwe stijl. De wijkenaanpak wordt volledig geïntegreerd in alle stadsdelen. Delen van wijken waar extra inzet geboden is, krijgen voorrang. Dit doen we door drie typen gebieden te onderscheiden: wijken met basisniveau, wijken met een extra opgave en gebieden met een zeer grote opgave. Het college heeft voor 2015 – 2018 € 3,5 mln. per jaar ter beschikking gesteld om de leefbaarheid te verbeteren, de wijkeconomie te versterken en de sociale samenhang tussen bevolkingsgroepen te vergroten.

Onder dit programma zijn alle kosten van het apparaat begroot. De stadsdeelorganisatie (exclusief ondersteunende functies) bestaat uit 118 fte's. Daarnaast is hier het budget leefbaarheid en bewonersparticipatie opgenomen.

Openbare orde en Veiligheid

In 2015-2018 is € 100.000 per jaar beschikbaar om de kwaliteit van de bestaande BIT-teams (Buurtinterventieteams) te vergroten, meer jongeren te bereiken en meer 'flexibele' teams te krijgen voor wijkevenementen. Leidend hierbij is wat de initiatieven zelf willen en kunnen. Er wordt een stedelijk vormings- en trainingsaanbod ontwikkeld waarvan alle initiatieven Veiligheid gebruik van kunnen maken. In het voorjaar van 2015 wordt de raad geïnformeerd over aanpak voor de periode 2015 – 2018.

Jeugd

De stadsdelen zijn verantwoordelijk voor subsidiering van het professioneel jongerenwerk. Het gaat dan onder andere om participatie activiteiten gericht op jongeren zoals inloopcentra, sport en recreatie activiteiten en de Haagse Hopjes.

Ontwikkeling buitenruimte

Taken die onder directe verantwoordelijkheid van de stadsdelen worden uitgevoerd zijn onder andere:

- het onderhoud van straten, wegen en pleinen in de stadsdelen;
- intake van aanvragen voor vergunningen voor gebruik van de openbare ruimte en begeleiding aanvragen horecaverunningen;
- beheer van het openbaar groen en realisatie van beheerplannen;
- recreatieve voorzieningen in het stadsdeel (i.c. hobbytuinen en volkstuincomplexen);
- kleinschalige projecten wijkleefbaarheid;
- ongediertebestrijding;
- onderhoud en beheer van buurtgroen;
- onderhoud en vervangingswerkzaamheden speelplaatsen;
- uitvoering programma Spelen in de Stad.

Daarnaast zijn de stadsdelen betrokken bij taken van stedelijk beheer: aanleg van straten en pleinen, grote groengebieden, bestrijding van iepenziekte, handhaving en toezicht, gladheidsbestrijding, reiniging van straat en strand, kabels en leidingen, strandbeheer, afvalverwijdering, openbare toiletten, hondenbeleid en gesubsidieerde arbeid.

Verkeer en milieu

Taken die vallen onder verkeer zijn (kleinschalig) aanleg wegen, straten en pleinen en beheer en onderhoud van bebording en belijning.

Zorg en welzijn

De stadsdelen hebben taken op het gebied van subsidiering van ouderenactiviteiten (zoals ouderensociëteiten en gecoördineerd ouderenwerk), maatschappelijk werk (individuele hulpverlening door algemeen maatschappelijk werk bij decentrale welzijnsorganisaties), vrijwilligerswerk, en club- en buurthuiswerk (professioneel sociaal-cultureel werk en zelfstandige buurthuizen).

Naast budget specifiek bedoeld voor het stadsdeel beheren de stadsdelen budget voor een aantal stadsbrede activiteiten, het gaat om zaken als Den Haag Regeringsstad (tbv bijv. Prinsjesdag, Veteranendag etc.), budget voor openbare toiletten, iepziekte, klein onderhoud asfalt en elementen, piketregelingen en dergelijke. De budgetten behorende bij deze stadsbrede taken staan hieronder apart vermeld.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	4.280.846	179.000
Openbare orde en Veiligheid	477.000	375.000
Ontwikkeling Buitenruimte	6.192.000	263.000
Verkeer en milieu	12.000	0
Totaal	10.961.846	817.000

5.1. Stadsdeel Centrum

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Stadsdeel Centrum is een groot en divers stadsdeel. Het stadsdeel heeft van alles wat: van de twee grote stadsentrees, Station Hollands Spoor en de Haagse loper vanaf het Centraal Station, tot het economisch hart van de stad. De beste Binnenstad van Nederland met dynamische en moderne winkelstraten en historische parels. Maar ook prettige woonwijken zoals Zeeheldenkwartier, statige buurten als Willemspark en stadswijken als de Schilderswijk vormen stadsdeel Centrum. Daarmee vraagt stadsdeel Centrum als geen ander om maatwerk in de dienstverlening en veel oog voor.

Wijkaanpak en dienstverlening

Initiatieven van bewoners, bedrijven en instellingen om hun buurt en straat (verder) te verbeteren worden via het budget leefbaarheid en bewonersparticipatie ondersteund. Bestaande initiatieven worden gekoesterd en nieuwe aangemoedigd. We zetten in op vernieuwende activiteiten voor (e)participatie. Bij het (her)inrichten van de buitenruimte, creëren we ruimte en bieden we ondersteuning aan initiatieven als De Zeeheldentuin en moestuin het Welpje. Ook bewonersorganisaties en sociaal-culturele organisaties worden gestimuleerd participatie in de wijken in stadsdeel Centrum te vergroten.

Wijken waar problemen zijn of dreigen te ontstaan, krijgen extra aandacht. Zo krijgt de aanpak van problemen op het gebied van veiligheid en leefbaarheid in het Oude Centrum in 2015 een extra impuls. Nieuwe maatregelen worden in nauwe samenspraak met bewoners, ondernemers en instellingen opgesteld en uitgevoerd. Ook wordt het uitvoeringsprogramma Schilderswijk in 2015 afgerond. We nemen maatregelen om de sociale samenhang te stimuleren en investeren in de leefbaarheid, scholing, (lokale) economie en werkgelegenheid. Daarbij voltooien we de geplande extra investeringen in de buitenruimte.

Jeugd

In verschillende wijken wordt jongerenwerk ingezet om jongeren de ruimte te geven zich te vermaken en daarbij overlast voor de omgeving te voorkomen. Voor een effectieve aanpak wordt samen met jongeren de inzet van jongerenwerk bepaald. Jongeren krijgen bijvoorbeeld de kans (zelfstandig) hun woonomgeving te verbeteren. Kwetsbare wijken met veel jongere inwoners als Transvaal, Kortenbos en de Schilderswijk krijgen daarbij prioriteit.

De aanpak van overlast van verscheidene jongerengroepen is een belangrijk speerpunt. Hierbij wordt door het stadsdeel nauw samengewerkt met bewoners, verenigingen, welzijnsinstellingen en de politie.

Ontwikkeling buitenruimte

In 2015 worden veel bouw- en herinrichtingsactiviteiten in en rondom de binnenstad (tegelijkertijd) uitgevoerd. Dat vraagt een goede, afgestemde aanpak. Het gebied rond Holland Spoor, het Wijnhavenkwartier, het Spuiplein e.o., de Grote Marktstraat, de Haagse Markt en de Mauritsbrug e.o. krijgen daarbij bijzondere aandacht.

Vervuiling in de buitenruimte wordt samen met bewoners, bedrijven en partners bestreden. Ook in het Centrum leveren Ondergrondse Restafval Containers (ORAC) een (steeds grotere) bijdrage aan een schone

stad. In 2015 zijn Kortenbos en Zeeheldenkwartier aan de beurt. Dat geldt ook voor het onjuist aanbieden van bedrijfsafval in delen van de binnenstad en de Stationsbuurt. Tegen dit illegaal plaatsen van bedrijfsafval wordt stevig opgetreden. Daarnaast is de overlast van fietsen in de binnenstad en enkele wijken een prioriteit voor de handhavingsteams.

Initiatieven van bewoners betreffende groen en milieu, in de vaak dicht bebouwde wijken van Centrum, kunnen rekenen op een steun in de rug vanuit het stadsdeel. Op verschillende locaties worden speelvoorzieningen gemoderniseerd volgens de werkwijze 'kindvriendelijke wijken'. Op deze manier worden het Deltaplantsoen en de speeltuin op de Hekkelaan volledig heringericht.

Zoals ieder jaar vinden er in 2015 in de Binnenstad veel evenementen plaats. Het nieuwe jaar start met een groot vuurwerk; daarnaast zal er bijvoorbeeld veel belangstelling zijn voor het WK Beachvolleybal op de Hofvijver. Daarbij zorgt het stadsdeel samen met partners voor een goed gebruik van de buitenruimte voor de bezoekers van het evenement én voor de bewoners en ondernemers van het Centrum.

Zorg en welzijn

Samen met bewoners, bedrijven en andere partners in de wijken stellen we ook voor 2015 een afgewogen, wijkgericht welzijnsaanbod op. Ons doel is om de zelfredzaamheid en het zelforganiserend vermogen van mensen te vergroten. Vrijwilligers zijn hiervoor onontbeerlijk. Daarom krijgt het werven en binden van vrijwilligers prioriteit.

In het kader van de drie decentralisaties worden verscheidene sociale wijkteams gerealiseerd. De vier welzijnsinstellingen in stadsdeel Centrum participeren daarin actief. Buurthuizen van de toekomst moeten vorm krijgen dan wel verder worden uitgebreid in onder andere het Oude Centrum, Kortenbos en de Stationsbuurt.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	3.807.776	0
Jeugd	1.253.597	0
Ontwikkeling Buitenruimte	3.166.000	323.000
Verkeer en milieu	128.000	0
Zorg en Welzijn	9.382.274	0
Totaal	17.737.647	323.000

5.2. Stadsdeel Escamp

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Wijkaanpak en dienstverlening

De Aanpak Escamp, met gerichte activiteiten op het gebied van jeugd, schoon en heel, handhaving, economie en multiprobleemgezinnen in met name Moerwijk en Bouwlust wordt in 2015 gecontinueerd.

Ontwikkeling buitenruimte

Het ene onderdeel van het beheer van de fysieke leefomgeving leent zich beter voor participatie dan het andere. Bij de inrichting van de openbare ruimte is de burger veelal al betrokken. Hierbij kan worden gedacht aan de herinrichting van speelplekken, groen en pleinen. Meer dan in het afgelopen jaar zal worden ingezet op het verkrijgen van meer vrijwilligers die actief betrokken zijn bij de openbare ruimte en daar zelf activiteiten uitvoeren. In gang gezette initiatieven, zoals het beheer door bewoners in delen van het openbaar groen, worden gecontinueerd. Bij het schoonhouden van winkelgebieden zal een actieve bijdrage van ondernemers worden gevraagd. Voor wegbeheer blijft het moeilijk participatieprojecten op te zetten. Wel worden wensen van bewoners en ondernemers die betrekking hebben op de (verkeers-) veiligheid gehoord en bekeken op uitvoerbaarheid.

Zorg en welzijn

Het is belangrijk dat mensen aansluiting (blijven) vinden in vrijwilligersorganisaties en andere netwerken waarbinnen Hagenaars zelfstandig kunnen functioneren. Ook in 2015 blijft het stadsdeel aandacht besteden

aan het Buurthuis van de Toekomst, de Brede Buurtscholen, Kindvriendelijke wijken en stimuleren en ondersteunen van vrijwilligerswerk. Sportverenigingen en scholen worden ondersteund, zodat zij meerdere groepen kunnen huisvesten en ruimtes kunnen delen. In 2014 is gewerkt aan het betrekken van tieners en jongeren bij de woon- en leefomgeving om het zelforganiserend vermogen van tieners en jongeren verder te stimuleren. In 2015 zal dat worden gecontinueerd en waar mogelijk worden uitgebouwd. Op het gebied van leefbaarheid en veiligheid besteden we in 2015 aandacht aan projecten waarbij bewoners meer dan voorheen regie krijgen over middelen en mogelijkheden die bijdragen aan een leefbare en veilige wijk. Projecten als “de buurt bestuurt” worden gecontinueerd en uitgevoerd over meerdere wijken en buurten. Het succes van deze projecten hangt nauw samen met het succesvol bereiken van bewoners die zich in willen zetten als vrijwilliger in hun eigen woonomgeving. Het stadsdeel maakt hiervoor resultaatafspraken voor jeugd, volwassenen en ouderen in de wijk met de Haagse Welzijnsorganisatie.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	3.821.369	0
Jeugd	1.577.161	0
Ontwikkeling buitenruimte	4.819.000	218.000
Verkeer en milieu	94.000	0
Zorg en welzijn	6.007.024	0
Totaal	16.318.554	218.000

5.3. Stadsdeel Haagse Hout

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Wijkaanpak en dienstverlening

Participatie van bewoners, bedrijven en andere maatschappelijke organisaties in Haagse Hout zal via vernieuwende vormen van e-participatie (bijv. inzet van het moodboard en de budgetschuif) vorm krijgen. Via een Facebook pagina van het stadsdeel zal getracht worden jongeren meer te betrekken bij hun leefomgeving. Participatie van jeugd en jongeren krijgt vorm via de inzet van de jongerenambassadeur in Mariahoeve en via de bestaande drie jeugdgraden in Mariahoeve, Bezuidenhout-West en Bezuidenhout. Kinderen uit de wijk zullen betrokken worden bij het inrichten van de openbare ruimte zoals door het creëren van veilige schoolroutes, informele speelplekken en het tegengaan van donkere plekken in de wijk.

In 2014 en 2015 wordt de Aanpak (sociale) veiligheid Mariahoeve uitgevoerd. Naar aanleiding hiervan worden maatregelen genomen op het gebied van veiligheid, wonen, openbare ruimte, wijk economie, welzijn en participatie. In 2015 staat borging van de in 2014 opgestarte maatregelen centraal, evenals het beïnvloeden van structurele factoren van de aanpak (zoals informatie-uitwisseling over verhuisbewegingen). Startpunt voor alle maatregelen is wat de wijk en haar bewoners echt nodig hebben. Draagvlak bij bewoners en bij betrokken diensten en organisaties is immers essentieel om de winst die met deze wijkaanpak wordt geboekt structureel te borgen.

Ontwikkeling buitenruimte

Met de bewoners en bedrijven stellen we de prioriteiten in de wijken. We geven deze partners, waar dat mogelijk is, ook een rol in beheer en onderhoud van de eigen leefomgeving. Dat varieert van het adopteren van een ORAC tot het (aanvullende) beheer van een stuk groen in de wijk. Door de komst van ORAC's in Haagse Hout zal er veel minder zwerfafval komen. Op bijplaatsingen zal actief gehandhaafd worden. Daarnaast blijft ook handhaving nodig op hondenbeleid en op de gestalde fietsen en verwaarloosde fietsen in en buiten de aangewezen gebieden (CS, station Laan van NOI en station Mariahoeve). Onderzocht wordt of in Bezuidenhout de aanpak van weesfietsen, zoals deze in de wijk Regentesse-Valkenbos succesvol is geweest, ingevoerd kan worden. De tweede fase van het Spaarwaterveld in Bezuidenhout zal afgerond worden. Er wordt gewerkt aan upgraden van het bestaande Haagse Hopje op het vernieuwde Spaarwaterveld tot de Bezuidenhout. Er wordt nadrukkelijk samenwerking gezocht met de Van Hoogstratenschool die gevestigd is aan het Spaarwaterveld in het kader van de Brede Buurtschool. In de komende jaren wordt de riolering in Bezuidenhout-Oost vervangen. Dit wordt aangegrepen voor een kwaliteitsverbetering in de openbare ruimte. Daartoe worden de straten opnieuw ingericht. Ook de

toevoeging en legalisering van extra parkeerplaatsen maakt onderdeel uit van de plannen. Het wijkberaad Bezuidenhout stimuleert bewoners om zich op straatniveau te verenigen en gesprekspartner te vormen voor de gemeente over de herinrichting. Naar verwachting starten de werkzaamheden voor fase 1 (begrensd door de Schenkkade, Juliana van Stolberglaan en laan van NOI) medio 2015.

Het Eerensplein in Bezuidenhout wordt door veel bewoners als rommelig en verkeersonveilig ervaren. Er is veel parkeeroverlast. De rioolvervangings is een goede aanleiding om dit plein grondig aan te pakken. Hetzelfde geldt voor het Stuyvesantplein, waar bestrating, inrichting en straatmeubilair versleten en gedateerd zijn. Na alle bouwwerkzaamheden aan de scholen in de Scholendriehoek in Benoordenhout (Van Diepenburchstraat en omgeving.) wordt de kwaliteit van de bestrating weer op orde gebracht en wordt een "Schoolzone" ingericht. Rondom het Centraal Station wordt nog steeds volop gebouwd. De aanleg van de Haagse Startstation Erasmuslijn is in augustus 2014 gestart. De bewoners van Bezuidenhout-West zijn nauw betrokken bij het in te richten park. Het Beatrixkwartier en Den Haag Nieuw Centraal worden via het omgevingsmanagement bijpassend hoogwaardig beheerd; doel is de overlast te beperken en de bereikbaarheid te garanderen. Er zijn plannen voor een tijdelijke invulling van de zogeheten. KPN-kavel aan de Prinses Beatrixlaan. In samenwerking met de Green Businessclub en de bedrijven en bewoners in het gebied wordt een milieuvriendelijke en leefbare invulling gezocht. De uitvoering start in 2014 of begin 2015.

Zorg en welzijn

We werken aan uitbreiding van sociale netwerken in de wijken en willen de sociale cohesie vergroten in buurten. De bestaande voorzieningen – onder andere 2 I-shops, 2 vraagpunten (voorheen servicepunten genoemd), 3 wijkcentra en een Inlooppunt Centrum voor Ouderen - vervullen hierin een nuttige functie. Er is een goed draaiende Burenhulpcentrale in het stadsdeel. Het welzijnswerk wordt ingezet om de civil society en het vrijwilligerswerk in de wijken te versterken. De nadruk ligt hierbij op de zelfredzaamheid van de burger. Om te zorgen dat bestaande accommodaties efficiënter worden benut en maatschappelijke netwerken worden versterkt zijn in het stadsdeel een viertal Buurthuizen van de Toekomst. De buurthuizen worden uitgebreid, waarbij ook wordt gekeken naar de ondersteuning die zij kunnen bieden op het gebied van zorg. Voor de jeugd bestaat een opvoedsteunpunt en komt er een Jeugdteam.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	2.599.800	0
Jeugd	504.838	0
Ontwikkeling buitenruimte	3.491.000	176.000
Verkeer en milieu	68.000	0
Wonen en duurzaamheid	669.540	0
Zorg en welzijn	1.946.231	0
Totaal	9.279.409	176.000

5.4. Stadsdeel Laak

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Wijkaanpak en dienstverlening

In de vijf wijken van Laak verschilt het niveau van sociale cohesie en participatie. In Laak Centraal, Spoorwijk en Laak Noord doen meer bewoners vrijwilligerswerk dan in Laakhavens en Schipperskwartier. Het stadsdeel zet in alle wijken in op het stimuleren van bewoners, zelforganisaties en bedrijven om te komen met (nieuwe) initiatieven en activiteiten. Met een gebiedsgerichte aanpak wordt dit proces het komende jaar versterkt. In een aantal wijken worden 'De Buurt Bestuurt'-pilots gestart. De communicatie richting bewoners wordt daarbij versterkt en het gebruik van e-participatie en de sociale media verbreed. Onderzocht wordt hoe de rol van bewonersorganisaties bij dit alles kan worden vergroot. In de Haagse wijkmonitor scoort Laak op verschillende punten onder het gemiddelde, met achterstanden op het gebied van onder andere werk, opleiding, inkomen, sociale cohesie en economie. Daarom is eind 2013 de wijkaanpak Laak van start gegaan, met als doel het binnen twee of ten hoogste drie jaar verbeteren en versterken van de leefbaarheid en wijk economie. Deze aanpak loopt ook in 2015 door onder regie van het stadsdeel.

Belangrijke partners zijn de corporaties, onderwijsinstellingen, bedrijven en winkeliers, welzijn en (georganiseerde) bewonersgroepen.

Jeugd

Het jongerenwerk zet specifiek in op de meiden, overlast, de 12- groep en individuele trajecten naar werk of scholing. Ook de aanpak van gezinsproblemen (achter de voordeur) krijgt de volle aandacht. Daarbij wordt samen opgetrokken met het CJG en de scholen en wordt aangehaakt bij de brede buurtschoolinitiatieven. Het concept kindvriendelijke wijken wordt in Laak verder uitgerold. In het kader van de wijkaanpak wordt extra formatie jongerenwerk ingezet in de kwetsbare wijken van Laak. De samenwerking tussen CJG, scholen en het welzijnswerk gericht op de aanpak 12- in Spoorwijk wordt voortgezet.

Ontwikkeling buitenruimte

Integrale handhaving is een succesvolle aanpak om Laak schoon, heel en veilig te houden. Deze gezamenlijke acties van stadsdeel, Handhavingsteam en politie worden voortgezet. Bewoners worden hier nauw bij betrokken (enquêtes en voorlichting). Verloederde plekken worden aangepakt en oude speelplekken opnieuw ingericht, ook in samenspraak met bewoners. Samen met de corporaties worden (nieuwe) buurtpreventie-initiatieven van bewoners gestimuleerd en ondersteund. De herontwikkeling van het gebied Laakhaven West biedt volop kansen voor (startende) ondernemers, nieuwe bewoners en de openbare ruimte. De uitgegeven kavels worden bebouwd, er komen twee mandirs (Hindoetempels) en meer (kleinschalige) nieuwbouw. Dit heeft gevolgen voor de openbare ruimte en het beheer ervan.

De Binckhorst ontpopt zich steeds meer als een broeinest voor creatievelingen, kleinschalige bedrijfjes, 'pop up' winkels en -horeca, etc. Dit biedt ook mogelijkheden voor de rest van Laak. De herinrichting van de Neherkade wordt in 2015 afgerond en de werkzaamheden aan de Laakzijde van het Hollands Spoor (tunneldoorgang naar Laak) worden gestart. Ook het voorbereidend werk voor de aanleg van de Rotterdamse Baan (Roba) in de Binckhorst loopt door.

Zorg en welzijn

Het werven, binden en ondersteunen van vrijwilligers blijft een belangrijk speerpunt. In alle wijken worden bewoners, zelforganisaties en jongeren gestimuleerd om met ideeën en initiatieven te komen. In het activiteitenprogramma van Laak worden de vragen en wensen van bewoners samengebracht. Uitgangspunt is dat het aanbod van welzijns- en opbouwwerk zo veel mogelijk plaatsvindt waar de vraag is. Dus niet alleen in de buurtcentra maar ook in de scholen en het buurthuis van de toekomst. Voor de kwetsbare bewoners wordt ingezet op het vergroten van de zelfredzaamheid (eigen kracht) en het meer zorgen voor elkaar, door middel van zorgcirkels en netwerken van familie, burens en vrijwilligers. In Laak komen 3 sociale wijkteams, waar zorg en ondersteuning op wijkniveau worden gecoördineerd. Dit wordt gekoppeld aan de activiteiten van de participatiecentra (in Spoorwijk en Laak Noord) voor de toeleiding van mensen en jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Verder wordt daar advies en informatie verstrekt (I shops) en allerlei ondersteuning geboden (Burenhulpcentrale, Praktische Dienstverlening). Ouderen met hulpvragen en kwetsbaren komen ook via het zorgloket, de zichtbare schakel van Florence en het ouderenwerk in beeld.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	2.883.196	0
Jeugd	587.842	0
Ontwikkeling buitenruimte	1.469.000	108.000
Verkeer en milieu	45.000	0
Zorg en welzijn	3.696.705	0
Totaal	8.681.743	108.000

5.5. Stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg

Coördinerend portefeuillehouder: Tom de Bruijn

Wijkaanpak en dienstverlening

Het stadsdeelteam gaat verder op de al ingeslagen weg; samen met de bewoners werken aan een leefbaar, schoon en veilig stadsdeel. Concreet houdt dit in dat we met name de initiatieven waarbij de bewoners een

bijdrage aan de directe leefomgeving leveren, zullen stimuleren en enthousiasmeren. Het formuleren van het stadsdeelplan 2016-2019 wordt een belangrijk onderwerp in 2015. Samen met de bewoners en partners in de wijk (politie, brandweer, welzijnsorganisaties, woningbouwcorporaties, winkeliersvereniging etc.) bepalen we de prioriteiten voor de komende vier jaar in lijn met de ambities uit het coalitieakkoord. Begin 2015 maken we een gebiedsscan voor het gebiedsprogramma. Ook gaat het stadsdeel op een nieuwe manier structureel in gesprek met de bewoners, bedrijven en instellingen. De bekende rode bus brengt niet meer het gewenste effect, waardoor op zoek wordt gegaan naar een nieuwe methodiek. In de enquête voor het activiteitenprogramma 2015 wordt de bewoners gevraagd wat zij als een wenselijke vorm zien.

Ontwikkeling buitenruimte

De participatie in het beheer van de buitenruimte wordt met alle mogelijke middelen gestimuleerd, zoals de Gulden Klinker, Crownie projecten en coproductie bij verzoeken van bewoners en instellingen.

Het uitvoeren van het project kindvriendelijke wijken zal gerealiseerd worden in buurt De Vissen. Ook dit jaar zijn er circa 50 speeltoestellen aan vervanging toe. Deze zullen met behulp van de buurt gerealiseerd worden.

Zorg en welzijn

Het Buurthuis van de toekomst zal verder uitgedragen worden richting de sportverenigingen en zorgcentra. Waar mogelijk worden de huidige Buurthuizen van de toekomst uitgebreid of versterkt. De gezinsproblemen ('achter de voordeur') hebben onze aandacht. De eigen kracht staat steeds meer centraal, dit neemt niet weg dat de mensen die echt zorg nodig hebben die ook moeten krijgen en opgevangen moeten worden. De komst van het sociale wijkteam dat complementair aan het jeugteam van het Centrum voor Jeugd en Gezin zal hierin een goed vangnet bieden.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	2.021.360	0
Jeugd	75.929	0
Ontwikkeling buitenruimte	2.724.000	4.000
Verkeer en milieu	80.000	0
Zorg en welzijn	2.542.535	0
Totaal	7.443.824	4.000

5.6. Stadsdeel Loosduinen

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Wijkaanpak en dienstverlening

Loosduinen gaat het gebruik van (e-)participatie intensiveren. In het verleden is al met succes gebruik gemaakt van de inzet van bewoners. Tot nu toe werd dit voornamelijk toegepast op de fysieke herinrichting van (speel)locaties, de inzet van buurtinterventieteams en kleinschalige groenprojecten. Dit wordt uitgebreid naar de nog te richten sociale wijkteams en de uitwerking van een visie op het groen in Loosduinen. Hierbij zal bijzondere aandacht zijn voor de communicatie met en door bewoners(organisaties).

Ontwikkeling buitenruimte

In nauw overleg met bewoners(organisaties) en belangenverenigingen wordt een groenvisie voor Loosduinen uitgewerkt, omdat er sprake is van achterstallig onderhoud en omdat er op veel plekken onderhoudsintensief groen is dat een belemmering vormt voor het leefgenot. In Nieuw Waldeck, Kraaijenstein en Houtwijk, zullen de plannen waar mogelijk worden gekoppeld aan een verbetering van de sociale veiligheid.

Zorg en welzijn

Het stadsdeel zal een aanjagersrol vervullen waar het gaat om het stimuleren van sociale bewonersinitiatieven die inzetten op de eigen kracht van burgers. Het stadsdeel zal de regie voeren over deze initiatieven op het gebied van zorg en nabuurschap. Hiermee wordt aangesloten bij de werkwijze en het gedachtegoed van de nog op te richten sociale wijkteams. In Nieuw Waldeck geven hinderlijke jeugdgroepen overlast. Om deze overlast terug te dringen en zo mogelijk te voorkomen zetten we de

samenwerking tussen jongerenwerk en politie ook in 2015 voort. Deze aanpak voorziet in een intensieve begeleiding van individuele jongeren. Zij worden door het jongerenwerk geleid naar hulpverlening, (sport)verenigingen of activiteiten in de buurthuizen van de toekomst.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	1.722.960	0
Jeugd	466.411	0
Ontwikkeling buitenruimte	3.049.000	53.000
Verkeer en milieu	64.000	0
Zorg en welzijn	2.173.625	0
Totaal	7.475.996	53.000

5.7. Stadsdeel Scheveningen

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

Wijkaanpak en dienstverlening

Het stadsdeel zal periodiek in gesprek gaan met bewoners over een actueel thema onder de noemer: "Een Klein gesprek". De subsidies voor de traditionele Scheveningse evenementen blijven gehandhaafd, van groot (Vlaggetjesdag, Schollenpop) tot klein (straatfeestjes, plantenbakken). Gelukkig kent Scheveningen heel veel bewoners die al actief zijn als vrijwilliger bij een instelling. Ook het betrekken van bewoners bij herinrichtingsvraagstukken of bijvoorbeeld het vernieuwen van een speelvoorziening zal gecontinueerd worden.

Ontwikkeling buitenruimte

De leefomgeving in Scheveningen wordt onveranderd als goed ervaren. Er is veel gedaan de laatste drie jaren, om meer speelvoorzieningen te creëren en om bestaande speelvoorzieningen te moderniseren. Het goed beheren van deze speelvoorzieningen samen met gebruikers is een speerpunt. Onder andere door inzet van communicatie wordt aandacht aan het voorkomen van vervuiling en stankoverlast bij ondergrondse containers besteed. De hardnekkige problemen rondom hondenpoep heeft in Duindorp vanaf 2013 een bijzondere aanpak gehad (veel positieve communicatie naast strikte handhaving); we gaan meten hoe succesvol deze aanpak is geweest.

Zorg en welzijn

Voor de decentralisatie van de jeugdhulp en de afbouw van de AWBZ functioneren in 2015 in Scheveningen de sociale wijkteams en is er een I-Shop XL. Welzijns- en zorgpartners werken samen om de transities zo soepel mogelijk te laten verlopen. Kinderen en jongeren kunnen een steuntje in de rug krijgen op het vlak van opvoeding, scholing en toekomstperspectief. De Buurthuizen van de Toekomst worden ondersteund, zodat vanuit deze wijkcentra zo veel mogelijk bewoners en vrijwilligers kunnen meedoen met activiteiten en vooral ook contact kunnen zoeken met medebewoners. Senioren in Scheveningen krijgen specifiek aandacht, bijvoorbeeld door het bieden van structurele informatie via de wijkkranten.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	2.181.065	0
Jeugd	839.440	0
Ontwikkeling buitenruimte	2.343.000	148.000
Verkeer en milieu	254.000	0
Zorg en welzijn	2.633.942	0
Totaal	8.251.447	148.000

5.8. Stadsdeel Segbroek

Coördinerend portefeuillehouder: Joris Wijsmuller

Wijkaanpak en dienstverlening

Segbroek maakt werk van communicatie. Bewoners worden over verschillende actuele onderwerpen geïnformeerd via muurkranten. Te denken valt aan de sociale wijkteams, grote en kleine evenementen, en werkzaamheden in het groen en aan de weg. Daarnaast zal op 'Den Haag tv' tweewekelijks aandacht worden besteed aan Segbroek. Om in 2015 goed van start te kunnen gaan is er in 2014 ingezet op het verhogen van het aantal muurkranten en het opzetten van een informatienetwerk. Hierbij heeft het stadsdeel gebruik gemaakt van vrijwillige inzet uit de wijk.

Ontwikkeling buitenruimte

In 2014 is een begin gemaakt met de herinrichting van het Wijkpark de Verademing. Het is de bedoeling de bewoners meer te verbinden met het park en op deze wijze het gebruik van het park (sport en spel, grote en kleine evenementen) te bevorderen. Ook zal het park kindvriendelijker worden door een aantal fysieke ingrepen. Naar verwachting zal de herinrichting in 2015 kunnen worden afgerond. In het Westduinpark bevindt zich de Berekuil, een natuurlijke speelplaats in de duinen. Voor de herinrichting hiervan zal een e-participatietraject worden opgezet waarbij rekening zal worden gehouden met het feit dat het een Natura 2000-gebied is.

De afgelopen periode zijn er in het stadsdeel op veel locaties ondergrondse restafvalcontainers (ORAC's) geplaatst. Om een juist gebruik van deze containers te bevorderen, heeft het stadsdeel een plan gemaakt met maatregelen om te voorkomen dat er restafval naast de ORAC's wordt geplaatst. Het plan zal worden uitgevoerd in 2015.

In 2015 zal het winkelgebied aan de Fahrenheitstraat en Thomsonlaan grondig worden opgeknapt. Het wordt een mooie en leuke winkelstraat met behoud van de 'couleur locale' die aansluit bij de wensen van de winkeliers. Ook zal er meer groen worden aangebracht.

Zorg en welzijn

Het stadsdeel zal de regie voeren over bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en nabuurschap. Hiermee wordt aangesloten bij de werkwijze en het gedachtegoed van de nog op te richten sociale wijkteams. In het kader van de drie decentralisaties bestaat het voornemen om in Segbroek twee sociale wijkteams te formeren. In 2014 is begonnen met de nieuwe opzet van het Vrouwencentrum, dat zal gaan fungeren als een 'voorportaal' van het Participatiecentrum dat in 2015 vorm krijgt. In Regentesse-Valkenboskwartier zijn ontwikkelingen die de leefbaarheid aantasten. Hierbij moet worden gedacht aan overlast van horeca, overbewoning van panden, en hinderlijke jeugdgroepen. Er zal een plan van aanpak worden gemaakt en het stadsdeel zal de regie houden op de uitvoering van de plannen. In 2015 zal meer worden ingezet op het Interculturele Platform als netwerk dat in staat is problemen en trends in het stadsdeel te signaleren en te anticiperen op mogelijke leemtes waarin door het welzijnswerk niet wordt voorzien. Verder zal er in 2015 verder gegaan worden met nieuwe initiatieven rondom het Buurthuis van de Toekomst.

Programma	Lasten 2015	Baten 2015
Wijkaanpak en dienstverlening	2.097.030	0
Jeugd	604.111	0
Ontwikkeling buitenruimte	1.979.000	108.000
Verkeer en milieu	61.000	0
Zorg en welzijn	2.875.455	0
Totaal	7.616.596	108.000

6. Financiële begroting

6.1. Overzicht lasten en baten per programma

In de onderstaande tabel zijn de geraamde lasten en baten per programma voor het jaar 2015 weergegeven. Voorts is aangegeven het bedrag dat de gemeente aan algemene dekkingsmiddelen raamt. De algemene dekkingsmiddelen (zie hoofdstuk 6.4 voor een toelichting) zijn gemeentelijke middelen die vrij aan te wenden zijn en worden verantwoord op de programma's Ontwikkeling Buitenruimte, Verkeer en Milieu, Stadsontwikkeling, Financien en overige beleidsvoornemens.

Programma's	Lasten begroting 2015	Baten begroting 2015	Saldo begroting 2015
1. Gemeenteraad	7.792	0	-7.792
2. College en Bestuur	43.311	0	-43.311
3. Wijkaanpak en Dienstverlening	70.643	12.928	-57.716
4. Openbare orde en Veiligheid	57.128	920	-56.208
5. Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	107.150	8.129	-99.021
6. Onderwijs	148.832	49.763	-99.069
7. Werk, Inkomen en Armoedebeleid	650.867	430.684	-220.183
8. Zorg en Welzijn	369.115	47.510	-321.605
9. Jeugd	151.508	1.722	-149.786
10. Ontwikkeling Buitenruimte	248.833	109.171	-139.662
11. Economie, Internationale stad en Binnenstad	81.574	22.798	-58.777
12. Sport	66.573	10.045	-56.528
13. Verkeer en Milieu	107.604	685	-106.919
14. Wonen en Duurzaamheid	40.571	3.616	-36.956
15. Stadsontwikkeling	176.798	101.158	-75.640
16. Financien	107.305	150.902	43.597
17. Overige beleidsvoornemens	5.344	0	-5.344
18. Interne dienstverlening	8.182	7.245	-937
Consolidatie-eliminatie	-168.372	-168.372	0
Totaal programma's (excl. reserves en dekkingsmiddelen)	2.280.759	788.904	-1.491.856
Dekkingsmiddelen			
Algemene dekkingsmiddelen prog. 10	143	2.313	2.170
Algemene dekkingsmiddelen prog. 13	0	44.318	44.318
Algemene dekkingsmiddelen prog. 15	10.430	21.860	11.430
Algemene dekkingsmiddelen prog. 16	68.338	1.323.044	1.254.706
Onvoorzien (prog. 17)	778	0	-778
Totaal dekkingsmiddelen	79.688	1.391.535	1.311.847
Resultaat voor dotaties en onttrekkingen aan reserves	2.360.448	2.180.439	-180.009
Dotaties en onttrekkingen aan reserves	132.785	312.794	180.009
Totaal resultaat na dotaties en onttrekkingen aan reserves	2.493.233	2.493.233	0

6.2. Gemeentelijke inkomsten

De gemeente Den Haag heeft over 2015 circa € 2.493,2 miljoen aan baten begroot. De verdeling van deze gemeentelijke baten in 2015 is als volgt:

Baten	Baten begroting 2015 (x € 1 mln.)
1. Algemene dekkingsmiddelen	1.366,0
2. Specifieke uitkeringen	455,8
3. Inkomsten uit dienstverlening	
- Tarieven, leges en heffingen	160,9
- Bouwgrondexploitatie	51,1
- Onttrekkingen aan reserves	312,8
- Overige inkomsten	146,6
Totaal	2.493,2

Een toelichting op de gemeentelijke inkomsten wordt hieronder per onderdeel gegeven.

1. Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen van de gemeente bestaan uit:

Algemene dekkingsmiddelen	Baten begroting 2015 (x €1.000)
Algemene uitkering Gemeentefonds	1.129.637
Onroerend Zaakbelasting	80.495
Uitvoering Wet WOZ	248
Hondenbelasting	1.850
Toeristenbelasting	6.216
Precariobelasting	16.682
Parkeerbelasting	18.781
Overige belastingen	1.912
Dividend (beleggingen)	32.184
Rente	54.366
Erfpachtinkomsten	21.576
Overige dekkingsmiddelen	2.050
Totaal	1.365.997

Uitkering uit het gemeentefonds

Ruim 45,2% van de begrote gemeentelijke inkomsten komt uit het gemeentefonds (€ 1.129,6 miljoen). Deze middelen zijn in principe vrij besteedbaar, al moet de gemeente natuurlijk rekening houden met doorlopende verplichtingen en met voorgeschreven wettelijke taken. Het ministerie van Binnenlandse Zaken verstuurt elk jaar drie circulaire's over het gemeentefonds (in maart, mei en september). Die circulaire's zijn openbaar op www.minbzk.nl. De gemeente maakt op basis van die circulaire's eigen inschattingen over de verwachte uitkering. Het gemeentefonds groeit mee met de rijksuitgaven. Als het Rijk meer uitgeeft, dan gaat er ook extra geld naar het gemeentefonds.

Gemeentelijke belastingen

De begrote inkomsten uit gemeentelijke belastingen (de OZB, toeristen-, precario- en hondenbelasting) bedragen € 105,2 miljoen, dat is circa 7,7% van de algemene middelen, oftewel 4,2 % van het totaal aan inkomsten van de gemeente. Een nadere toelichting hierop staat beschreven in de paragraaf 4.1 Lokale heffingen.

Inkomsten van rente en dividend

Ook heeft de gemeente rente-inkomsten op leningen. Voor 2015 wordt aan rente-inkomsten op verstrekte leningen € 110 miljoen verwacht. Tegelijk heeft de gemeente ook rentelasten van circa € 56 miljoen. De gemeente ontvangt dividend uit deelnemingen. Het belegde vermogen van de gemeente Den Haag bedraagt nominaal € 93 miljoen. Hieruit vloeit een dividendopbrengst voort van circa € 33 miljoen. In de paragraaf Verbonden partijen treft u een overzicht aan van de deelnemingen van de gemeente.

Erfpacht

Voor 2015 wordt ruim € 21,5 miljoen aan erfpachtbaten geraamd. De ontwikkelingen over erfpacht staan beschreven in de paragraaf Grondbeleid.

2. Specifieke uitkeringen (inkomsten van derden)

De gemeente ontvangt van diverse ministeries, de provincie, de Europese Unie, Haaglanden en van buurgemeenten in 2015 ongeveer € 456 miljoen voor diverse voorzieningen:

Programma	Activiteit	Bedrag 2015 (x € 1.000)
2. College en Bestuur	Diverse projecten	0
3. Wijkpakket en Dienstverlening	Inburgering	460
4. Openbare orde en Veiligheid	Veiligheid	1.635
5. Cultuur, bibliotheek en Monumenten	Stedelijke vernieuwing	0
6. Onderwijs	Onderwijsachterstandenbeleid	46.559
	Voortijdig schoolverlaten	787
	Educatie	2.388
7. Werk, Inkomen en Armoedeb.	Bijstandsuitkeringen	375.196
	Re-integratie	1.206
	Overig	570
	Sociale werkvoorziening	0
8. Zorg en Welzijn	Volksgezondheid	5.521
	Welzijn	0
10. Ontwikkeling Buitenruimte	Diverse projecten	600
11. Economie, Internationale stad en Binnenstad	Economie	19.739
13. Verkeer en Milieu	Luchtkwaliteit	0
	Openbaar vervoer	0
	Diverse projecten verkeer	0
14. Wonen en Duurzaamheid	Stedelijke vernieuwing	1.148
	Woningbouw	87
15. Stadsontwikkeling	Stedelijke vernieuwing	0
	Woningbouw	0
Totaal		€ 455.896

Dat is aanmerkelijk minder dan in 2014. Dat komt voornamelijk door de drie decentralisaties in het sociaal domein. Als gevolg daarvan worden de re-integratie en de sociale werkvoorziening per 2015 bekostigd via het gemeentefonds en niet meer als rechtstreekse bijdrage van het betrokken ministerie.

De begroting gaat er verder van uit dat we geen bijdragen krijgen voor verkeer en milieu. Uiteraard wordt getracht daarvoor alsnog een rijksbijdrage te ontvangen.

3. Inkomsten uit (specifieke) dienstverlening

De gemeente brengt tarieven in rekening voor het gebruik van de gemeentelijke infrastructuur of voor het verlenen van diensten aan de burgers. Het gaat om circa 6,4 % van de totale inkomsten. De inkomsten uit tarieven betreffen een grote variëteit aan activiteiten, zoals de afgifte van vergunningen, verstrekken van paspoorten en rijbewijzen en het ophalen van huisvuil. In de onderstaande tabel zijn de opbrengsten van de, qua omvang, belangrijkste tarieven weergegeven (zie de bijlage Tarieven voor een specificatie).

Tarieven, leges en heffingen	Begroot 2015
Parkeren op straat	25.537
Afvalstoffenheffing	59.891
Rioolrechten	35.262
Bouwleges	13.516
Burgerzaken	6.290
Sport/zwembaden	9.174
Bibliotheek inkomsten	1.784
Tarieven gezondheidszorg	1.309
Overige tarieven	8.210
Totaal	160.973

Bouwgrondexploitatie

De gemeente treedt ook op als ondernemer, bijvoorbeeld in het geval van bouwgrondexploitaties. De begrote inkomsten voor de bouwgrondexploitatie vanwege gronduitgifte zijn € 51,1 miljoen. Hiertegenover staan ook de lasten voor het aankopen en bouwrijp maken van gronden van € 61,9 miljoen.

Onttrekkingen aan reserves

Bestemmingsreserves zijn ingesteld om middelen met een specifiek doel over de jaargrens heen te kunnen vasthouden. In totaal wordt in 2015 voor onttrekking van circa € 312,8 miljoen aan bestemmingsreserves voorzien.

Overige inkomsten

De gemeente heeft ook inkomsten uit huren, producten van de Haeghe groep.

Consolidatie-eliminatie

De onderlinge leveringen van goederen en diensten tussen diensten voor de facilitaire dienstverlening, onderzoeks-opdrachten, interne (rente)verrekeningen bedragen ongeveer € 168,3 miljoen voor zowel baten als lasten. Deze zijn niet meegeteld in de inkomsten.

6.3. Reserves

Programma	1-1-2014	31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
01 - Gemeenteraad	-	-	-	-	-	-
02 - College en Bestuur	1.930	1.142	1.142	1.142	1.142	1.142
03 - Wijkaanpak en dienstverlening	4.749	1.243	0	0	0	0
04 - Openbare orde en Veiligheid	3.287	-0	-0	-0	-0	-0
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	1.764	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
06 - Onderwijs	13.276	17.131	15.380	8.497	4.416	1.523
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	73.133	24.826	14.793	8.877	3.827	3.669
08 - Zorg en Welzijn	28.605	13.379	12.125	9.665	7.066	6.062
09 - Jeugd	3.843	972	972	972	972	972
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	18.552	8.665	829	829	829	829
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	26.335	20.878	8.292	1.196	1.196	1.196
12 - Sport	7.401	1.291	336	136	-0	-0
13 - Verkeer en Milieu	43.043	30.930	8.444	3.101	2.436	1.771
14 - Wonen en Duurzaamheid	25.717	13.699	9.034	6.494	2.817	-81
15 - Stadsontwikkeling	160.993	126.807	97.677	80.267	60.634	54.908
16 - Financiën	290.782	212.372	203.005	193.994	185.121	176.856
17 - Overige beleidsvoornemens	307.396	416.797	339.033	242.384	156.238	113.378
18 - Interne dienstverlening	8.920	7.864	6.927	6.120	5.443	5.082
Totaal	1.019.723	898.997	718.988	564.672	433.136	368.306

De gemeente heeft reserves ingedeeld in diverse categorieën, te weten:

- 1) Algemene reserves: vormen onderdeel van de gemeentelijke weerstandscapaciteit (de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves en de reserve grondbedrijf). Een toelichting staat in de paragraaf Weerstandsvormen.
- 2) Egalisatiereserves: doel is om de tussentijdse schommelingen in de gemeentelijke tarieven en prijzen op te vangen.
- 3) Activa-financiering (afschrijvingsreserve): reserve die dekking geeft voor investeringen die in het verleden zijn gedaan uit eenmalige budgetten. De rente- en afschrijvingen op die investeringen worden uit deze reserves bekostigd.
- 4) Projectreserves zijn reserve die dienen ter dekking van een specifiek doel of project;
- 5) Overige bestemmingsreserves met veelal een financieel technisch karakter.

Programma	1-1-2014	31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
Algemene reserve	158.221	85.039	85.039	85.039	85.039	85.039
Dienstcompensatiereserves	17.384	11.282	11.222	11.222	11.222	11.222
Reserve Grondbedrijf	55.065	45.124	45.124	44.724	41.924	39.124
Egalisatiereserves	27.552	17.755	16.951	16.191	15.792	15.438
Activareserves	114.106	116.203	106.835	97.824	88.952	80.687
Projectreserves	417.988	316.372	217.214	165.956	135.016	123.992
Overige reserves	131.875	307.224	236.605	143.718	55.193	12.806
In 2014 vrij te vallen reserves < 2,5 mln.	97.534	-0	-0	-0	-0	-0
Totaal	1.019.723	898.997	718.988	564.672	433.136	368.306

Een uitgebreide specificatie van reserves is opgenomen in de bijlage van de programmabegroting.

6.4. Voorzieningen

Programma	1-1-2014	31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
01 - Gemeenteraad	227	142	57	-	-	-
02 - College en Bestuur	495	911	556	256	52	41
03 - Wijkaanpak en dienstverlening	1.091	1.291	1.491	1.491	1.491	1.491
04 - Openbare orde en Veiligheid	5.069	6.487	6.124	5.760	6.291	6.494
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	11.199	7.676	5.992	6.701	8.554	9.397
06 - Onderwijs	-	206	206	206	206	206
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid	11.442	9.686	9.085	9.112	9.307	9.404
08 - Zorg en Welzijn	4.555	3.358	4.679	6.530	9.121	9.669
09 - Jeugd	-	-	-	-	-	-
10 - Ontwikkeling Buitenruimte	32.620	29.340	26.948	23.526	19.729	18.224
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad	-	-	-	-	-	-
12 - Sport	8.140	5.811	8.897	11.658	16.506	18.175
13 - Verkeer en Milieu	1.534	1.210	937	801	842	855
14 - Wonen en Duurzaamheid	1.129	1.297	1.291	1.291	1.291	1.455
15 - Stadsontwikkeling	54.689	82.997	88.931	94.075	95.607	99.164
16 - Financiën	7.484	7.484	7.484	7.484	7.484	7.484
17 - Overige beleidsvoornemens	-	-	-	-	-	-
18 - Interne dienstverlening	6.017	5.300	5.321	5.566	5.785	5.975
Totaal	145.691	163.196	167.999	174.457	182.266	188.034

Een uitgebreide specificatie van reserves is opgenomen in de bijlage van de programmabegroting.

6.5. EMU saldo

Omschrijving	2014 x € 1000,-	2015 x € 1000,-	2016 x € 1000,-
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-121.224	-178.996	-154.303
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	60.835	55.562	61.857
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	159.780	136.395	135.610
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	85.550	97.013	92.989
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0	0	0
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0	0	0
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	114.955	106.984	104.669
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-101.114	-191.036	-154.494

* Toelichting: het EMU-saldo wordt berekend met de formule (regel 1) + (regel 2) + (regel 3) - (regel 4) + (regel 5) + (regel 6) - (regel 7) + (regel 8) - (regel 9) - (regel 10) - (regel 11).

Toelichting:

Het BBV schrijft voor dat de gemeentelijke begroting op basis van baten en lasten moet opstellen. De baten en lasten moeten in evenwicht zijn; de gemeente mag geen tekort hebben. De begroting van de gemeente Den Haag voldoet aan deze eis. Naast een begroting op baten en lasten moet de gemeente een opgave doen van het geraamde EMU-saldo. Het EMU-saldo wordt niet berekend op basis van baten en lasten, maar op basis van geldstromen. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan tussen de begroting op baten/lastenniveau en de EMU-raming. Aan de hand van een voorbeeld wordt dit duidelijk gemaakt. Stel de gemeente koopt een voorziening voor € 10 mln. waarvan de stad 10 jaar profiteert. In het eerste jaar moet de gemeente € 10 mln. aan de leverancier betalen, wat tot een EMU-tekort van € 10 mln. leidt. In de begroting staat 10 jaar lang een last van € 1 mln. Immers in al die jaren profiteert de stad van de voorziening.

Houdbare Overheidsfinanciën en het gemeentelijke EMU-saldo

In de Wet houdbare Overheidsfinanciën (HOF) is vastgelegd dat alle gemeenten gezamenlijk een maximaal EMU-tekort mogen hebben van 0,34 procent van het bruto nationaal product. Voor Den Haag betekent dit een theoretische tekortnorm voor 2015 van € 104 mln. Dit bedrag is theoretisch omdat voor individuele

gemeenten geen norm is vastgesteld. Gemeenten die een groter tekort hebben, worden mogelijk gecompenseerd door gemeenten met een kleiner tekort waardoor per saldo aan de norm wordt voldaan. Alleen als Nederland als geheel niet aan de Europese norm tekortnorm voldoet en dit mede komt doordat alle gemeenten gezamenlijk een te groot tekort hebben volgen mogelijk sancties. Op basis van de meest recente inzichten is de verwachting dat Nederland in 2014 en 2015 aan de Europese normen voldoet. Een mogelijke sanctie is daarom niet aan de orde.

Voor 2015 verwacht de gemeente een EMU-tekort van € 191 mln. Hiervoor zijn twee belangrijke oorzaken aan te wijzen. Ten eerste zetten wij onze bestemmingsreserves in om het onderliggende beleid uit te voeren. Ten tweede voert de gemeente zijn investeringsagenda uit. Beide dragen bij aan de groei en leefbaarheid van onze stad. Omdat onze begroting op baten en lasten in evenwicht is, de gemeente kan ook op langere termijn aan zijn verplichtingen voldoen, is geen sprake van een financieel probleem. Voor een toelichting op de financiële positie van de gemeente wordt verwezen naar de paragraaf financiering.

EMU-saldo 2015:

Voor de begroting 2015 betekent dit dat de gemeente een sluitende begroting op baten en lasten heeft, maar uitkomt op een EMU-tekort van €191 mln. Dat houdt in dat er op transactiebasis € 191 mln. meer uitgeven wordt dan dat er binnenkomt.

De eerste reden hiervan is dat de gemeente van plan is om per saldo €179 mln. meer uit de reserves te onttrekken (regel 1) . Deze baat is niet het gevolg van een transactie en telt dus niet mee in het EMU saldo (er komt geen geld binnen op een gemeentelijke bankrekening door het onttrekken aan de reserves) en levert daardoor een belangrijke bijdrage aan het EMU-tekort.

Op investeringen wordt afgeschreven. Deze afschrijvingen (ca. € 56 mln.) zijn geen gevolg van een transactie en tellen dus niet mee in de bepaling van het EMU-saldo (regel 2).

De investeringen zelf (ca. € 97 mln.) zijn wel een gevolg van een transactie, maar worden in de begroting als jaarlijkse afschrijving verantwoord. Voor de bepaling van het EMU-saldo moeten de investeringen dus aan het begrotingssaldo worden toegevoegd (regel 4).

Doordat er in de begroting 2015 meer aan de voorzieningen wordt gedoteerd (regel 3) dan dat er uit wordt besteed (regel 9) heeft dit een gunstig effect op het tekort; “de gemeente spaart voor toekomstige uitgaven” Het tekort valt hierdoor zo'n € 29 mln. lager uit.

Ontwikkeling EMU-saldo 2014-2015

Ten opzichte van de begroting 2014 neemt het tekort toe van €101 mln. (2014) tot €191 mln.(2015).

De toename van het tekort wordt voornamelijk veroorzaakt door de intensivering gedekt uit reserves (€ 58 mln.) , verder wordt er minder gedoteerd aan de voorzieningen (€23 mln.) en nemen de investeringen toe met €11 mln.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht gemeentelijke tarieven

bedragen in €1000

Dienst	Omschrijving tarief	Tarief 2015 (in €)	Baten 2015	Toe te rekenen lasten 2015	Kosten-dekkendheid (in %)
Programma 3. Wijkaanpak en dienstverlening					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
DPZ	Paspoort	66,96	3.052	3.061	100%
DPZ	Nederlandse identiteitskaart	52,95			
DPZ	Gedragsverklaring *	30,05	640	3.432	19%
DPZ	Verklaring algemeen **	13,50			
DPZ	Nationaliteitsverklaring **	13,50			
DPZ	Verklaring > A4)**	13,00			
DPZ	Rijbewijs	38,45	1.072	811	132%
DPZ	Huwelijken/Partnerschapsregistratie div		917	3.209	29%
DPZ	Uittreksel burgerlijke stand *	12,60			
DPZ	Verklaring huwelijksbevoegdheid	22,47			
DPZ	Verlof eerder/ later begraven)**	78,10			
DPZ	Opties en Naturalisaties diverse		325	2.345	14%
DPZ	Legalisatie handtekening **	14,22	284	863	33%
DPZ	Attentie de vita **	12,60			
	Totaal		6.290	13.721	45,8%

)* De hoogte van het tarief is niet (volledig) beïnvloedbaar door de gemeente

)** rekening is gehouden met het gemeentelijk trendpercentage 3,06%

)*** Uitgegaan wordt van een nieuw wettelijk maximumtarief per 1/1/2013

)**** Binnen DPZ wordt een nieuw model kostentoekening geïntroduceerd dat begin 2012 operationeel is. Op dit moment zijn de toe te rekenen lasten per onderdeel nog onvoldoende in beeld om in dit overzicht te worden opgenomen.

Programma 4. Openbare orde en Veiligheid					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
BSD	Diverse leges OOV	diverse	800	1.022	78,3%
BSD	Vergunning prostitutieinrichting	diverse	120	148	81,1%
	Totaal		920	1.170	78,6%

Programma 5. Cultuur, Bibliotheek en Monumentezorg					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
DPZ	Dienstverlening door Haags Gemeente-archief (HGA)		35	43	81,4%
	Totaal		35	43	81,4%

Programma 6. Onderwijs					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
DPZ	Basisabonnement	31,20	1.040		
DPZ	Leengeld cd-roms	1,00	4		
DPZ	Leengeld compact-discs	1,00	46		
DPZ	Leengeld avm	1,00	10		
DPZ	Leengeld DVD	1,50	97		
DPZ	Boetegeld	0,15	493		
DPZ	Overige inkomsten gebruikers		94		
	Totaal		1.784	25.000	7,1%

Programma 8. Zorg en Welzijn					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
OCW	Vaccinaties		1.309	1.309	100,0%
	Totaal		1.309	1.309	100,0%

Programma 10. Ontwikkeling Buitenruimte					
	<i>Publiekrechtelijk</i>				
DSB	Afvalstoffenheffing (huisvuil)				
DSB	tarief 1-pers. huishouding	233,88	59.891	59.891	100,0%
DSB	tarief 2 pers. huishouding	262,92			
DSB	tarief 3+ pers. huishouding	287,64			
DSB	Precariobelasting		263		
DSB	Begraafrechten		2.119	2.119	100,0%
	Subtotaal		62.273	62.010	100,4%

Dienst	Omschrijving tarief	Tarief 2015 (in €)	Baten 2015	Toe te rekenen lasten 2015	Kosten-dekkendheid (in %)
CVDH	<i>Privaatrechtelijk</i> Verhuur volkstuinen	diverse	443		0,0%
	<i>Subtotaal</i>		443	0	0,0%
DSB	<i>Publiekrechtelijk</i> Binnenhavenbelasting		105	187	56,1%
DSB	Rioolrecht, grootafvoer	132,30) 35.262)) 187)) 0%)
DSB	Rioolrecht, eigenaren				
	<i>Subtotaal</i>		35.367	187	0,0%
DSB	<i>Publiekrechtelijk</i> Marktgeden-warenmarkten		2.261	2.261	100,0%
	<i>Subtotaal</i>		2.261	2.261	100,0%
Totaal			100.344	64.458	155,7%
Programma 11. Economie, Internationale stad en Binnenstad					
DSB	<i>Privaatrechtelijk</i> Zeehavenheffing		716	2.724	26,3%
DSO	<i>Publiekrechtelijk</i> BIZ-bijdrage *)		940	940	100,0%
	Totaal		1.656	3.664	45,2%
Programma 12. Sport					
OCW	<i>Publiekrechtelijk</i> Zwembaden	diverse	6.098	13.847	44,0%
OCW	Sporthallen	diverse	1.633	6.623	24,7%
OCW	Sportterreinen	diverse	1.443	11.890	12,1%
	Totaal		9.174	32.360	28,3%
Programma 13. Verkeer en Milieu					
DSB	<i>Publiekrechtelijk</i> Parkeren op straat		25.537))	0,0%
DSB	Parkeerbelasting (vergunningen en naheffing)		18.781		
	Totaal		44.318	0	0,0%
Programma 15. Stadsontwikkeling					
DSO	<i>Publiekrechtelijk</i> Leges "Bouwen" (dit betreft de behandeling van de aanvragen en controle op de uitvoering)	div	13.516	15.176	89,1%
DSO	Opbrengst Precario	div	284	427	66,5%
DSO	<i>Privaatrechtelijk</i> Uitvoering aanschrijving van gemeentewege (incl.opslag)	div	671	2.400	28,0%
	Totaal		14.471	18.003	80,4%
Programma 16. Financiën					
DPZ	<i>Publiekrechtelijk</i> OZB gebruikers	n.n.b	21.250))	
DPZ	OZB eigenaren woningen	n.n.b	59.245		
DPZ	OZB eigenaren niet-woningen	n.n.b			
DPZ	Toeristenbelasting	n.n.b	6.216		
DPZ	Hondenbelasting	div	1.850		
DPZ	Precariobelasting	n.n.b	16.135		
	Totaal		104.696	0	
Totaal generaal			284.997	159.728	0

Bijlage 2 Dotaties en onttrekkingen aan reserves

(bedragen x €1.000,-)

Progr.	Dienst	Omschrijving reserve	Reserve nummer	Soort reserve	Product.n.r.	Saldo per 31-12-2013	Resultaats-besteding	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Ont-trekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Ont-trekkingen	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Ont-trekkingen	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Ont-trekkingen	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Ont-trekkingen	Saldo per 31-12-2018
02	BSD	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	002.1.01	1.545	43	1.588	-	247	200	1.141	-	-	1.141	-	-	1.141	-	-	1.141	-	-	1.141
02	BSD	BR Staanbeelden Thorbecke en Juliana	3085	Opheffen	002.1.02	341	-	341	-	-	341	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Totaal 02 - College en Bestuur						1.887	43	1.930	-	247	541	1.142	-	-	1.142	-	-	1.142	-	-	1.142	-	-	1.142
03	DPZ	Bestemmingreserve verkiezingen	3573	Egalisatie	003.0.01	2.000	-	2.000	-	2.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
03	SZW	Bestemmingsreserve Risico's Inburgering en verantwoorde afbouw	3677	Project	623.2.01	2.749	-	2.749	-	1.505	-	1.243	-	1.243	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Totaal 03 - Wijkspanpak en dienstverlening						4.749	-	4.749	-	3.505	-	1.243	-	1.243	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
04	BSD	BR Afwikkeling Ontvlechting Brandweer	6416	Opheffen	120.0.01	1.231	-	1.231	-	-	1.231	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
04	BSD	BR Veiligheidsfonds	3086	Opheffen	140.1.01	2.056	-	2.056	-	-	2.056	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
Totaal 04 - Openbare orde en Veiligheid						3.287	-	3.287	-	-	3.287	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
05	DOB	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
05	DPZ	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	510.0.02	1.149	-	1.149	-	-	149	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000
05	OCW	Reserve Actiebeleid	6231	Opheffen	540.1.01	615	-	615	-	-	615	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Totaal 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg						1.764	-	1.764	-	-	764	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000	-	-	1.000
06	OCW	Reserve Personeel voornamelijk POO	6274	Opheffen	420.0.02	404	-	404	-	-	404	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
06	OCW	Reserve krachtwijken brede scholen	6262	Opheffen	480.2.01	80	-	80	-	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
06	OCW	Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	Egalisatie	480.6.01	1.022	-	1.022	500	-	-	1.522	-	-	1.522	-	-	1.522	-	-	1.522	-	-	1.522
06	OCW	Reserve Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid	3175	Opheffen	480.6.01	108	-	108	-	-	108	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
06	OCW	Reserve Duurzame Huisvesting Onderwijs	6271	Project	480.6.01	6.908	-	6.908	2.000	2.094	-	6.814	1.800	3.462	5.152	1.000	3.646	2.506	256	2.250	643	-	2.250	
06	OCW	Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	6276	Project	480.6.01	4.753	-	4.753	7.130	3.089	-	8.794	3.000	3.089	8.705	-	4.237	4.468	-	3.825	643	-	643	
06	OCW	Reserve Startersbeurs	6277	Project	480.6.01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal 06 - Onderwijs						13.276	-	13.276	9.630	5.183	592	17.131	4.800	6.551	15.380	1.000	7.883	8.497	-	4.081	4.416	-	2.893	1.523
07	HGR	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	611.1.01	2.000	-	2.000	-	1.000	298	702	-	-	702	-	-	702	-	-	702	-	-	702
07	SZW	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	610.0.01	3.200	15	3.215	-	-	480	2.735	-	-	2.735	-	-	2.735	-	-	2.735	-	-	2.735
07	SZW	Egalisatiereserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB 1-deel)	3650	Opheffen	610.0.01	46.979	-1.000	45.979	21	-	46.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
07	SZW	Bestemmingsreserve Chronisch zieken incl ouderen	3679	Opheffen	614.0.01	2.332	-	2.332	-	0	2.332	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
07	SZW	Bestemmingsreserve afbouw ID-lanen	3672	Project	623.1.01	18.276	-	18.276	2.000	6.285	-	13.991	-	7.234	6.757	-	3.617	3.140	-	2.750	390	-	158	
07	SZW	Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	3676	Project	623.1.01	1.331	-	1.331	8.151	2.064	-	7.398	-	2.799	4.599	-	2.299	2.299	-	2.299	-	-	-	
Totaal 07 - Werk, Inkomens en Armoedebeleid						74.118	-985	73.133	10.152	9.349	49.110	24.826	-	10.033	14.793	-	5.916	8.877	-	5.049	3.827	-	158	3.669
08	CVDH	Reserve 630.6.02.01 Exploitatie rendabele panden	6500	Egalisatie	630.6.02	4.506	-	4.506	-	498	-	4.008	-	454	3.554	-	411	3.143	-	367	2.776	-	322	
08	OCW	Reserve digitaal leren	3120	Opheffen	670.0.09	1	-	1	-	-1	1	1	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	
08	OCW	Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	3126	Opheffen	620.0.02	277	-	277	-	-	277	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	
08	OCW	Reserve Stimuleringsfonds wonen, welzijn en zorg	6182	Opheffen	620.5.01	766	-	766	-	-	766	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	
08	OCW	Reserve Vrouwenopvang ouderenmishandeling	6275	Opheffen	620.7.01	260	-	260	-	-	260	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
08	OCW	Reserve thuiszorg DHOD	6134	Opheffen	620.8.01	1.433	1.000	2.433	-	-	2.433	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	
08	OCW	Reserve Voorzieningen Den Haag Onder Dak	6229	Opheffen	620.8.01	2.474	-	2.474	-	-	2.474	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	
08	OCW	Reserve Aanvalsplan vrijwilligers	6273	Opheffen	620.9.01	372	-	372	-	-	372	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	
08	OCW	Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	Egalisatie	630.1.01	1.022	-	1.022	-	715	-	307	-	-	307	-	-	307	-	-	307	-	-	
08	OCW	Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	Egalisatie	670.0.05	1.022	-	1.022	-	-	-	1.022	-	318	704	-	317	387	-	-	387	-	-	
08	OCW	Reserve Financiering ambulancedienst	6257	Egalisatie	711.0.01	1.292	-	1.292	-	34	-	1.258	-	32	1.226	-	32	1.194	-	32	1.162	-	32	
08	OCW	Reserve krachtwijken volksgezondheid	6267	Opheffen	714.0.01	578	-	578	-	-	578	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	
08	OCW	Reserve verslavingszorg DHOD	6135	Opheffen	714.1.01	1.898	-	1.898	-	-	1.898	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	
08	OCW	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	960.1.03	1.882	211	2.093	-	-	312	1.781	-	-	1.781	-	-	1.781	-	-	1.781	-	-	
08	OCW	Reserve Diverse ICT-kosten	6102	Opheffen	960.1.03	128	-	128	-	-	128	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	
08	OCW	Reserve fritiekosten shared services OCW	6175	Opheffen	960.1.03	81	-	81	-	-	81	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	
08	SZW	Egalisatiereserve Individuele voorzieningen WMO	3678	Project	622.0.01	9.400	-	9.400	-	-	4.400	5.000	-	450	4.550	-	1.700	2.850	-	2.200	650	-	650	
Totaal 08 - Zorg en Welzijn						27.394	1.211	28.605	-	1.246	13.980	13.379	-	1.254	12.125	-	2.460	9.665	-	2.599	7.066	-	1.004	6.062

Progr.	Dienst	Omschrijving reserve	Reserve nummer	Soort reserve	Product.n.r.	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018
09	OCW	Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	Egalisatie	630.7.01	1.022	-	1.022	-	50	-	972	-	-	972	-	-	972	-	-	972	-	-	972
09	OCW	Reserve actieprogramma jeugd	6198	Project	630.7.01 716.1.01	2.821	-	2.821	-	2.821	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
Totaal 09 - Jeugd						3.843	-	3.843	-	2.871	-	972	-	-	972	-	-	972	-	-	972	-	-	972
10	DSB	Reserve Werk met Werk	3277	Project	210.2.01	13.776	-	13.776	-	6.000	-	7.776	-	7.776	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
10	DSB	Reserve Entree van de Stad	3278	Opheffen	210.2.01	944	-	944	-	-	944	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
10	DSB	Reserve Bomen	3205	Opheffen	560.1.01	222	-	222	-	-	222	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
10	DSB	Reserve compensatie	3010	Compensatie	922.0.01	3.372	239	3.611	-	2.182	539	890	-	-	830	-	-	830	-	-	830	-	-	830
Totaal 10 - Ontwikkeling Buitensite						18.313	239	18.552	-	8.182	1.705	8.667	-	7.856	829	-	-	829	-	-	829	-	-	829
11	BSD	BR Wervingfonds 3273	3029	Project	310.4.02	2.796	-	2.796	-	1.600	-	1.196	-	-	1.196	-	-	1.196	-	-	1.196	-	-	1.196
11	DSO	BR Stadsconomie	7304	Project	310.5.03	3.229	-	3.229	2.500	4.014	29	1.686	-	1.686	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
11	DSO	BR Co-financiering Kansen voor West Evenementen	7300	Opheffen	310.4.03 310.5.02	1.040	-	1.040	-	-	1.040	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	DSO	Fonds Economische Structuurversterking	antb	Project	310.5.04	-	-	-	-	-	-	-	5.000	5.000	-	5.000	5.000	-	5.000	5.000	-	5.000	5.000	-
11	DSO	BR Citymarketing	6351	Opheffen	310.5.01	615	-	615	-	-	615	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
11	DSO	Reserve Overcommitting	3448	Project	310.5.03	8.061	-	8.061	300	294	-	8.067	-	3.313	4.754	-	-	4.754	-	-	-0	-	-	-0
11	DSO	BR Picken in de Delta	6360	Opheffen	310.5.02	1.519	-	1.519	-	-	1.519	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
11	DSO	BR Co-financiering Economische Projecten	6394	Opheffen	310.5.02	1.990	-	1.990	-	-	1.990	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	DSO	BR World Forum Convention Center	7307	Project	310.5.02	7.085	-	7.085	10.000	7.156	-	9.929	7.438	15.025	2.342	-	2.342	0	-	0	-	-	-	0
11	DSO	BR Stedelijke Ontwikkeling (P21/310.4)	7310	Project	310.5.02	-	-	-	2.200	2.200	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal 11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad						26.335	-	26.335	15.000	17.263	5.193	20.878	12.438	25.025	8.292	5.000	12.096	1.196	5.000	5.000	1.196	5.000	5.000	1.196
12	OCW	Reserve Topsport	6215	Opheffen	530.2.01	1.047	-	1.047	-	-	1.047	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
12	OCW	Reserve combifuncties brede school, sport en cultuur	6230	Opheffen	530.2.01	2.336	-	2.336	-	-	2.336	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
12	OCW	Reserve olympisch fonds	6255	Project	530.2.01	3.014	-	3.014	2.300	4.022	-	1.292	-	955	337	-	200	137	-	136	1	-	-	1
12	OCW	Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	6261	Opheffen	530.2.01	722	-	722	-	-	722	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
12	OCW	Reserve krachtwijken sport	6266	Opheffen	530.2.01	283	-	283	-	-	283	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Totaal 12 - Sport						7.401	-	7.401	2.300	4.022	4.388	1.291	-	955	336	-	200	136	-	136	-0	-	-	-0
13	DSB	Reserve Verstating grondbedrijf	3202	Opheffen	210.2.02	1.397	-	1.397	-	-	1.397	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
13	DSB	Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	3259	Project	210.2.02	11.050	450	11.500	2.250	9.500	-	4.250	2.250	6.500	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	DSB	Reserve Haags Starstation Erasmuslijn (HSE)	3295	Opheffen	210.2.02	2.300	-	2.300	-	-	2.300	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	DSB	Reserve Parkeren	3204	Project	214.0.01 214.1.01	12.617	-	12.617	6.866	11.267	4.500	3.716	960	976	3.700	378	976	3.102	311	976	2.437	311	976	1.772
13	DSB	Reserve luchtkwaliteit	3294	Project	723.1.01	4.237	-	4.237	-	4.000	-	237	-	238	-1	-	-	-1	-	-	-1	-	-	-1
13	DSB	Reserve Geluid	3247	Opheffen	723.2.01	831	-	831	-	-	831	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	DSB	Reserve Bodem	3274	Project	723.4.01	5.634	-	5.634	3.366	-	-	9.000	-	9.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	DSO	BR Stedelijke Ontwikkeling (P17/211)	6395	Project	210.9.01 211.2.01	4.270	-	4.270	13.800	4.342	-	13.728	-	8.983	4.745	-	4.745	0	-	0	-	-	-	0
13	DSO	BR Aanleg transferia	6366	Opheffen	212.0.01	257	-	257	-	-	257	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
Totaal 13 - Verkeer en Milieu						42.593	450	43.043	26.282	29.109	9.285	30.930	3.210	25.697	8.444	378	5.721	3.101	311	976	2.436	311	976	1.771
14	DSO	BR Flankerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	6346	Opheffen	820.0.01	606	-	606	-	-	606	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
14	DSO	BR Stedelijke Ontwikkeling (P18/820)	7305	Project	821.0.02	8.697	-	8.697	6.000	5.285	191	9.220	-	1.946	7.274	-	1.209	6.066	-	3.412	2.654	-	2.654	-0
14	DSO	BR Stadsvernieuwing (P18/821)	7309	Project	821.0.02	14.002	-	14.002	-	5.823	3.700	4.479	-	2.719	1.760	-	1.331	429	-	265	164	-	244	-80
14	DSO	Res. Handhaving en ongediertebestrijding	3384	Opheffen	822.5.01	1.317	-	1.317	-	-	1.317	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0
14	DSO	BR VHV DHZW (programma 18)	6389	Opheffen	822.5.01	1.095	-	1.095	-	-	1.095	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0
Totaal 14 - Wonen en Duurzaamheid						25.717	-	25.717	6.000	11.108	6.909	13.699	-	4.665	9.034	-	2.540	6.494	-	3.677	2.817	-	2.898	-81

Progr.	Dienst	Omschrijving reserve	Reserve nummer	Soort reserve	Productnr.	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbestemming	Saldo per 31-12-2013	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018	
15	DSO	Res sa binckhorst	3419	Project	3104.04	8.238	-8.238	0	8.100	5.113	-	2.987	600	2.933	654	-	654	0	-	0	-	0	-	0	0
15	DSO	Res. Vastgoedexploitatie	6315	Project	3104.04	16.812	-4.067	12.745	1.442	3.205	-	10.983	-	2.250	8.733	-	2.111	6.622	-	2.034	4.588	-	2.073	2.515	
15	DSO	Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	6316	Project	3104.04	6.756	-1.750	5.006	-	676	-	4.330	-	612	3.718	-	528	3.190	-	448	2.742	-	454	2.288	
15	DSO	BR Stedelijke Ontwikkeling (P19/821)	6397	Project	821.0.01 830.0.01	37.591	-	37.591	59.376	57.614	3.200	36.154	-	18.955	17.199	-	11.422	5.776	-	4.357	1.420	-	279	1.140	
15	DSO	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	821.0.01	1.165	211	1.376	222	395	149	1.054	-	-	1.054	-	-	1.054	-	-	1.054	-	-	1.054	
15	DSO	Res sv	3350	Opheffen	821.0.01	4.220	-460	3.760	-	-	3.760	-0	-	-0	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	
15	DSO	BR VHV DHZW (programma 19)	3352	Project	821.0.01	3.669	-	3.669	399	845	1.700	1.522	805	1.332	995	1.096	1.491	600	1.071	1.466	205	1.082	1.302	-14	
15	DSO	Res binnestad	3409	Opheffen	821.0.01	1.657	-	1.657	-	-	1.657	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	
15	DSO	Res schev haven	3417	Opheffen	821.0.01	3.943	-	3.943	-	-	3.943	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	
15	DSO	BR. The Hague World Form	6328	Project	821.0.01	10.773	-	10.773	7.259	10.629	-	7.402	7.282	11.834	2.850	-	2.000	850	-	870	-0	-	-0	-0	
15	DSO	Reserve DSO centraal station	6338	Opheffen	821.0.01	1.879	-	1.879	-	-	1.879	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	
15	DSO	BR Campus Den Haag	6358	Opheffen	821.0.01	51	-	51	-	-	51	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	
15	DSO	BR Internationale Zone	6376	Opheffen	821.0.01	-	705	-	-	-	705	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
15	DSO	Reserve Universiteit Leiden Pr 19 821.0.01	6390	Project	821.0.01	16.896	-8.046	8.850	-	-	-	8.850	-	-	8.850	-	-	8.850	-	-	8.850	-	-	-	
15	DSO	BR Haga pr 19 821.0.01	6391	Opheffen	821.0.01	1.328	-	1.328	-	-	1.434	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	
15	DSO	BR Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	7302	Opheffen	821.0.01	1.714	-	1.714	-	-	1.714	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	
15	DSO	BR Beroep en bezwaar	6306	Opheffen	822.0.01	1.230	-	1.230	-	-	1.230	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	-	-	-0	
15	DSO	Res grondbedrijf gb	3020	RGB	830.0.01	51.591	3.474	55.065	141	10.082	-	45.124	2.000	2.000	45.124	1.600	2.000	44.724	-	2.800	41.924	-	2.800	39.124	
15	DSO	Res anticip wzb mppg	3428	Project	830.0.01	9.545	-	9.545	100	-	1.244	8.401	100	-	8.501	100	-	8.601	100	-	8.701	100	-	8.801	
Totaal 15 - Stadsontwikkeling						179.948	-18.065	160.993	77.039	88.559	22.666	126.807	10.787	39.916	97.677	2.796	20.206	80.267	1.171	20.805	60.634	1.182	6.908	54.908	
16	CT	BR Voorfinancieringsreimte Sportcampus Zuiderpark	3479	Overig	-	4.500	-	4.500	-	-	-	4.500	-	-	4.500	-	-	4.500	-	-	4.500	-	-	4.500	
16	CT	BR Openbaar Vervoer HTM	3452	Opheffen	913.0.01	225	-	225	-	-	225	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	-	-	0	
16	CT	Reserve Financiering	3450	Egalisatie	914.0.01	11.286	-	11.286	-	-	7.000	4.286	-	-	4.286	-	-	4.286	-	-	4.286	-	-	4.286	
16	CT	BR Actiefinanciering Ambu Waldorpstraat	3476	Activa	914.0.02	4.320	-	4.320	-4.320	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16	CT	BR Actiefinanciering Archeologie	3478	Activa	914.0.02	338	-	338	-338	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16	CT	BR Actiefinanciering parkeerterrein Nieuwersluisstraat	3480	Activa	914.0.02	2.840	-	2.840	-2.840	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16	CT	BR Actiefinanciering Sportcampus Zuiderpark	3483	Activa	914.0.02	3.600	-	3.600	-3.600	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16	CT	Reserve Actiefinanciering	3473	Activa	914.0.02	101.825	1.183	103.008	21.099	7.904	-	116.203	9.368	106.835	208	9.219	97.824	208	9.080	88.952	208	8.473	80.687		
16	CT	Algemeen reserve gdh	3000	Algemeen	922.5.01	124.459	33.762	158.221	1.218	-	74.400	85.039	-	-	85.039	-	-	85.039	-	-	85.039	-	-	85.039	
16	DPZ	Bestemmingsreserve OZB	3574	Egalisatie	-	1.925	-	1.925	-	-	-	1.925	-	-	1.925	-	-	1.925	-	-	1.925	-	-	1.925	
16	DPZ	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	940.0.01	150	-222	-72	-	-	11	-83	-	-	-83	-	-	-83	-	-	-83	-	-	-83	
16	GAD	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	960.1.07	794	-203	591	-	-	88	503	-	-	503	-	-	503	-	-	503	-	-	503	
Totaal 16 - Financiën						256.262	34.520	290.782	11.219	7.904	81.724	212.372	-	9.368	203.005	208	9.219	193.994	208	9.080	185.121	208	8.473	176.856	
17	CT	BR Grote Projecten	3456	Project	922.3.16	146.858	-5.592	141.266	6.859	33.554	16.440	98.131	4.810	9.348	93.593	3.010	6.448	90.155	3.010	481	92.684	-	473	92.211	
17	CT	BR Co-financiering	3461	Project	922.3.16	21.391	-	21.391	-	11.146	-	10.245	-	2.004	8.241	-	-	8.241	-	-	8.241	-	-	8.241	
17	CT	BR Krachtwijken	3463	Project	922.3.16	7.229	-	7.229	225	6.321	920	213	-	-	142	71	-	71	-	-	71	-	-	71	
17	CT	BR Den Haag Internationale Stad	3469	Project	922.3.16	10.135	-	10.135	2.000	6.651	-	5.484	-	460	5.024	-	325	4.699	-	150	4.549	-	-	4.549	
17	CT	BR Friciekosten Bezuinigingsstaakstelling 2011 -2014	3475	Overig	922.3.16	10.057	-	10.057	-	2.550	5.057	-	1.450	-	1.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
17	CT	BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	3474	Overig	922.3.16	3.318	-	3.318	-	3.168	-	150	-	-	150	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
17	CT	BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2015	3470	Overig	922.3.16	3.771	-	3.771	920	914	-	3.777	-	-	3.777	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
17	CT	BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	3481	Overig	922.3.16	28.060	-	28.060	2.535	8.859	5.000	16.736	6.575	19.535	3.776	15.435	19.211	-	-	-	-	-	-	-	
17	CT	BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	3482	Overig	922.3.16	77.237	4.933	82.170	99.648	140.113	-	41.704	43.560	30.947	54.317	21.733	37.696	38.354	20.260	50.308	8.306	-	-	8.306	
17	CT	BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	3484	Overig	922.3.16	-	-	-	219.954	5.639	-	214.295	46.605	100.731	160.169	55.993	120.661	95.501	73.532	128.810	40.223	70.642	110.865	-	
17	CT	BR Hestructurering reserves	3485	Overig	922.3.16	-	-	-	40.881	17.269	-	23.612	-	-	10.769	12.842	7.480	5.363	-	3.199	2.164	-	-	2.164	
Totaal 17 - Overige beleidsvoornemens						308.055	-659	307.396	373.022	236.203	27.417	416.797	101.550	179.514	339.033	96.171	192.820	242.384	96.802	182.948	156.238	70.642	113.502	113.378	
18	CVDIH	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	960.2.03	-	500	500	-	-	75	425	-	-	425	-	-	425	-	-	425	-	-	425	
18	IDC	Best. reserve Leyweg	3305	Project	960.2.01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
18	IDC	BR Basiswerkplekken	3318	Egalisatie	960.2.01	2.453	-	2.453	-	-	-	2.453	-	-	2.453	-	-	2.453	-	-	2.453	-	-	2.453	
18	IDC	BR Leyweg per 1-1-2012	3325	Project	960.2.01	4.634	-	4.634	-	782	-	3.852	-	937	2.915	-	807	2.108	-	677	1.431	-	361	1.070	
18	IDC	Reserve compensatie cs	3010	Compensatie	960.2.02	1.305	28	1.333	-	-	199	1.134	-	-	1.134	-	-	1.134	-	-	1.134	-	-	1.134	
Totaal 18 - Interne dienstverlening						8.392	528	8.920	-	782	274	7.864	-	937	6.927	-	807	6.120	-	7.864	5.443	-	361	5.082	
Rindotaal						1.002.442	17.282	1.019.723	530.644	423.536	227.835	898.977	132.785	312.794	718.988	105.553									

Bijlage 3 Looptijd, doel en hoogte van reserves

Res.nr.	Omschrijving	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzd)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
02 - College en Bestuur									
ntb	Programmareserve College en Bestuur	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve BSD	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.t.	n.v.t.		
03 - Wijkaanpak en dienstverlening									
ntb	Programmareserve Wijkaanpak en dienstverlening	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3573	Bestemmingsreserve verkiezingen	Egalisatie	Het doel van de egaliseringsreserve verkiezingen is aan de ene kant om de kosten van een tussentijds, niet geplande, verkiezing waarvoor geen budgettaire middelen zijn te kunnen opvangen. Daarnaast is het doel om schommelingen in de kosten van verschillende verkiezingen op te kunnen vangen.	onbeperkt	2.000	2011	Programmabegroting 2012-2015		
3677	Bestemmingsreserve Risico's inburgering en verantwoorde afbouw	Project	Deze reserve is ervoor bedoeld om mogelijke tekorten in de komende jaren te kunnen dekken op de uitvoering van inburgering, dan wel voor het op verantwoorde wijze afbouwen van de uitvoering op dit beleidsterrein als gevolg van de wijzigingen in het rijksbeleid.	2015	5.900	2010	Sepenaat raadsvoorstel (rv 154 / 2010)	programmabegroting 2014-2016	
04 - Openbare orde en Veiligheid									
ntb	Programmareserve Openbare orde en Veiligheid	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg									
ntb	Programmareserve Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve DOB	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	1.000	n.v.t.	n.v.t.		
06 - Onderwijs									
ntb	Programmareserve Onderwijs	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3106	Reserve Exploitatie rendabele panden	Egalisatie	Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploitatie rendabele panden als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen, investeringen in Buurthuis van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending, het opvangen van leegstand en huurdering en afdekking eventuele overcommittering van maximaal € 1,5 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte vast te stellen op € 6 mln. ZIE OOK PROGRAMMA 15	onbeperkt	6.000	2004	Concemenicht 2004	Programmabegroting 2014-2017	264147
3106	Reserve Exploitatie rendabele panden	Egalisatie	Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploitatie rendabele panden als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen, investeringen in Buurthuis van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending, het opvangen van leegstand en huurdering en afdekking eventuele overcommittering van maximaal € 1,5 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte vast te stellen op € 6 mln.	onbeperkt	6.000	2004	Concemenicht 2004	Programmabegroting 2014-2017	264147
6271	Reserve duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs	Project	Verbetering hygiëne bestaande gebouwen voor primair en speciaal onderwijs.	2017	9.000	2011	Sepenaat raadsvoorstel (rv 146 / 2011)	Sepenaat raadsvoorstel (rv 60 / 2013)	258859
6276	Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	Project	Den Haag voert de regeling multifunctioneel gebruik schoolgebouwen uit waarbij schoolgebouwen geschikt worden gemaakt voor multifunctioneel gebruik. Scholen krijgen een spilfunctie in de buurt zoals brede scholen met meer dan alleen onderwijsvoorzieningen. De reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen is ingesteld voor de uitvoering van de regeling. Bij begrotingswijziging in 2013 wordt voorgesteld € 1,8 mln. uit de algemene middelen vrij te maken voor ontwikkelkosten rondom het gebied rond de nieuwe brede buurtscholen Moerwijk en Vrederust. Verder wordt voorgesteld € 1,5 mln. van de middelen multifunctioneel gebruik schoolgebouwen vrij te maken voor de ontwikkelkosten van de brede buurtschool Morgenstond. Om de ontwikkelkosten van de brede buurtscholen Moerwijk, Vrederust en Morgenstond te kunnen bekostigen uit de bestaande reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen, moet de doelstelling van deze reserve worden verruimd. Voorgesteld wordt de doelstelling van de reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen te verruimen naar uitvoering van de regeling Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen en bekostiging van de ontwikkelkosten van brede buurtscholen Moerwijk, Vrederust en Morgenstond.	2018	12.000	2012	Sepenaat raadsvoorstel (rv 40 / 2012)	Programmabegroting 2014-2017	264147

Res.nr.	Omschrijving	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzd)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid									
ntb	Programmareserve Werk, Inkomen en Armoedebeleid	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve HGR	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.t.	n.v.t.		
3010	Dienstcompensatiereserve SZW	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.t.	n.v.t.		
3672	Bestemmingsreserve Werkgelegenheid, in het bijzonder afbouw van ID- en WIW-banen	Project	Financiële afroning in het kader van werkgelegenheid in het bijzonder de afbouw van ID- en WIW-banen	2020	27.000	2009	1e Gebundeld RV 2009	Programmabegroting 2014-2017	264147
3676	Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	Project	Om de jeugdwerkloosheid als gevolg van de economische crisis te bestrijden, heeft het Rijk voor de periode 2009-2011 voor gemeenten per regio extra middelen beschikbaar gesteld. Hiervoor is een Plan van aanpak jongeren regio Haaglanden opgesteld (22 september 2009, BSW/2009/528). Op basis van dit plan van aanpak heeft de gemeente Den Haag met de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een convenant gesloten. Het gaat om projecten om jongeren te stimuleren langer door te leren, Werkmaat (combinatie van leren en werken) en bemiddeling naar werk. Voor de regio Haaglanden is daarbij € 3,6 miljoen beschikbaar gesteld. Verdeling van dit bedrag vindt plaats onder de negen Haaglanden gemeenten waarbij gemeente Den Haag verantwoordelijk is voor de verdeling van de middelen en de monitoring van de bereikte resultaten. In 2010 is € 1,7 mln. aan de randgemeenten doorbetaald en zal de overige € 1,9 mln. door gemeente Den Haag worden besteed.	2017	8.100	2009	Jaarrekening 2009	Programmabegroting 2014-2017	264147
08 - Zorg en Welzijn									
ntb	Programmareserve Zorg en Welzijn	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve OCW	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.t.	n.v.t.		
6500	Reserve 630.6.02.01 Exploitatie rendabele panden	Egalisatie	Door de vorming van de Centrale Vasgoed organisatie (CVDH) is het noodzakelijk dat een deel van de bestaande reserve Exploitatie rendabele panden wordt afgesplitst naar CVDH. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van de nieuwe reserve Exploitatie rendabele panden (CVDH) en als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen en voorziening voor onderhoud. De maximale looptijd is onbeperkt en de maximale hoogte is € 6 mln.	onbeperkt	6.000	2013	Programmabegroting 2014-2017		
6257	Reserve Financiering ambulancedienst	Egalisatie	Ter dekking van afschrijvingslasten van investeringen in Ambulancezorg.	afh van inv	onbeperkt	2009	2e Gebundeld RV 2009		
3678	Individuele voorziening WMO	Project	Deze reserve wordt gebruikt om de schommelingen in de vraag naar de producten en de benodigde apparatuursinzet van Hulp bij het huishouden, Woonvoorzieningen gehandicapten en Vervoersvoorzieningen gehandicapten op te vangen. Hiertoe worden de resultaten van deze producten verrekend met deze systeemreserve. De systeemreserve heeft een ondergrens van € 1 mln. en een bovengrens van € 5 mln. Bij een eindsaldo buiten de bandbreedte is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorbereiding.	onbeperkt	5.000	2010	Separat raadsvoorstel (rv 173 2010)		
09 - Jeugd									
ntb	Programmareserve Jeugd	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
6198	Reserve actieprogramma jeugd	Project	Uitvoeren van het actieprogramma Jeugd.	2.014	7.500	2007	Gebundeld RV 2007	Programmabegroting 2013-2016	251740
10 - Ontwikkeling Buitenruimte									
ntb	Programmareserve Ontwikkeling Buitenruimte	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve DSB	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.t.	n.v.t.		
11 - Economie, Internationale stad en Binnenstad									
ntb	Programmareserve Economie, Internationale stad en Binnenstad	Programma	Het verrekenen van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3029	BR Wervingsfonds 3273	Project	Het verwerven en behouden van instellingen en bedrijven met een strategisch belang voor de Haagse marktpositie (rv 305 van 1987). Bij rv 141 van 1996 zijn de speerpunten voor het gemeentelijk relatiebeheer en acquisitiebeleid geformuleerd en in rv 48 van 1999 zijn de mandaatregels aangepast. Uit deze bestemmingsreserve wordt een meerjarig wervingsprogramma gedekt. In het kader van dit programma zijn verplichtingen aangegaan die lopen t/m 2010. Jaarlijks wordt € 590 aan het Wervingsfonds toegevoegd.	onbeperkt	3.500	1997	Separat raadsvoorstel (rv 192 / 1997)	Programmabegroting 2014-2017	264147
3448	Reserve Overcommitting	Project	Overcommitting D2	2020	10.000	2006	Separat raadsvoorstel (rv 179 / 2006)	Programmabegroting 2014-2017	264147
7304	BR Stadsconomie	Project	Via het raadsvoorstel bij de programmabegroting 2013-2016 heeft de raad ingestemd met de clustering van een aantal reserves op programma Economie. Het betreft de bestemmingsreserves Staatsfonds co-financiering, Bedrijfsgerichte gebiedsverbetering en Economie in de wijken. Deze reserves hebben alle drie betrekking op projecten en activiteiten in de stedelijke economie. Om de clustering mogelijk te maken, vallen de saldi van de reserves vrij. Het gaat om respectievelijk € 0,264 mln., € 0,408 mln. en € 3,8 mln. Voorgesteld wordt de vrijgevallen middelen van in totaal € 4,445 mln. te doteren aan een nieuw in te stellen projectreserve Stadsconomie.	2016	6.000	2006	Jaarrekening 2012	Programmabegroting 2014-2017	264147
7307	BR World Forum Convention Center	Project	Eind 2012 heeft het college besloten te investeren in het WFCC, zodat deze ook in de toekomst beschikbaar blijft voor het organiseren van congressen. Dit wordt gefinancierd uit middelen uit de reserve The Hague World Forum. Deze reserve staat alleen in programma Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling, terwijl de investeringen in het WFCC plaatsvinden in het programma Economie. Daarom is het voorstel om bij het programma Economie een nieuwe reserve WFCC in te stellen. De middelen uit de reserve The Hague World Forum die bestemd zijn voor WFCC zullen bij de jaarrekening 2013 worden overgeheveld. Voorgesteld wordt om de reserve WFCC in te stellen met een maximale hoogte van € 25 mln.	2018	25.000	2013	Programmabegroting 2014-2017		
7310	BR Stedelijke Ontwikkeling (P21/310.4)	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2012	Programmabegroting 2014-2017		
ntb	Fonds Economische Structuurversterking	Project	Den Haag, werkgelegenheid voor iedereen en duurzaamheid bevorderen. Daarbij wordt ingespeeld op de kansen die de huidige transitie van de Haagse economie en economische topsectoren en clusters bieden in de komende vier jaar.	2018	20.000	2014	Programmabegroting 2015-2018		

Res.nr.	Omschrijving	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzd)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
12 - Sport									
ntb	Programmareserve Sport	Programma	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
6266	Reserve krachtwijken sport	Opheffen	Aanpakken van gezondheidsachterstanden in krachtwijken en stimuleren van een gezonder leven met meer beweging. Samenhang met reserve Krachtwijken Volksgezondheid (nr. 6267)	2014	3.600	2009	2e Gebundeld RV 2009		
6255	Reserve olympisch fonds	Project	Het realiseren van de ambitie om meer internationale topsportevenementen als EK'en WK's binnen te halen.	2018	4.000	2009	2e Gebundeld RV 2009		
13 - Verkeer en Milieu									
ntb	Programmareserve Verkeer en Milieu	Programma	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3204	Reserve Parkeren	Project	Voor het financieren van noodzakelijke investeringen in de parkeervoorzieningen, die opgenomen zijn in het parkeerakkoord 2010-2020. En fietsparkeerders in de binnenstad (inclusief de directe omgeving van de stations CS en HS)	2020	onbeperkt	onb		Programmabegroting 2014-2017	264145
3259	Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	Project	OVHP kwaliteitsverbetering	onbeperkt	12.500	2007	Concembericht 2007	Programmabegroting 2014-2017	264147
3274	Reserve Bodem	Project	De gemeente Den Haag ontvangt van het rijk ISV middelen ten behoeve van lucht, bodem en geluid. Met ingang van 2011 zijn deze middelen niet meer verstrekt als doeluitkering maar onderdeel geworden van het gemeentefonds. Deze middelen (voor bodem) wordt verstrekt om in de komende jaren (5) taken op het gebied van bodemsanering uit te voeren. De uitvoering van deze activiteiten hebben niet dezelfde ritme als het verkrijgen van de middelen en lopen niet evenredig. Om alle activiteiten uit te voeren is de reserve bodem ingesteld. Zodoende zijn de komende jaren de benodigde activiteiten gedeekt.	2015	9.000	2011	Programmabegroting 2012-2015	Programmabegroting 2014-2017	264147
3294	Reserve luchtkwaliteit	Project	Aanwending luchtkwaliteit	2015	6.000	2007	Concembericht 2007	Programmabegroting 2012-2015	181195
6395	BR Stedelijke Ontwikkeling (p17/211)	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2011	Seperaat raadsvoorstel (rv 159 / 2011)	Programmabegroting 2014-2017	264147
14 - Wonen en Duurzaamheid									
ntb	Programmareserve Wonen en Duurzaamheid	Programma	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
7305	BR Stedelijke ontwikkeling (P18/820)	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2013	Programmabegroting 2014-2017		
7309	BR Stadsvernieuwing (P18/821)	Project	Afwikkeling van de nog openstaande juridische verplichtingen ihkv dorps- en stadsvernieuwing	onbeperkt	40.000	2013	Programmabegroting 2014-2017		
15 - Stadsontwikkeling									
ntb	Programmareserve Stadsontwikkeling	Programma	Het verrekken van resultaat en het opvangen van risico's binnen het programma	2018	ntb	2014	Programmabegroting 2015-2018		
3010	Dienstcompensatiereserve DSO	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.t.	n.v.t.		
3020	Res grondbedrijf gb	RGB	Weerstandvermogen	onbeperkt	onbeperkt	1996	Seperaat raadsvoorstel (rv 95 / 1996)		
3352	res vhw dhw	Project	Integrale aanpak Den Haag Zuidwest en PPS aardwarmte	onbeperkt	10.000	1994	Seperaat raadsvoorstel (rv 401 / 1994)	Programmabegroting 2014-2017	264147
3419	Res sa binckhorst	Project	Dekking exploitatiesaldi en kapitaallasten strategische aankopen Binckhorst	onbeperkt	11.000	2001	Seperaat raadsvoorstel (rv 342 / 2001)	Programmabegroting 2014-2017	264147
3428	Res anticip wzh mppg	Project	Uitwerking nota's van uitgangspunten	onbeperkt	10.000	1998	Seperaat raadsvoorstel (rv 261 / 1998)	Programmabegroting 2014-2017	264147
6315	Res. Vastgoedexploitatie	Project	Verrekening exploitatiesaldi van het strategisch bezit (MVA-B)	onbeperkt	20.000	2007	Concembericht 2007	Programmabegroting 2014-2017	264147
6316	Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	Project	Dekking van exploitatiesaldi (incl. kapitaallasten) strategische verwervingen ihkv masterplannen	2017	30.000	2007	Concembericht 2007		
6328	BR The Hague World Form	Project	Realisatie nieuwbouw voor Europol en parkeergang	2018	13.600	2006	Programmabegroting 2007-2010	Programmabegroting 2012-2015	181195
6390	Reserve Universiteit Leiden	Project	een bijdrage in de onrendabele kosten van het project om de University College The Hague (LUCTH) te realiseren en voor de kosten die betrekking hebben op tijdelijke huisvesting in aanloop naar de huisvesting aan het Anna van Buerenplein	2018	17.000	2011	Programmabegroting 2012-2015	Programmabegroting 2014-2017	264147
6397	BR Stedelijke Ontwikkeling (p19/821)	Project	De financiering en/of subsidiëring van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2011	Seperaat raadsvoorstel (rv 159 / 2011)	Programmabegroting 2014-2017	264147
16 - Financiën									
3000	Algemene reserve gemeente Den Haag	Algemeen	-	onbeperkt	onbeperkt	n.v.t.	n.v.t.		
3010	Dienstcompensatiereserve DPZ	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.t.	n.v.t.		
3010	Dienstcompensatiereserve GAD	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	1.000	n.v.t.	n.v.t.		
3450	Reserve Financiering	Egalisatie	Deze reserve is ingesteld bij het beleidsprogramma 1998-2002. Doel van deze reserve is het afdekken van financiële risico's in de toekomst, het opvangen van boetes bij vervroegde aflossingen van opgenomen gekkeningen alsmede het verlagen van de omslagrente. De reserve financiering zal worden opgebouwd met de bij de jaarrekening gerealiseerde voordelen in de gemeentelijke financiering.	onbeperkt	20.000	1998	Beleidsprogramma 1998-2002		
3574	Bestemmingsreserve OZB	Egalisatie	Het doel van de egalisatiereserve OZB is om schommelingen in de opbrengst van de OZB, veroorzaakt door exogene factoren, te kunnen opvangen. De opbrengst van de OZB op eigenaren en op gebruikers kan door de werkelijkheid en/of door niet voorziene (economische) ontwikkelingen enigszins fluctueren en daardoor afwijken van de begroting.	onbeperkt	3.000	2011	Programmabegroting 2012-2015		
3473	Reserve Activa-financiering	Activa	Onttrekkingen uit de reserve gelijk te laten lopen aan de werkelijke afschrijvingsbedragen van de gerealiseerde investeringen.	onbeperkt	117.000	2009	Jaarrekening 2009	Programmabegroting 2015-2018	264147

Res.nr.	Omschrijving	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzd)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
3476	BR Activa-financiering Ambu Waldorpstraat	Activa	Dekking incidentele kapitaallasten agv investeringen	2050	4.800	2010	Seperaat raadsvoorstel (rv 161 / 2010)		
3478	BR Activa-financiering Archeologie	Activa	Dekking kapitaallasten van dat deel van de inrichting van de tempel op de nieuwe locatie waar Archeologie wordt gehuisvest.	2025	400	2011	Programmabegroting 2012-2015		
3480	BR Activa-financiering parkeergarage Nieuwsluisstraat	Activa	In 2012 wordt in het kader van het project P2500 een tijdelijke parkeergarage aangelegd aan de Nieuwsluisstraat voor de duur van vijf jaar om de parkeerdruk daar te verlagen. Na vijf jaar verkoopt de gemeente de parkeergarage. Deze investering heeft economisch nut en moet worden geactiveerd. Ter dekking van de kapitaallasten opent de gemeente een nieuwe reserve Activa-financiering parkeergarage Nieuwsluisstraat. Dienst Stadsbeheer heeft voor de aanleg van deze parkeergarage incidentele middelen beschikbaar en hevelt € 2,3 mln. over naar deze nieuwe reserve. De investering vindt in 2012 plaats en genereert vanaf 2013 kapitaallasten. De kapitaallasten vanaf 2013 worden door de dienst Stadsbeheer verantwoord. De Centrale Treasury zorgt voor dekking in de vorm van een onttrekking uit reserve Activa-financiering en rentebaten product Activa-financiering. De afschrijvings- en rentelasten vanaf 2013 worden uit deze reserve gedekt. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van een nieuwe reserve Activa-financiering parkeergarage Nieuwsluisstraat en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2018	2.900	2012	Programmabegroting 2013-2016	Programmabegroting 2014-2017	264147
3483	BR Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	Activa	Voor de dekking van de onrendabele kapitaallasten van de Sportcampus Zuiderpark is in de begrotingsretraite 2013 € 3,6 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. Dit bedrag wordt gestort in een nieuwe reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark. De reserve wordt ingesteld ter dekking van de incidentele kapitaallasten onrendabele top Sportcampus Zuiderpark.	2032	3.600	2013	Programmabegroting 2014-2017		
3479	BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	Overig	Dekking van de voorfinancieringsrente tot het moment van activering	2016	4.500	2011	Programmabegroting 2012-2015	Programmabegroting 2015-2018	
17 - Overige beleidsvoornemens									
3456	BR Grote Projecten	Project	In de begroting 2008 is een overzicht van "grote projecten" opgenomen met een tijdschik van ongeveer 10 jaar. Voor deze projecten moet de komende jaren, te beginnen in 2007, zodanig worden gespaard dat hieraan uitvoering kan worden gegeven. Voeding van deze reserve vindt plaats door in de komende jaren extra inkomsten c.q. toekomstige voordelen te doteren.	2025	onbeperkt	2007	Programmabegroting 2008-2011	Programmabegroting 2014-2017	264147
3461	BR Co-financiering	Project	Co-financiering ter voorkoming op mislopen Europese en nationale subsidies. In het Concerbericht 2008 is de doelstelling van deze reserve vermeld. Niet alleen Europese subsidies maar ook nationale subsidies komen in aanmerking voor co-financiering. Bij de verruiming bij het Concerbericht 2008 is niet aangegeven dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan derden de trekker kunnen zijn. Voorgesteld wordt om aan de doelstelling van deze reserve toe te voegen dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan derden de trekker kunnen zijn.	2022	onbeperkt	2005	Concerbericht 2005	Programmabegroting 2014-2017	264147
3463	BR Krachtwijken	Project	Deze reserve is ingesteld voor 10 jaar om de beschikbare middelen gedurende de convenantperiode 2008 - 2017 te kunnen inzetten. De reserve krachtwijken is ingesteld met als doelstelling financiering van de kosten van de business cases. Ook andere kosten worden gemaakt voor de krachtwijken, zoals de kosten van het kernteam krachtwijken voor flankerende maatregelen, ondersteuningskosten van casemanagers, en dergelijke. Voorgesteld wordt de doelstelling van de reserve te wijzigen in financiering van alle kosten die een relatie hebben met de krachtwijken.	2017	onbeperkt	2009	Concerbericht 2009	Concerbericht 2009	167217
3469	BR Den Haag Internationale Stad	Project	Het waarmaken van de afgesproken ambities op het gebied van internationale stad van recht, vrede en veiligheid.	Onbeperkt	15.000	2011	Programmabegroting 2012-2015	Programmabegroting 2014-2017	264147
3474	Reserve Te verdelen middelen begroting 2011 - 2014	Overig	Ten behoeve van de gefaseerde inzet van incidentele nieuw beleidsmiddelen	2015	100.000	2010	Concerbericht 2010	Programmabegroting 2012-2015	181195
3470	BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2012- 2015 in verschillende jaarschijven	2015	97.000	2011	Programmabegroting 2012-2015		
3481	BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	Overig	Om de beschikbare middelen voor nieuw beleid en herfasering taakmutaties gemeentefonds in de begroting 2013- 2016 over de jaarschijven te kunnen inzetten, is een reserve noodzakelijk. De reserve wordt voor vijf jaar ingesteld. De middelen komen uit het nieuwe beleid dat voor de jaarschijven 2013 - 2016 is vastgesteld in de begroting. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van een nieuwe reserve Te verdelen middelen begroting 2013-2016 en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2016	130.000	2012	Programmabegroting 2013-2016		
3482	BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2014- 2017 in verschillende jaarschijven.	2017	80.000	2013	Seperaat raadsvoorstel (versnellingsimpuls)	Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017	

Res.nr.	Omschrijving	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzt)	Instellingsjaar	Ingesteld bij	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
3484	BR Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	Overig	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2015- 2018 in verschillende jaarschijven.	2018	80.000	2013	Programmabegroting 2015-2018		
3485	BR Herstructurering reserves	Overig	In de raadsmededeling Financiële Spelregels (RIS 274280) is aangekondigd dat bestemmingsreserves kleiner dan € 2,5 mln. niet langer zijn toegestaan. Daarnaast is toen aangekondigd dat de middelen in deze reserves bij het halfjaarbericht 2014 en de begroting 2015 aan de reguliere exploitatie van het relevante beleidsprogramma worden toegevoegd. Zo zorgen we ervoor dat de uitvoering van de onderliggende projecten gewaarborgd blijft. Omdat we de onderliggende projecten in meerdere begrotingsjaren uitvoeren, is voor de toevoeging aan de exploitatie de tussenkomst van een balanspost nodig. Bij het halfjaarbericht stellen we daarom voor een reserve Herstructurering reserves in te stellen. Via deze reserve worden de middelen in het juiste jaar aan de exploitatie toegevoegd. Als bij de verdere uitvoering van de projecten faseringsverschillen optreden, worden deze via de eveneens nieuwe programmareserves afgewikkeld.	2018	24.000	2014	Programmabegroting 2015-2018		264147
3475	BR Friciekosten	Overig	Dekking frictiekosten	2016	50.000	2010	Seperaat raadsvoorstel (rv 172 / 1997)	Programmabegroting 2014-2017	264147
18 - Interne dienstverlening									
3010	Dienstcompensatiereserve CVDH	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	1.000	n.v.t.	n.v.t.	Jaarrekening 2013	271604
3010	Dienstcompensatiereserve IDC	Compensatie	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.t.	n.v.t.		
3318	Egalisatiereserve Basiswerkplekken	Egalisatie	Het Intern Diensten Centrum splitst haar leveringen in de begroting in basiswerkplekken en plusproducten. Daarom is het noodzakelijk ook de twee egalisatiereserves, die betrekking hebben op de basiswerkplekken, samen te voegen. Het betreft de egalisatiereserve Collectieve huisvesting en de egalisatiereserve Tarieven verzekeringen. Beide reserves dienen voor het opvangen van schommelingen bij de doorberekening van tarieven. Voorgesteld wordt in te stemmen met een nieuwe egalisatiereserve Basiswerkplekken ter vervanging van de twee bestaande egalisatiereserves Collectieve huisvesting en de Tarieven verzekeringen. De aanwezige saldi van de oude reserves worden overgeboekt naar de nieuwe reserve. De nieuwe egalisatiereserve Basiswerkplekken dient om voor- en nadelige verschillen in de jaarlijkse exploitatie op te vangen.	onbeperkt	5.000	2012	Programmabegroting 2013-2016		
3325	BR Leyweg per 1-1-2012	Project	Afdekken van de onrendabele top van het plan Gemeentekantoor Leyweg, zie ook reserve 3305	2019	7.100	2011	Programmabegroting 2012-2015	Programmabegroting 2014-2017	264147

NB:

1) De uitwerking van de hoogtes van de programmareserves worden in het najaar bepaald bij de nadere invulling van de financiële spelregels.

Bijlage 4 Voorzieningen (per programma)

(bedragen in € 1000)

Progr.	Product	Dienst	Omschrijving voorziening	Saldo per 31-12-2013	Resultaatsbepemming 2013	Saldo per 31-12-2013 na resultaatbepemming	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2018	
1	001.4.01	ROR	Voorziening wachtgeld Ombudsman	227		227		85		142		85		57		57		0				0				0	
Total 01 - Gemeenteraad				227	0	227	0	85	0	142	0	85	0	57	0	57	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2	001.1.01	BSD	Voorziening wachtgeld welhouders	61		61	991	261		791		309		482		289		193		193		0				0	
2	002.1.01	BSD	Voorziening FPU/senioren	19		19	9	27		1		1		0		0		0		0		0				0	
2	002.1.01	BSD	Voorziening Meavia	96		96		11		85		11		74		11		65		11		52			11	41	
2	002.1.01	BSD	Voorziening Naheffing BTW	224		224		224		0		0		0		0		0		0		0				0	
2	002.1.01	BSD	Voorziening niet-actieven	95		95		2		34		34		0		0		0		0		0				0	
Total 02 - College en Bestuur				495	0	495	1.000	573	9	911	0	355	0	556	0	300	0	256	0	204	0	72	0	11	0	41	
5	003.0.01	DPZ	Voorziening Wachtgeld	214		214		214		214		214		214		214		214		214		214				214	
3	620.0.03	OCW	Voorziening BCF gezinscoaches	877		877	200			1.077	200			1.277				1.277				1.277				1.277	
Total 03 - Wijkaspek en dienstverlening				1.091	0	1.091	200	0	0	1.291	200	0	0	0	1.491	0	0	0	1.491	0	0	0	1.491	0	0	0	1.491
4	120.0.01	BSD	Voorziening Overgangsregeling FLO	5.069		5.069	4.190	2.772		6.487	2.438	2.801		6.124	2.438	2.802		5.760	2.438	1.907		6.291	2.438	2.235		6.494	
Total 04 - Openbare orde en Veiligheid				5.069	0	5.069	4.190	2.772	0	6.487	2.438	2.801	0	6.124	2.438	2.802	0	5.760	2.438	1.907	0	6.291	2.438	2.235	0	6.494	
5	511.3.02	CVDH	MOP Kunstzinnige vorming (CVO)	380		380	108	261		227	108	24		311	108	15		404	108	15		497	108	34		571	
5	540.1.02	CVDH	MOP Beeldende kunst (CVO)	186		186	309	309		186	309	309		186	309	309		186	309	309		186	309	309		186	
5	540.1.02	CVDH	Voorziening FPU	6		6		2		4		2		2		2		0		0		0				0	
5	540.2.02	CVDH	MOP Accommodaties voor kunstbeoefening (CVO)	2.841		2.841	1.977	1.597		3.221	1.977	2.626		2.572	1.977	843		3.706	1.977	726		4.957	1.977	1.495		5.439	
5	541.1.02	CVDH	MOP Musea (CVO)	1.053		1.053	714	1.221		546	714	574		686	714	195		1.205	714	165		1.754	714	385		2.083	
5	510.0.01	DPZ	Voorziening FPU/senioren	20		20		20		20		20		20		20		20		20		20				20	
5	510.0.01	DPZ	Voorziening Glaslokaal	500		500		500		500		500		500		500		500		500		500				500	
5	540.1.01	OCW	Fonds Kunststopdrachten BK	199		199		199		199		199		199		199		199		199		199				199	
5	540.1.01	OCW	Legaat de Muller (beeldende kunst)	38		38	1			39	1			40	1			41	1			42	1			43	
5	540.1.01	OCW	Voorziening Kunst in het Haagse deel van Ypenburg	396		396		396		0				0				0				0				0	
5	540.2.01	OCW	Voorziening Onderhoudsmiddelen Nieuwe Kerk	349		349	30	83		297	56		33		268	33		35	30		263	35		35		258	
5	540.2.01	OCW	Voorziening Zaal	217		217		30		187	32			155	30	34		121	36		85	30		38		47	
5	540.2.02	OCW	Voorziening cultuurspanden	14		14		0		0				0				0				0				0	
5	540.2.01	OCW	Voorziening juridische kosten kunstplan 2013-2016	550		550		550		0				0				0				0				0	
5	540.7.01	OCW	Voorziening transitie kosten	4.399		4.399		2.200		2.199	1.200			999		999		0				0				0	
Total 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg				11.148	0	11.148	3.139	6.662	0	7.625	3.139	4.823	0	5.941	3.139	2.430	0	6.650	3.139	1.286	0	8.703	3.139	2.256	0	9.146	
6	480.6.02	CVDH	Wissellocaties onderwijs (CVO)	0		0	591	385		206	165	165		206	252	252		206	230	230		206	160	160		206	
Total 06 - Onderwijs				0	2.646	2.646	591	385	0	206	165	165	0	206	252	252	0	206	230	230	0	206	160	160	0	206	
7	611.1.02	CVDH	MOP Sociale werkvoorziening	7		7		7		7		7		7		7		0		0		0				0	
7	611.1.01	HGR	Voorziening FPU/senioren	7		7		7		0		0		0		0		0		0		0				0	
7	611.1.01	HGR	Voorziening reorganisatie	812		812		400		412	250			162		162		0		0		0				0	
7	610.0.01	SZW	Voorziening Opleverkosten Ncherkade	326		326		326		326		326		0		0		0		0		0				0	
7	div.	SZW	Voorziening FPU/senioren	48		48		43		5		5		0		0		0		0		0				0	
7	div.	SZW	Voorziening Non-actieven	382		382		342		40		40		40		40		40		40		40				40	
7	div.	SZW	Voorziening Reorganisatie	7.221		7.221		720		6.501		6.501		6.501		6.501		6.501		6.501		6.501				6.501	
Total 07 - Werk, Inkomens en Armoedebeleid				8.796	2.646	11.442	333	2.089	0	9.686	333	934	0	9.085	333	306	0	9.112	333	138	0	9.307	333	236	0	9.404	
8	630.6.02	CVDH	MOP Ruimtebediende wijken (CVO)	3.195		3.195	3.401	3.820		2.776	3.401	1.989		4.188	3.401	1.525		6.064	3.401	823		8.642	3.401	2.911		9.132	
8	711.0.02	CVDH	MOP Gebruiken ambulance-dienst (CVO)	247		247	58			305	58			363	58			421	58			479	58			537	
8	714.0.01	OCW	Schenking Bevolkingsonderzoek	91		91		91		0				0				0		0		0				0	
8	714.0.01	OCW	Voorziening aanloop-en frictiekosten GGD Haaglanden	682		682		514		168	70			98		53		45		45		0				0	
8	960.1.03	OCW	Voorziening FPU/senioren	48		48		46		2				0		0		0		0		0				0	
8	960.1.03	OCW	Voorziening niet-actieven	292		292		185		107	77			0		30		0		0		0				0	
Total 08 - Zorg en Welzijn				4.555	0	4.555	3.459	4.656	0	3.358	3.459	2.138	0	4.679	3.459	1.608	0	6.530	3.459	868	0	9.121	3.459	2.911	0	9.669	
10	210.6.02	CVDH	MOP Gebruik openbare ruimte (CVO)	0		0		582		582	155	12		606	155	54		691	155	111		719	155	41		817	
10	480.1.04	CVDH	MOP Stadboerderijen (CVDH)	0		0		676		676	90	71		495	90	41		790	90	59		821	90	34		877	
10	560.1.02	CVDH	MOP Openbare groent(CVDH)	0		0		467		467	115	14		528	115	103		540	115	113		542	115	17		645	
10	724.3.02	CVDH	MOP Algemene begraafplaatsen (CVDH)	0		0		255		255	289	25		85	72	44		115	72	19		166	72	23		215	
10	210.2.01	DSB	Voorziening Reorganisatie	240		240		124		116				0				0		0		0				0	
10	210.3.01	DSB	Voorziening FPU	207		207		207		0				0				0		0		0				0	
10	922.0.01	DSB	Voorziening overige bedrijfsrisico's	4.177		4.177		2.500		1.677				1.677													

Progr.	Product	Dienst	Omschrijving voorziening	Saldo per 31-12-2013	Resultaat-besteding 2013	Saldo per 31-12-2013 na resultaat-besteding	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2018
13	480.1.03	CVDH	MOP Milieueducatie (CVDH)	0	180	180	44	7		217	44	17		244	44	7		281	44	3		322	44	7		359
13	723.1.01	DSB	Voorzingspersoneel ODH	661		661				300				0				0				0				0
Totaal 13 - Verkeer en Milieu				661	180	841	44	368	0	517	44	317	0	244	44	7	0	281	44	3	0	322	44	7	0	359
14	822.3.02	CVDH	MOP Woonwagencentra (CVDH)	0		0				163				163				163				163				163
Totaal 14 - Wonen en Duurzaamheid				0	0	0	163	0	0	163	0	0	0	163	0	0	0	163	0	0	0	163	0	0	0	163
15	821.0.01	DSO	Voorziening FPU/senioren	92		92		80		12		12		0				0				0				0
15	821.0.01	DSO	Voorziening Reorganisatie	1.967		1.967				1.967				1.967				1.967				1.967				1.967
15	830.0.01	DSO	Voorziening Negatieve lopende plannen Meerjaren Programma Grondbesluit (MPC)	32.837	110	32.947	28.915			61.862	7.381			69.243	2.975			72.218				72.218	401			72.619
15	830.0.01	DSO	Voorziening negatieve plannen Hamaschpolder	12.900		12.900	-500			12.900				12.900				12.900				12.900				12.900
15	830.0.01	DSO	Voorziening Risico's Hamaschpolder	4.324		4.324				4.324				4.324				4.324				4.324				4.324
Totaal 15 - Stadsontwikkeling				52.120	610	52.730	28.415	80	0	81.063	7.381	12	0	88.434	2.975	0	0	91.409	0	0	0	91.409	401	0	0	91.810
16	913.0.01	Treasury	Voorziening afwikkeling woningbeheer	300		300				300				300				300				300				300
16	913.0.01	Treasury	Voorziening deelneming Haagse Hite	2.418		2.418				2.418				2.418				2.418				2.418				2.418
16	914.0.01	Treasury	Voorziening Gegarandeerde geldleningen	4.749		4.749				4.749				4.749				4.749				4.749				4.749
Totaal 16 - Financien				7.467	0	7.467	0	0	0	7.467	0	0	0	7.467	0	0	0	7.467	0	0	0	7.467	0	0	0	7.467
18	960.2.04	CVDH	Plus-producten (CVO)	170	2.994	3.164	470	1.085		2.549	470	368		2.651	470	146		2.975	470	172		3.273	470	201		3.542
18	960.7.01	IDC	Voorziening FPU/senioren	19		19	16	1		2		2		0				0				0				0
18	960.7.01	IDC	Voorziening Non-actieven	6		6	6			0				0				0				0				0
18	960.7.01	IDC	Voorziening Reorganisatie / WW	2.734		2.734	81			2.653		81		2.572		81		2.491			81	2.410		81		2.329
18	960.7.01	IDC	Voorziening vof-fonds	94		94	3			96		2		98		2		100			2	102		2		104
Totaal 18 - Interne dienstverlening				3.023	2.994	6.017	474	1.190	1	5.300	474	453	0	5.321	474	229	0	5.546	474	255	0	5.785	474	284	0	5.975
Totaal P 1.2.1 Voorzieningen met voeding uit gemeentelijke middelen				108.370	8.410	116.780	50.680	30.746	2.510	134.204	28.182	19.682	-	142.704	23.763	15.918	-	150.549	20.859	10.761	-	160.647	21.290	17.043	-	164.894

Bijlage 5 Voorzieningen met voeding van derden

(bedragen in € 1000)

Progr.	Product	Dienst	Omschrijving voorziening	Saldo per 31-12-2013	Resultaatbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013 na resultaatbestemming	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2018
5	510.0.01	DPZ	Voorziening subsidies derden	51		51				51				51				51				51				51
Totaal 05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg				51		51				51				51				51				51				51
10	210.6.01	DSB	Egalisatievoorziening Leges Opleekvergunningen	1.381		1.381	709	809		1.281	709	909		1.081	709	909		881	694	894		681	709	909		481
10	560.1.01	DSB	Voorziening Bomen	-		-	198	198		-	67	67		-	158	158		-	67	-		67	67	134		-
10	560.1.01	DSB	Voorziening Ockenburgh	214		214				214				214				214				214				214
10	560.2.01	DSB	Voorziening Zandsuppletie	250		250				250				250				250				250				250
10	724.3.01	DSB	Voorziening Graven (incl. Ragay)	3.470		3.470	2.136	2.136		3.470	2.152	2.152		3.470	2.152	2.152		3.470	2.152	2.152		3.470	2.152	2.152		3.470
Totaal 10 - Ontwikkeling Buitenruimte				5.315		5.315	3.042	3.143		5.215	2.928	3.128		5.015	3.019	3.219		4.815	2.913	3.046		4.682	2.928	3.192		4.415
13	214.0.01	DSB	Voorziening Parkeren	693		693				693				693				693				520				496
Totaal 13 - Verkeer en Milieu				693		693				693				693				693				520				496
14	822.1.01	DSO	Voorziening Woningpluising	1.129		1.129	164	159		1.134	164	170		1.128	164	164		1.128	164	164		1.128	164	164		1.292
Totaal 14 - Wonen en Duurzaamheid				1.129		1.129	164	159		1.134	164	170		1.128	164	164		1.128	164	164		1.128	164	164		1.292
15	822.0.01	DSO	Voorziening Bouwleges	1.611		1.611	16.009	15.688		1.932	14.016	15.451		497	17.606	15.437		2.666	16.969	15.437		4.198	18.593	15.437		7.354
15	830.0.01	DSO	Voorziening Eneco Alloop Claims	348		348				-				-				-				-				-
Totaal 15 - Stadsontwikkeling				1.959		1.959	16.009	16.036		1.932	14.016	15.451		497	17.606	15.437		2.666	16.969	15.437		4.198	18.593	15.437		7.354
16	014.0.01	Treasure	Voorziening Sirena van Grovestin	17		17				17				17				17				17				17
Totaal 16 - Financien				17		17				17				17				17				17				17
Totaal P 1.2.2 Voorzieningen met voeding van derden				9.164		9.164	19.216	19.338		9.042	17.108	18.749		7.401	20.789	18.993		9.197	20.046	18.647		10.596	21.683	18.656		13.625

P 1.2.3 Voorzieningen met voeding vanuit heffingen

(bedragen in € 1000)

Progr.	Product	Dienst	Omschrijving voorziening	Saldo per 31-12-2013	Resultaatbestemming 2013	Saldo per 31-12-2013 na resultaatbestemming	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2014	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2015	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2016	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2017	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2018
10	721.0.01	DSB	Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	19.747		19.747	58.391	58.188		19.950	58.486	60.542		17.894	58.530	61.713		14.711	58.530	62.218		11.023	58.530	60.038		9.515
10	722.0.01	DSB	Egalisatievoorziening riolering	-		-	31.691	31.691		-	32.686	32.686		-	32.686	32.686		-	32.686	32.686		-	32.686	32.686		-
Totaal 10 - Ontwikkeling Buitenruimte				19.747		19.747	90.082	89.879		19.950	91.172	93.228		17.894	91.216	94.399		14.711	91.216	94.904		11.023	91.216	92.724		9.515
Totaal P 1.2.3 Voorzieningen met voeding vanuit heffingen				19.747		19.747	90.082	89.879		19.950	91.172	93.228		17.894	91.216	94.399		14.711	91.216	94.904		11.023	91.216	92.724		9.515
TOTAAL VOORZIENINGEN				137.281	8.410	145.691	159.978	159.963	2.510	163.196	136.462	131.659		167.999	135.768	129.310		174.457	132.121	124.312		182.266	134.191	128.423		188.034

Bijlage 6 Meerjaren investeringsplan

(bedragen x €1.000,-)

Programma	Totaal	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
01 - Gemeenteraad								
1 ROR Concernebrede Informatiesystemen (CIS)	490	190	100	-	-	-	100	100
	490	190	100	-	-	-	100	100
02 - College en Bestuur								
2 BSD Concernebrede Informatiesystemen (CIS)	7.785	1.300	960	900	350	1.625	2.500	150
	7.785	1.300	960	900	350	1.625	2.500	150
03 - Wijksanpak en dienstverlening								
3 DPZ Concernebrede Informatiesystemen (CIS)	15.191	4.319	1.924	1.700	1.550	1.300	3.398	1.000
3 DPZ Digitalisering kluis	267	267	-	-	-	-	-	-
3 DPZ Key2BZ	2.289	975	625	600	89	-	-	-
	17.747	5.561	2.549	2.300	1.639	1.300	3.398	1.000
05 - Cultuur, Bibliotheek en Monumentenzorg								
5 CVDH Accommodaties voor kunstbeoefening (CVDH)*	179.142	pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
5 CVDH Musea (CVDH)	1.877	1.877	-	-	-	-	-	-
	181.019	1.877 + pm	pm	pm	pm	pm	pm	pm
06 - Onderwijs								
6 CVDH Onderwijsinvesting Activiteiten en projecten stedelijk onderwijsbeleid (CVDH)	674	90	241	330	7	6	-	-
6 CVDH Onderwijsinvesting Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs (CVDH)	5.595	586	1.392	1.392	1.391	834	-	-
6 CVDH Onderwijsinvesting Bijzonder basisonderwijs (CVDH)	3.254	1.507	1.100	554	71	22	-	-
6 CVDH Onderwijsinvesting Bijzonder voortgezet onderwijs (CVDH)	815	815	-	-	-	-	-	-
6 CVDH Onderwijsinvesting Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs (CVDH)	3.636	379	905	905	905	542	-	-
6 CVDH Onderwijsinvesting Openbaar basisonderwijs (CVDH)	4.374	255	1.238	1.108	1.109	664	-	-
6 OCW Onderwijsinvesting Activiteiten en projecten stedelijk onderwijsbeleid	109.280	81	5.409	11.814	16.901	24.300	37.450	13.325
6 OCW Onderwijsinvesting Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	2.528	1.182	678	572	40	56	-	-
6 OCW Onderwijsinvesting Bijzonder basisonderwijs	37.161	12.763	8.860	6.847	4.970	2.657	726	338
6 OCW Onderwijsinvesting Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	26.010	4.486	7.323	6.653	4.814	2.492	242	-
6 OCW Onderwijsinvesting Openbaar basisonderwijs	2.906	449	723	724	617	393	-	-
6 OCW Onderwijsinvesting Openbaar voortgezet onderwijs	8.266	4.070	2.207	1.213	691	85	-	-
6 OCW Onderwijsinvesting Openbaar voortgezet onderwijs	5.201	1.225	1.352	1.517	910	197	-	-
	209.700	27.888	31.428	33.629	32.426	32.248	38.418	13.663
07 - Werk, Inkomen en Armoedebeleid								
7 HGR Dak HGR	1.153	1.153	-	-	-	-	-	-
	1.153	1.153	-	-	-	-	-	-
08 - Zorg en Welzijn								
8 CVDH Ruimtebiedende wijckentra (CVDH)	19.406	4.567	6.200	5.639	1.500	1.500	-	-
8 OCW Ambulancevervoer	561	561	-	-	-	-	-	-
	19.967	4.567	6.261	5.639	1.500	1.500	-	-
09 - Jeugd								
9 CVDH Gezinsondersteuning (CVDH)	12.362	-	936	7.672	1.610	2.144	-	-
	12.362	-	936	7.672	1.610	2.144	-	-
10 - Ontwikkeling Buitenruimte								
10 DSB Speelvoorzieningen	3.557	2.182	1.375	-	-	-	-	-
10 DSB Afvalverwijdering	8.893	4.440	3.670	783	-	-	-	-
10 DSB Begraafplaatsen	428	428	-	-	-	-	-	-
10 DSB Bruggen viaducten en tunnels	1.643	877	766	-	-	-	-	-
10 DSB Meerjarenprogramma Kunstwerken	7.518	3.973	2.745	800	-	-	-	-
10 DSB Overige projecten 310.1.01	21.759	14.000	7.759	-	-	-	-	-
10 DSB Software IldH	368	368	-	-	-	-	-	-
10 DSB WarenMarkten	24	24	-	-	-	-	-	-
10 DSB Zeehavens	4.668	300	1.650	1.400	950	368	-	-
10 DSB Schenkviaduct	18.750	-	-	18.750	-	-	-	-
	67.608	26.592	17.965	21.733	950	368	-	-
12 - Sport								
12 CVDH Groene sportvelden en terreinen (CVDH)	49.990	16.029	18.250	15.711	-	-	-	-
12 OCW Groene sportvelden en terreinen	6.774	1.769	1.500	3.505	-	-	-	-
12 OCW Sport en spelaccommodaties	221	221	-	-	-	-	-	-
	56.985	18.019	19.750	19.216	-	-	-	-
13 - Verkeer en Milieu								
13 DSB Attractieve Haagse binnenstad	7.134	3.000	4.134	-	-	-	-	-
13 DSB Boulevard Scheveningen 210.2.02	220	220	-	-	-	-	-	-
13 DSB Haags Startstation Erasmuslijn (HISE)	20.250	-	8.887	7.363	4.000	-	-	-
13 DSB Herinrichting De Kern Gezond	1.499	17	10	10	10	10	1.442	-
13 DSB Hubertustunnel	2.488	845	1.350	293	-	-	-	-
13 DSB Kruispunt de Put	34	34	-	-	-	-	-	-
13 DSB Meerjarenplan Fiets	14.287	496	5.186	3.000	2.325	3.280	-	-
13 DSB Meerjarenplan Fiets 2011-2014	5.831	1.211	3.173	1.232	-	215	-	-
13 DSB Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade)	40.269	-	16.219	21.050	3.000	-	-	-
13 DSB Netwerk Randstadrail	17.550	-	-	7.550	10.000	-	-	-
13 DSB Overige projecten 210.2.02	489	99	-	-	-	390	-	-
13 DSB Parkeergarages	20.219	219	-	5.000	10.000	5.000	-	-
13 DSB Parkeren op straat	2.425	2.425	-	-	-	-	-	-
13 DSB Toegankelijkheid OV	355	-	-	-	-	355	-	-
13 DSB Trekvlotrace (Rotterdamsebaan)	61.250	-	-	-	-	-	61.250	-
13 DSB VCP 210.2.02	15.836	7.376	1.227	7.208	25	-	-	-
13 DSB Verkeersplan	8.420	380	2.000	2.500	3.540	-	-	-
13 DSB Verkeersveiligheidsplan 2012-2015	2.000	1.500	500	-	-	-	-	-
13 DSB Dynamisch Verkeersmanagement	1.805	1.005	800	-	-	-	-	-
13 DSB Luchtkwaliteit	8.530	4.030	4.500	-	-	-	-	-
	230.891	22.857	47.986	55.206	32.900	9.250	62.692	-

Programma	Totaal	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 e.v.
15 - Stadsontwikkeling								
15 DSO Concernbrede Informatiesystemen (CIS)	1.332	162	370	400	200	-	-	200
	1.332	162	370	400	200	-	-	200
16 - Financiën								
16 DPZ Nieuw belastingstelsel	3.601	900	900	900	901	-	-	-
	3.601	900	900	900	901	-	-	-
18 - Interne dienstverlening								
18 IDC 8c SDK Leidschenveen	673	673	-	-	-	-	-	-
18 IDC Bordes Groenmarkt	149	149	-	-	-	-	-	-
18 IDC Concernbrede Informatiesystemen (CIS)	1.090	490	100	-	-	300	200	-
18 IDC Diverse investeringen installaties	2.084	1.137	947	-	-	-	-	-
18 IDC Extra krediet Leyweg	2.138	2.138	-	-	-	-	-	-
18 IDC ICT project bekabeling Spui	56	56	-	-	-	-	-	-
18 IDC Investerings CO2 neutraal	1.112	1.112	-	-	-	-	-	-
18 IDC Leyweg, afbouw (IDC)	1.701	1.701	-	-	-	-	-	-
18 IDC Oracle payroll (rendabel)	750	750	-	-	-	-	-	-
18 IDC SDK Haagse Hout	28	28	-	-	-	-	-	-
18 IDC Vervangen binnenzonwering	526	200	326	-	-	-	-	-
18 IDC Vervangingen/revistes installaties	2.714	900	900	914	-	-	-	-
18 IDC Vloerafwerking stadhuis en garage	122	122	-	-	-	-	-	-
18 IDC Vloerafwijkingen stadhuis en garage	525	264	261	-	-	-	-	-
	13.668	9.720	2.334	914	-	300	200	-
	824.307	120.786 + pm	131.303 + pm	140.837 + pm	70.866 + pm	46.591 + pm	107.308 + pm	15.113 + pm

* Dit bedrag betreft het project Spuiforum. Afhankelijk van de besluitvorming van de gebiedsontwikkeling / nieuwe Spuikwartier in het najaar wordt de fasering in de volgende begroting aangebracht.

Bijlage 7: Incidentele lasten en baten

De gemeente Den Haag heeft voor alle jaren (2015 t/m 2018) een sluitende begroting opgesteld. Structurele lasten worden gedekt uit structurele middelen. Incidentele lasten worden gedekt uit incidentele middelen, nog niet ingezette structurele middelen voor dat jaar of uit daarvoor ingestelde bestemmingsreserves. In onderstaand overzicht zijn de incidentele lasten en baten groter dan € 250.000 weergegeven.

Incidentele lasten (bedragen > € 250.000)		bedragen * € 1.000				
Progr.	Onderwerp	2015	2016	2017	2018	Totaal
	Incidenteel (nieuw) beleid					
3	Wijkaanpak (inclusief krachtwijkenbureau en gebiedsgericht werken)	3.500	3.500	3.500	3.500	14.000
3	Diversiteit, burgerschap en emancipatie	1.000	1.000	1.000	1.000	4.000
3	Project Publieksruimte	700	700	256		1.656
3	Kwaliteitsimpuls Stadsdelen	2.500				2.500
5	Cultureel ondernemerschap en wijkcultuur	500	500			1.000
5	Monumenten (Atlantikwal, Oranjehotel)	500			1.000	1.500
5	Bibliotheekvoorzieningen	300	300	300	300	1.200
6	Verhogen kwaliteit leraren, stimuleren goed onderwijs, aandacht zwakke scholen	500	500	500		1.500
6	Aanpak voortijdig schoolverlaten	750	750	500		2.000
6	Brede Scholen	3.500				3.500
7	Jeugdwerkloosheid	4.000	4.000	2.000	2.000	12.000
7	Wegnemen drempels armoedeverorzieningen	450	450			900
7	Jeugdwerkelozen (Zorgjongeren)	6.800				6.800
7	Jeugdwerkloosheid (Huis-aan-huis-aan het werk)	500	1.000			1.500
8	Thuiszorg	5.000	4.000			9.000
8	Buurthuis van de toekomst	750	750	750	750	3.000
8	Vrijwilligersondersteuning	500	500	500	500	2.000
10	Entrees van de stad	2.000	4.000	4.000	2.000	12.000
10	De Kust	3.000	6.000	6.000	3.000	18.000
10	Het Oude Centrum	1.000	2.500	2.500	1.500	7.500
10	Binckhorst buitenruimte inclusief fietsverbinding	1.000	2.000	4.000	3.000	10.000
10	Leyweg		500			500
10	Beheren op niveau		1.250	3.250		4.500
10	Pleinen	1.000	1.000	1.000		3.000
10	Internationaal park (grote groengebieden)			500		500
10	Speelvoorzieningen	300	300	300	300	1.200
10	Bruggen en kademuren	220		280		500
11	Investeringsfonds extra impuls	5.000	5.000	5.000	5.000	20.000
11	Creatieve stad	1.500	1.500	1.500	1.500	6.000
11	Tijdelijke stop gemeentelijke belastingen voor zelfstandige ondernemers en ZZP-ers	750	750	750	750	3.000
11	Impuls diverse winkelstraten en wijkconomie	1.500	1.500	1.500	1.500	6.000
11	Congressen	500	500	500	500	2.000
11	Uitbreiding convention bureau	2.000	1.500	1.500		5.000
11	Internationale Stad	500	2.000	2.000	2.000	6.500
11	Dr. Kuiperdam	1.200				1.200
11	Handhaving openbare ruimte	500				500
11	Citymarketing	1.950				1.950
12	Kunstgras (4 velden per jaar); aanleg en onderhoud	2.000	2.000	2.000	2.000	8.000
12	Sportevenementen	350	350	350	350	1.400
12	Topsport		2.500			2.500
13	Bereikbaarheid openbaar vervoer		4.000	4.000		8.000
13	Alternatief pakket milieuzones, onderzoek effecten fijnstof, verbeteren luchtkwaliteit	2.000	2.000	2.000		6.000
13	Fietsprojecten		2.000	1.500	1.000	4.500
13	Knelpunten w.o. Noordwestelijke Hoofdroute	1.125	1.125	1.125	1.125	4.500
13	Biesieklette (incl. stalling de Laan)	480	80	13		573
14	Woningen in bestaande gebouwen/leegstand aanpak (inclusief VVE-balie)	3.000	3.000	4.000		10.000
14	Voldoende goede en betaalbare woningen (Huurteams)	315	315	315	315	1.260
14	Onderzoek gemeentelijk warmtebedrijf en Haags Warmtenet	1.000				1.000
14	Revolving fund energiebesparing/ duurzame energieopwekking	6.000				6.000
14	VvE balie	360				360
15	Impuls nieuwe vormen van aanbesteding	450	450			900
15	Zeilhaven	3.500				3.500
15	Schenkviaduct	1.000				1.000
15	Kleinschalig opdrachtgeverschap	1.500	1.500	1.500	1.500	6.000
15	Voldoende goede en betaalbare woningen in het goedkope segment	2.685	4.685	4.685	4.685	16.740
15	Apparaat DSO	3.000				3.000
	(Onverwachte) verkiezingen					
3	Taakmutatie gemeentefonds Waterschapsverkiezing		721			721

Incidentele lasten (bedragen > € 250.000)

bedragen * € 1.000

Progr.	Onderwerp	2015	2016	2017	2018	Totaal
	Overig					
3	Fricatiekosten bezuiniging huisvesting/loketten	100	800	1.000		1.900
4	Incidentele lasten Veiligheidsfonds	1.190	1.190	1.110		3.490
6	Decentralisatie-uitkering Versterking Peuterspeelzaalwerk	750	750	750	750	3.000
6	Specifieke uitkering RMC Regio 028	787	787	787	787	3.148
6	Specifieke Uitkering Onderwijs Achterstanden	45.703				45.703
6	Participatiefonds Educatie	2.388				2.388
6	Decentralisatie uitkering Versterking Peuterspeelzaalwerk	750	750	750		2.250
6	Decentralisatie uitkering VSV RMC Regio's G4	1.300				1.300
6	Meerjarig HEA 0-12 jaar	1.931				1.931
6	Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	6.880	4.653	3.825	643	16.001
8	FLO vergoeding van 95 procent	1.300	1.300	1.300	1.300	5.200
8	RIVM SOA regeling en regeling aanvullende Seksuele gezondheidszorg	1.365	1.365	1.365		4.095
8	RIVM SOA regeling en regeling aanvullende Seksuele gezondheidszorg	1.360	1.360	1.360		4.080
8	Inzet Mobiele Röntgen Unit	650	650	650		1.950
8	Heroïnerегeling.	1.494	1.494	1.210	1.210	5.408
8	Curatieve SOA & Labonderzoeken	2.943	2.943	2.943	2.943	11.772
8	Inzet Regio-middelen	6.649	6.649	6.649	6.462	26.409
8	Buurthuis van de Toekomst	318	317			635
8	Fricatiekosten ambulancedienst	282				282
10	Haagse Markt	2.000				2.000
11	Pieken in de Delta	2.004				2.004
11	Project International Court (t.l.v. reserve Grote Projecten)	279				279
12	Olympisch Fonds	955	200	136		1.291
12	Sportbeleid Plan van Aanpak Topsport	1.300				1.300
12	Combifuncties brede scholen, sport en cultuur	6.020				6.020
12	Sportbeleid algemeen	1.257	1.292	1.305	1.305	5.159
15	Dotatie aan voorziening negatieve plannen	7.381				7.381
15	Apparaat DSO	1.673				1.673
15	Internationale Zone	1.374				1.374
15	Vastgoed Rotterdamsebaan	3.305	4.855	481	473	9.114
15	WKO Installatie	750				750
15	Vorbereidings- en uitvoeringskosten 3e Haven/Brug over de Pijp	1.842	1.593			3.435
15	Strategische aankopen Binckhorst	600				600
15	World Forum	4.259				4.259
17	Fricatiekosten bezuinigingstaakstelling	1.450	1.000			2.450
17	Weglek rendabelen fricatiekosten ambulancedienst	-282				-282
18	Strategische huisvesting	800				800
Totaal lasten		199.542	106.924	90.995	56.948	454.409

Incidentele baten (bedragen > € 250.000)

bedragen * € 1.000

Progr.	Onderwerp	2015	2016	2017	2018	Totaal
	Bijzondere baten als gevolg van verkoop van gemeentelijke eigendommen					
15	Verkopen gemeentelijk vastgoed	1.000	1.000	1.500	1.500	5.000
	Inzet van bestemmingsreserves niet zijnde reserves activafinanciering					
4	Veiligheidsfonds	1.190	1.190	1.110		3.490
15	Strategische aankopen Binckhorst	600				600
17	Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	700	700	256		1.656
17	Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	23.640	1.830	763		26.233
17	Friciekosten bezuinigingstaakstelling	1.450	1.000			2.450
17	Grote Projecten,	9.550	6.448	481	473	16.952
17	Co-financiering	2.004				2.004
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	62.945	70.475	65.105	41.075	239.600
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	-1.000	-1.000	-1.500	-1.500	-5.000
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	1.500				1.500
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	100	800	1.000		1.900
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	-9.400				-9.400
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	-1.900				-1.900
17	Te verdelen middelen begroting 2015 - 2018	-2.100				-2.100
	Extra dividendopbrengsten					
16	Deelneming openbaar vervoer	9.400				9.400
	Overig					
3	Derving leges secretarieproducten	-1.500				-1.500
6	Specifieke uitkering RMC Regio 028	787	787	787	787	3.148
6	Specifieke Uitkering Onderwijs Achterstanden	45.703				45.703
6	Participatiefonds Educatie	2.388				2.388
6	Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	6.880	4.653	3.825	643	16.001
8	Curatieve SOA & Labonderzoeken	2.943	2.943	2.943	2.943	11.772
8	Inzet Regio-middelen	6.649	6.649	6.649	6.462	26.409
8	Buurthuis van de Toekomst	318	317			635
8	FLO vergoeding van 95 procent	1.300	1.300	1.300	1.300	5.200
8	RIVM SOA regeling en regeling aanvullende Seksuele gezondheidszorg	1.365	1.365	1.365		4.095
8	RIVM SOA regeling en regeling aanvullende Seksuele gezondheidszorg	1.360	1.360	1.360		4.080
8	Inzet Mobiele Röntgen Unit	650	650	650		1.950
8	Heroineregeling	1.494	1.494	1.210	1.210	5.408
12	Olympisch Fonds	955	200	136		1.291
12	Sportbeleid Plan van Aanpak Topsport	1.300				1.300
12	Combifuncties brede scholen, sport en cultuur	6.020				6.020
12	Decentralisatie-uitkering sportbeleid algemeen	1.257	1.292	1.305	1.305	5.159
15	Decentralisatie-uitkering Rijk	4.259				4.259
16	Incidentele taakmutaties gemeentefonds	0	721	0		721
16	Herstructurering leningen	1.900				1.900
16	Bespaarde rente	2.100				2.100
16	Bespaarde rente	9.054				9.054
16	Ontwikkelingen gemeentefonds	750	750	750	750	3.000
16	Ontwikkelingen gemeentefonds	1.931				1.931
Totaal baten		199.542	106.924	90.995	56.948	454.409

Structurele toevoegingen aan reserves

bedragen * € 1.000

Progr.	Onderwerp	2015	2016	2017	2018	Totaal
17	Activafinanciering	0	208	208	208	624
Totaal toevoegingen		0	208	208	208	624

Structurele onttrekkingen aan reserves

bedragen * € 1.000

Progr.	Onderwerp	2015	2016	2017	2018	Totaal
17	Activafinanciering	9.368	9.219	9.080	8.473	36.140
Totaal onttrekkingen		9.368	9.219	9.080	8.473	36.140

Bijlage 8 Afkortingen

AIDS	Acquired immune deficiency syndrome
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ASIS	American Society for Industrial Security)
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AZC	Asielzoekerscentrum
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
Bibob	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BIZ	Bedrijven Investeringszones
BSN	Burgerservicenummer
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCP	Centraal Coördinatiepunt
CIS	Concern Informatie en Automatisering
CJG	Centrum Jeugd en Gezin
CO ₂	Kooldioxide
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere overheden
CPB	Centraal Planbureau
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-,Water- en Wegenbouw en de Verkeertechniek
CS	Centraal Station
CV-starterspanden	Commanditaire Vennootschap – starterpanden
CVO	Centrum voor ouderen
DCR	Dienstcompensatiereserve
DHOD	Den Haag Onder Dak
DRIP's	Dynamische Route Informatie Panelen
ECB	Europese centrale bank
ELD	Elektronisch Leerling Dossier
fido	Wet financiering decentrale overheden
FLO	Uitkering Functioneel Leeftijdsontslag
Fte	Fulltime-equivalent
G4	Grote Vier Gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag)
G33	Middelgrote gemeente (30.000 - 60.000 inwoners)
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverlenings- Organisaties in de Regio/Rampen
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HCO	Haagse Centrum voor Onderwijsadvies
HEIt	Haags Economische Interventieteam
HIV	Human immunodeficiency virus
HPB	Haagse Pandbrigade
HRM	Human Resources Management
HS	Hollands Spoor

ICC	International Criminal Court
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
ID-banen	In-en doorstroom banen
IIP	Industrieschap Plaspoelpolder
IpSO	Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling
ISI	Informatie Systeem Inburgering
JGZ/BTP	Jeugdgezondheidszorg Basistakenpakket
JIP	Jongeren Informatie Punt
JIT	Jeugd Interventieteam
KO	Kleinschalig Opdrachtgeversschap
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
LIEC	Landelijk Informatie- en Expertisecentrum
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
mln.	Miljoen
MER	Milieu Effect Rapportage
MEV	Macro Economische Verkenningen
MIP	Meerjaren Investerings Programma
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MPG	Meerjarenprogramma Grondbedrijf
MVC	Multicultureel Vrijtijdscomplex
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NO x	Stikstofoxiden
NRR	Netwerk Randstad Rail
OCWV	Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld
ODH	Omgevingsdienst Haaglanden
OGGZ	Openbare geestelijke gezondheidszorg
OGZ	Openbare Gezondheids Zorg
OM	Openbaar Ministerie
OV	Openbaar Vervoer
OVT	Openbaarvervoersterminal
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
ORACS	Ondergrondse restafvalcontainers
OZB	Onroerend zaakbelasting
P&R	Park & Ride
Pgb	Persoonsgebonden budget
RAC	(voormalig pand Rijks Automobiel Centrale)
RAV	Regionale Ambulance Voorziening
RGB	Reserve Grondbedrijf
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum Haaglanden
RIS	Raadsinformatiesysteem
RNI	Register van Niet-Ingezetenen
ROC	Regionaal Onderwijs Centrum

RUD	Regionale Uitvoerings Dienst
SARI	Systeem Anonieme Risico Indicatie
SMJT	Stedelijk Mobiel Jongeren Team
SUWI	wet Structuur Uitvoering Werk en Inkomen
SWUNG-2	Herziening van de geluidregelgeving fase 2)
THIC	The Hague International Centre
THIGJ	The Hague Institute for Global Justice
TWAZ	Tijdelijke Wet Ambulancezorg
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VAB	Volautomatisch autoberging
Vavo	Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
VIG	Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen
VRH	Veiligheidsregio Haaglanden
VS	Verenigde Staten
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VSV	Vroegtijdig schoolverlaten
VvE	Vereniging van Eigenaren
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
VWS	Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAZ	Wet Ambulance Zorg
Wbrp	Wet basisregistratie personen
Wgr-plus	Wet gemeenschappelijke regelingen plus
Wiw	Wet inschakeling werkzoekenden
WFCC	World Forum Convention Centre
WFIA	WestHolland Foreign Investment Agency
WK	Wereld Kampioenschappen
WKO	Warmte Koude Opslag
Wmo	Wet maatschappelijke Ondersteuning
WOZ	Wet Waardering Onroerende Zaken
Wpg	Wet publieke gezondheid
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WTC	World Trade Center
WW	Werkloosheidswetuitkering
WWB	Wet Werk en Bijstand
Wwnv	Wet werken naar vermogen
ZIN	Zorg in natura
ZKD	Bedrijventerreinen Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek

Colofon

Uitgave

Gemeente Den Haag
Bestuursdienst
Directie Concernbedrijfsvoering

Bezoekadres
Spui 70, Den Haag

Postadres
Postbus 12600
2500 DJ Den Haag

E-mail: financiën@denhaag.nl

Ontwerp

Ontwerpwerk

Fotografie

Bart van Vliet

Productie

Gemeente Den Haag
Intern Dienstencentrum

September 2014